

KONCESSIONS- LOVEN

MED KOMMENTAR AV
O. AMUNDSEN

8.30

LOV
OM ERHVERVELSE
AV VANDFALD, BERGVERK
OG ANDEN FAST EIENDOM
— KONCESSIONS-LOVEN —

AV 14 DECEMBER 1917

MED KOMMENTAR
UTGIT AV
OLAF AMUNDSEN
HØIESTERETSADVOKAT

NB Rana
Depotbiblioteket

FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
KRISTIANIA 1918

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI

INDHOLD

	Side
Retsutviklingen i korte træk	1— 7
Kort gjengivelse av lovens forskjellige kapitler og paragrafer i rækkefølge	8—11
Forkortelser	12—13
Loven med kommentar	15—226
Tillæg og rettelser	226
Register til kommentaren	227—40

RETSUTVIKLINGEN I KORTE TRÆK.

Lov om norsk statsborgerret m. v. av 21de april 1888, lov om adgang for andre end norske statsborgere til at erhverve fast eiendom eller bruksret over grund av 9de juni 1903 og forskjellige midlertidige love.

Før loven om norsk statsborgerret av 21de april 1888 kunde enhver (ogsaa fremmed stat eller statsoverhoved) frit erhverve fast eiendom i Norge.

Efter nævnte lov stod fri erhvervelse af fast eiendom og bruksret over grund alene aapen for norske eller svenske statsborgere eller korporationer, stiftelser eller uansvarlige selskaper med bestyrelse med sæte i Norge og med utelukkende norske eller svenske statsborgere i bestyrelsen.

Naar svenske statsborgere blev likestillet med norske, berodde det paa gjensidighet, idet lignende erhvervelse efter svensk lov var fri for norske statsborgere i Sverige.¹

Imidlertid gjaldt ifølge loven undtagelse av hensyn til anerkjendte dissentermenigheter for grund til kirke, skole, prestebolig og begravelsesplads.

Desuden kunde enhver fremdeles frit erhverve rettigheter efter lov om bergverksdriften av 14de juli 1842, hvad enten det skede paa grundlag av denne lovs regler om muthing (med eller uten forutgaaende anmeldelse) eller paa anden maate.

¹ Svensk forordning av 4de juni 1868. Forvirrig var reglerne om nødvendigheten av kongelig tilladelse for utlændinger til at erhverve eller besidde fast eiendom i Sverige git den indskrænkende fortolkning, at de ikke gjaldt forpagtning eller leie. Jfr. Ot. prp. nr. 16 for 1886 side 17.

Mutherens ret til at ta vand og grund i driftsøiemed efter samme lovs § 18¹ og grund til transportveie etter tillægslov av 17de februar 1866 blev likeledes bibeholdt.²

Endelig kunde kongen gjøre undtagelse for leie- og bruksrettigheter, som var stiftet for en tid av høist 10 aar. Dette skede ved kongelig resolution av 9de november 1889.

De retssubjekter, som ikke frit kunde erhverve fast eiendom eller bruksret over grund, maatte utenfor de ifølge loven eller resolutionen undtagne tilfælde ha tilladelse av kongen eller den, han bemyndiget.

Ved lov av 9de juni 1903 blev den fri adgang til at erhverve bergverksrettigheter forbeholdt norske statsborgere og korporationer, stiftelser eller uansvarlige selskaper, naar bestyrelsen hadde sæte i Norge og bare bestod av norske statsborgere — alt-saa den samme kreds af retssubjekter, som ifølge loven av 21de april 1888 frit kunde erhverve fast eiendom idetheletat, bortset fra at svenske statsborgere m. v. ikke længer paa dette omraade var likestillet med norske.³

Adgangen til erhvervelse ved at anmelde eller muthe i henhold til bergverksloven paa anden mands grund⁴ blev utelukkende forbeholdt de samme retssubjekter. Derimot kunde ogsaa svenske og andre fremmede statsborgere og andre korporationer, stiftelser og selskaper faa tilladelse av kongen til at erhverve bergverksrettigheter paa anden maate.⁵

Den som herefter fik slik tilladelse, eller som før loven av 1903 var blit eier av bergverksrettigheter, kunde desuten av kongen faa baade samme ret som norske statsborgere til at anmelde eller muthe i henhold til bergverksloven indenfor et eller flere bestemte omraader og en almindelig forhaands tilladelse til i det hele tat — ogsaa paa anden maate — at erhverve bergverksrettigheter indenfor saaledes fastsat omraade.

Statsborgerretslovens undtagelsesbestemmelse til fordel for mutheren blev ophævet.

Ved erhvervelse av fast eiendom eller bruksret til grund i almindelighet blev svenske statsborgere m. v. og

¹ Bergverkslovens § 18 er git ny ordlyd ved lov av 9de mai 1903.

² Ved lov av 22de mai 1902 er loven av 17de februar 1866 ophævet og mutherens ekspropriationsret uttrykkelig udvidet til ogsaa at omfatte anlæg af jernbaner for malmtransport fra gruber til hytteverk eller utskibningssted, dog kun efter tilladelse av kongen eller den han bemyndiger.

³ For bergverk gjaldt i Sverige ingen undtagelsesbestemmelse for nordmænd, som forsaavidt var stillet likedan som andre utlændinger. Jfr. Ot. prp. nr. 25 for 1900—01 side 3.

⁴ Paa egen grund kunde efter loven av 9de juni 1903 (§ 2) enhver anmeldе eller muthe i henhold til bergverksloven.

⁵ Tilladelse til at erhverve paa anden maate var nødvendig for disse retssubjekter, selvom det gjaldt bergverksrettigheter paa egen grund. Jfr. Ot. prp. nr. 25 for 1901—02 side 6—7.

saa efter loven av 1903 likestillet med norske, dog med uttrykkelig forbehold om, at det bare gjaldt saalænge der var tilsvarende bestemmelser i Sverige for norske statsborgere m. v.¹

Dissentermenigheterne adgang til fri erhvervelse av grund i visse øiemed blev derimot ophævet.

Tilladelse til erhvervelse i henhold til loven av 1903 maatte gives av kongen (i statsraad). Han kunde ikke længer bemyndige nogen (vedkommende departement) til at gjøre det.

Ved lov av 7de april 1906 blev det bestemt, at indtil videre — dog ikke længer end til Stortinget det aar blev opløst — skulde eiendomsret eller bruksret til vandfald uten tilladelse av kongen hverken kunne erhverves af fremmed statsborger eller av selskap, hvis ikke alle medlemmer var personlig ansvarlig.

Loven blev ophævet ved lov av 12te juni 1906 samme aar, hvor nævnte bestemmelse om erhvervelse av eiendomsret eller bruksret til vandfald blev gjentat og utvidet til bergverk og skog.

Samtidig blev det ogsaa bestemt, at et selskap overhodet ikke kunde faa tilladelse av kongen til at erhverve eiendoms- eller bruksret til vandfald, bergverk eller skog, medmindre bestyrelsen hadde sæte i Norge. Loven skulde ikke gælde længer end indtil 1ste april 1907, men blev ved lov av 26de mars 1907 forlænget indtil videre, dog ikke utover 1ste april 1908.

Ved lov av 28de mai 1907 blev det foreskrevet, at regelet om erhvervelse af bruksret til vandfald ogsaa skulde komme til anvendelse for elektrisk energi, frembragt ved vandkraft, i større mængde end 250 hestekræfter.

Ved lov av 24de januar 1908 blev den frie adgang for norske statsborgere til at erhverve skog indskrænket, saaledes at ogsaa disse i enkelte tilfælde maatte ha kongelig tilladelse. Loven skulde gælde indtil videre, dog ikke utover 1ste april 1908.

Ved lov av 28de mars 1908 blev det bestemt, at loven om erhvervelse af vandfald, bergverk og skog av 12te juni 1906 med tillægslovene av 28de mai 1907 om erhvervelse af elektrisk energi og av 24de januar 1908 om erhvervelse af skog fremdeles skulde gælde indtil videre, men ikke længer end til 1ste april 1909.

Ved lov av 23de mars 1909 blev de samme love gjort gældende ogsaa efter denne datum, dog ikke længer end til oploesningen af Stortinget det aar.

¹ Likestillingen ophørte 4de mai 1906, da der blev git en svensk lov hvorved adgangen for norske statsborgere m. v. til at erhverve fast eiendom eller bruksret over grund i Sverige blev ophævet. Se rundskr. fra Justis-departementet av 4de mai 1906.

Lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18de september 1909, lov om erhvervelse av skog av samme datum og forskjellige senere love.

Allerede 15de september 1906 var der nedsat en departemental komite til behandling av spørsmålet om adgang til ovenfor omhandlede erhvervelser. Komiteen avgav sin indstilling med lovkast 4de mai 1907.

Av den daværende regjering (Løvlans) blev dernæst 15de februar 1908 foranlediget fremsat en proposition til „lov om erhvervelse av vandfald, bergverk, skog eller anden fast eiendom her i riket m. v.“ (Ot. prp. nr. 11 for 1908)

Inden denne proposition kunde bli behandlet i Stortinget blev der imidlertid regierungsskifte, og propositionen blev tilbakekaldt ved kgl. resolution av 5te mai 1908 (jfr. Ot. med. nr. 5 for samme år).

Den nye regjering (Gunnar Knudsens) foranlediget ny proposition i samme emne fremsat 17de oktober 1908 (Ot. prp. nr. 1 for 1909).

Ved denne proposition blev reglerne om erhvervelse av skog utskilt som eget lovforslag. Stortings kombinerte justis- og landbrukskomite, som fik saken til behandling, opprettholdt denne ordning og avgav særskilt indstilling om vandfald, bergverk m. v. (indst. O. II for 1909) og særskilt indstilling om skog (indst. O. III for 1909).

Begge indstillinger blev samme år behandlet av Stortinget og de hver for sig vedtagne beslutninger til lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom og til lov om erhvervelse av skog sanktionert 18de september 1909.

Efter den førstnævnte lov kunde ikke andre end staten, norske kommuner og norske statsborgere frit erhverve eiendomsret eller bruksret til vandfald, som ved regulering antoges at utgjøre mer end 1 000 naturhestekræfter. Ellers kunde fremmede statsborgere, korporationer, stiftelser og selskaper med begrænset ansvar fåa tilladelse til at erhverve vandfald over nævnte størrelse til eiendom, (men ikke til bruk¹), hvis bestyrelsen hadde sit sæte i Norge og flertallet i bestyrelsen bestod av norske borgere. Tilladelsen blev at gi paa nærmere vilkaar efter loven, men ikke, hvis almene hensyn talte imot det.

For vandfald, som ikke ved regulering utgjorde mer end 1 000 naturhestekræfter, gjaldt reglerne om erhvervelse av fast eiendom i almindelighet. Disse regler var de samme som ifølge

¹ Paa bruksret til vandfald (andre end i tilfælde statens egne) kunde der efter loven av 1909 overhodet ikke gis koncession.

loven av 9de juni 1903. Der var alene gjort de redaktionelle forandringer, som fulgte av selve lovens bestemmelser om vandfald og bergverk, og av at nu ogsaa erhvervelse av skog var undergit særskilte regler.

Desuten utgik bestemmelsen om likestilling av svenske statsborgere m. v. med norske, en likestilling som allerede var bortfaldt, da giensidigheten var ophørt ved svensk lov av 4de mai 1906.¹

Om bergverk blev der i lov av 18de september 1909 foreskrevet at ingen anden end staten og norske kommuner kunde sætte igang regelmæssig drift. Foruten staten og norske kommuner kunde imidlertid ogsaa norske statsborgere og korporationer, stiftelser og selskaper med begrænset ansvar med helt norsk bestyrelse med sæte i Norge erhverve bergverksrettigheter baade ved at anmelde eller muthe i henhold til bergverksloven og paa anden maate.

Andre retssubjekter kunde faa tilladelse av kongen, dog ikke til at anmelde eller muthe efter bergverksloven. Men kongen kunde likedan som efter loven av 9de juni 1903 gi alle, som herefter fik tilladelse eller før eiet bergverksrettigheter, samme ret som norske statsborgere til at anmelde eller muthe eller paa anden maate erhverve nye rettigheder indenfor begrænset omraade.

Reglerne om selve erhvervelsen af bergverk faldt saaledes sammen med reglerne i loven av 9de juni 1903, men der var den væsentlige forskjel, at alle undtagen staten og norske kommuner maatte ha tilladelse for at drive bergverk. Tilladelsen kunde gis paa nærmere vilkaar efter loven, hvis ikke almene hensyn talte imot det.

Angaaende mutherens ret efter bergverksloven blev der tat et lignende forbehold som ifølge statsborgerretsloven av 1888, dog med undtagelse av vandfald, men saaledes at denne ret blev uberoet af lovens bestemmelser om erhvervelse af anden fast eiendom.

Videre blev det ved loven av 18de september 1909 bestemt, at ikke andre end staten og norske kommuner kunde erhverve energi, frembragt ved vandkraft, i større mængde end 500 hestekræfter uten tilladelse av kongen, hvis det vandfald, som leverte kraften, ved regulering utgjorde mere end 1 000 naturhestekræfter. Tilladelsen kunde gis, hvis ikke særlige almene hensyn talte imot det, men paa nærmere betingelser efter loven.

Ved skogkoncessionsloven av samme dato blev adgangen til at erhverve skoggrund over en viss størrelse baade for norske statsborgere og tillike for norske kommuner gjort avhængig af kongelig tilladelse, og kredsen af retssubjekter, som overhodet kunde erhverve skog, ved forskjellige bestemmelser begrænset, og der blev indført regler om forkjøpsret for de kommuner, hvor skogen laa.

¹ Se note 1 side 3.

Ved lov av 13de august 1915, jfr. lov av 26de juli 1916, blev adgangen til erhvervelse av skog yderligere indskrænket og forkjøpsretten utvidet.

Ved lov av 25de juli 1913 blev det bestemt, at eiedomsret eller bruksret til større myrstrækninger uten tilladelse av kongen ikke kunde erhverves av andre end staten, norske kommuner og norske statsborgere.

Ifølge lov av 3dje juli 1914 kan bare staten og norske kommuner med fuld retsvirkning erhverve eiendomsret eller bruksret til kalkstensforekomster utover et i loven bestemt kubikindhold. Alle andre maa ha tilladelse av kongen.

Ved lov av 27de august 1915 blev erhvervelse av eiedomsret eller bruksret til fjeldstrækninger for andre end staten og vedkommende herredskommune i visse tilfælde efter nærmere regler gjort avhængig af kongelig tilladelse.

Endelig blev det ved provisorisk anordning av 15de august 1917 bestemt, at kongelig tilladelse er nødvendig — også for norske statsborgere — for med fuld retsvirkning at kunne erhverve eiendomsret eller bruksret for mer end 10 aar til fast eiendom paa landet over et visst grundareal.¹

Paa denne maate er omraadet for erhvervelse av fast eiendom i almindelighet siden loven av 1909 betydelig indsnevret.

Forslag om forandringer i koncessionsloven av 1909, forarbeider til nærværende lov.

For Stortinget i 1913 forelaa der fra den daværende regierung (Bratlies) forslag til lov om visse forandringer i loven om erhvervelse av vandfald, bergverk m. v. av 18de september 1909 (Ot. prp. nr. 1 for 1913).

Imidlertid blev denne proposition efter regierungsskifte foranlediget tilbakekaldt av den nye regierung (Gunnar Knudsens) ved kgl. res. av 7de februar samme aar (jfr. Ot. med. nr. 2 for 1913) og ny proposition om forandringer i nævnte lov fremsat ved kgl. resolution av 19de næstefter (Ot. prp. nr. 15 for 1915).

Propositionen blev henvist til behandling av en specialkomite, som avgav sin indstilling den 3dje august 1915 (indst. O XXXIII for 1915).

Stortinget rak imidlertid ikke det aar at behandle indstillingen.

Næste aar blev fremsat ny proposition med enkelte forandringer foranlediget ved specialkomiteens indstilling (Ot. prp. nr. 15 for 1916).

¹ Der har været nedsat en departemental komite som har utarbeidet lov-forslag i dette emne.

Ogsaa denne gang blev saken besluttet sendt til behandling av en specialkomite, som avgav indstilling 17de januar 1917 (indst. O V for 1917).

Av hensigtsmæssighetshensyn fandt komiteen det rigtigst at avg i forslag til helt ny lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom, mens propositionerne og indstillingen i 1915 gik ut paa lov om forandringer i koncessionsloven av 1909.

Indstillingen indeholdt nemlig (liksom propositionerne og indstillingen av 1915) dels adskillige nye bestemmelser, dels adskillige forslag til forandringer, hvorav fulgte, at de fleste paragrafer i loven av 1909 ogsaa mer eller mindre maatte forandres.

Høsten 1917 blev indstillingen behandlet i Stortingets avdelinger og de saaledes fattede beslutninger sanktionert som lov av 14 de december 1917.

KORT GJENGIVELSE AV LOVENS FORSKJELLIGE KAPITLER OG PARAGRAFER I RÆKKEFØLGE

	Kapitel I.	Side
Om vandfald		15
§ 1. Hvem der kan erhverve eiendoms- eller bruksret til vandfald uten koncession og i hvilke tilfælde koncession ellers er nødvendig		17
§ 2. Hvem der i almindelighed kan faa koncession til erhvervelse av eiendomsret til vandfald og paa hvilke betingelser. Tinglysningsav koncessionen. Forhaandskoncession til panthaver ved kjøp paa tvangsauction		31
§ 3. Koncession i visse tilfælde uten betingelser		91
§ 4. Hvem der kan faa koncession til erhvervelse av eiendomsret til vandfald under særlige omstændigheter og paa hvilke betingelser		93
§ 5. Hvem der kan faa koncession paa bruksret til vandfald, i hvilke tilfælde og paa hvilke betingelser		95
§ 6. Om (principal og subsidiær) forkjøpsret for staten		99
§ 7. Om (principal) forkjøpsret for herreds- og bykommuner		115
§ 8. Forkjøpsret i visse tilfælde for kommuner, hvor vandfaldet ligger, naar erhververen er fremmed kommune		120
§ 9. Om (subsidiær) forkjøpsret for amtskommuner		123
§ 10. Om avgivelse av kraft til kommuner, hvor vandfaldet ligger, naar erhververen er fremmed kommune og forkjøpsret efter § 8 ikke gjelder		125
Kapitel II.		
Om bergverk		127
§ 11. Hvem der kan anmelde eller muthe i henhold til bergverksloven eller paa anden maate erhverve bergverksrettigheter (til eie eller bruk) uten koncession		129

	Side
§ 12. Hvem der kan sætte igang bergverksdrift uten koncession	135
§ 13. Hvem der kan faa koncession til at erhverve bergverksrettigheter (paa anden maate end i henhold til bergverksloven) eller til at sætte igang bergverksdrift og paa hvilke betingelser. Tinglysning av koncessionen. Forhaandskoncession til panthaver ved kjøp paa tvangsauktion	137
§ 14. Regler om utregning av produktionsavgiften for bergverk	153
§ 15. Koncederte bergverksrettigheter, som skulde falde i det frie efter bergverksloven, tilfalder istedet staten. Naar bergverksrettigheter ifolge loven eller ifolge koncession efter loven tilfalder staten, gjelder ikke reglerne om fristbevilling i bergverkslovens § 30	154
§ 16. Hvorledes bergmesteren skal forholde sig, naar nogen uberettiget begjærer muthing m. v. efter bergverksloven eller naar det er tvilsomt, om nogen er berettiget hertil	155
§ 17. Om samme ret i visse tilfælde for andre som for norske statsborgere til at anmeldte, muthe eller paa anden maate erhverve bergverksrettigheter i et bestemt tidsrum indenfor bestemt omraade. Om adgang til drift og om betingelser i slike tilfælde	157
§ 18. Om drift uten koncession i begrænset omfang og i et enkelt øiemed (prøvedrift)	159

Kapitel III.

Om anden fast eiendom	162
§ 19. Hvem der uten tilladelse kan erhverve eiendomsret eller bruksret til fast eiendom, naar særlige regler efter denne eller andre love ikke kommer til anvendelse. Undtagelse ved leie og bruksret stiftet for høist 10 aar	165
§ 20. Hvem der kan faa tilladelse til at erhverve eiendomsret eller bruksret utenfor de særlige tilfælde i denne og andre love	167
§ 21. Særskilte bestemmelser for visse retssubjekter om saadan erhvervelse gjennem tvangsauktion	168

Kapitel IV.

Om kraftleie	170
§ 22. Hvem der kan erhverve energi, frembragt ved vandkraft, uten koncession og i hvilke tilfælde koncession ellers er nødvendig	171
§ 23. Hvem der kan faa koncession og paa hvilke betingelser. Tinglysning av koncessionen	172

Kapitel V.

Allmindelige bestemmelser	182
§ 24. Ansøkning om koncession	182
§ 25. Vasdragskommissionen og bergkommissionen	184
§ 26. Overtrædelse av koncessionsbetingelserne og følgerne derav	185
§ 27. Kongens adgang til at gjøre forandringer i betingelserne	187
§ 28. Regler om fuldmægtig her i riket for fremmede statsborgere og for korporationer, stiftelser og selskaper i visse tilfælde	189
§ 29. Avtaler i strid med loven kan ikke forlanges fuldbyrdet, før koncession eller tilladelse er git. Forældelse og utslettelse av pantebøkerne av haandgivelser og lignende retshandler	190
§ 30. Hvorledes retsskriveren skal forholde sig ved tinglysing av dokumenter om erhvervelser, som kræver koncession eller tilladelse	193
§ 31. Om fastsættelse av frist for at bringe retshandler i orden, som allerede er fuldbyrdet i strid med loven	194
§ 32. Om tvangsauktion, hvis forholdet med retshandler fuldbyrdet i strid med loven ikke bringes i orden	197
§ 33. Reglerne om frist og tvangsauktion efter §§ 31 og 32 kommer ogsaa til anvendelse ved arv, naar koncession eller tilladelse for erhvervelsen er nødvendig. Eiendomsret eller bruksret, som kvinde har erhvervet med fuld retsvirkning, blir i samme tilfælde hendes særie, om hun gifter sig	199
§ 34. Videre gjælder reglerne om frist og tvangsauktion efter §§ 31 og 32, hvis korporation, stiftelse eller selskap undergaar slik forandring, at lovbestemte eller vedtagne betingelser for erholdt koncession eller tilladelse ikke længer er eller viser sig fra først av ikke at ha været tilstede. Likesaa hvis korporation, stiftelse eller selskap har erhvervet eiendomsret eller bruksret uten tilladelse efter § 19 eller tilsvarende bestemmelser i ældre love, men ikke længer opfylder betingelserne herfor paa grund av forandringer med styret eller eiendomsretten til grundkapitalen	200
§ 35. Om adgang for panthaver, som behøver koncession eller tilladelse for at erhverve, til at ta sit pant til bruk en bestemt tid og til at faa tilslag paa tvangsauktion, men saaledes at reglerne i §§ 31 og 32 ogsaa her kommer til anvendelse. Fristen efter § 31 kan dog forlænges	202
§ 36. Bestemmelser, som tilsigter at forhindre omgaelse av loven ved kjøp av aktier eller parter eller utvidelse av grundkapitalen i et selskap	204
§ 37. Almindelige bestemmelser om skjøn efter loven	211
§ 38. Departementet kan la opta retslige forklaringer om overtrædelse av loven eller lignende bestemmelser i ældre love	213

§ 39. For selskap med personlig ansvarlige medlemmer gjelder om erhvervelse de regler i loven, som indeholder de strengeste bestemmelser for noget enkelt medlem. Dette faar tilsvarende anvendelse ved kommanditskap for ansvarlig medlem og kommanditist og ved stille selskap for ansvarlig indehaver og stille interessent. Laangiver likestilles undertiden med stille interessent. Kongen kan gjøre undtagelser	214
§ 40. Mutherens ret efter bergverksloven til grund og vand i driftsøiemed er uberoet av bestemmelserne i kapitel III i denne lov	219
§ 41. Ved koncessionstidens utløp skal kommunerne efter nærmere bestemmelse av Stortinget ha indtil en tredjepart av vandfald m. v. som gaar over til staten. Utgjør vandfaldet ikke over 1 000 naturhk., faar kommunerne i tilfælde det hele	223
§ 42. Om lovens ikrafttræden, om ophævelse av loven av 18de september 1909 og om henvisninger i andre love	225

FORKORTELSER

I.

Koncessionslovkomiteen — den departementale komite av 15de september
1906 til behandling av spørsmaalet om adgang til erhvervelse
av skog, bergverk eller vandfald.

II.

Indst.	indstilling.
Indst. O	indstilling til Odelstinget.
Lt. forh.	Lagtingsforhandlinger.
Ot. forh.	Odelstingsforhandlinger.
Ot. med.	meddelelse til Odelstinget.
Ot. prp.	Odelstingsproposition.

III.

Dep.skr.	departementsskrivelse.
Hrd.	høiesteretsdom.
Ord.	overretsdom.
Rt.	norsk retstidende.
Kgl. res.	kongelig resolution.

IV.

grl.	— grundloven.
n. l.	— Christian den 5tes norske lov.
fdn.	— forordning.
Formandskapsloven . .	— lov om formandskaper paa landet m. v. av 14de januar 1837.
Odelsloven	— lov angaaende odelsretten og aasædesretten av 26de juni 1821.
Bergverksloven	— lov angaaende bergverksdriften av 14de juli 1842.

Utskiftningsloven	— lov om utskiftning m. v. av 13de mars 1882.
Lagrettesloven	— lov om lagrettesmænd av 28de august 1854.
Naboloven	— lov om eiendomsrettens begrensning i naboforhold av 27de mai 1887.
Vasdragsloven	— lov om vasdragenes benytelse av 1ste juli 1887.
Straffeprocesloven	— lov om rettergangsmaaten i straffesaker av 1ste juli 1887.
Statsborgerretsloven	— lov om norsk statsborgerret m. v. av 21de april 1888.
Firmaloven	— lov om handelsregister, firma og prokura av 17de mai 1890.
Præskriptionsloven	— lov om forældelse av fordringer av 27de juli 1896.
Fattigloven	— lov om fattigvæsenet av 17de mai 1900.
Koncessionsloven av 1909	— lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18de september 1909.
Skogkoncessionsloven	— lov om erhvervelse av skog av 18de september 1909.
Aktieloven	— lov om aktieselskaper og kommanditaktieselskaper av 19de juli 1910.
Vasdragsreguleringsloven av 1911	— lov om vasdragsreguleringer av 4de august 1911.
Vasdragsreguleringsloven	— lov om vasdragsreguleringer av 14de desember 1917.

V.

Aubert	— L. M. B. Aubert: Den norske obligationsrets spesielle del (anden utgave).
Aschehoug	— T. H. Aschehoug: Norges nuværende statsforfatning (2den utgave).
Brandt	— Fr. Brandt: Tingsretten (3dje utgave).
Carlsen	— Arne Carlsen: Vasdragsloven til praktisk bruk (2den utgave).
Collett	— P. J. Collett: Forelesninger over familieretten.
Hagerup	— Francis Hagerup: Den norske civilproses.
Hallager Aubert	— Hallager Aubert: Obligationsrettens almindelige del.
Hambro	— E. Hambro: Om forældelse av fordringer efter norsk ret.
Helland	— Amund Helland: Norsk berget.
Morgenstierne	— Bredo Morgenstierne: Lærebok i den norske statsforfatningsret (2den utgave).
Platou	— Dr. Oscar Platou: Forelesninger over norsk selskapsret.
Scheel	— Dr. Herman Scheel: Forelesninger over norsk tingsret.
Schweigaard	— A. Schweigaard: Den norske proces.

KAPITEL I.

OM VANDFALD.

Spørsmål om erhvervelse av vandfald behandles ifølge kongelig resolution av 5te november 1907 av arbeidsdepartementet.

Overalt i dette kapitel menes derfor dette departement, naar intet andet uttrykkelig er nævnt.

Bestemmelserne i kapitlet kan gjengis i følgende 7 avsnit:

- 1) § 1 handler om hvem der frit kan erhverve eiendomsret eller bruksret til vandfald, og om naar tilladelse av kongen (koncession) behøves.

Gjælder det vandfald, som ved regulering kan utbringes til mer end 1 000 naturhestekræfter, er koncession nødvendig for alle andre end staten og norske kommuner.

Erhvervelse av eiendomsret eller bruksret til vandfald under denne størrelse er undergit reglerne i kapitel III i loven saaledes at de retssubjekter, som nævnes i lovens § 19, frit kan erhverve, mens andre maa ha tilladelse efter § 20.

Grænsen kan forørig av kongen sættes ned indtil 500 naturhestekræfter, hvis kommunestyret søker om det.

Dog er koncession ogsaa nødvendig ved erhvervelse av vandfald under det lovbestemte eller av kongen fastsatte lavmaal — for andre end staten og norske kommuner — dersom vandfaldet sammenregnet med andre vandfald, som erhververen tidligere eier eller bruker her i riket, ved regulering (av alle sammenregnede fald) kan utbringes til mer end ialt 5 000 naturhestekræfter.

- 2) For vandfald, som ikke tilhører staten eller norske kommuner, kan der ifølge § 2 bare gis koncession til erhvervelse av eiendomsret — ikke bruksret — og i almindelighet kun til norske statsborgere, til selskaper med begrænset ansvar,

som har helt norsk styre med sæte i Norge og helt norsk grundkapital, og desuten til korporationer og stiftelser med almennytig formaal, men ogsaa med helt norsk styre med sæte i Norge.

Andre retssubjekter kan bare under særlige omstændigheter faa koncession efter § 4.

I henhold til § 2 sidste led kan panthaver faa forhaandskoncession til at erhverve sit pant ved kjøp paa tvangsauktion.

- 3) For vandfald, som tilhører staten og norske kommuner, kan der ogsaa gis koncession til erhvervelse av bruksret etter § 5.

Koncession paa bruksret til vandfald, som tilhører kommuner, kan alene gis til norske statsborgere, til selskaper med begrænset ansvar, korporationer og stiftelser med helt norsk styre med sæte i Norge.

- 4) Naar koncession gis efter §§ 2, 4 eller 5, skal der i almindelighet iagttages grundregler om betingelser, som findes i § 2, 4de led i forskjellige ialt 23 poster.

Næstsidste led i § 2 handler om tinglysing av koncessionen og betingelserne.

- 5) I visse tilfælde kan der efter § 3 gis koncession uten at grundreglerne om betingelserne kommer til anvendelse.
- 6) Ved §§ 6, 7 og 9 er der git regler om forkjøpsret for staten og for amterne og for de herreds- eller bykommuner, hvor vandfaldene ligger. Forkjøpsretten gjelder kun, naar erhververen maa ha koncession.

Da har staten altid forkjøpsret. Men naar der handles om vandfald, som ikke ved regulering kan utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter, har tillike herreds- og bykommunerne forkjøpsret, og deres forkjøpsretgaard foran statens. Handles der om vandfald over nævnte størrelse, har foruten staten ogsaa amtskommunerne forkjøpsret. Men statens forkjøpsretgaard foran amternes.

- 7) §§ 8 og 10 indeholder særskilte bestemmelser til fordel for de kommuner, hvor vandfaldet ligger, naar erhververen er en anden kommune og saaledes ikke behøver koncession.

Stat eller amt har da ingen forkjøpsret, men derimot efter § 8 de kommuner, hvor vandfaldet ligger, dersom det ikke ved regulering kan utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter. Er vandfaldet større, gjelder overhodet ikke forkjøpsret for nogen. Men de samme kommuner kan da ifølge § 10 forlange at faa del i kraften efter kongens nærmere bestemmelse og ellers efter de almindelige regler om kraftavstaaelse i henhold til loven (§ 2, post 12).

§ 1.

Uten tilladelse av Kongen (koncession) kan ingen andre end staten og norske kommuner med fuld retsvirkning erhverve eiendomsret eller bruksret til vandfald (fald eller stryk):

1. *naar de antages ved regulering at kunne utbringes til mer end 1 000 naturhestekræfter alene eller i forbindelse med andre vandfald, som erhververen eier eller bruker, og som hensigtsmæssig kan utbygges underett dermed;*
2. *naar de sammenregnet med andre vandfald, som erhververen og i tilfælde dennes familie eier eller bruker her i riket, antages ved regulering og med tillæg av allerede leiet kraft at kunne utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter. Til familie henregnes her bare erhververens egtefælle og barn under 21 aar samt, hvis erhververen selv er under 21 aar, ogsaa forældre og søskende under 21 aar.*

Dog er koncession ikke nødvendig for norske statsborgeres erhvervelse gjennem arv, egteskap eller odelsløsning eller gjennem overdragelse, naar erhververen er nærmere odelsberettiget end overdrageren eller er dennes egtefælle eller beselegget eller besvogret med overdrageren i op- eller nedstigende linje eller i første eller anden sidelinje.

Efter ansøkning fra kommunestyret kan Kongen nedsætte den i første led post 1 nævnte grænse indtil 500 naturhestekræfter for vandfald i kommunen.

Hvorvidt vandfaldet alene eller sammen med andre har den ovenfor nævnte kraftmængde, avgjøres i tvilstilfælde ved skjøn, hvis ikke erhververen vedtar at la det avgjøre av vedkommende regjeringsdepartement efter indstilling fra den i § 25 nævnte vasdragskommission.

Til § 1. I denne lov er herefter brukt uttrykket koncession istedetfor tilladelse av kongen ved erhvervelser efter kap. I, II og IV, derimot ikke efter kapitel III, „fordi koncessionsbetingelser der i almindelighet ikke fastsættes og betegnelsen tilladelse i denne forbindelse ikke strider mot gjængs sprogbruk“ (indst. O V for 1917 side 11).

I fremmedordet koncession ligger egentlig den betydning, at staten overdrar nogen av sine ting (res publicae) til private til ut-

Til § 1

nyttelse (med eller uten tidsbegrænsning), eller at staten paa nærmere vilkaar gir private selskaper eller enkeltmænd ret til at utføre anlæg av samfundsmæssig betydning. Det meget mere omfattende uttryk *privilegier* dækket hos os i ældre tider delvis det samme begrep.

I koncessionsloven av 1909 er koncession brukt ved siden av tilladelse av kongen, likedan i skogkoncessionsloven efter tillægsloven av 13de august 1915.

I loven om erhvervelse av større myrstrækninger av 25de juli 1913, om kalkstensforekomster av 3dje juli 1914 og om fjeldstrækninger av 27de august 1915 handles om „tilladelse av kongen“.

I loven av 23de april 1898 om tillæg til jernveisloven af 12te august 1848 heter det „koncession“, men i senere tillægslove af 8de juni 1907 og 22de juni 1917 „tilladelse av kongen“ og „kongen kan tillate“.

I loven av 29de april 1899 om eneret for staten til befording af meddelelser ved hjælp av telegraf- og telefonanlæg siges, at kongen kan gi tilladelse. Likesaa i lov om tvungen avstaaelse af grund m. v. til anlæg av elektriske kraftledninger av 23de juli 1894, i lov om foranstaltninger til betryggelse mot fare og ulemper ved elektriske anlæg av 16de mai 1896 og i tillægsloven til begge disse love af 26de juli 1916.

I vort lovsprog har betegnelsen koncession saaledes hittil hat liten plads, men er ofte benyttet i de tilladelser, som er git i henhold til hørnævnte love, og har paa den maate vundet hævd.

I nærværende lov vil denne betegnelse svare til sin egentlige betydning ved tilladelser efter kapitel II om bergverk og efter kapitel IV om kraftleie.

I vasdragslovens § 1 uttales som hovedregel, at grundeieren ogsaa er eiendomsberettiget til vand, som findes paa grunden. Over kilder, damme og mindre vandsamlinger siges det i lovens § 11, at grundeieren har fuld raadighet.

Lovens § 3 indeholder bestemmelse om grunden i indsjøer, „saalangt den efter de særlige forhold kan ansees eiendomsret undergit“. Heri ligger en forutsætning om at bunden og vandmassen i større indsjøer er unddratt eiendomsret paa et dyp, hvor det ikke er mulig at utøve menneskelig raadighet. Jfr. Brandt s. 429, Scheel side 41 og 487.

Den samme forudsætning er kommet til uttryk i vasdragsreguleringslovens § 3, hvorefter koncession altid er nødvendig til regulering af indsjø, „som ikke i sin helhet kan ansees undergit eiendomsret“, og i § 13, hvor det er fastsat, at der skal svares godtgjørelse til staten for saadan indsjø (likesaa efter vasdragsreguleringsloven av 1911 §§ 1,d og 16).

Ved h.r.d. i rt. for 1905 side 53 er det avgjort, at Hiter-

dalsvandet, og ved hrd. i rt. for 1913 side 887, at Randsfjorden er at regne for større innsjøer, som ikke er undergit eien-domsret paa dypet. Spørsmålet herom er i givet tilfælde et retsspørsmål beroende paa domstolenes skjøn.

Av lovens § 1 følger at retten til vandfald ansees indbefattet i grundeierretten. Men da der handles om vand i stadig bevægelse, er det her vanskelig at fastholde eiendomsbegrepet. Scheel — side 247 — betragter „det strømmende vand“ som eier-løst og karakteriserer grundeierens ret som „en til eiendomsretten over grunden knyttet, til en viss grad utelukkende ret til at betynne vandet“.

Den teoretiske konstruktion av denne ret har forøvrig mindre interesse. Men selve retten er ifølge lovens § 1 av et betinget innehold og kun git „med den begrænsning, som følger av lov eller sedvane“. Se herom nærmere Carlsen side 3—5.

Selv med saadan begrænsning indtar imidlertid grundeierens ret, som forsaavidt ogsaa stemmer med landets ældre love, en særlig stilling hos os, idet nemlig vandfald av nævneværdig størrelse efter almindelig europæisk ret overhodet ikke er indbefattet i grundeierretten, men med visse indskrænkninger forbeholdt det offentlige.

Med hensyn til overdragelse av vandfald gjelder derfor ogsaa etter vasdragslovens § 6 de samme regler som ved fast eiendom eller rettigheter i fast eiendom. Der kræves saaledes stemplet papir, tinglysning og skjøte. Se iøvrig Carlsen side 10.

Dersom vandfaldet i et tilfælde overdrages uten grunden, vil der foreligge „stiftelse eller overdragelse av en servitut over den grundeiendom, hvortil vandretten naturlig hører, eller av en bruksret derover“ (Scheel side 248, note 10).

Eiendomsret eller bruksret til vandfald kan frit erhverves av enhver, hvis vandfaldet ikke utgjør over 1 000 naturhestekræfter i regulert stand. Kongen kan efter ansøkning fra kommunestyret sætte ned grænsen for den fri erhvervelse, dog ikke under 500 naturhestekræfter.

Er grænsen etter 3dje led sat ned, vil den likesom grænsen etter hovedregelen i første led gjælde for alle vandfald, som ligger i kommunen, ogsaa for dem, som tilhører kommunen selv eller staten.

Der kan gives koncession paa eiendomsret til vandfald over det lovbestemte eller av kongen fastsatte lavmaal, men ikke paa bruksret, medmindre vandfaldet tilhører staten eller norske kommuner. Herom henvises til bemerkningene til § 2, side 44—45. Jfr. § 5.

Ved avgjørelsen av spørsmålet om den kraftmængde et vandfald ved regulering kan utbringes til, maa lægges til grund den normale lavvandføring, som fremkommer ved reguleringen. Der fandtes en regel herom i den tilsvarende bestemmelse i koncessions-

lokomiteens indstilling (§ 15). Jevnfør side 78. Det samme var tilfældet i Ot. prp. nr. 11 for 1908 (§ 5). Uten begrundelse gik imidlertid den uttrykkelige regel ut i Ot. prp. nr. 1 for 1909 (§ 3). I indst. O II for 1909 er spørsmaalet heller ikke uttrykkelig berørt, men derimot under debaten om koncessionsloven i 1909. Se Ot. forh. 1909 side 847, uttalelse av justisdepartementets daværende chef: „Det maa opfattes som den kraft som vandfaldet repræsenterer ved almindelig lav vandstand“ — — —. „Det sier sig jo selv, at man ikke kan ta flomvandstanden“. Under debatten bragte en taler paa bane, om der ved beregningen menes „dagdrift eller nat- og dagdrift“ (Ot. forh. 1909 side 851). Herpaa svarte justisdepartementets chef at der maa menes „den i løpet av døgnet stadig rindende regelmæssige vandkraft“. (Ot. forh. s. 851) — — — „hvad der skal regnes med, er den almindelige vandkraft døgnet rundt“ (side 852).

I de tilsvarende bestemmelser i koncessionslokomiteens indstilling og Ot. prp. nr. 11 for 1908 og nr. 1 for 1909 het det ogsaa, at kraftmængden skulde beregnes efter hvad den antokes at utgiøre „uten eller ved regulering“. Den kombinerte justis- og landbrukskomite fandt imidlertid uttrykket uklart. Det heter herom i indst. O II for 1909 side 19: „Meningen maa være, at man skal ta hensyn til den vandføring, vasdraget vil faa ved den fuldstændigste regulering, som der praktisk talt er adgang til at foreta. Det er altsaa den regulerte vandstand man skal regne med“ — — —.

„At det er den nuværende vandføring, som maa lægges til grund, hvis vasdraget allerede paa forhaand er fuldstændig regulert, eller hvis det praktisk talt ikke kan reguleres, er en selvfolge“.

Likesaa er det en selvfolge, at et vandfald gaar ind under loven, dersom det uten regulering utgjør over 1 000 naturhestekræfter.

Det er derfor ogsaa uten interesse i denne forbindelse at sondre mellem vasdragsreguleringer i egentlig betydning, hvorved forstaaes arbeider og anlæg, som har til øiened at utjevne vasdragets aarsvandføring, og saakaldte faldhøidereguleringer eller andre foranstaltninger f. eks. til fremme av færdsel og fløtning, som ogsaa undertiden benævnes reguleringer. Se forøvrig definitionen i vasdragsreguleringslovens § 1.

Ved de tilsvarende bestemmelser i koncessionslokomiteens indstilling (§ 15) og Ot. prp. nr. 11 for 1908 (§ 5) var det avgjørende, om noget vandfald sammen med andre vandfald, som erhververen hadde i samme vasdrag, kunde utbringes til mere end lovens lavmaal.

I Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 57 uttales, „at der kun bør medregnes fald og stryk, som kan utnyttes underett sammen med

de nye, som agtes erhvervet". Efter den tilsvarende § (3) i denne prp. skulde det da bero paa, om vandfaldet „alene eller i forbindelse med andre under ett utnytbare fald eller stryk" utgjorde mer end lavmaalet.

Den kombinerte justis- og landbrukskomite sluttet sig hertil og slik kom koncessionsloven av 1909 til at lyde.

Jfr. Ot. forh. 1909 side 848, justisdepartementets chef: „Der sigtes til fald og stryk, som kan gjøres til gjenstand for én utbygning, samme utbygning, altsaa samme opdæmning og utbygning". Se endvidere uttalelse under Ot. forh. s. a. side 849: „Naar der i denne forbindelse tales om opdæmning, maa dermed menes det samme som utbygningsdam, selvfølgelig ikke reguleringsdam".

I Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 14 heter det at ordene „under ett utnytbare fald eller stryk" tat bokstavelig synes at føre for vidt, og derfor foreslaaes ombyttet med uttrykket „som hensigtsmæssig kan utbygges under ett". Ved bedømmelsen herav bør der ikke gaaes videre end „forenelig med hvad der er praktisk hensigtsmæssig under hensyntagen til omkostningerne ved en samlet utbygning". Overensstemmende hermed blev ordlyden forandret ved nærværende lov.

Om flere fald i samme vasdrag ved regulering tilsammen utgjør over 1 000 naturhestekræfter, er saaledes ifølge første led post 1 koncession ikke nødvendig, dersom faldene ikke kan bygges ut under ett, og det kommer ikke bare an paa hvad der er teknisk mulig, men ogsaa paa, hvad der er økonomisk mulig ved spørsmål om utbygning av flere fald under ett.

I første led er ordene fald og stryk tilføjet i parentes efter ordet vandfald for at gjøre det tydelig at betegnelsen vandfald senere i loven omfatter begge dele og for at undgaa gientagelser (jfr. indst. O XXXIII for 1915 s. 14).

Kun vandfald, som erhververen selv eier eller bruker, blir at ta i betragtning ved bestemmelsen av hestekraftgrænsen. Vandfald, som tilhører andre, blir saaledes ikke at medregne ved bedømmelsen av, hvad der kan utbygges under ett. Dette fremgik ikke tydelig av koncessionsloven av 1909, men var dog utvilsomt meningen. Det heter herom i skrivelse fra arbeidsdepartementet, indtat i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 78, „at det av lovens forarbeider fremgaar, at der ved avgjørelsen om en vandfaldserhvelse er koncessionsfri eller ei, kun blir at ta hensyn til, hvad der som tilhørende den enkelte eier kan utnyttes under ett. (Jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909, side 57 og indst. O II for 1909 side 19)".

Ved Ot. prp. nr. 15 for 1915 (jfr. side 14 i prp.) blev derfor lovteksten foreslaat tydeliggjort, og denne forstaaelse er da ihvertfald nu hævet over tvil.

Hvis der langs et vandfald er flere parceller, og der ikke tilligger hver enkelt parcel en vandmasse, som ved regulering kan

utbringes til over 1 000 naturhestekræfter, kan saaledes hver grund-eier frit sælge sit vandfald til forskjellige kjøpere, saalænge ikke nogen enkelt kjøper derved kommer over grænsen for lavmalet. Derimot maa ogsaa en parceleier ved et vandfald, naar han hos nogen anden erhverver en parcel med vandret, ha koncession til erhvervelsen, dersom vandkraften paa begge parceller hensigtsmæssig kan utbygges under ett og tilsammen utgjør mer end lavmalet. Jfr. Ot. forh. 1909 side 849.

Det er uten betydning, hvormeget av vandkraften erhververen agter at utnytte. Avgjørende er det hvormeget vandfaldet ved regulering kan bringes til at utgjøre. Jfr. Lt. forh. 1909 side 388 — 389, 390 og 392.

Vandfald, som erhververen bruker uten at eie, skal ogsaa regnes med. Dersom nogen leier vandfald paa en parcel og kjøper en anden parcel med vandfald, skal kraften paa begge parceller regnes sammen, naar faldene hensigtsmæssig kan utbygges under ett.

Da koncessionen med betingelser i tilfælde maa omfatte alle i henhold til første led post 1 sammenregnede vandfald, og koncession ikke kan gis paa bruksret til vandfald, maa erhververen i slike tilfælde først bli eier av alle faldene, inden koncession overhodet kan meddeles.

Ved 5 000 hestekræftersgrænsen efter første led, post 2, spørres der ikke om vandfaldene kan utbygges under ett eller ligger i samme vasdrag. Der er her sat en maksimalgrænse for erhvervelse av vandkraft inden riket i det hele.

Den der allerede eier eller bruker uten at eie et eller flere vandfald, som alene eller regnet sammen tillikemed det vandfald, som agtes erhvervet — alle i regulert stand — utgjør over 5 000 naturhestekræfter, maa ha koncession, selvom ingen av vandfaldene hvert for sig naar over 1 000 hestekræftersgrænsen efter første led, post 1.

Naar der i post 2 er benyttet uttrykket „med tillæg av alle-rede leiet kraft“, sigtes der kun til vandkraft, som ikke er omsat til energi. Dette uttryk maa ikke forveksles med lovens bestemmelser om „kraftleie“ i kapitel IV, som handler om leie av (elektrisk eller anden) energi, frembragt ved vandkraft.

Saadan energi blir ikke at medregne efter post 2 i nærværende §, hvor der handles om naturhestekræfter. I kapitel IV handles om turbinhestekræfter eller elektriske hestekræfter. Post 2 maatte ha indeholdt bestemmelser for omberegning av energi til naturhk., hvis uttrykket „leiet kraft“ her skulde omfatte begge dele. Derimot gaar enhver form for leie av vandkraft, som ikke er omsat til energi, ind under post 2. Jfr. Ot. prp. nr. 1 side 70: Det kan ikke være tvilsomt, at „leie eller kjøp“ av „regulert vandføring og trykvand“ maa ansees som erhvervelse av bruksret til vandfald.

Naar der er tvil om kraftmængden i et eller flere vandfald ialt utgjør mer end lavmaalet, skal dette avgjøres enten ved skjøn eller av departementet etter indstilling av vasdragskommisionen.

Ifølge den i Ot. prp. nr. 15 for 1915 som bilag side 78 indtagne skrivelse var det av nævnte departement foreslaat, at spørsmaalet av praktiske hensyn skulde avgjøres bare paa sidstnævnte maate ad administrativ vei.

Imidlertid antok justisdepartementet at det var betænklig at „avskjære erhververen fra at faa judiciel avgjørelse“ (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 15) og fandt alene at burde aapne adgang for erhververen til at undgaa skjøn, hvis han ønsket, saaledes at han kunde vedta at la departementet avgjøre det.

Departementet vil efter de almindelige regler om administrative handlinger kunne omgjøre sin avgjørelse, dog ikke til skade for erhververen.

Har departementet først avgjort, at vandfaldet — eller faldene ialt — ikke utgjør mer end lavmaalet for kraften, er dette bindende for det offentlige i forhold til erhververen eller hans retsefterfølgere.

Har departementet truffet den motsatte avgjørelse, blir det ogsaa bindende for erhververen eller hans retsefterfølgere i forhold til det offentlige.

Men utenfor den enkelte anvendelse kan departementets avgjørelse ikke virke.

Den ret erhververen eller hans retsefterfølger i tilfælde har faaet, er nemlig en ret til for sit vedkommende at erhverve vandfaldet uten koncession, ikke en ret til frit at overdra det videre. Ved senere lov eller senere beslutning af kongen kan hestekraftgrænsen derfor ogsaa bli nedsat, efterat erhvervelsen har fundet sted.

Noget andet er det, at departementet i almindelighet vil træffe samme avgjørelse som forrige gang eller henholde sig dertil, hvis intet nyt er fremkommet.

Hvis en handel enten blir omgjort eller ikke blir fuldbyrdet, fordi departementet har avgjort, at vandfaldet utgjør mer end lavmaalet for kraftmængden, har da en nyerhverver anledning til at forlange skjøn.

Der er intet til hinder for, at han, om han foretrækker det, kan æske avgjørelse av departementet, som imidlertid naturligvis ogsaa i dette tilfælde i almindelighet vil avgjøre spørsmaalet som før.

Nogen adgang for den, der med fuld retsvirkning eier et vandfald, til paa egne vegne at æske departementets avgjørelse enten for et enkelt tilfælde eller engang for alle er der efter loven overhodet ikke.

En avgjørelse av departementet efter vedtagelse av eieren paa egne vegne vilde ikke være bindende for erhververen.

Loven indeholder ingen bestemmelse om, hvem det paaholder eller hvem der har adgang til at opta skjøn angaaende kraftmængden i det eller de vandfald det gjælder.

Til § 1

Det er rimelig at baade erhververen og det offentlige har denne adgang. Men loven savner ganske forskrifter svarende til vasdragslovens § 64 om, at eieren er pligtig at taale undersøkelser m. v. paa sin grund for at faa kraftmængden konstateret.

Imidlertid vil det offentlige kunne tvinge erhververen til at opta skjøn ved i tvilstilfælde at sætte ham frist efter § 31 i nærværende lov og eventuelt forlange auktion efter § 32. Blir det saa ved skjønnet avgjort, at kraftmængden ikke utgjør mer end lavmalet, bortfalder selvfølgelig anvendelsen av disse §§, naar det saaledes er bragt paa det rene, at erhvervelsen frit kan finde sted.

Vandfaldseieren selv kan ikke ha adgang til at tilstevne skjøn hverken angaaende et enkelt tilfælde av erhvervelse eller for at faa spørsmaalet om kraftgrænsen fastsat engang for alle.

Skjønnet blir derfor ikke bindende og skaper ingen ret for ham.

Skjønnet virker kun i den enkelte anvendelse og mellem parterne o: det offentlige og erhververen for anledningen eller hans retsefterfølgere paa samme maate som departementets avgjørelse.

At der maa regnes med, at et senere skjøn ialmindelighet vil komme til samme resultat som et tidligere, hvis intet nyt foreligger, er en anden sak.

Da der som nævnt ingen regel er i loven om beregningen av hestekraftgrænsen og i forarbeiderne kun den veileddning, som ligger i det ovenfor citerte om almindelig lavvandstand og jevn døgndrift, staar departementet eller skjønnet forsaavidt frit og maa træffe en fornuftig avgjørelse i hvert givet tilfælde ut fra sin egen bedømmelse af forholdene i vasdraget. Jfr. uttalelser av sakens ordfører under ot.forth. 1909 side 852.

I vasdragsreguleringslovens § 3 er det bestemt, at der ved avgjørelsen av spørsmaalet om det antal hestekræfter, som indvindes ved regulering, skal gaaes ut fra den midlere vandføring i 350 dage av aaret. Ved bestemmelsen av faldets hele kraftmængde efter nærværende lov blir der ingen anvendelse for denne regel.

De heromhandlede skjøn er skjøn uten forbindelse med domssak, og forliksmægling for skjønnet er unødvendig. Se Hagerup I s. 591—2.

Om adgang til overskjøn gjælder ved disse slags skjøn samme regler som for skjøn i forbindelse med domssak. Hagerup I side 588.

Der er ikke i nærværende lov saaledes som i vasdragsreguleringslovens § 20 (jfr. ogsaa vasdragslovens § 30 om ekspropriationsskjøn) git uttrykkelige regler om omkostningerne ved underskjøn og overskjøn i almindelighet. Heller ikke findes der nogen bestemmelse om omkostningerne ved de i denne § omhandlede skjøn.

I koncessionslovkomiteens indstilling til den tilsvarende § (15) heter det — side 78 — at „skjønsomkostningerne blir som sedvanlig at bære av rekvenrenten, medmindre der foreligger retslig

grund til at faa dem erstattet av den anden part". Som eksempel paa saadan retslig grund nævnes der, at rettskriveren har gjort anmerkning om erhvervelsen (se herom lovens § 30), at departementet har negtet at la anmerkningen utslette, „mens erhververen ved skjøn godtgjør, at vandfaldet falder utenfor lovens bestemmelser".

Hovedregelen for skjøn, som ikke staar i forbindelse med domssak, er at hver av parterne selv maa bære sine utgifter. Hagerup II side 535. Om der kan paalægges nogen part pligt til at erstatte omkostningerne, maa avgjøres i forbindelse med skjønnet (av administrator).

Omkostningsspørsmalet er nemlig i almindelighet kun at anse som et accessorium til hovedsaken. Se ord. i rt. 1910 side 208 og hrd. i rt. 1909 side 394. Jfr. dog hrd. i rt. 1907 side 704, hvorefter spørsmalet, om der var adgang til at tilkjende erstatning for utgifter til retshjælp i et lovbestemt tilfælde, kan være gjenstand for særskilt appell.

Angaaende overskjøn er det i flere love foreskrevet, at omkostningerne bæres av den part, skjønnet gaar imot, og spørsmalet herom er henlagt til overskjønsmændene. Hagerup II side 534 uttaler, at „denne regel synes ogsaa at burde opstilles som almindelig ved overskjøn".

Administrator maa ihvertfald avgjøre, hvilke utgifter der skal komme i betragtning ved fastsættelsen af omkostningerne, og bestemme disses størrelse.

Forsaavidt angaar ekspropriationsskjøn er det ved hrd. i rt. 1904 side 737 og 1907 side 704 uttrykkelig avgjort, at utgifter til nødvendig teknisk eller juridisk bistand skal medtages.

Naar loven foreskriver, at erhvervelsen ikke kan ske med fuld retsvirkning uten koncession, ligger heri at handelen mellem parterne ikke blir uten retsvirkning, hvilket stemmer med hvad der ialmindelighet ogsaa er regelen ved overdragelser, som er forbudt ved lov. (Scheel s. 302—3.)

Der maa her skjernes, eftersom handelen er fuldbyrdet eller ikke. Efter lovens § 29 kan kjøperen forlange avtale i strid med loven fuldbyrdet, hvis han bagefter faar koncession. Blir koncession ikke git, indtræder de almindelige følger av, at en kontrakt ikke lovlig kan opfyldes (Ascheloug I side 125).

Er avtalen fuldbyrdet, kan sælgeren ikke omstøte og kjøperen ikke kraeve handelen omgjort. Efter lovens § 31 skal der da sættes erhververen frist til at bringe forholdet iorden enten ved at han selv faar koncession eller ved at han sælger videre til nogen, som kan faa det eller ikke behøver det, eller saaledes at handelen blir frivillig omgjort mellem parterne.

Sker ingen av delene, vil eiendommen efter lovens § 32 bli

Til § 1

at sætte til auktion paa kjøperens gevinst og forlis. Se forøvrig nærmere bemerkningerne til §§ 29, 31 og 32.

Bestemmelserne i denne paragraf kan lægge hindringer i veien for den frie omsætning i tilfælde hvor en eiendom med vandfalderhverves, uten hensyn til vandfaldet for eiendommens egen skyld. Av hensyn hertil er der ved § 3 aapnet adgang til at gi koncession uten at der fastsættes betingelser paa det tidspunkt, koncessionen meddeles. Men for tilfælde av at vandfaldet senere utbygges, maa erhververen da finde sig i betingelser efter den til enhver tid gjældende lov om erhvervelse av vandfald.

Efter § 3 sidste led kan der gis koncession paa ubetydelige vandfald uten at betingelser sættes hverken paa koncessionstiden eller senere.

Der henvises iøvrig til bemerkningerne ved § 3.

Regelen om, at vandfald som tilhører erhververens familie, ogsaa skal medregnes, tilsigter at forhindre omgaaelse ved at oprette særeie mellem egtefæller eller ved erhvervelse i umyndige barns navn. Overensstemmende med øiemedet er begrepet familie i loven her begrænset som ifølge lovteksten.

Vandfald, som tilhører forældre, kommer kun i betragtning, hvis erhververen er under 21 aar, og vandfald, som tilhører søskende, kun i samme tilfælde, dersom de tillike er under 21 aar. Se den tilsvarende regel i skogkoncessionslovens § 3 sidste led efter tillægsloven av 13de august 1915.

For norske statsborgere er erhvervelse av vandfald av hvilkensomhelst størrelse i visse tilfælde koncessionsfri. Dette gjelder først og fremst for erhvervelse ved arv. Se den tilsvarende bestemmelse i skogkoncessionslovens § 6. Hverken i forarbeiderne til skogkoncessionsloven eller nærmende lov er det nævnt, hvorvidt der menes arv baade ifølge arveloven og efter testamente. Lovgrunden skulde alene tilsi det første, men efter lovens ordlyd er der ingen adgang til at skjelne. Lovens § 36 handler om erhvervelse av aktier eller parter ved arv og § 33 om erhvervelse ved arv for andre end norske statsborgere. Som i bemerkningerne til § 33 forklart er det i motiverne til den tilsvarende § (15) i statsborgerrettsloven av 1888 uttrykkelig uttalt, at der menes arv paa begge maater. Det lar sig ikke gjøre at lægge en forskjellig betydning i ordet arv i forskjellige paragrafer i nærværende lov, naar loven selv intet derom indeholder. Arv i nærværende § maa derfor ogsaa omfatte baade arv etter loven og ved testamente.

Under lovens uttryksmaate arv maa ogsaa gaa det tilfælde, at nogen faar sig eiendom med vandfald utlagt ved aasædesret ifølge odelslovens § 10. Jfr. lov av 9de mai 1863. Aasædesretten

er en „modifikation av arveret efter ascenderter“. Se Platous forelæsninger over arveret side 481. Se videre om aasædesretten i det hele tat side 479.

Gjenstand for aasædesret er grundeiendom, som efter sin beskaffenhet kan være undergit odelsret.

Ved lov av 16de juli 1907 om forandringer i odelsloven er industrielle anlæg for det meste undtag fra odel — og dermed fra aasædesret — men ikke vandfald i almindelighet.

Om begrepet „industrielle anlæg“ kan merkes h.r.d. i rt. 1904 side 49, 1913 side 641 og 957.

Mellem levende er erhvervelse koncessionsfri ved egte-skap, ved odelsløsning og i følgende tilfælde af overdragelse:

fra fjernere til nærmere odelsberettiget,
mellem egtefæller,
mellem beslektede og besvogrede i op- eller nedstigende linje eller
anden sidelinje.

Ved første sidelinje forstaaes søskende og deres avkom, ved anden sidelinje forældres søskende og deres avkom. Se forøvrig Collett side 11—12 og Platous forelæsninger over arveret side 31 og 33.

Trods lovens ordlyd maa det antages, at længstlevende egtefæller ret under skifte med medarvinger til at faa sig fast eiendom utlagt ogsaa er koncessionsfri.

I forhold til livsarvinger gjelder denne ret ifølge lov av 30te juli 1851 § 12. Men i almindelighet læres det at længstlevende ifølge sedvane har samme ret likeoverfor utarvinger. I øvrig henvises til Platous forelæsninger over arveret side 60—61 og side 482, Scheel om egtefællers formuesforhold side 170—72 og Hagerup III side 92.

Denne ret maa karakteriseres som en eftervirkning av egteskapets indflydelse paa egtefællernes formuesforhold. Overdragelsen — forsaavidt angaaer arvingers del i eiendommen — foregaar ved retsdekret, og der er den samme lovgrund for, at denne overdragelse bør være koncessionsfri som ved overdragelse i levende live mellem egtefællerne.

Længstlevendes adgang til at sitte i uskiftet bo er selvfolig uavhængig av alle koncessionsregler.

Længstlevende i uskifte fortsætter kun med arvingerne sit tidligere sameie med den avdøde egtefælle. Der finder her ingen erhvervelse sted.

Længstlevendes ret til at beholde bruken av fast eiendom efter odelslovens § 16 (jfr. tillægsloven av 11te juni 1915) maa ogsaa være uberørt av nærværende lov. Nogen erhvervelse (av brugsret) i den forstand, loven sigter til, finder heller ikke sted her.

Naar fællesbo skiftes mellem egtefæller ved opløsning af egteskap eller ifølge hustruens begjæring, har hver af egtefællerne ret til at faa sig utlagt jordeiendom, som de har indbragt i boet. Jfr. lov om formuesforholdet mellem egtefæller av 29de juni 1888 § 35 og Scheels bok om samme emne side 172—74.

Efter tillægslov (til nævnte lov) av 10de april 1915 har egtefællerne i visse skilsmissetilfælde krav paa at faa forlods, hvad han eller hun har indbragt i boet.

Den ret, egtefællerne saaledes har, maa antages at være uberørt av koncessionsreglerne.

I disse tilfælde foregaar vel i virkeligheten en overdragelse mellem egtefæller, om end ved retsdekret. Ihvertfald maa den ret, egtefællerne saaledes har, som en eftervirkning af egteskapet antages at være uberørt af koncessionsreglerne i nærværende lov.

Eiendomsret stiftes ogsaa ved retsdekret i henhold til utskiftningsloven ved opløsning af jordfællesskap eller naar jorden ligger i teigebytte.

Imidlertid er eiendommen i juridisk forstand den samme før som efter utskiftningen (Scheel, tingsretten side 159). Om koncession kan derfor her ikke bli spørsmål.

I tilfælde av mindelig utskiftning og hvis nogen „avstaar mere værdi av eiendommen eller rettigheter inden fællesskapet end han erholder tilbage av samme, betragtes dette som avhændelse“ (utskiftningslovens § 7).

Isaafald vil antagelig overdragelse paa denne maate som regel ikke kunne finde sted uten koncession. Fører dette i enkelte tilfælde til mindre rimelige resultater, kunde det i andre tilfælde gi anledning til omgaaelse.

Ifølge utskiftningslovens § 40, som den lyder efter tillægslov av 5te december 1917, skal vandfald skikket til vandkraftanlæg av nogen betydning „undtages fra utskiftning“. Efter vasdragslovens § 12 har lodeierne andel i vandfaldet efter størrelsen av sin lod. Se herom Carlsen, side 25.

Ved almindelig sameie blir der selvfølgelig ikke anvendelse for vasdragslovens § 12. Størrelsen av hver sameiers ideelle del vil ved frivillig sameie bero paa aftale og ved tvungent sameie avhænge av omstændigheterne, idet sameiet stiftes eller opstaar.

Med hensyn paa koncessionsspørsmalet er forøvrig dette ganske likegyldig. Ti det er vandfaldet i sin helhet, som er gjenstand for enhver sameiers ret, alene indskrænket ved den ret, som tilkommer medeierne. Jfr. Scheel (tingsretten) side 147.

Om flere sameiere sælger hver sin ideelle andel til forskjellige kjøpere, vil saaledes koncession kræves i samme tilfælde som naar vandfaldet bare eies av et enkelt retssubjekt, idet der blir at

regne med kraftmængden i det hele fald for hver enkelt medejers og erhververs vedkommende.

Det samme vil ogsaa gjælde i tilfælde av overdragelse fra den ene sameier til den anden, forsaavidt vandfaldet ikke kan deles. Koncession vil imidlertid ogsaa da kræves for dem, som ved delingen faar et større antal naturhestekræfter end det lovbestemte eller av kongen fastsatte lavmaal.

Ved deling av almindelig sameie er nemlig eiendommen ikke længer i juridisk forstand den samme som før.

Forsaavidt sameiet opløses ved auktion, som ellers er det sedvanlige retsmiddel, maa den enkelte sameier ha koncession i samme tilfælde som enhver anden auktionskjøper.

En lignende opfatning er uttalt i dep. skr. 20. nov br. 1909 om skoggrund i sameie (skr. fra justisdep. til landbruksdep.)

Ogsaa overdragelse av vandfald gjennem makeskifte vil, om det forekommer, kræve koncession. Dette er for makeskifte av skoggrund avgjort ved ord. i rt. for 1915 side 1083.

Ved lov av 18de august 1911 jfr. tillægslov av 8de juli 1912 er der tillagt kommunerne en betinget adgang til ekspropriation av vandfald og staten ved midlertidig lov av 6te juli 1917. Derimot er der ikke for private retssubjekter nogen ekspropriationsret til vandfald.¹ Saaledes er der heller ikke adgang for en vandfaldseier til at ekspropriere vandrettigheter, som kunde ha betydning for en rationel utnyttelse av hans vandfald. Den ekspropriationsret, som vandfaldseieren har efter vasdragslovens § 15, omfatter bare grund til damfæste, ikke vandrakt. Der er rigtignok git vandfaldseieren en foreløbig ret til at benytte ogsaa den del av kraften, som tilhører grundeieren paa den motsatte side av vasdraget. Herom henvises til Carlsen side 35—36.

Vasdragslovens § 15 kommer ikke til anvendelse ved foretagender, som omfattes av vasdragsreguleringsloven. Se sidstnævnte lovs § 25. Men kongen kan efter vasdragsreguleringslovens § 18 betingesvis gi eieren av den ene side i vasdraget tilladelse til lignende benyttelsesret.

Men vandfaldseieren erhverver ikke med hjemmel i disse §§ vandfald hverken til eie eller bruk. Vandfaldseierens benyttelse av kraften kræver saaledes ikke koncession. Der kunde ikke engang gis koncession, fordi der nemlig ikke handles om erhvervelse i nærværende lovs betydning.

En større ret har lodeier til grund, som ligger i jordfællesskap (ikke ved almindelig sameie), til at foreta anlæg i henhold til vasdragslovens § 12, idet de andre lodeiere ikke senere kan benytte sin del af vandet til fortrængsel for den, som har utført anlægget. Se forøvrig Carlsen side 25—26. Derfor skal han ogsaa efter nævnte § betale erstatning for avsavn til de andre lodeiere.

¹ Bortset fra muterens ret efter bergverksloven, hvorom henvises til § 40 i nærv. lov.

Om denne benyttelsesret, som ogsaa er av et betinget indhold, kan dog neppe med hensyn paa spørsmaalet om koncession gjælde noget andet end om benyttelsesretten efter vasdragslovens § 15 og vasdragsreguleringslovens § 18. Nogen erhvervelse i koncessionslovens forstand kan her neppe sies at foreligge. Det vilde da i tilfælde være erhvervelse af bruksret, og som ovenfor anført og ved § 2 og § 5 forklart kan der i almindelighed ikke gis koncession paa bruksret til vandfald. Lodeierens ret efter vasdragslovens § 12 vilde derfor regelmæssig overhodet ikke kunne utøves, hvis det skulde bero paa bestemmelserne om koncession efter nærværende lov.

Ved beregningen af kraftmængden i vandfald kan da selvsagt heller ikke benyttelsesretten efter disse lovbestemmelser tages i betragtning, og det hvadenten den utøves eller der bare foreligger muligheten av, at den kan bli utøvet.

Efter nærværende § skal der alene tages hensyn til vandkraft, som i lovens betydning tilhører erhververen selv med eindoms- eller bruksret, og ikke til vandkraft, som tilhører andre. Jfr. ovenfor side 21 og det der citerte.

Spørsmaal om erhvervelse ad originær eller selvstændig vei ved hævd vil i forhold til nærværende lov ha liten praktisk betydning. Det er litet tænkelig, at vandfald over det koncessionsfri lavmaal erhverves med hævd som eneste adkomst.

Men er de privatrettslige hævdsbetingelser i orden, vil koncession isaafald kunne gis.

Lovens §§ 31 og 32 om frist og auktion handler alene om retshandler i strid med loven. Men den, som ikke faar koncession til erhvervelse ved hævd, har overhodet ingen ret, og den, mot hvem hævden gjøres gjældende, maa isaafald om fornødent ved dom kunne faa fastslaat, at der ingen ret er erhvervet.

Paa bruksret til vandfald kan der som ovenfor side 19 anført ikke gis koncession (undtagen efter § 5 for vandfald, som tilhører stat eller kommuner). Bruksret til vandfald over det koncessionsfri lavmaal kan derfor overhodet ikke være gjenstand for hævd fra private retssubjekter.

Nogen ret til at erhverve uten koncession kan ikke hævdes. Er det undlatt baade av erhververen i god tro og av det offentlige at foranledige avgjørelse om kraftmængden i et vandfald saaledes som foreskrevet i sidste led i nærværende §, og det først efter forløpet av hævdstid blir konstatert, at vandfaldet utgjør mer end lavmalet, kommer derfor likefuldt bestemmelserne om frist og i tilfælde auktion efter §§ 31 og 32 til anvendelse.

Der findes i nærværende kapitel ingen lignende bestemmelse som i kapitel III (§ 21) om erhvervelse av anden fast eiendom

med adgang for enkelte retssubjekter til erhvervelse ved tvangsauktion uten koncession, naar det sker for at redde en fordring, som erhververen har pant for.

Men efter § 35 kan en panthaver ta sit pant til bruk paa begrænset tid og faa tilslaget ved tvangsauktion, ikke med fuld retsvirkning, men saaledes at §§ 31 og 32 faar anvendelse.

Desutens er der ved § 2 sidste led aapnet adgang for panthaver til at faa forhaands koncession.

§ 2.

Norske statsborgere samt aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, som har helt norsk styre med sæte i Norge og helt norsk grundkapital, kan, naar ikke almene hensyn taler derimot, av Kongen faa koncession til at erhverve eiendomsret til vandfald paa de nærmere betingelser, som Kongen fastsætter.

Det samme gjælder korporationer og stiftelser, som har helt norsk styre med sæte i Norge, og hvis formaal er almen-nyttige.

Hvis erhvervelsen gjælder vandfald, som antages ved regulering at kunne utbringes til mer end 10 000 naturhestekræfter, eller hvis betydelige interesser staar mot hverandre, bør koncession ikke gives, før saken har været forelagt for Stortinget.

Ved meddelelsen av koncession og fastsættelsen av betingelser skal følgende grundregler iagttages:

1. Koncessionen gives til bestemt selskap, korporation, stiftelse eller person. Er det et selskap, som søker koncession, kan der sættes betingelser, sightende til at hindre, at en majoritet av selskapets parter eller aktier kommer til at tilhøre nogen, som eier, bruker eller leier kraft fra andet vandfald her i riket, eller som sitter inde med aktie-majoriteten i noget andet selskap, som eier eller bruker eller leier kraft fra vandfald her i riket. Aktier eller parter i et selskap, som skal faa koncession, maa lyde paa navn, og de kan ikke eies av eller pantsættes til andre end staten, norske kommuner, norske statsborgere, Norges Bank eller med vedkommende regjeringsdepartements godkjendelse andre norske banker eller selskaper.

Gjennem arv skal dog ogsaa utlændinger kunne erhverve saadanne aktier eller parter; men reglerne i §§ 31 og 32 faar i saa fald tilsvarende anvendelse overfor aktierne eller parterne. Det samme gjelder, hvis en aktieeier eller parthaver taper sin norske statsborgerret. Bestemmelse om indskrænkningene i adgangen til at erhverve aktierne eller partbrevene skal paaføres disse i det norske, engelske, franske og tyske sprog. Selskapet maa føre bok over sine medlemmers navn, stilling, bopæl og statsborgerret og underkaste sig de bestemmelser, som findes nødvendige av hensyn til kontrollen med, at grundkapitalen helt forblir norsk. Det bør som regel ogsaa stilles som betingelse, at selskapets grundkapital, naar utbygningen er færdig, skal utgjøre mindst en tredjedel av omkostningene ved erhvervelsen, utbygningen og opførelsen af kraftstation og transportanlæg samt av de fabrikker, selskapet maatte opføre til utnyttelse av kraften.

2. Koncessionen gir adgang til utnyttelse av vandfaldet som kraftkilde overensstemmende med koncessionsbetingelserne og den til enhver tid om saadan bedrift gjeldende lov-givning. Det kan bestemmes, at kraften ikke maa anvendes til visse arter av industri. Det kan ogsaa bestemmes, at kraften helt eller delvis skal anvendes til en enkelt eller enkelte arter av industri, dog saaledes at Kongen kan gi dispensation.
3. Utbygning av vandfaldet maa i tilfælde paabegyndes inden en frist av ikke over 2 aar. Vandbygningsarbeiderne maa fuldendes og anlæggets drift paabegyndes inden en yderligere frist av ikke over 5 aar. Driften maa ikke i saa lang tid som 3 aar kontinuerlig stanses eller kontinuerlig indskrænkes til mindre end en tredjepart af det i den forløpne tid indsatte, paa regelmæssig drift beregnede maskineris energi, heri ikke iberegnet, hvad der maatte være avgitt til bruk for stat eller kommune efter post 12, og saadanne stansninger eller indskrænkninger maa ikke nogensinde i løpet av 10 aar samlet finde sted i saa meget som 5 aar. Ved tidsberegningene medregnes ikke den tid, som paa grund av overordentlige tildragelser

(vis major), streik eller lockout har været umulig at utnytte. Naar forholdene gjør det paakrævet, kan det tillates, at vandfaldet utbygges efterhvert inden bestemte tidsfrister, eller at det kun delvis utbygges. Kongen kan dispensere fra de i henhold til denne post fastsatte bestemmelser.

4. Ved vandfaldets utbygning og kraftanlæggets drift samt ved de bedrifter, som tilhører koncessionæren og forsynes med kraft fra anlægget, skal der saavidt mulig bare benyttes arbeidere og funktionærer, som har norsk indfødsret eller statsborgerret. Dog kan, naar ikke offentlige hensyn taler derimot, ogsaa fremmede arbeidere tillates benyttet, naar de har hat fast bopæl her i riket i det sidste aar. Likesaa bør norsk arbeide, norsk forsikring og norsk materiel fortrinsvis benyttes. De nærmere regler om anvendelsen av denne bestemmelse indtages i koncessionen.
5. Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedenfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utleveres arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges, og da bare med deres virkelige værdi, beregnet efter, hvad de har kostet koncessionæren, med rimelig fradrag for slitage ved utleveringen. Hvis koncessionæren holder handelsbod for sine arbeidere, skal netto-overskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennytlig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsættes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde af tvist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse. Det bør paalægges koncessionæren at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drik blandt den befolkning, som er knyttet til anlægget og til de bedrifter, som tilhører koncessionæren og forsynes med kraft fra anlægget. End-

videre bør det paalægges koncessionären at være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlægget.

6. Naar koncessionen antages at foranledige en større samling af anlægsarbeidere, bør det paalægges koncessionären ved arbeidets paabegyndelse at sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige til anlægget knyttede befolkning. Det bør ogsaa paalægges koncessionären at stille et passende beløp til raadighet til almendannende virksomhet blandt arbeiderne og til geistlig betjening efter Kirkedepartementets nærmere bestemmelse.

Videre bør det paalægges koncessionären efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen at skaffe arbeiderne den til enhver tid nødvendige lægehjælp ved fastboende læge og at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale og tidsmæssig utstyr.

Likeledes kan det paalægges koncessionären at erstatte det offentlige utgifte ved forsterket politiopsyn.

7. Naar omstændighetene gjør det paakrævet eller ønskelig, bør det paalægges koncessionären paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærerne sundt og tilstrækkelig husrum og tomter til bygning af egne hjem med veier, vand, kloak og elektriske lysanlæg samt grund til forsamlingslokale med læseværelse m. v., til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende — alt efter nærmere bestemmelse af vedkommende regjeringsdepartement.

Koncessionären er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus, leiet hos ham. Uenighet om, hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet.

I tilfælde af salg af hus eller tomter skal koncessionären sørge for at indta i hjemmelsbrevet bestemmelse om, at der fremtidig ikke skal kunne beregnes større hus-

leie end, at den dækker forrentning af kapitalen, utgifter til vedlikehold, skatter, avgifter og tilsyn samt passende amortisation. Tilsvarende regler skal gjælde, hvis bygsel eller tomteleie benyttes istedenfor salg. I tilfælde av tvist om leiens størrelse, fastsættes denne af husleienævnen, hvis saadan findes, men ellers af amtmanden.

Naar koncessionen antages at ville medføre en bymæssig bebyggelse eller en større samling af mennesker, bør det paalægges koncessionären at bekoste utarbeidet utkast til reguleringsplan og indsende denne til vedkommende regeringsdepartement gjennem de stedlige myndigheter. Ved reguleringens fastsættelse kan departementet forlange avstaat av koncessionären uten vederlag grund til offentlige veier og gater — baade i og utenfor det regulerte strøk — samt grund til opførelse af bygninger til skoler, kirke, post, telegraf, toldbod, retslokale og fængsel.

Likeledes kan det paalægges koncessionären efter Kongens nærmere bestemmelse at avstaa til vedkommende kommune efter indkjøpspris med tillæg av renter og øvrige utgifter koncessionären tilhørende ubebygget grund, som han ikke har eller antages at faa bruk for til sin bedrift, og som ansees skikket til bebyggelse eller andre kommunale formaal utenfor dem, som er betinget i foregaaende led. Saafremt der ikke opnaaes enighet om overdragelsessummen, skal den fastsættes ved skjøn paa grundlag av foranstaaende bestemmelser.

Kommunen kan ikke uten tilladelse av Kongen sælge nogen del av den saaledes erhvervede grund.

8. *Det bør paalægges koncessionären helt eller delvis at erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antages at bli særlig øket ved anlægsarbeidet og ved transporter til og fra de bedrifter, som tilhører koncessionären og forsynes med kraft fra anlægget. Veier, broer og kaier, som koncessionären anlægger, skal stilles til fri anvendelse for almenheten, forsaavidt departementet finder, at dette kan ske uten væsentlig ulempe for anlægget og de bedrifter, som erholder kraft fra dette.*

9. Der skal som regel paalægges koncessionären pligt til for kraftanlægget og de ham tilhørende bedrifter, som forsynes med kraft fra anlægget, at opsamle et fond til sikring for vedkommende fattigkommune overensstemmende med de regler, som i lov om fattigvæsenet av 19. mai 1900 kapitel 4 er git om bergverker.

Likeledes bør det paalægges koncessionären at avsætte et fond til sikring af vedkommende kommunes (eller kommuners) utgifter til understøttelse af de ved utbygningsarbeiderne og opførelse af kraftstation beskæftigede arbeidere og disses familier. Fondet forvaltes af det offentlige. Den del af dette fond, som ikke medgaar til dækning af kommunens utgifter til understøttelse af arbeidere ved de nævnte anlæg, overgaar til et for det hele land eller visse dele af landet fælles fond, som fortrolig skal tjene til sikring for kommunerne, men som også skal kunne benyttes til andre formaal til bedste for arbeiderne, alt efter nærmere regler, som Kongen gir.

Paa samme maate skal forholdes med det først nævnte fond, hvis det senere ved lov blir bestemt.

10. Anvendes vandkraften til produktion av elektrisk energi, maa koncessionären ikke uten samtykke fra vedkommende regjeringsdepartement indgaa i nogen overenskomst til kunstig forhøielse af prisene her i riket paa energi eller paa de produkter, som frembringes ved energien. Heller ikke maa elektrisk energi avgives til utlandet uten tilladelse av Kongen.
11. Det bør som regel i koncessionen bestemmes, at saafremt vandkraften av koncessionären blir anvendt til frembringelse af produkter, som er av betydning for landbruket, skal en viss del av produktionen avgives til det norske landbruk til nedsaite priser. Likeledes kan det bestemmes, at hvis kraften anvendes til frembringelse af produkter, som er av væsentlig betydning for anden norsk næringsdrift eller for indenlandske forbruk, skal der være adgang for indenlandske næringsdrivende og forbrukere til at faa kjøpt en viss del av produktionen til en av departementet til enhver tid fastsat pris, beregnet paa at

dække produktionsomkostningene med tillæg av en rimelig fortjeneste. Der kan ogsaa i koncessionen indtages bestemmelser sigtende paa, at produkter, som kan benyttes som raastof eller halvfabrikat til videre bearbeidelse gjennem indenlandsk arbeide, i størst mulig utstrækning bearbeides her i riket. Vedkommende departement kan i det enkelte tilfælde gi nærmere forskrifter angaaende anvendelsen av bestemmelser, som er truffet i henhold til denne post.

12. Det skal i koncessionen bestemmes, at koncessionæren er forpligtet til at avgive indtil 10 pct. av den gjennemsnitlige kraftmængde, som vandfaldet efter den foretage utbygning kan frembringe med den paaregnelige vandføring aar om andet, til den kommune, hvor kraftanlægget er beliggende, eller andre kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, idet fordelingen bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Kommunerne kan nyttiggjøre sig den kraft, som saaledes avgives til dem, paa den maate, de finder hensigtsmæssig. Der kan ogsaa forbeholdes staten ret til at erholde indtil 5 pct. av kraften. Staten kan overdra sin andel helt eller delvis til kommuner. I særlige tilfælde kan der fastsættes højere grænser for avgivelse af kraft baade til kommuner og til staten. Er vandfaldet helt utbygget, og avgivelse af kraft vilde være forbundet med uforholdsmaessige ulemper, kan der i koncessionen fastsættes lavere grænser eller indrømmes hel fritagelse.

Kraften avgives i den form, departementet bestemmer. Kræves den avgitt i anden form, end den produceres, pligter koncessionæren paa departementets forlangende at bygge sit anlæg saaledes, at kraftens omformning og avgivelse ikke unødig fordyrer for mottageren. Saadant forlangende maa fremsættes inden 6 maaneder efter koncessionens datum. Elektrisk kraft uttages efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet, hvad enten ledningene tilhører koncessionæren eller andre. Foraarsaker kraftens uttagelse af ledningene økede utgifter, bæres disse af

den, som uttar kraften, enten dette er staten eller en kommune. Avbrytelse eller indskrænkning af leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Kraften leveres efter en maksimalpris, beregnet paa at dække produktionsomkostningene — deri indbefattet 6 pct. rente av anlægskapitalen — med tillæg av 20 pct. Hvis prisen beregnet paa denne maate vil bli uforholds-mæssig høi, fordi bare en mindre del af den kraft, vandfaldet kan gi, er tat i bruk, kan dog kraften i stedet forlanges avgit efter en maksimalpris, som svarer til den gjængse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimal-prisen fastsættes ved overenskomst mellem vedkommende departement og koncessionæren eller i mangel af overenskomst ved skjøn. Det kan betinges, at fastsættelsen skal revideres til bestemte tider. Hvis koncessionæren leier ut kraft, og kraften til kommune eller stat kan uttages fra kraftledning til nogen af leietagerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfælde forlange kraften avgit til samme pris og paa samme vilkaar som leierne av lignende kraftmængder under samme forhold.

Koncessionen bør indeholde nærmere bestemmelser om det varsel, koncessionæren har krav paa, før kraften uttages. Betinges der avgivelse av mere kraft end 15 pct., bør der fastsættes en bestemt tidsfrist, inden hvilken avgivelse af de overskytende kraftmængder maa forlanges, saaledes at avgivelse senere bare kan kræves, efterhvert som kraft blir ledig.

Nærmere regler om kraftens avgivelse fastsættes av departementet.

13. *Det skal paalægges koncessionæren at betale en aarlig avgift til staten av ikke under 10 øre og i regelen ikke over 3 kroner pr. naturhestekraft, beregnet efter den gennemsnitlige kraftmængde, som vandfaldet efter den foretagne utbygning kan frembringe med den paaregnelige vandføring aar om andet, og en aarlig avgift til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer, av ikke under 10 øre og i regelen ikke over 4 kroner pr. natur-*

hestekraft, beregnet paa samme maate. I særlige tilfælde kan avgiftene sættes høiere. Hviler der aarlige reguleringsavgifter paa vandfaldet, skal de komme til fradrag i de avgifter, som paalægges i henhold til denne post, forsaavidt angaar den del av kraftmængden, hvorav reguleringsavgifter erlægges.

Nærmere bestemmelser om betalingen af avgiften og om kontrol med vandforbruket skal, forsaavidt de ikke er fastsat af Kongen, med bindende virkning for hvert enkelt tilfælde fastsættes af vedkommende regjeringsdepartement efter indstilling fra vasdragskommissionen.

Avgiften, hvorav svares 6 pct. rente efter forfald, har samme pantsikkerhet som skatter paa fast eiendom og kan inddrives paa samme maate som disse.

Under særegne omstændigheder kan Kongen eller Stortinget, hvis koncessionen har været forelagt dette, for et bestemt tidsrum ned sætte eller eftergi avgiften.

Avgiften til amts-, herreds- og bykommunerne fordeles mellem disse indbyrdes efter bestemmelse af Kongen for 10 aar ad gangen. Avgiften avsættes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes efter bestemmelse af amtstinget eller kommunestyret.

14. Er vandfaldet eller de til dettes utnyttelse nødvendige grundstykker eller rettigheter af koncessionären eller nogen af dennes nærmeste forgjængere erhvervet for en pris, som maa antages at ha staat i aapenbart misforhold til værdien, kan der sættes betingelser, sigtende til at skaffe de tidlige eiere eller rettighetshavere et tillæg til kjøpesummen en gang for alle eller som aarlig avgift eller godtgjørelse i anden form.
15. Anlæggets utførelse saavelsom dets senere vedlikehold og drift skal være undergit offentlig tilsyn, og utgiften herved erstattes af koncessionären.
16. Det skal paalægges koncessionären at underkaste sig de bestemmelser, som til enhver tid maatte bli truffet av vedkommende regjeringsdepartement til kontrol med overholdelsen af de opstillede betingelser. Departementet kan til utøvelsen af denne kontrol ansætte en kontrollør, som

overensstemmende med en av departementet utfærdiget instruks skal ha adgang til de kontrolmidler, som ansees nødvendige. Om berettigelsen av kontrolørens forlangender med hensyn til kontrollen kan koncessionären kræve departementets avgjørelse. Overfor uvedkommende pligter kontroløren at bevare taushet om det, som blir ham bekjentdt. Hans godtgjørelse fastsættes av departementet og skal erstattes det offentlige av koncessionären. Ansettes der en fælles kontrolør for flere anlæg eller for visse dele av landet, kan det paalægges det enkelte anlæg at betale en viss avgift til dækelse af utgiftene ved kontrollen.

17. Koncessionen gives for et bestemt tidsrum av indtil 50 aar, eller med Stortingets samtykke indtil 60 aar, regnet fra koncessionens meddelelse. Ved koncessionstidens utløp tilfaldet med alle de indretninger, hvorigennem vandets løp og leie forandres, saasom damanlæg, kanaler, tunneller, bassænger, rørledninger m. m., de til utbygningen og kraftanlægget erhvervede grundstykker og rettigheter, kraftstationerne med tilhørende maskineri og andet tilbehør samt arbeiderboliger og andre bygninger, som hører med til kraftanlægget, staten med fuld eindomsret og uten vederlag. Det, som ikke tilfaldet staten, kan den indløse for dets værdi efter skjøn paa sin bekostning eller forlange fjernet inden en av departementet fastsat frist.
18. Hvis koncessionen blir git for 40 aar eller mindre, kan der tilstaaes koncessionären ret til at faa leiet kraft fra anlægget for et bestemt tidsrum, som tillagt koncessionsiden ikke maa overstige det lovbestemte maksimum for denne. Leien fastsættes efter den i leietiden sedvanlige pris paa kraft fra lignende anlæg. Hvis enighet ikke opnaaes, fastsættes leien ved skjøn av sakkyndige skjønsmænd.
19. Hvis ikke en kostere frist fastsættes i koncessionen, skal staten i det 35te aar, efterat koncessionen er git, kunne indløse det hele anlæg i den utstrækning, hvori det efter post 17 tilfaldet staten ved koncessionstidens utløp. Med

Stortingets samtykke kan fristen sættes indtil det 40de aar. Benytter den sig ikke herav, skal den i det 10de aar derefter ha samme adgang og saaledes videre hvert 10de aar. Bestemmelsen om indløsning maa være meldt koncessionären mindst 5 aar i forveien. Indløsningssummen skal bestemmes saaledes, at vandfaldet med tilhørende grundstykker og rettigheter samt vandbygningsarbeider og hus betales med, hvad de bevislig har kostet koncessionären med fradrag for amortisation i forhold til den forløpne del av koncessionstiden, mens rørledninger, maskiner og andet tilbehør indløses for deres tekniske værdi efter skjøn paa statens bekostning. I koncessionen bestemmes, hvorvidt og i hvilken utstrækning staten ved saadan indløsning pligter at øvera de anlæggene vedkommende kontrakter om levering av kraft.

20. Kongen kan, naar det gjælder vandfald, som antages ved regulering ikke at kunne utringes til mer end 1 000 naturhestekræfter, frita fra foranstaende vilkaar, naar koncessionären utnytter vandfaldet til eget behov for lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri eller til paa lempelige vilkaar at forsyne andre med kraft i samme øiemed.
21. Koncessionen bør bare meddeles, forsaaividt øldre panteheftelser, servituter av væsentlig betydning, leierettigheter og lignende heftelser fjernes eller viker prioriteten for de i koncessionen paalagte forpligtelser, derunder ogsaa de mulkter, som kan bli ilagt efter § 26. At der ved avhændelsen av vandfald ogsaa utover koncessionstiden er forbeholdt avhænderens eiendom ret til kraft til husbehov og gaardsfornødenhet og saadant haandverk og smaaindustri, som naturlig kan drives i forbindelse med gaardsbruket, fra det anlæg, hvorved vandfaldet utnyttes, skal dog ikke være til hinder for meddelelse av koncession.
22. Til videre overdragelse av vandfaldet utkræves koncession, selv om den nye erhverver er norsk kommune. Erhververen maa i ethvert tilfælde underkaste sig de i den oprindelige koncession fastsatte betingelser. Til koncessionen kan desuden knyttes de betingelser, som er omhandlet ovenfor under post 1.

Til § 2

23. *Der er adgang til i koncessionen at opstille yderligere betingelser, som i det enkelte tilfælde maatte findes paa krævet av almene hensyn eller til varetagelse af berettigede private interesser.*

Koncessionen med de til den knyttede betingelser skal tinglyses for koncessionærens regning. Alle senere tinglyste hestelser paa de i post 17 omhandlede eiendomme og gjenstånde bortfalder, naar disse ifølge koncessionen overgaar til staten eller indløses av denne. Naar vandfaldet overgaar til staten, skal en meddelelse herom av vedkommende departement oversendes retsskriveren til tinglysning.

Den, som yder eller har ydet laan mot pant i vandfald, kan, naar betingelserne for erhvervelse efter denne lov forørig er tilstede, paa forhaand meddeles koncession efter nærværende paragraf til at erhverve vandfaldet gjennem kjøp paa tvangsauktion, saafremt han, naar denne holdes, fremdeles er panthaver. Koncessionstiden regnes fra koncessionens meddelelse, mens de øvrige vilkaar indtræder, naar erhvervelsen finder sted. Har vandfaldets eier, før panthaveren erholder koncession, erhvervet det i henhold til tidsbegrænset koncession, skal koncessionen til panthaveren meddeles for den gjenstaende del av eierens koncessionstid.

Til § 2.

For et selskap av norske statsborgere med personlig ansvar for alle medlemmer — saakaldt ansvarlig selskap — vil gjælde det samme som for den enkelte norske statsborger, jfr. § 39.

Om selskaper med begrænset ansvar — undertiden kaldt „uansvarlige“ selskaper — henvises til Platou I side 25 flg. Den hyppigst forekommende form for saadant selskap er aktieselskapet, hvorved ifølge aktielovens § 1 forstaaes „ethvert selskap med økonomisk formaal, hvis kapital er bestemt og hvis medlemmer deltar alene med avtalt indskud uten at ha personlig ansvar for selskapets forpligtelser“.

I mange selskaper hefter medlemmerne dels personlig, undertiden fuldt ut, undertiden for en viss brøkdel av selskapets forpligtelser, dels kun med et bestemt indskud. Se Platou I side 23—25. De sedvanlige former i forretningslivet er kommanditselskapet og det stille selskap, som ved anvendelsen av nærværende lov blir at behandle efter de strengeste regler for noget medlem ifølge bestemmelserne i § 39.

Ogsaa i kommanditselskaper maa følgelig kapitalen i alminde-
lighet være helt norsk for at koncession skal kunne gis.

Lovens forskrift om norsk grundkapital forhindrer ikke at sel-
skapet kan opta laan paa sine eiendomme med utenlandsk kapital.
Men som regel skal der stilles betingelser om, at grundkapitalen
skal utgjøre en mindste brøkdel av vandfaldets m. v. kostende.
Se post 1 sidste punktum.

Et selskap har sit sæte, hvor det har sit forretningskontor.
Se for registrerte selskaper firmalovens § 39, jfr. § 19, 3, og sær-
skilt om aktieselskaper aktielovens § 5, 2 (jfr. tillægslov av 26de
juli 1916). Ellers henvises til bemerkningerne ved § 39.

Koncession kan ikke gis, hvis almene hensyn taler imot
det. Saadanne hensyn kan være av national-økonomisk, social
eller politisk art.

Det kan ogsaa tænkes, at det ikke er ønskelig at der blir
mer i landet av den slags industri, som foretagendet tar sigte paa.
Der kan være fare for trust- eller monopoldannelser. Foretagendet
kan ha en uheldig indflydelse paa naturforholdene, f. eks. hvis der
ages startet en industri som skader vegetationen i det omgivende
landskap eller fisket i et vasdrag. Jfr. bemerkningerne til post 2.
Koncessionen er saaledes ikke kurant. Om den skal gis beror
paa koncessionsmyndighetens skjønsmæssige bedømmelse i hvert
enkelt tilfælde.

Det vil kunne være vanskelig at undgaa, at hvilket som helst
foretagende paa en eller anden maate kan komme i strid med al-
mene interesser eller ihvertfald indebære muligheten herav. Men
det er ikke meningen at ethvert noksaa lite alment hensyn skal
bevirke, at koncession ikke gis. Jfr. uttalelser under Lt. forh.
1909 side 396, justisdepartementets chef: Almene hensyn blir et
relativt begrep. Koncessionsmyndigheten maa „veie og avgjøre“
om de er av den betydning, at det „henseet til forholdets beskaf-
fenhet i det hele, de interesser, det dreier sig om, de værdier
„det gjælder o. s. v. bør føre til koncessionsnegtelse“.

Det vil da væsentlig bero paa den opfatning som til enhver
tid gjør sig gjældende om den vigt, der for anledningen bør læg-
ges paa de hensyn som taler imot koncession.

Hvad angaa korporationer og stiftelser, tilhører ka-
pitalen disse som juridiske personer og ikke bestemte andre
personer. Korporation og stiftelse er saaledes norsk, naar besty-
relsen har sæte i Norge og er helt norsk (d. e. bestaar bare av
norske statsborgere). Grænsen trækkes derfor her efter forma-
let, som maa være almennyttig, for at koncession skal kunne
gis. Jfr. Ot. prp. nr. 11 for 1908 side 8—9 og Ot. prp. nr.
15 for 1915 side 7 (jfr. den tilsvarende bestemmelse i skogkon-
cessionslovens § 7). Om formalet i et givet tilfælde kan siges
at være almennyttig, vil bero paa koncessionsmyndighetens skjøn.

Til § 2

Fremmede statsborgere og andre retssubjekter i det hele tat end de her nævnte kan bare faa koncession i særlige tilfælde, hvorom henvises til § 4.

Spørsmaalet om koncession skal forelægges Stortinget for vandfald, som ved regulering antas at kunne utbringes til mer end 10 000 naturhk., eller hvis interesser av betydning staar mot hverandre.

Bedømmelsen av vandfaldets størrelse i regulert stand beror her paa administrationens eget skjøn. Hvad der skal forstaaes ved „betydelige interesser“ bedømmer ogsaa administrationen selv i hvert enkelt tilfælde. Hvis interesserne er betydelige efter forholdene i den bygd, hvor vandfaldet ligger, eller i de bygder, hvis interesser blir beroet ved den industri som foretagendet tar sigte paa, vil der i almindelighet være opfordring for administrationen til at indbringe saken for Stortinget. Jfr. Ot. forh. 1917 side 879—880. Det maa være forutsætningen at spørsmaalet, om koncession skal gis, da vil bero paa Stortings holdning.

Stortinget har ogsaa anledning til at uttale sig om de koncessionsbettingelser, som administrationen har foreslaat, og kan bringe paabane forandringer i dem.

Koncessionsloven av 1909 indeholdt intet tilsvarende paabud om, at koncessionssaker skulde ind for Stortinget, men derimot vasdragsreguleringsloven av 1911. De fleste koncessioner har hit til angaaet baade erhvervelse av vandfald og regulering av vasdrag, og spørsmaalet om større koncessioner har derfor som oftest været forelagt Stortinget.

I almindelighet har Stortings beslutninger hat den form, at Stortinget „har intet at indvende mot“, at koncession gis paa de betingelser, administrationen har foreslaat, i tilfælde med de forandringer, Stortinget har gjort.

Da koncession efter definitionen i § 1 betyr „tilladelse av Kongen“ og er brukt om saadanne tilladelser i nærværende kapitel og i kapitel II og IV, skulde her i første led ikke ha staat koncession av Kongen, jfr. indst. O. V 1917 side 11 og ovenfor side 17—18. Ordene „av Kongen“ er her ved en uopmerksomhet blit staaende igjen fra tidligere forarbeider til loven, hvor det het tilladelse av Kongen.

Koncessionen meddeles i alle tilfælde av Kongen (i statsraad, ved kgl. res.), ogsaa naar saken har været forelagt Stortinget.

Der kan efter denne § og § 4 bare gis koncession paa eindomsret til vandfald, ikke paa bruksret. Jfr. post 17 om at vandfaldet m. v. ved koncessionstidens utløp tilfalder staten med fuld eiendomsret. Det heter herom i Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 61: „Det er herved utelukket, at der kan meddeles koncession efter denne lov til nogen, som kun har erhvervet en bruksret til vandfald. Dette følger ikke alene av sakens natur, men en anden regel vilde kunne gjøre den hele regel om tidsbegrensn-

ning m. v. illusorisk". (Jfr. nu ogsaa post 19 om indløsningsret for staten).

Flertallet i den kombinerte justis- og landbrukskomite i 1909 hadde derimot foreslaa regler om koncession paa bruksret til vandfald, jfr. indst. O II 1909 side 21.

Imidlertid blev forslaget ikke bifaldt ved lovbehandlingen i Stortingets avdelinger, idet der blev fremholdt lignende indvendinger imot det som i Ot. prp. nr. 1 for 1909, nemlig at det gav "rum for en omgaelse av det system, som loven forresten har fulgt" (mindretallets ordfører Ot. forh. 1909 side 1 030).

Om bruksret, som i virkeligheten maa regnes like med eiendoms-overdragelse, se Scheel (Tingsretten) side 540—542, jfr. s. 570.

I skr. av 1. mars 1910 fra justisdepartementet til landbruksdepartementet er uttalt, at brukspanteret til et skogstykke for 99 aar i virkeligheten maa regnes som eiendomsoverdragelse.

Ved nærværende lov er der dog aapnet adgang til at faa koncession paa bruksret til vandfald, som tilhører norske kommuner. Herom henvises til § 5.

Staten har ogsaa adgang til at bortleie sine vandfald. Se herom § 5 sidste led og bemerkningerne der.

Spørsmaalet om der er adgang til at sætte betingelser, ihvertfald saaledes at det offentlige derved faar fordele av økonomisk art, har været gjenstand for sterk meningsforskjel, som er kommet til orde baade i forarbeiderne til koncessionsloven av 1909 og nærværende lov og likesaa ved lovbehandling i Stortinget.

Koncessionslovkomiteen uttaler sig især utførlig herom i sin indstilling av 4de mai 1907 side 27—33.

Spørsmaalet har ogsaa været forelagt domstolene i et tilfælde, hvor kjøpesummen var aftalt alternativt, eftersom erhververen maatte ha koncession med derav følgende betingelser av økonomisk art om „hjemfaldsret“ m. v. eller ei.

Da koncession ifølge loven var nødvendig, ønla vandfaldseieren sak med paastand om erstatning hos staten svarende til forskjellen mellem den større kjøpesum, som var aftalt, og den mindre, som var opnaadd. Ved Kristiania byrets dom, indsat i rt. for 1914 side 177, blev staten frifundet.

Ved h.r.d. 12te mars 1918 blev dommen stadfæstet under dissens (4 mot 3).

Om forstaaelsen av grls § 105 merkes betenkning av det juridiske fakultet i rt. 1903 side 241.

Om domstolenes adgang til at tilsidesætte love som grundlovsstridige, se Aschehoug III side 368 og avhandling av Morgenstierne om samme emne i rt. 1913 side 449.

Se ogsaa avhandling av Morgenstierne om konfiskation eller ekspropriation i rt. for 1914 side 208, av-

Til § 2

handling av assessor Herman Lie under samme overskrift i rt. for 1914 side 289 og av assessor Ebbell: Koncessionssakerne i rt. s. a. side 881.

Fremdeles kan nævnes avhandling av advokat Einarsen i Statsøkonomisk Tidsskrift for 1910 side 160 om koncessionslovgivning for vandfald, bergverk og skog og av Wilhelm Keilhau i samme tidsskrift 1914 side 1 flg. om koncessionslovenes retsgrundlag.

Videre henvises til Morgenstierne side 672 flg. og Aschehoug III side 79 flg., hvor særlig er drøftet spørsmålet om statens adgang til at forbyde eieren „at benytte en gjenstand efter dens eneste eller endog efter dens nærmeste bestemmelse“.

Særskilt om adgang for staten til at paalægge avgifter henvises til Aschehoug II s. 257—258.

Om sagbruksprivilegierne og „vandsaugskat“, delvis ophævet ved lov af 18de juni 1818 og først helt ophævet ved lov af 26de august 1854, henvises til Einarsens nævnte avhandling side 162.

Ved nærværende lov lægges intet baand paa eierens adgang til selv at utnytte vandkraft paa sin eiendom saavidt vasdragsloven og vasdragsreguleringsloven tilsteder.

De grundregler, som findes i nærv. §, kommer i tilfælde først til anvendelse, idet et andet retssubjekt erhverver vandfaldet.

Paa grund av reglerne i § 1 om, at ogsaa de vandfald, erhververen tidligere eier eller bruker, skal regnes med ved avgjørelsen av spørsmålet om lovens lavmaal for koncessionsfri erhvervelse overskrides, vil dog ogsaa utnyttelse av vandfald, som tidligere er erhvervet uten koncession, kunne bli avhængig af betingelser. Efter § 1, post 1, skal nemlig da alle fald, som kan utbygges under et, regnes sammen og koncession bli nødvendig, hvis faldene paa denne maate ved den sidste erhvervelse kommer til at utgjøre mer end lavmalet. Koncessionen med betingelser vil da ogsaa omfatte dem alle.

Angaaende spørsmål om en koncessionsbetingelse for anlæg av elektrisk kraftoverføring hadde hjemmel i loven (av 16de mai 1896 om foranstaltninger til betryggelse mot fare og ulemper ved elektriske anlæg m. v.) kan merkes hrd. i rt. for 1915 side 161. (Merk nu tillægslov til nævnte lov og lov om anlæg av elektriske kraftledninger av 23de juli 1894, datert 26de juli 1916.)

Til post 1. Koncessionen maa gis til bestemt retssubjekt. Er det et selskap som skal ha koncession, maa selskapet saaledes være stiftet, naar koncessionsandragende blir indgit. Dette folger ogsaa av reglerne i § 24 om, at koncessionsandragende fra selskap skal være ledsaget av forskjellige erklæringer fra styret.

Bestemmelsen i 1ste punktum gjenfindes allerede i alle forarbeiderne til koncessionsloven av 1909, „som i nogen grad tjen-

lig til at hindre monopolisering og trustdannelser" (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 58).

Der tales først om en majoritet av selskapets parter eller aktier, dernæst om aktiemajoriteten i noget andet selskap. Der burde ha staat part- eller aktiemajoriteten, og slik maa loven læses for tilfælde av, at det andet selskap ikke er et aktieselskap.

Det kan være tvilsomt efter ordlyden, om der ved selskap, som leier kraft fra andet vandfald, i nærværende post ogsaa sigtes til energi, frembragt ved vandkraft. Lovgrunden skulde nærmest tilsি det. I flere koncessioner er ogsaa leie av energi ved anvendelsen av denne bestemmelse efter koncessionsloven av 1909 uttrykkelig medtat, og der er ihvertfald anledning hertil efter post 23.

Om forskjellen mellem leie av vandkraft og energi frembragt ved vandkraft henvises til bemerkningerne ved § 1 (side 22) og til indledningen ved kapitel IV.

Resten av denne post er nyt i denne lov og væsentlig foranlediget ved, at koncession herefter i almindelighet bare kan gis til selskaper med helt norsk grundkapital. Reglerne til sikring av kontrollen hermed stemmer for det meste overens med skogkoncessionslovens § 7, hvor det imidlertid heter, at overdragelse av parter eller aktier ikke kan ske med retsvirkning, mens det her heter, at aktier eller parter ikke kan eies af eller pantsættes til andre end de retssubjekter, loven nævner. Ved behandlingen i Odelstinget blev skogkoncessionsloven av sakens ordfører git den fortolkning, at overdragelsen er „ugyldig i forhold til aktieselskapet“, at erhververen „ikke faar stemmeret paa generalforsamlingen“, men at det dermed ikke er utelukket, at han kan „faa del i utbyttet gjennem sine kuponer“ (Ot. forh. 1909 side 1703).

En lignende fortolkning er ihvertfald utelukket her ved ordlyden av nærværende § (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 15).

Ved aktielovens § 31, jfr. tillægslov av 26de juli 1916, er det foreskrevet at der for aktierne skal utstedes aktiebrev. Dette maa da gøres ved alle selskaper, som gaar ind under aktieloven.

I ordlyden av nærværende lov ligger vel en forudsætning om, at partbreve av hensyn til kontrollen med grundkapitalen skal være utfærdiget i alle selskaper, som faar koncession, og ihvertfald kan dette betinges saavel i henhold til post 23 som allerede ifølge nærværende post om, at erhververen maa finde sig i bestemmelser til kontrol hermed.

Regelen om, at den indskrænkkede adgang til at erhverve aktier eller partbreve skal paafores disse, skyldes hensynet til de retssubjekter, som efter loven ikke kan erhverve aktier eller parter i heromhandlede selskaper. Det samme er for aktier uttrykkelig foreskrevet i aktielovens § 31. Baade regelen i nærværende lov og i aktieloven er en ordensforskrift og har ingen retslig betyd-

ning ved erhvervelsen, jfr. Platou side 123—124. Forordningen av 9de febr. 1798 § 2 vil her ikke kunne faa anvendelse og saakaldt godtroenhets erhvervelse ikke kunne finde sted, om det var forsømt at indta noget i aktien eller partbrevet om den indskrænkedes omsættelighed. Jfr. Platou II side 132 og note 5. Det fulde omfang af aktionærers eller parthavers rettigheder og forpligtelser likeoverfor selskapet fremgaar nemlig ikke af aktien eller partbrevet.

Se ogsaa Kristiania byrets dom i rt. 1902 side 136 (jfr. side 138). Det ansaaes i denne forbindelse overflødig at avgjøre om nogen analogi fra fdn. 1798 kunde antages sedvanemæssig gjældende for aktiebreve. „Det maa nemlig antages, at under enhver omstændighed er et aktieselskaps love bindende for enhver ny erhverver av et aktiebrev og det uten hensyn til, om aktiebrevets tekst henviser til dem eller ei. Aktiebrevet erhverves med de rettigheder og forpligtelser, lovene hjemler; sit ubekjendtskap med disse kan ingen paaberaape“.

Skulde ikke dette være riktig, ville, i tilfælde af forsommelse med at indta forbeholdet om aktierne eller partbrevenes omsættelighed i teksten, bestemmelserne i nærværende lovs § 34 om frist og auktion efter §§ 31 og 32 af selskapets koncederte eiendomme eller rettigheder komme til anvendelse, fordi selskapet var undergaat slik forandring, at lovbestemte betingelser ikke længere var tilstede — alt forsaavidt selskapet da ikke kunde faa ny koncession i henhold til § 4.

En anden sak er det, at reglerne i fdn. 1798 § 2 i forholdet mellem flere erhververe analogisk kan komme til anvendelse. Dette læres av Hallager-Aubert side 201; jfr. den samme steds citerte hrd. i rt. 1873 s. 691—692. Jfr. ogsaa hrd. i rt. 1912 side 296 (især 299).

Her er alene gjort undtagelse for utlændinger for erhvervelse ved arv, dog saaledes at erhvervelsen heller ikke forsaavidt kan ske med fuld retsvirkning. Dersom den utlænding som har arvet, ikke overdrar aktien eller parten til nogen af her nævnte retssubjekter, som alene kan erhverve med fuld retsvirkning, blir derfor frist at sætte og auktion om fornødent at holde efter §§ 31 og 32.

Forøvrig er det tvilsomt, om det offentlige kan holde auktion, hvis aktien eller partbrevet ikke kan haves tilstede, f. eks. hvis det er kommet i arvingens besiddelse og han negter at levere det ut. Jfr. Hagerup II side 402. I nærværende § haves ingen forskrift svarende til § 36 sidste led om, at kjøperen ved dom kan faa aktien eller partbrevet mortificert.

Det er ihvertfald neppe sandsynlig, at der vil være nogen kjøper til aktie eller partbrev, som ikke kan skaffes tilstede, selvom administrator holder auktionen.

For erhvervelse av heromhandlede aktier ved egteskap er der ingen undtagelse gjort for utlændinger.

I § 35 andet led i nærv. lov er det foreskrevet, at vandfald m. v. blir særeie for norsk kvinde, som gifter sig med utenlandsk statsborger.

Det samme maa bli tilfælde med aktier som her nævnt. Naar utlænding ikke kan erhverve dem, selv med begrænset retsvirkning, saaledes som for erhvervelse ved arv uttrykkelig foreskrevet, kan de nemlig ikke gaa ind i fællesbo, og det følger da af lovens egen anordning, at de maa vedbli at tilhøre hustruen som særeie.

Arver hun efter egteskapet slike aktier, maa det samme bli tilfælde, om der ellers er fællesbo. Kan manden som utenlandsk statsborger ikke erhverve aktierne ved egteskap, gjælder dette ogsaa for aktier, som hustruen arver, efterat egteskap er indgaat.

En aktionær eller parthaver som mister sin norske statsborgerret, kommer i samme stilling som utenlandske statsborgere der arver, og maa saaledes finde sig i frist til at skille sig ved sin aktie efter § 31 eller auktion efter § 32. Om fortabelse av norsk statsborgerret se *Morgenstierne* side 83 flg., *Aschehoug* I side 109 flg.

Ved arv maa saavel i nærværende § som i §§ 36 og 33 forstaaes arv baade efter loven og ifølge testament. Jfr. bemerkninger ved § 1, andet led om norske statsborgeres erhvervelse ved arv side 26.

I § 33 handles om utlændingers erhvervelse ved arv av eiedomsret eller bruksret efter denne lov i det hele tat.

I § 36 handles om erhvervelse ved arv, forsaaavidt angaar aktier eller parter i videre omfang end der nævnt.

Hvis norsk bank eller selskap tar aktier i det selskap, som faar koncession, kan det sættes i selve koncessionsbetingelserne, at banken eller selskapet skal ha adgang hertil, i tilfælde med et bestemt beløp. Men spørsmålet herom behøver ikke at avgjøres, idet koncessionen meddeles. Det regelmæssige vil være, at departementet træffer særskilt bestemmelse herom. Ofte vil jo ogsaa spørsmålet først melde sig, efterat koncessionen er git, f. eks. om en aktionær vil pantsætte sine aktier.

Merk § 24, tredje led med yderligere regler til kontrol av grundkapitalen.

Ved bestemmelserne i sidste punktum er det meningen at forhindre, at der dannes selskaper med væsentlig laant utenlandsk kapital. Det er fundet hensigtsmæssig i selve loven at fastsætte,

at selskapets grundkapital skal utgjøre en mindste brøkdel av anlæggets kostende, nemlig $\frac{1}{8}$ del. Av hensyn til den maate, der i almindelighet blir gaat frem paa ved stiftelse av selskaper som søker koncession, vilde det imidlertid ikke være rimelig at kræve at kapitalen skal ha en saadan mindste størrelse allerede i det øieblik koncession meddeles. Det er anset tilstrækkelig „at betinge at den bringes op til denne størrelse inden utbygningen er færdig“ (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 16). Men den nævnte tredjedel omfatter da ikke alene omkostningerne ved erhvervelsen og den færdige utbygning, men ogsaa ved opførelse af kraftstation, transportanlæg og mulige fabriker, som endnu ikke maatte være færdig. Forsaavidt planerne for selskapets virksomhet blir utvidet, efterat koncessionen er git, maa bestemmelsen være slik at forstaa, at størrelsen af tredjedelen skal være avhængig af alle anlægs og fabrikers kostende efter de nye planer, da loven ellers kunde omgaaes ved at fremlægge planer for virksomheten efter en mindre maalestok end hensigten egentlig var. Selve grundkapitalen maa derfor ogsaa forholdsvis utvides, hvis der senere planlægges en større virksomhet end dengang koncessionen blev git. Hertil behøves efter § 36 andet led tilladelse af kongen, hvis selskapet har vandfald med over 5 000 naturhestekræfter.

Ved den i Ot. prp. nr. 15 for 1915 — side 78 — indtagne skrivelse hadde arbeidsdepartementet foreslaat at koncessionsøkeren skulde være pligtig til at „fremlægge fuld redegørelse for de økonomiske forhold“. Men justisdepartementet fandt dette overflødig, „idet man gaar ut fra at adgang til at negte koncession, hvis ansøkeren ikke skaffer de oplysninger som søkes, vil være tilstrækkelig“. (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 16).

Til post 2. Den som faar koncession, maa naturligvis finde sig i de til enhver tid gjældende forskrifter, som henhører under sundhets- og politilovgivningen, derunder ogsaa om offentlig tilsyn med anlæg i vasdrag, jfr. forøvrig den uttrykkelige bestemmelse i post 15. Adgangen til utnyttelse af vandkraften kan ogsaa være indskrænket ved lovbestemmelser av privatretslig art, saaledes f. eks. ifølge vasdragsloven og efter nabolovens § 12. Om forstaaelsen av sidstnævnte lovparagraf kan merkes h.r.d. i rt. 1907 side 753, 1913 side 625 og 1915 side 337.

Betingelsen om, at kraften ikke maa anvendes til visse arter industri, vil kunne være paa sin plass baade til at forhindre at en enkelt industriegren tar overhaand, men især at der sættes igang foretagender, som har uheldig indflydelse paa vandet i vasdraget eller indvirker skadelig paa naturforholdene i det hele tat eller er sundhetsfarlig. (Jfr. Ot. forh. 1909 side 862—863, 866 og 867 uttalelser av justisdepartementets chef.) Merk kgl. res. 3dje juni 1913 og 6te februar 1914 om særskilt sundhetsfarlige bedrifter.

I koncessionsloven av 1909 var sidste punktum ikke med. Det gik ut ved indstillingen fra den kombinerte justis- og landbrukskomite med den begrundelse, at det „kunde lede til, at staten blandet sig ind i den private bedrift“ (indst. O II 1909 side 22). Derimot fandtes bestemmelsen i de tidlige forarbeider, dog uten adgang for kongen til at dispensere. I koncessionslovkomiteens indstilling side 67 var det begrundet i hensynet til at beskytte norsk industri mot utidig konkurrance. I Ot. prp. nr. 1 for 1909 nævnes desuden hensynet til at hindre monopolisering av visse industrigrener. Det førstnævnte hensyn har nu liten betydning, efterat koncession ifølge nærværende lov ikke længer kan gis til andre end norske selskaper med helt norsk grundkapital.

I skrivelse fra arbeidsdepartementet indtagt som bilag til Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 76 er det henstillet til overveielse „hvorvidt der i loven bør indtas bestemmelser sigtende til at gi staten større indflydelse paa hvad kraften skal anvendes til baade fra først av og i koncessionstiden“.

I henhold hertil blev sidste punktum paany foreslaat optat i nærværende lov, og for delvis at bortta den tidlige indvending mot bestemmelsen blev det tilføjet, at kongen skulde kunne gi dispensation. (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 16).

Ved spørsmålet om almene hensyn taler mot koncessionen vil det kunne være av betydning, hvilken bruk erhververen agter at gjøre av vandkraften. Erklærer erhververen at ville anvende kraften i et bestemt øiemed som „antages stemmende med distrikts eller andre almene interesser“, og der ikke var adgang til at sætte uttrykkelig betingelse til sikring herav, „vilde man i tilfælde staa overfor den mulighet enten at maatte negte koncession eller at meddele den under en forudsætning, hvis overholdelse ganske var overlatt til koncessionærens fri vilje“. (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 58).

Jfr. lignende uttalelser under Ot. forh. 1917 side 889.

Er betingelser efter tredje eller andet punktum ikke sat, gjelder hovedregelen i første punktum om adgang til at utnytte vandkraften efter koncessionsbetingelserne i det hele tat.

Til post 3. Hensigten med fristerne for paabegyndelse og fuldendelse av utbygningen av vandfaldet er at forhindre, at der finder sted opkjøp av vandkraft, som blir liggende unyttet i erhververens interesse paa spekulation.

Fristen for paabegyndelsen av utbygningen regnes fra koncessionens meddelelse. Hvis arbeidet med utbygningen paabegyndes straks, blir der en frist av ialt 7 aar til at fuldføre vandbygningsarbeiderne og faa anlægget i drift.

Det kan tænkes at det vil være hensigtsmæssig at utbygge vandfaldet trinvis, eller der kan, som det blev fremholdt ved be-

handlingen av koncessionsloven i 1909 (Ot. forh. s. a. side 886), bli spørsmål om „dobbelt utbygning“. Av hensyn hertil er der aapnet adgang til, at utbygningen kan finde sted efterhvert inden bestemte tidsfrister, eller at vandfaldet overhodet kun blir utbygget delvis. Hovedregelen er imidlertid at det hele vandfald straks skal utbygges (jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 58). Bestemmelser om avvikelse herfra maa indtas i selve koncessionen.

Det er ikke saa at forstaa, at kongen paa forhaand kan sætte andre frister end de her nævnte. Han kan bare dispensere fra dem siden, hvis det efterat koncession er git viser sig at de blir for korte. (Jfr. Ot. forh. 1909 side 887—888.)

I koncessionsloven av 1909 var fristerne for paabegyndelse og fuldendelse av utbygningen og drift av anlægget henholdsvis 5 og 7, ialt 12 aar. Imidlertid var fristen i vasdragsreguleringsloven av 1911 for paabegyndelse og fuldendelse av reguleringsanlæg 2 og 5 aar. De fleste koncessioner som blir git, angaar baade erhvervelse og regulering, og isaafald er reguleringslovens frister blir benyttet baade for utbygnings- og reguleringsarbeiderne. Hertil var der anledning, da fristerne i koncessionsloven av 1909 er opfattet som maksimumsfrister. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915, side 16 og den i propositionen som bilag indtagne skrivelse fra arbeidsdepartementet side 79. Jfr. koncessionslovkomiteens indstilling s. 67, hvor det uttales, at der vistnok som oftest bør sættes kortere frister. Men meningen er ihvertfald ikke kommet tydelig til uttryk.

Ordlyden i nærværende lov er ellers likedan som i koncessionsloven av 1909. Fristerne efter nærværende lov maa da maa-ske ogsaa ansees som maksimumsfrister, mens fristerne av samme længde efter vasdragsreguleringslovens § 12 post 1 (vasdragsreguleringsloven av 1911 § 11 post 1) er faste mindstefrister.

Forslaget om forkortelserne av fristerne i nærværende lov fik tilslutning af begge Stortingets specialkomiteer i 1915 og 1917, men under forutsetning av, at „dispensation fra fristbestemmelserne blir git i alle tilfælde, hvor forholdene gjør det paakrævet“ (indst. O XXXIII 1915 side 7 og indst. O V 1917 side 17).

For overtrædelse av fristerne pleier at fastsættes en løpende dagmulkt.

Loven gir ingen definition av, hvad der skal forstaaes ved „utbygning“. I post 4 nævnes likesom her utbygningen og (kraft)-anlæggets drift for sig. I post 9 skjernes mellem „utbygningsarbeiderne“ og „opførelse av kraftstation“, likesaa i slutningen av post 1.

I post 19 er der ved beregningen av indløsningssummen sondret mellem „vandbygningsarbeider og hus“ paa den ene side og „rørledninger, maskiner og andet tilbehør“ paa den anden side.

I § 6 post 2 skjernes mellem „utbygning“ og „anlæg av kraftstation“.

Begrebet utbygning i lovens forstand kan da ikke antages at omfatte kraftstation med tilhørende maskineri og kraftledninger, men maa begrænses til „de egentlige vandbygningsarbeider, hvorved kraften gjøres anvendelig enten til direkte bruk eller elektrisk kraft“. Det vil da omfatte „damanlæg, kanaler, tunneller, bassænger og rørledninger, dog medregnet turbiner eller andre drivhjul“ (indst. O V 1917 side 23).

Men „anlæggets drift“ skal efter loven begynde inden samme (maksimums) frist som vandbygningsarbeiderne skal være færdig, nemlig ikke over 7 aar, efterat koncessionen er git.

Driften kan ikke stanses for mere end i alt 5 aar i løpet av 10 aar og ikke sammenhængende for saa meget som 3 aar.

Like med stans regnes det, at driften i tilsvarende tid indskrænkes saaledes, at der blir anvendt mindre end $\frac{1}{3}$ del af energien af det indsatte maskineri (jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 58—59).

For at undgaa den fortolkning, at der skal tas hensyn til maskiner, som er beregnet paa utnyttelse av flomvand, er det uttrykkelig foreskrevet, at bestemmelserne gjælder det maskineri, som er beregnet paa regelmæssig drift (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 17).

Hvad der er avgit af kraft til stat eller kommuner efter post 12, skal ikke medregnes.

I leveringen av kraften efter post 12 kan ingen avbrytelse eller indskrænkning ske uten samtykke av departementet. Saadan samtykke maa da indhentes for den enkelte anledning, men behøves ikke, ifølge post 12, for overordentlige tildragelser, streik eller lockout.

Tid, som av samme aarsak ikke har kunnet nyttes, regnes heller ikke med ved stans eller indskrænkning av driften ifølge nærværende post.

Ellers kan kongen dispensere fra betingelserne herom, men heller ikke her paa forhaand. I koncessionen maa derfor altid betingelserne indtas overensstemmende med nærværende post.

Til post 4. Se den tilsvarende bestemmelse i vasdragsreguleringslovens § 12 post 2 (vasdragsreguleringsloven av 1911 § 11, post 2).

At ogsaa bedrifter, som tilhører erhververen og forsynes med kraft fra anlægget, skal omfattes av betingelser efter nærværende post, er rimelig, da de som leier kraft til sine bedrifter efter § 23, post 3, er underkastet de samme betingelser.

Ordene „saavidt mulig“ aapner adgang til at tillate bruken av fremmede arbeidere og funktionærer, naar der kræves fagkundskap. Gjælder det en igangværende bedrift, vil det være hensigtsmæssig, at der i selve koncessionen i henhold til sidste punktum

Til § 2

träffes nærmere bestemmelse herom med det samme for bestemt betegnede funktionærer og arbeidere eller for et bestemt antal. Gjælder det et nyt foretagende, vil der være anledning til at sætte i betingelserne, at fremmede arbeidere eller funktionærer paa ansøkning kan tillates benyttet i visse tilfælde eller i et bestemt antal.

Ved funktionærer vil først og fremst forstaaes ingeniører og driftsbestyrere og desuten personer, som er beskjæftiget ved anlæggets eller bedrifternes kontorer, men ikke arbeidsformænd.

Uten hjemmel i selve koncessionen eller ved særskilt tilladelse bakefter kan ikke fremmede arbeidere m. v. benyttes, selv om det kunde godtgjøres, at norske ikke var at faa.

Om norsk indfødsret se Aschehoug I side 102 flg. Naar her nævnes baade indfødsret og statsborgerret, uagtt den der har indfødsret, blir statsborger ved at ta ophold i landet, beror det paa at der kan være avsluttet traktater med fremmede lande om, at en fremmed statsborger med norsk indfødsret dog skal beholde sin fremmede statsborgerret, ialfald en tid, efterat han har tat opphold i Norge. Saaledes er der en traktat med De forenede Stater av saadant indhold fra 1869. Jfr. Ot. forh. 1909 side 899. Ved behandlingen av koncessionsloven av 1909 blev der i Odelstinget fremsat og vedtatt forslag om, at fremmede arbeidere, som hadde bodd i landet hele det sidste aar, ogsaa kunde tillates benyttet, hvis offentlige hensyn ikke talte mot det.

Det kan tillates, selvom det er mulig at faa norske arbeidere, og uten hensyn til om særskilt fagkundskap kræves. Forslaget var bygget paa billighetsbetrægtninger av hensyn til, at der i forskjellige dele av landet fandtes adskillige indvandrere især svenske arbeidere, som ellers kunde bli rammet av betingelser efter nærværende post. Bestemmelsen gjælder kun for arbeidere, ikke ingeniører eller funktionærer. For hver person, som i strid med de fastsatte betingelser er i selskapets tjeneste, pleier der i koncessionen at være indtatt en løpende dagmulkt.

Med hensyn paa norsk materiel har det i almindelighet været betinget, at erhververen skal anvende det, hvis det kan faaes med tilstrækkelig hurtighet, likesaa godt og ikke over 10 % dyrere end utenlandsk, og for hver overtrædelse har det været sat en tvangsmulkt av indtil 15 % av værdien efter departementets bestemmelse i forekommende tilfælde.

I forbindelse med norsk forsikring merkes lov om forsikrings-selskaper av 29de juli 1911 og kgl. res. 8de septbr. 1911 om lovens gjennemførelse.

Til post 5. Der er anledning for koncessionären til at bli enig med arbeiderne om, at sprængstof, verktøj og andre arbeidsredskaper skal likvidere i arbeidsløn. Men ellers kan saadan overenskomst ikke indgaaes om nogen slags varer.

Ofte vil det hænde, at koncessionären selv stiller verktøi og arbeidsredskaper til raadighet for arbeiderne. Dette kan neppe opfattes som laan i den forstand, at arbeideren skulde ha det skjærpede ansvar for hændelig skade som gjælder i laaneforhold efter n. l. 5—8—1, om verktøiet eller redskaperne gik tilgrunde uten arbeiderens skyld. Imidlertid vilde der i arbeidsavtaler (tariffer) kunne træffes bestemmelse af saadant indhold. Men det er nu forbudt i tilfælde, som kommer ind under nærværende lov,

Dersom gjenstandene bortkastes eller ødelægges, vil derimot ansvar opstaa for arbeideren ifølge almindelige skadeserstatningsregler, forsaavidt arbeideren er skyld i det. Men erstatningen er begrænset til det beløp, som gjenstanden har kostet koncessionären. Dette kan især synes urimelig, dersom arbeideren har til-intetgjort gjenstanden med vilje, men som bestemmelsen lyder kan der neppe gjøres nogen avvikelse for saadant tilfælde, hvilket ogsaa kunde foranledige vanskelige bevisspørsmaal.

Naar der tales om gjenstandens virkelige værdi, beregnet efter hvad den har kostet, ligger heri en selvmotsigelse, forsaavidt som den virkelige værdi jo paa grund av forskjellige prisfordyrelser kan være blit større, efterat gjenstanden er anskaffet. Lovens uttryksmaate turde dog neppe gi anledning til misforstaaelse. Jfr. ogsaa Ot. forh. 1917 side 899—900. Om gjenstanden har været brukt, følger ikke derav nødvendigvis at der skal ske fradrag; gjenstanden maa være slidt og forringet i værdi ved slitet.

Om koncessionærens adgang til at drive handel vil gjælde de vanlige regler i lov om handelsnæring av 16de juli 1907.

Ved handelsbod for arbeiderne maa forstaaes handelsforretning, som ialfald for den overveiende del er bygget paa omsætning til koncessionærens egne arbeidere. Om koncessionären driver nogen anden handelsforretning, vil regelen om, at nettooverskuddet skal gaa til almennytig øiemed for arbeiderne, ikke gjælde. Hensigten er at beskytte arbeiderne mot „et faktisk handelsmonopol“ (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 59).

De almindelige love og politiforskrifter angaaende drukkenskap og smughandel vil selvsagt ogsaa gjælde i disse forhold, men kan af departementet suppleres med sigte paa den befolkning, som er knyttet til anlægget, og de bedrifter, som forsynes med kraft derfra og som tilhører koncessionären.

Til bedrifter, som leier kraft hos ham, vil samme betingelse kunne sættes efter § 23, post 8 (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 3—4). Departementets bestemmelse vil specielt kunne „sikre at koncessionærens transportmidler ikke blir anvendt til befodring af drikkevarer“ (indst. O V 1917 side 18—19). Isaafald kan koncessionären naturligvis hverken befodre drikkevarer til arbeiderne ved egne eller andres bedrifter. I henhold til koncessioner til

Til § 2

anlæg av jernbaner eller sporveier for industrielle bedrifter vil forøvrig lignende forbud kunne indtas i driftsreglementet.

Bestemmelsen i sidste punktum om koncessionærrens ansvar for kontraktører blev git efter initiativ av specialkomiteen i 1915 med følgende begrundelse: „Kontraktørvæsenet leder ikke sjeldent til tap for arbeiderne, idet kontraktørerne forbruker pengene uten at betale arbeiderne deres tilgodehavende. Ved en bestemmelse som den foreslaade vil koncessionären bli mere interessert i, at kontraktørerne er vederheftige og paalidelige folk, og maa, for selv at undgaa ansvar, føre nogen kontrol og ordne utbetalingerne slik, at ogsaa arbeiderne faar, hvad de skal ha“. (Indst. O XXXIII for 1915 side 7).

Uten uttrykkelig betingelse vil koncessionären intet ansvar ha for kontraktører. Det gjelder her et almindelig verksleieforhold, og kontraktøren er sin egen driftsherre. Forholdet mellem ham og arbeiderne er ellers koncessionären uvedkommende.

Til post 6. Betingelsene efter denne post var ikke medtaget i koncessionsloven av 1909, men har sit forbillede i koncessioner som er git etter denne lov; jfr. herom den i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 98—99 indtagne skrivelse fra socialdepartementet. Naar der kun nævnes midlertidig forsamlingslokale, beror det paa, at denne post i det hele tat nærmest tar sigte paa forholdene i anlægsperioden, saaledes som ordlyden i begyndelsen af første punktum viser.

Det beløp, som i tilfælde skal stilles til raadighet til almen-dannende virksomhet og geistlig betjening blandt arbeiderne, vil det vel i almindelighet være hensigtsmæssig saavidt mulig paa forhaand at fiksere i koncessionen.

Kirkedepartementet maa saa bagefter træffe sin nærmere bestemmelse om anvendelsen af beløpet.

Likesaa maa medicinalstyrelsen regelmæssig bagefter træffe nærmere bestemmelse om lægehjælp, sykehus m. v. i henhold til derom i koncessionen indtagt betingelse af mere almindelig indhold.

Utgifterne ved forsterket politiopsyn vil bli at erstatte efterhvert som det viser sig, om anlægsarbeidet medfører slike utgifter. Betingelser herom vil i almindelighet paa forhaand bare kunne sættes overensstemmende med lovens ordlyd.

Til post 7. Ogsaa bestemmelserne i denne post har for det væsentlige sit forbillede i praksis ved koncessioner, som er git. Tildels findes lignende bestemmelser i koncessionsloven av 1909. Pligten til at skaffe husrum og grund og tomter maa koncessionären finde sig i uten at beregne nogen fortjeneste. Men renter av kapital har han ret til at faa sig godt gjort. Det er ikke „fortjeneste“ i lovens forstand. Jfr. Ot. forh. 1917 s. 1063.

Det kan betinges at husrum og grund skal skaffes paa rime-

lige vilkaar, d. v. s. i tilstrækkelig langsigtige terminer og i det hele tat slik, at arbeiderne kan greie vilkaarene, saa betingelsen ikke blir illusorisk. Men koncessionæren kan ikke paalægges at skaffe det paa egen bekostning. Begränsningen ligger deri, at det skal ske uten at han faar nogen indtægt af det, naar alle utgifter (ogsaa renter) er tat i betragtning.

Om og i hvilken utstrækning betingelser efter første led skal sættes, beror paa „omstændigheterne“, hvis de gjør det paakrævet, et spørsmaal som blir gjenstand for koncessionsmyndighetens frie skjønsmæssige bedømmelse.

I almindelighet og især hvis betingelserne er sat efter lovens ordlyd i sit fulde omfang, vil gjennemførelsen i detaljer bagefter være overlatt til departementet.

Om pligten til at skaffe grund til handelsbod var der under behandlingen av koncessionsloven av 1909 en længere debat, idet der var adskillig uklarhet om, hvorledes bestemmelsen skulde forstaaes. Jfr. især Ot. forh. 1909 side 915—916, 919 og 920.

Omend den kooperative form for handel er særskilt nævnt, fremgaar dog av debatten, at det ikke har været meningen, at denne form skulde ha noget fortrin, men at arbeiderne skulde staa mest mulig frit med hensyn paa spørsmaalet om, hvad slags handel de vilde faa istand.

Som regel vil arbeiderne nutildags uttale sig gjennem sin organisation om dette spørsmaal, og den vanlige form for handel ved arbeidernes medvirkning eller sammenslutning er den koperative.

Efter den uttrykkelige tilføelse i nærværende lov om, at alt det i første led omhandlede skal gjennemføres ved nærmere bestemmelse av departementet, vil forøvrig spørsmaalet neppe volde vanskeligheter i praksis.

Bestemmelsen i andet led kom ind under lovens behandling i Odelstinget. Jfr. Ot. forh. 1917 side 1054 ff.

Departementet skal avgjøre, om oopsigelsen skyldes arbeidstvist. Heri ligger, at departementet baade maa avgjøre i givet tilfælde, om der foreligger arbeidstvist, og i bekræftende fald, om oopsigelsen skyldes tvisten. Jfr. lov om arbeidstvister av 6te august 1915. Meningen er at forhindre, at utsigelse av arbeiderne benyttes som kampmiddel i slike tvister. (Ot. forh. 1917 s. 1059). Jfr. uttalelser av justisdepartementets chef side 1071—1072.

Regelen i tredje led kom ind efter foranledning av specialkomiteen(s flertal) i 1917. Hensigten med forslaget var ifølge begründelsen at forhindre, at „hus eller tomter blir gjenstand for spekulation, som vilde ha tilfølge høiere husleie for arbeiderne“ (indst. O V

1917 side 19—20). Efter sin ordlyd gjælder dog bestemmelsen salg av hus eller tomt til hvemsomhelst, saaledes ogsaa til ingeniører eller andre funktionærer i koncessionærens tjeneste — eller endog til helt uvedkommende. Jfr. Ot. forh. 1917 side 1 066 og 1 068.

Imidlertid maa dog bestemmelsen læses i tilknytning til første led og forsaavidt begrænses til at gjælde hus og tomter som der omhandlet, ikke koncessionærens grund og hus i almindelighet. Se herom Ot. forh. 1917 side 1 068 og 1 072. Skulde ikke loven forstaaes saaledes, vilde det urimelige resultat fremkomme, at forpligtelsen til at skaffe husrum og tomter berodde paa, om det ansaaes paakrævet efter omstændigheterne, mens forpligtelsen til at indta klausul om husleieberegningen i tilfælde af hvilket som helst salg i almindelighet maatte medtas som en grundregel i henhold til indledningen til fjerde led i nærv. §.

I almindelighet vil forpligtelsen efter første led antagelig omfatte et eller flere bestemte omraader — enten fastsat i selve koncessionen eller bagefter av departementet.

I forholdet mellem koncessionären og vedkommende arbeider eller funktionær er beregningen av kjøpesum eller husleie git ved regelen i første led.

Begrænsningen efter 3dje led gjælder i forholdet mellem den, som kjøper tomter eller hus hos koncessionären, og dem, som kjøperen leier ut til. Ved at bestemmelsen indtas i hjemmelsbrev, som tinglyses, vil det virke forpligtende ogsaa for fremtidige eiere. Derimot er intet foreskrevet om følgerne av, at det forsømmes. Koncessionären kan ikke derved paadra sig noget erstatningsansvar likeoverfor den ubestemte kreds av personer, som i fremtiden maatte komme til at bli leieboere i huset, og for den, som har erhvervet huset, vil det være en fordel at klausulen ikke er kommet ind i hjemmelsbrevet. For overtrædelse av denne betingelse maa der imidlertid kunne sættes mulkt efter § 26 for hvert enkelt forekommende tilfælde.

Efter den almindelige bygningslov av 27de juli 1896 kan visse strøk utenfor byerne ved kgl. res. bringes ind under bygningslovens bestemmelser bl. a. ogsaa om regulering m. v. efter kapitel II i loven. Betingelser efter fjerde led vil dels kunne supplere bygningslovens bestemmelser, dels ogsaa kunne træ istedetfor disse og skaffe kommunen den fordel, at reguleringsplan maa utarbeides paa koncessionærrens bekostning.

Desuten gir fjerde led anledning til at betinge avstaat grund vederlagsfrit ikke bare i det strøk, som omfattes av reguleringsplanen, og ikke bare til veier og gater, men ogsaa til bygninger i der nævnte øjemed for staten og til kirke og skoler, som i almindelighet vil være kommunale formaal.

Imidlertid blev der av specialkomiteen i 1917 yderligere i

kommunernes interesse foreslaat adgang til at forlange ubebygget grund avstaat ogsaa til andre kommunale formaal. Av komiteens begrundelse hitsættes fra indst. O V for 1917 side 19: „Behovet for en saadan bestemmelse vil især være tilstede paa de steder, hvor koncessionären i vid utstrækning paa forhaand har opkjøpt al grund rundt anlægget. Kommunens indvanere vilde i slike tilfælde bli avhængige af koncessionærrens dispositioner, og priserne kan da av ham stipuleres, uten at staten eller kommunen kunde skride ind. Man finder det derfor rimelig, at man gir kommunen adgang til efter Kongens nærmere bestemmelse at kræve avstaat grund til privat eller kommunal bebyggelse, forsaaavidt koncessionären selv ikke har eller kan forutsættes at faa bruk for grunden selv til sin bedrift. Prisen bør isaaafald ikke kunne sættes høiere end til, hvad grunden har kostet koncessionären i indkjøp med tillæg av renter og mulige andre utgifter“.

For at regelen fuldt ut skal svare til hensigten og kommunerne ikke faa „adgang til senere at spekulere i prisstigning paa den saaledes erhvervede grund“ ansaaes det ogsaa nødvendig, at „der i de eventuelle tilladelser til avhændelse blir indsatte slike bestemmelser, at grunden paa den nye erhververs haand ikke skal kunne bli gjenstand for spekulation“.

Om det nærmere indhold av slike bestemmelser er intet uttalt i komiteens indstilling eller under sakens behandling i Stortingets avdelinger. Maaske kunde der sættes lignende betingelser for kommunen som for arbeidere og funktionærer etter tredje led, naar koncessionären sælger hus eller grund. Imidlertid handles her bare om grund, og der er intet foreskrevet for det tilfælde, at kommunen lar grunden bebygge. Forbudet mot salg i sidste led gjælder kun selve grunden, ikke hus paa grunden. Naar kongen gir tilladelse til erhvervelse av grund paa denne maate, maa han dog kunne gjøre tilladelsen avhængig af betingelser likeoverfor kommunen angaaende grundens bebyggelse og med hensyn paa forfininger over de hus, som opføres paa grunden.

Naar det heter, at der ikke kan forlanges avstaat grund, som koncessionären antas at faa bruk for til sin bedrift, maa dog bestemmelsen fornuftigvis sammenholdt med første led være saaledes at forstaa, at kommunen heller ikke kan forlange grund avstaat, som er nødvendig for at skaffe arbeidere og funktionærer husrum og tomter, eller overhodet til de i første led omhandlede øiemed.

Da kommunens adgang til at forlange grund er avhængig av kongens nærmere bestemmelse, vil iethvert fald regelen i sidste led kunne praktiseres under hensyntagen til de i første led omhandlede formaal.

Efter reglerne i kapitel III om erhvervelse av anden fast

Til § 2

eiendom vil det let kunne forekomme at retssubjekter, som maa ha koncession til erhvervelse av vandfald, frit kan erhverve grund ifølge § 19 eller alene behøver tilladelse paa betingelser, som i almindelighet findes paakrævet av almene hensyn ifølge § 20.

De betingelser, som omhandles i nærværende post første og femte led, vil kunne bringes i anvendelse for al grund som koncessionären i det hele tat paa det givne tidspunkt ejer, naar koncessionen skal meddeles. Derimot synes det ikke rimelig, at disse betingelser ogsaa skulde kunne sættes angaaende grund, som koncessionären senere maatte erhverve uten at behøve koncession. Betingelsen om avstaaelse efter femte led bør likesom efter første led omfatte et paa forhaand betegnet, helst allerede i selve koncessionen bestemt omraade.

Ved tilladelse efter § 20 kunde der muligens, hvis det i givet tilfælde maatte anses „paakrævet av almene hensyn“, opstilles betingelser af lignende indhold. Men dette vilde da ske i henhold til selvsamme tilladelse og ikke efter nærværende § og post, jfr. uttalelser under Ot. forh. 1917 side 1072.

Til post 8. I Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 17 uttales det, at betingelser efter denne post bør komme til anvendelse, hvor utgifterne til vedlikehold og istandsættelse „antages at bli særlig øket ved anlægsarbeidet og ved transporter til og fra de bedrifter, som tilhører koncessionären og forsynes med kraft fra anlægget“, men at det er forutsætningen, at „denne bestemmelse ikke vil bli bragt i anvendelse inden vedkommende anlægs enemerker, hvor den kan bli til hinder for bedriften“.

Ved specialkomiteens indstilling i 1915 blev betingelsen gjort uttrykkelig avhængig af, at departementet finder at saa ikke vil ske (indst. O XXXIII 1915 side 8). Forsaavidt fri avbenyttelse er betinget, og det bagefter viser sig at bli til ulempe, vil departementet saaledes kunne begrænse eller forbyde almenhetens benyttelse.

Til post 9. Ved bestemmelsen i første led indføres her samme regel, som altid gjælder for bergverk ifølge fattiglovens § 28.

Forutsætningen er den samme som uttrykkelig foreskrevet i fattigloven, nemlig at bedrifterne og kraftanlægget tilsammen i mindst et aar gjennemsnitlig har beskjæftiget 30 arbeidere eller flere (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 18). Jfr. fattiglovens § 40.

Om betingelsen, naar denne forudsætning er tilstede, i givet tilfælde skal medtas, beror paa koncessionsmyndighetens skjøn. Men da det sies, at det som regel skal ske, maa der være særskilte aarsaker tilstede for ikke at gjøre det.

De her nævnte fond skal være varige, saaledes som ogsaa ifølge fattigloven.

De fond som omhandles i andet led, har til hensigt at sikre

kommunerne i anlægsperioden. Disse fond forvaltes af det offentlige, d. v. s. af departementet, og maa bli at indbetale kontant, naar koncessionen gis eller saasnart arbeidet begynder. Dersom et slikt fond viste sig mere end tilstrækkelig, skulde det ifølge koncessionsloven av 1909 betales tilbake til koncessionären. Ved nærværende lov er det bestemt, at det, som maatte bli tilovers av fondet, skal gaa ind i et fælles landsfond, som ogsaa fortrinsvis skal tjene til at sikre kommunerne, men tillike kan benyttes til bedste for arbeiderne.

Fondene i første led angaar almindelig fattigunderstøttelse.

Efter ordlyden av koncessionsloven av 1909 og forarbeiderne til nærværende lov (Ot. prp. nr. 15 for 1915, indst. O XXXIII for 1915 og Ot. prp. nr. 15 for 1916 § 2 post 8) angik ogsaa fondene i andet led kun utlæg, som kommunen hadde hat til fattigunderstøttelse.

Men ved sakens behandling i Odelstinget blev ordlyden forandret i den uttrykkelige hensigt ogsaa at faa med andre utgifter, som paafores kommunerne, f. eks. utbetalinger i anledning av loven om forsorg for barn av 10de april 1915. Se Ot. forh. 1917 side 1079—1080, 1086—1088 og 1094—1095.

De nærmere regler om subsidiær anvendelse af fondene efter andet led som fællesfond for hele landet eller dele af landet maa i tilfælde gis særskilt af kongen senere. I koncessionsbetingelserne vil der selvsagt ikke bli spørsmål om at indta noget herom.

Spørsmaalet om at overføre fondene efter første led til lignende fællesfond er gjort avhængig af senere lov (jfr. indst. O V 1917 s. 21). Det vedkommer ihvertfald ikke koncessionären.

Allerede i Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 59 er fremholdt ønskeligheten av at baade anlægsfondene og fondene efter fattigloven kunde opsamles til et fælles landsfond, men samtidig er uttalt, at spørsmaalet i dette omfang ligger utenfor lovens ramme.

I indst. O II 1909 side 25 uttaler den kombinerte justis- og landbrukskomite, at det ihvertfald neppe vil anbefale sig at slaa bergverkernes og vandfaldsanlæggernes fond sammen, da disse bedrifter er „saa heist forskjellige“. Komiteen uttaler i det hele tvil om nytten av den i Ot. prp. nr. 1 for 1909 antydede ordning.

Til post 10. Koncessionsloven av 1909 indeholdt kun forbud mot at indgaa i forening til kunstig prisforhøielse paa elektrisk energi. Forbudet er nu ogsaa utvidet til at gjælde produkter, frembragt ved elektrisk energi. Forbudet gjælder for den, som faar koncession, og det er ikke meningen at paalægge ham nogen pligt at hindre andre i at indgaa i saadan overenskomst (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 5). Den samme betin-

Til § 2

gelse vil imidlertid kunne sættes i henhold til § 23 post 8 for den, som leier kraft hos ham.

Med hensyn paa forstaaelsen av sidste punktum om forbud mot at avgi elektrisk energi til utlandet, hitsættes fra Ot. forh. for 1909 side 923, bemerkninger av sakens ordfører: „For tiden kan jo avhændelse kun ske ved traad, men antagelig er den tid ikke saa fjern, da man vil kunne sælge elektrisk kraft paa akkumulatorer, og man har ment, at den tid kunde komme, at der kanske kunde opstaa noksaa vanskelige lovgivningsspørsmål, hvis man gav sig til at utføre paa akkumulatorer al den kraft, som blev producert her i landet, uten at lovgivningen kunde gripe ind i det, det kunde faa meget betænkelige følger for landet“.

Se ogsaa side 924, arbeidsdepartementets daværende chef: „Man har hat øinene oppe for, at den tid kan komme, at vi kan sende elektrisk energi paa samme maate, som man sender“ andre varer, „det kan sogar hænde, at man vil kunne sende den uten traad, traadløst gjennem luften“ — — —

Til post 11. Bestemmelserne i denne post er ny i nærværende lov. Men der har siden koncessionsloven av 1909 været git koncessioner med betingelser av lignende indhold især om produkter av betydning for landbruket.

Slike produkter skal ifølge første punktum betinges til nedsat pris.

Ved nedsat pris maa ihvertfald forstaaes en pris, som ligger lavere end vanlig markedspris. Uttrykket gir adskillig spillerum, men behøver iafald ikke at forstaaes derhen, at produktet skal leveres for en betaling, som er direkte tapbringende.

De produkter, som betinges efter andet punktum, maa betales med en pris, som levner en rimelig fortjeneste, omend fastsat av departementet, jfr. Ot. forh. 1917 side 919.

Adgangen til saaledes at faa kjøpt produkter tilkommer ikke bare indenlandske producenter, men ogsaa konsumenter.

Efter tredje punktum kan det betinges, at produkterne blir bearbeidet i størst mulig utstrækning her i landet, naar de kan brukes til raastof eller halvfabrikat for indenlandsk arbeide (ikke bare industri).

Betingelsen om prisen for visse produkter efter andet punktum kan sættes uten at der samtidig sættes betingelse efter tredje punktum om videre bearbeidelse i størst mulig utstrækning her i riket, og betingelsen om størst mulig bearbeidelse her i riket efter tredje punktum behøver ikke at være forenet med nogen betingelse om prisen efter andet punktum.

Men begge betingelser vil kunne forenes.

Om alle betingelser efter denne post vil departementet som regel i henhold til sidste punktum maatte gi nærmere forskrifter, efterat koncessionen er git, i almindelighet formodentlig først naar produktionen skal begynde.

Til post 12. Det skal i selve koncessionen altid forbeholdes kommunerne ret til at forlange indtil 10 % av kraftmængden. En lavere procentsats kan ikke sættes i betingelserne. Dette fremgaar maaske ikke med al ønskelig tydelighed av loveteksten.

I indst. O II 1909 hadde den tilsvarende bestemmelse den ordlyd, at koncessionären kunde „tilpligtes at avgive indtil 5 %“ af kraften. Men i motsætning hertil optok justisdepartementets daværende chef forslag til saadan ordlyd som loven fik og hvorefter meningen var, at der altid skulde sikres kommunerne adgang til at kunne forlange indtil 5 % (ved nærv. lov forhøjet til 10 %) af kraften. Departementschefens forslag blev vedtaget efter en lang debat. Jfr. Ot. forh. 1909 side 930—931, 933, 950, 960, 964 og 970. Det blev fra den ene side fremholdt, at det var urimelig, at der ikke skulde kunne sættes en lavere grænse end 5 %, hvis det ikke paa forhaand var mulig at skjonne, hvad kommunerne skulde bruge kraften til, men fra den anden side, at det var vanskelig at ha oversigt over det fremtidige behov i løpet af koncessionstiden paa det tidspunkt koncessionen blir git. Der er i denne henseende ingen forandring gjort ved nærværende lov. Procentsatsen er bare forhøjet fra 5 til 10, jfr. Ot. forh. 1917 side 1116, 1125 og 1127.

Det beror paa kommunerne, naar de vil ha sin del i kraften indenfor den lovbestemte procentsats.

Kommunerne kan kræve sin del avgitt i løpet av koncessions-tiden naarsomhelst og har ingen pligt til at ta det hele straks.

I henhold til fjerde led første punktum skal imidlertid koncessionen indeholde nærmere bestemmelser om det varsel, som koncessionären har krav paa, efterhvert som kraft forlanges. Det er neppe noget til hinder for at fastsætte, at en viss del av kraften kan kræves inden et bestemt antal aar og en viss del efter inden et bestemt antal aaremaal, m. a. o. portionsvis med visse mellemrum; jfr. Lt. forh. 1909 side 433—434, uttalelser av justis-departementets chef, og Ot. forh. 1917 side 1114—1116. Men det vanlige har været ikke at sætte andet end at der skal gis 1 eller 2 aars varsel for hver gang kraft forlanges uttatt.

Ifølge koncessionsloven av 1909 skulde procentsatsen beregnes af „den til enhver tid utbyggede“ kraft. I Ot. prp. nr. 15 for 1915 var det efter „utbyggede“ foreslaat tilføjet ordene „og nytbare“ „for at forebygge den misforstaelse, at kommunernes og statens andel skal beregnes af den kraftmængde, hvortil vand-faldet er utbygget, uanset om der endnu ikke er indsatt maskineri for hele denne mængde“ (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 19). Imid-

Iertid fandt specialkomiteen i 1915, at „forholdet efter den nuværende lov er klart nok, mens paa den anden side uttrykket „nytbar“ kunde gi anledning til tvil, f. eks. om opsat maskineri demonteres“ (indst. O XXXIII 1915 side 10).

Men i Ot. prp. nr. 15 for 1916 var utryksmaaten fra forrige prp. (nr. 15 for 1915) optat paany med følgende yderligere grundelse: „For praktisk tat alle vandfald vil vandføringen variere mere eller mindre til de forskjellige tider av aaret. Som regel antages imidlertid vandfaldet, naar utbygningen er færdig, at være utbygget for en kraftmængde som er større end den, som repræsenteres av minimumsvandføringen. I saa fald vil der være en tid av aaret, da kraftanlægget ikke kan yde en saa stor kraftmængde, som svarer til det indsatte maskineri. I adskillige tilfælde vil denne forskel vistnok være saa liten at den ikke har synderlig praktisk betydning; men forholdet vil ogsaa kunne stille sig anderledes, specielt i ufuldstændig regulerte vasdrag eller under ekstraordinære nedbørsforhold. I saadanne tilfælde, hvor der er betydelig forskel mellem den kraftmængde, som virkelig produceres, og det indsatte maskineris energi, vilde det efter departementets mening være urimelig, om koncessionæren skulde være forpligtet til at avstaa den fastsatte andel af hele den kraftmængde vandfaldet er utbygget for“. (Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 5—6).

Specialkomiteen i 1917 fandt imidlertid den foreslaede utryksmaate tvilsom. Efter komiteens mening maatte der ved vandfaldets „utbygning“ forstaaes „de egentlige vandbygningsarbeider, hvorved vandkraften gjøres anvendelig enten til direkte bruk eller til frembringelse av elektrisk kraft. „Utb y g n i n g e n“ omfatter da damanlæg, kanaler, tunneller, bassænger og rørledninger, dog medregnet turbiner eller andre drivhjul, og „d e n u t b y g g e d e k r a f t“ blir den mængde vandkraft, som er gjort anvendelig ved hjælp av de indsatte turbiner eller drivhjul“. (Indst. O V 1917 side 23). Jfr. ovenfor side 53 til post 3.

Videre uttaler specialkomiteen i samme indst. side 23—24: „Som anført av departementet vil denne kraftmængde variere med vandføringen til de forskjellige tider av aaret og i de forskjellige aar. Men naar departementet av hensyn hertil foreslaar kraftavgivelsen begrænset til en viss procent av den „til enhver tid nytbare“ kraft, er det ikke helt klart, hvad der menes. Den „nytbare“ kraft er efter komiteens opfatning det samme som den „utbyggede“ kraft. Og begrænsningen „til enhver tid“ kan enten bety, at kraftavgivelsen skal variere med den kraftmængde, som til de forskjellige tider frembringes, eller at avgivelsen skal beregnes efter den kraftmængde, som til stadighet kan frembringes, altsaa efter lavvandføringen. Efter komiteens mening er ikke nogen av disse ordninger tilfredsstillende. Den kraftmængde, som avgives til stat og kommuner, kan ikke uten skade for de formaal,

den skal tjene, være varierende. Og ved fastsættelsen av den antar man, at det rimeligste vil være at gaa ut fra den gjennemsnittlige kraftmængde, som vandfaldet efter den foretagne utbygning kan frembringe med den paaregnelige vandføring aar om andet".

Overensstemmende hermed blev da de tidligere forarbeider forandret og nærv. post i dette punkt git den ordlyd, som loven nu har.

Er vasdraget regulert nogenlunde fuldstændig, vil bestemmelseren av "den gjennemsnittlige kraftmængde" i almindelighet ikke volde større vanskeligheter. Men hensigten med loven er saavidt mulig at gjøre kraftmængden ogsaa i uregulert eller kun delvis regulert vasdrag til en nogenlunde konstant størrelse, som i slike vasdrag altid ihvertfald vil utgjøre noget mere end kraftmængden ved vanlig lav vandstand.

Samtidig vil da ogsaa den procentvise kraft, som skal avgis, utgjøre en konstant mængde og ikke variere efter vandstanden i vasdraget.

Forskjellig herfra er spørsmålet, om der er adgang til at betinge, at kraften til stat og kommuner skal variere eller bevæge sig i kurver, efterhvertsom kraftbehovet kan variere efter døgn og aarstider, saaledes at der snart leveres noget under snart noget over de fastsatte procenter, naar totalkraftmængden i det hele ikke overstiger procenterne.

Der vil neppe være adgang hertil uten koncessionærrens samtykke. Jfr. uttalelser av arbeidsdepartementets chef ved lovens behandling i Lagtinget (Lt. forh. 1917 side 361).

Den kraft, som skal avgis til stat og kommuner, beror der næst paa det antal hestekræfter, vandfaldet efter den foretagne utbygning kan frembringe med den vandføring, der kan paaregnes aar om andet. Er vandfaldet utbygget for et noget større antal hestekræfter for at utnytte høieste vandstand enkelte tider av aaret, vil saaledes den kraftmængde, hvorav procenter skal avgis til stat og kommuner, ikke bare bero paa utbygningen, men ogsaa paa de andre faktorer, loven nævner, og følgelig ikke svare til det fulde antal hestekræfter, hvortil faldet er utbygget.

Blir vasdraget regulert efter at koncession til erhververen er git, vil betingelsen om kraftavstaaelse efter den foretagne utbygning i lovens forstand forsaavidt virke automatisk og ogsaa omfatte den ved reguleringen indvundne kraft, som blir utbygget. Derfor heter det i vasdragsreguleringslovens § 12 post 15, sidste led, at pligten til at avgive kraft i henhold til nævnte lov ikke gjelder for de vandfald, for hvilke lignende forpligtelse er sat i koncession til erhvervelse av vandfald.

I Ot. prp. nr. 15 for 1915 var der foreslaat en bestemmelse om, at kraften skulde avgis „i den tid da driften av kraftstationen

Til § 2

regelmæssig foregaar". Specialkomiteen (s flertal) i 1915 fandt ikke at kunne slutte sig hertil og utalte i sin indst. (O XXXIII for 1915 side 10): „Lovens forutsætning er døgndrift, men selv om et kraftanlæg bare drives en del af døgnet, vil der vistnok som regel ikke være nogen teknisk vanskelighed ved at holde i gang det maskineri, som trænges til kraftavgivelsen“.

Imidlertid blev tilførselsen fastholdt i Ot. prp. nr. 15 for 1916 med den begrundelse (prp. s. 6), at det var „betænkelig at paa-lægge en koncessionær at holde kraftanlægget igang alene av hensyn til avgivelse av kraft til stat og kommuner“. Specialkomiteen(s flertal) i 1917 mente imidlertid (i tilslutning til komiteflertallet i 1915), at kraftavgivelsen paa denne maate vilde „bli saa varierende, at den vilde tape en væsentlig del af sin praktiske betydning for de berettigede“. (Indst. O V 1917 side 25). Loven blev i henhold hertil fremdeles lydende som koncessionsloven av 1909 og er da slik at forstaa, at driften ikke nogen tid av døgnet kan indskrænkes med den virkning, at stat og kommuner ikke faar sine procenter av den fulde konstante kraftmængde efter ovennævnte regler.

Avbrytelse eller indskrænkning kan utenfor tilfælde av vis major, streik eller lockout bare ske med samtykke av departementet (ifølge sidste punktum i andet led). Driften kan ikke med hjemmel i bestemmelserne i post 3 (med eller uten Kongens dispensation) begrænses saaledes, at følgen vilde bli indskrænkning eller avbrytelse i kraftleveringen efter nærværende post. Jfr. oven-for side 53 til post 3.

For ulovlig avbrytelse har der i enkelte koncessioner været betinget mulkt („indtil kr. 1,00 pr. dag for hver kilowatt, der urettelig ikke er leveret“).

Det var neppe tvilsomt at kommunerne efter koncessionsloven av 1909 kunde nyttiggjøre sig kraften paa de maater, som de fandt hensigtsmæssig. Jfr. Lt. forh. 1909 side 437—438. Overensstemmende med derom fremsat forslag ved behandling av nærv. lov i Odelstinget i 1917 (Ot. forh. s. a. side 1123) er dette nu uttrykkelig foreskrevet.

Ved behandlingen av koncessionsloven i 1909 blev det bragt paa bane, om kommunerne kunde indgaa overenskomst med koncessionæren om at frafalde kraftavstaaelse mot vederlag i penger, eller leie kraften tilbage til koncessionæren. Der blev svaret, at selv om slik aftale var stridende mot lovens forutsætninger, kunde den neppe bli ugyldig, men at den ikke kunde indgaaes for et længere tidsrum end 5 aar uten approbation af Kongen, paa grund af formandskapslovens § 39 (Lt. forh. 1909 side 438—440).

Det samme spørsmaal kom op ved behandlingen av nærværende lov (Ot. forh. 1917 side 1099, 1107—1108, 1118—1119,

1123, 1128 m. fl.) Der ligger ikke i loven nogen hindring mot en slik avtale. Men spørsmålet vil neppe ofte få praktisk betydning.

Saalænge en kommune ikke meddeler, at den vil ha kraften, kan jo nemlig koncessionären selv gjøre bruk av den. Desuten skal jo kommunerne betale for den kraft, som avstaaes, og denne betaling vilde vel kunne gaa omtrent op i op med den pris, koncessionären i tilfælde skulde betale for tilbakeleiet kraft. Jfr. uttalelser under Ot. forh. 1917 side 1118—1119 og side 1128.

Men ihvertfald kan ikke loven misbrukes til at forhindre en hensigtsmæssig fordeling av kraften mellem kommunerne. Jfr. uttalelser under Ot. forh. 1917 side 1127. Fordelingen sker av departementet under hensyntagen til de behov, som gjør sig gjældende i de kommuner, der måtte komme i betragtning.

I vasdragsreguleringsloven av 4de august 1917 var i den tilsvarende bestemmelse opregnet de formaal, hvortil kraften kunde betinges avstaat av den ved regulering indvundne økede vandkraft, nemlig til lys, varme, gaardsbruk, haandverk eller smaaindustri. Uagtet disse formaal ikke uttrykkelig er nævnt i nærværende lov eller i den nye vasdragsreguleringslov, er meningen, som det fremgaard av forarbeiderne baade til koncessionsloven av 1909 og nærværende lov, først og fremst at tilgodese dette slags formaal. Ved avgjørelsen av spørsmålet om kraftfordelingen blir det derfor kommunernes behov for kraft i disse øiemed, som først og fremst maa influere paa fordelingen. Hvor det er knapt om kraft og behovet er stort, vil derfor antagelig bare de, som har bruk for kraften i hennavnte øiemed, fåa nogen del i den.

I koncessionsloven av 1909 stod der at kraften skulde avstaaes til den kommune, hvor kraftanlægget er beliggende, eller andre interesserte kommuner. Ordet „interesserte“ er gåa ut i nærv. lov, da der ikke antokes at ligge nogen veiledning i det. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 18. Hvilke kommuner der bør komme i betragtning, vil da bero paa koncessionsmyndighetens fornuftige skjøn. Men den kommune, hvor kraftanlægget ligger, maa ifølge loven ihvertfald fåa del i kraften. Ellers avhænger alt af departementets frie skjønsmæssige bedømmelse.

Ifølge koncessionsloven av 1909 var det foruten staten bare herreds- og bykommuner, som hadde krav paa andel i kraften. Efter nærv. lov kan ogsaa amtskommuner komme med. Om det bør ske, beror paa departementets skjøn ganske som naar det gjælder at avgjøre, hvilke herreds- og bykommuner der bør komme i betragtning, og hvor stor del de skal ha.

I koncessionen pleier betingelsen om kraftavstaaelse at være sat i henhold til lovens ordlyd. Spørsmålet om fordelingen avgjøres da bagefter av departementet.

Til § 2

I nærværende post haves ingen bestemmelse av lignende indhold som i næste post om fordelingen af avgifterne, som skal finde sted efter bestemmelse af Kongen for 10 aar ad gangen.

Er kraftfordelingen derfor en gang fastsat af departementet, vil omfordeling ikke senere kunne finde sted, hvis nogen, som har del i kraften, protesterer mot det. Imidlertid kan der neppe være noget til hinder for, at departementet uttrykkelig træffer bestemmelse om fordeling af kraften bare for et visst antal aar, saaledes at der ogsaa her kan bli anledning til omfordeling, hvis det i løpet af koncessionstiden viser sig paakrævet.

Mens kraft til kommunerne altid maa betinges og som ovenfor nævnt ikke med mindre end indtil 10 % i selve koncessionen, er det efter loven ikke nødvendig at betinge kraft til staten. Det er alene foreskrevet, at det kan gjøres. Heller ikke er det nødvendig at fastsætte i selve koncessionen, at staten skal ha krav paa indtil 5 %. Naar det er anledning til intet at betinge, maa loven ogsaa forstaaes saaledes, at der i et givet tilfælde kan betinges mindre.

Men det har ved meddelelse av koncession været vistnok undtagelsesfri regel, at der overensstemmende med lovens ordlyd forbeholderes indtil 5 % ogsaa til staten.

Den uttrykkelige bestemmelse om, at staten kan overdra sin andel helt eller delvis til kommuner, er ny i nærværende lov, men maa ikke fortolkes slik, at staten ikke ogsaa skulde kunne leie bort kraften til andre. Staten kan i det hele tat frit forføie over kraften og leie den bort til hvemsomhelst.

Ogsaa koncessionsloven av 1909 maatte forstaaes likedan (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 18—19 og Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 6, indst. O XXXIII for 1915 side 10).

Men kraftmængden kan være saa stor, at leieren maa ha koncession efter reglerne i kapitel IV om kraftleie.

Bestemmelsen om, at der i særlige tilfælde kan betinges mere end 10 % til kommunerne og mere end 5 % til staten, er ny i nærværende lov. Hvad der skal forstaaes ved særlige tilfælde, beror paa koncessionsmyndighetens skjøn. Det siges i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 18, at det er forutsætningen, at der bør „tas hensyn ikke alene til kommunenes og statens behov, men ogsaa til, hvad vedkommende vandfall antas uten særlig ulempe at kunne avgå“. M. a. o. det vil formodentlig praktisk talt bero paa behovet og enhver tids opfatning av begrebet „særlige tilfælde“ og paa hvor langt vedkommende koncessionssøker av hensyn til sit foretagende ser sig i stand til at gaa.

Mens kraften indenfor de i første led nævnte sedvanlige grænser kan forlanges avgift med varsel efter næstsidste led naar-

som helst i løpet av koncessionstiden, er det tillike i næstsidste led foreskrevet, at forsaa vidt der er betinget mere kraft end 15 % (ialt til stat og kommuner), maa det overskytende være forlangt av den, som skal ha det, inden en i selve koncessionen bestemt tidsfrist, og saaledes at overskytende kraft senere bare kan forlanges avgift, hvis der blir nogen ledig.

Regelen i sidste punktum i første led, om at der kan fastsættes lavere grænser eller ingen kraft betinges, er ogsaa ny i nærværende lov og sigter, som ordlyden viser, paa det tilfælde at vandfaldet allerede er helt utbygget og kraften helt tat i bruk i et industrielt øiemed, saa kraftavstaaelse i hvert fald i lovens fulde omfang vilde kunne være forbundet med „uforholdsmaessige ulemper“ (indst. O XXXIII for 1915 side 9).

Efter koncessionsloven av 1909 var den ubetingede pligt til at levere kraft indskrænket til elektrisk energi. Men det stod i loven, at hvis anlægget skulde levere energi i anden form, kunde tilsvarende bestemmelser træffes. Ved nærværende lov er regelen imidlertid utvidet til at gjælde kraft i hvilkensomhelst form med den begrundelse, at stat eller kommune selv kunde bruke kraften til at frembringe elektrisk energi (indst. O XXXIII 1915 side 9).

Avgiftsreglene i nærværende lov indeholder imidlertid nærværende lov nye regler i andet led, første og andet punktum om, at kraften skal leveres i den form, departementet bestemmer, og der er aapnet adgang til at sætte betingelser om, at departementet kan forlange anlægget fra først av bygget slik, at omformningen og avstaaelsen av kraften ikke unødig skal bli for dyr for mottageren. Begründelsen for disse regler, hvorom forslag fremkom under behandlingen av loven i Odelstinget, findes indsat i Ot. forh. 1917 side 1099 saalydende: „Industrien anvender imidlertid tildels strømarter, der er litet skikket for kraftfordeling. En hensigtsmaessig ordning av denne kræver saaledes under almindelige forhold anvendelse af en trefaset vekselstrøm med 50 perioder. Til jernbanedrift vil der kunne bli spørsmål om en anden strømart. Av hensyn hertil bør det overlates departementet at fastsætte den form, hvori kraften skal avgis“.

Reglerne kommer kun til anvendelse, hvis kraften skal avgis i anden form, end den frembringes, og departementet maa inden 6 maaneder efter koncessionen ha fremsat forlangende om bygning af anlægget under hensyntagen til kraftens omformning. Derimot kan departementet ogsaa efter forløpet av denne frist træffe bestemmelse om den form, hvori kraften skal avgis. For dette sidste gjælder overhodet ingen frist, og der vil maa ske oftest ikke bli spørsmål herom, før stat eller kommuner efterhvert gir besked om, at de agter at ta kraften i bruk.

Til § 2

Tillike træffer departementet bestemmelse om uttagelse av elektrisk kraft, Det kan ske fra kraftstationen, fjernledningen eller ledningsnettet.

Ved fjernledningen forstaaes selve den hovedaare, hovedledningen, hvorigjennem kraften føres, og ved ledningsnettet de mindre aarer, som grener sig ut derfra.

Naar det kan betinges, at der skal være adgang til at utta kraft fra fjernledningen eller ledningsnettet, selv om ledningerne ikke tilhører koncessionären, men andre, er herved at bemerke, at der vel ikke i almindelighet vil kunne bli spørsmål herom, da der ikke kan fastsættes betingelser av dette indhold med virkning for andre end koncessionären selv. Det maatte da ske paa den maate, at der (i henhold til post 23) blev betinget, at koncessionären ikke maatte bortleie kraften uten at gjøre forbehold likeoverfor leietageren om, at stat og kommuner skal ha denne ret hos ham. Ved leie av større kraftmængder vil imidlertid ogsaa leieren behøve koncession efter § 22, og der kan da i koncessionen til ham sættes samme betingelse i henhold til § 23 post 8.

De økede utgifter ved, at kraften uttages av ledningerne, bæres av staten eller kommunerne.

Økede utgifter kan opstaa f. eks. derved, at ledningen maa gjøres kraftigere og tykkere traad benyttes som følge av, at kraften skal uttas fra fjernledningen eller fordelingsnettet istedetfor fra kraftstationen. Forøvrig maa loven i det hele tat forstaaes saaledes, at produktionsomkostningerne blir at beregne til det punkt, hvor kraften uttas (jfr. indst. O XXXIII for 1915 side 10).

Angaaende betalingen for den betingede og leverte energimængde gjelder iøvrig i det hele tat følgende regler: Prisen skal dække produktionsomkostningerne, deri indbefattet 6 % rente, og desuten et tillæg av 20 %. Produktionsomkostningerne omfatter — eksklusive renter — arbeidsløn, skatter m. v., desuden ogsaa en rimelig amortisation. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 19 og indst. O XXXIII 1915 side 10.

Under normale forhold har produktionsomkostningerne hittil i almindelighet kunnet anslaaes til at motsvare 5 % av anlægskapitalen.

Utgjør anlægskapitalen i et givet tilfælde kr. 150,00 pr. hestekraft, vil der da bli at erlægge en pris pr. hestekraft, som fremkommer saaledes: 5 % av kr. 150,00 . . . kr. 7,50

dertil rente av anlægskapitalen:

6 % av kr. 150,00	" 9,00	kr. 16,50
med tillæg av 20 % herav	"	3,80
tilsammen kr. 19,80		

Jfr. indst. O II for 1909 side 26.

Produktionsomkostningerne blir ellers i hvert enkelt tilfælde fastsætte ved overenskomst mellem departementet og den som faar koncession, og prisen saaledes at bestemme paa samme grundlag efter lovens regel.

I mangel av enighet fastsættes prisen ved skjøn.

At der er adgang til at revidere prisen til visse tider, vil kunne være i alle parters interesse. Er det ikke uttrykkelig betinget, vil neppe nogen av parterne kunne forlange det. Uagtet produktionsomkostningerne i det væsentlige vil være givet ved det første anlæg, er det klart, at de dog i nogen grad kan variere, f. eks. hvis anlægget blir utvidet eller forbedret. Arbeidsløn og skatter m. v. er jo ogsaa varierende størrelser.

Men hvis bare en mindre del av vandkraften er tat i bruk, vilde hovedregelen om, at hele anlæggets pris skal medregnes i produktionsomkostningerne, kunne gjøre betingelsen om kraftavgivelse helt virkningslös (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 19).

For saadan tilfælde foreskriver derfor loven, at kraften kan forlanges efter en maksimalpris, som skal svare til gjængs pris ved bortleie av kraft i distriktet, og som ogsaa i mangel av mindelig overenskomst maa fastsættes ved skjøn. Betegnelsen „distrikt“ er her brukt „i en noget videre betydning end almindelig. Finnes ingen andre kraftanlæg i rimelig nærhet, maa der søkes oplysninger om den almindelige pris andre steder, hvor forholdene er tilsvarende“ (indst. O V 1917 side 26).

At fastsætte maksimalpris ved skjøn vil naturligvis kunne frembyde vanskeligheter. Men det vil maa ske ikke hyppig bli paakrævet. Det heter herom i Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 6—7, „at der ogsaa efter de nye regler meget sjeldent vil bli spørsmål om avholdelse av skjøn til fastsættelse af maksimalpris, idet den almindelige regel formentlig herefter som nu vil bli, at prisen fastsættes ved overenskomst, saaledes at de i loven opstillede beregningsregler alene kommer i betragtning ved parternes bedømmelse av den pris, som avtales“.

Desuten er det tilslut bestemt, at naar koncessionæren leier ut kraft, kan kraften (til kommuner eller stat) ihvertfall forlanges avgitt etter samme pris, som betales av dem, som har leiet liggende kraftmængder under samme forhold. Det er den pris, koncessionærens egne leiere betaler, som kan forlanges lagt til grund, ikke den pris, som muligens betales av nogen, som har leiet liggende kraftmængder hos andre omend under samme forhold (jfr. indst. O V 1917 side 26).

Loven indeholder intet om utgifterne ved de i nærv. post omhandlede skjøn. Efter den almindelige regel ved skjøn utenfor domssaker, maa da rekvranten bære utgifterne, medmindre skjøn-

net gaar den anden imot. Se iøvrig nærmere ovenfor side 24—25 til § 1 om skjøn utenfor domssaker i det hele tat. Jfr. § 37.

Overføringen og fordelingen av kraften maa naturligvis kommunerne selv sørge for.

Ved fastsættelsen av priserne paa den avstaaede kraft har kommunerne selvsagt fuld raadighet i forhold til sine konsumenter.

Til post 13. Betingelsen om avgifter fandtes ikke i koncessionsloven av 1909. Det har hittil kun været adgang til at betinge avgift av den ved vasdragsregulering i industrielt øiemed indvundne kraftøkning.

I Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 20 er forslaget om avgift ogsaa ved erhvervelse av vandfald begrundet saaledes: — — — „det antages litet rimelig at skjelne mellem den kraft, som oprindelig er tilstede, og den kraft som antages at kunne utvindes ved vasdrags regulering. Vandføringsforholdene er jo høist uensartede i de forskjellige vasdrag, og den nuværende ordning, hvorefter der alene betinges avgift av den ved regulering indvundne kraft, medfører en litet rimelig begunstigelse av vandfaldene i de vasdrag, hvor vandføringen paa forhaand er nogenlunde jevn. Hertil kommer . . . , at som regel gives der i de aller fleste tilfælde samtidig koncession baade paa erhvervelse og regulering av vandfald, og da synes det end mindre praktisk at gjøre forskjel paa den del av kraften, som stammer fra naturens haand, og den del menneskelige foranstaltninger forutsættes at kunne tilveiebringe. Opgir man denne skjelen, vil man i disse tilfælde undgaa den vanskelige og ikke sjeldent paa tilfældige faktorer baserede beregning af den forøkelse av den tidligere lavvandføring, som antages at kunne indvindes ved reguleringen. Man beregner kort og godt kun hvor stor kraft falder i reguleret stand kan utbringes til, og lægger en ensartet avgift paa den samlede kraft“.

Lovgrunden for betingelser om avgift er dels de ulemper, som et foretagende kan medføre, og dels de fordele som opnaaes ved koncessionen. Begge disse momenter vil hovedsagelig gjøre sig gjældende ved spørsmålet om regulering av vasdrag. Som oftest har det imidlertid hittil været saa at koncession paa erhvervelse av vandfald og regulering av vasdrag følges ad, og i saa fald vil det kun fremby praktiske fordele at det ikke er nødvendig at skjelne mellem vandkraften før og efter reguleringen. Men hvis det alene gjælder koncession paa erhvervelse av vandfald, enten fordi der ikke has behov for en øket kraftmængde, eller fordi vasdraget tidligere er regulert, eller fordi utgifterne ved reguleringen i hvert fald for tiden ikke staar i forhold til de fordele, som kan opnaaes, vil det ofte bli vanskeligere at finde holdepunkter for avgiften, især hvis det dreier sig om en allmindelig omsætning av igangværende bedrift. Gjælder det at

igangsætte en ny industri, kan det ogsaa i dette tilfælde stille sig anderledes. Vandkraften kan f. eks. finde en mere lønsum anvendelse eller der kan opstaa skade og ulemper for de interesser, som knytter sig til vasdraget eller for omgivelserne i det hele tat ved den nye industri.

Ifølge vasdragsreguleringsloven af 1911 skulde avgiften op lægges til fond og anvendes til at erstatte, forebygge og avhjælpe tap, skade eller ulemper eller andre uforutseede uheldige følger eller virkninger af reguleringen, som ikke var avhjulpet ved koncessionsbetingelserne, eller som ikke hadde været gjenstand for erstatning ved ekspropriation. Ved ekspropriationsforretning af større omfang kan saadan skade let tænkes at indtræde. Jfr. Aschehoug III side 56—58, Morgenstierne side 663—664 og Scheel side 191—192. Denne begrænsning er løstet saavel i nærværende som i den nye vasdragsreguleringslovs § 11. Det er dog rimelig, at avgiften overensstemmende med lovgrundlen ogsaa herefter først og fremst blir anvendt i lignende øjemed.

Forsaavidt erstatning, som maatte være betinget efter post 6, 7, 8 og 9, maatte vise sig utilstrækkelig, vil det kunne være paa sin plads at tilgodese dernævnte formaal ved hjælp af avgiften. Det kan saaledes bli spørsmål om at anvende avgiften til at avbøte ulemper baade af social og økonomisk art.

Ogsaa efter nærv. lov skal avgiften oplægges til fond særskilt for hver kommune. Jfr. vasdragsreguleringslovens § 11 post 2.

I visse tilfælde vil muligens formandskapslovens § 39 nødvendiggøre approbation af kongen ved spørsmaalet om avgiftens anvendelse. Men iøvrig er det overlatt til amterne eller kommunerne selv at træffe bestemmelse om anvendelsen af fondene, "idet man ikke finder grund til at indskrænke det kommunale selvstyre i denne henseende" (indst. O V 1917 side 28).

Ogsaa enkeltmand vil, om kommunestyret saa bestemmer, kunne faa et beløp utbetalt af avgiftsfondet engang for alle eller aarlig, f. eks. hvis han lider skade eller tap, som enten ikke er gjenstand for erstatning ved ekspropriation, uagtet foretagendet medfører uforholdsmæssig nedgang i hans indtægter, eller hans erstatningskrav er præskribert efter vasdragslovens § 70, hvorom henvises til Carlsen side 126—128.

Ingen kommune har retskrav paa avgift. Den kommune, hvor kraftanlægget ligger, er ikke uttrykkelig nævnt her saaledes som i post 12 (første led). Fordelingen af avgiften mellem kommunerne bestemmes af kongen for ti aar ad gangen. Omfordeling kan saaledes finde sted, mens fordelingen af kraften efter post 12 foretages av departementet uten adgang til omfordeling, hvis det ikke er uttrykkelig forbeholdt. Se ovenfor side 67—68 til forrige post.

Til § 2

Hvilke kommuner der bør komme i betragtning, beror paa et fornuftig skjøn av koncessionsmyndigheten, likesom ved spørsmaalet om fordeling av kraften efter foregaaende post.

Med hensyn paa avgiften til staten skal den avsættes efter § 26, sidste led, til fond sammen med de tvangsmulker, som omhandles i § 26 første led. Fondet anvendes efter bestemmelse av Stortinget. Det vil ligge nær at bruke statens fond til indkjøp eller utbygning av vandfald for statens regning eller til utlaan paa rimelige vilkaar til kommuner, som utbygger vandrakraft.

Statens fond er felles for det hele land. Jfr. vasdragsreguleringslovens § 11, post 2.

Avgiften skal beregnes av den gjennemsnitlige kraftmængde og etter den foretagne utbygning etter samme regel som ved kraftavstaaelse ifølge forrige post. Se herom ovenfor side 63—65.

Ved koncession til erhvervelse og regulering samtidig vil sondringen mellom vandrakraften med vasdraget i regulert og uregulert stand herefter kunne undgaaes.

Efter nærværende lov skal avgiften rigtignok erlægges „etter den foretagne utbygning“ d. v. s. efterhvert som utbygningen er færdig, men efter reguleringslovens § 11 post 3 først „etterhvert som den ved reguleringen indvundne vandrakraft tages i bruk“. Men er vandfaldet ikke tidligere utbygget, vil her i almindelighet praktisk talt ikke bli spørsmål om nogen nævneværdig tidsforskjel.

Blir koncession til erhvervelse git efter en koncession til regulering av vasdraget, skal betingede reguleringsavgifter efter første led sidste punktum komme til fradrag for den del av kraftmængden, hvorav reguleringsavgiften erlægges.

Det er vel lovens forudsætning at avgiften i koncessionen til erhvervelse i slike tilfælde regelmæssig sættes til samme beløp pr. naturhestekraft som i den tidligere koncession til regulering. Men der er i lovens ordlyd ingen hindring for at sætte avgiften ved en senere koncession til erhvervelse baade høiere og lavere pr. hestekraft, men ikke saa lavt, at der ikke vilde bli nogen avgift paa den kraftmængde, som gik fri, da koncessionen paa regulering blev git. Avgiften blir ihvertfald at svare av vandfaldets hele gjennemsnitlige kraftmængde efter den foretagne utbygning paa grundlag av reglerne i nærværende lov med fradrag av reguleringsavgiften.

Gis der først koncession til erhvervelse av vandfald og bakkoncession til regulering, vil det let kunne hænde, at avgifterne er af forskjellig størrelse i begge koncessioner, og at der følgelig ogsaa i fremtiden maa skjelnes mellem den tidligere og den ved reguleringen indvundne vandrakraft. Ihvertfald blir avgifterne i et slikt tilfælde at svare i henhold til nærværende lov

ifølge koncessionen til erhvervelse — altsaa efter den til enhver tid foretage utbygning av kraftmængden i uregulert stand — og i henhold til vasdragsreguleringsloven ifølge koncessionen til regulering av vasdraget, efterhvert som den ved reguleringen indvundne kraft tas i bruk.

Er kraften engang tat i bruk, og driften senere indskrænkes i det omfang, som der efter post 3 er anledning til — eller yderligere med kongens dispensation — kan avgiften ikke bli at beregne bare efter det forbruk, som finder sted med den saaledes indskrænkede drift, hvorimot der i slike tilfælde vil kunne være anledning til at faa avgiften nedsat eller eftergit i henhold til fjerde led i nærv. post. Har koncessionen været forelagt Stortinget, hvilket skal ske efter § 2 tredje led, § 5, andet led og § 4, andet led, hvis vandfaldet kan utbringes til mere end 10 000 (5 000 efter § 4) naturhestekræfter, eller hvis betydelige interesser staar imot hinanden, kan det alene ske ved Stortingets medvirkning.

Adgangen til at nedsætte eller eftergi avgiften i henhold til fjerde led maa ikke forveksles med kongens adgang til at frita for koncessionsvilkaar i det hele tat i henhold til post 20. Forutsætningen er tvertimot her at avgift er betinget, men at det findes rimelig, f. eks. i det nævnte tilfælde eller hvis koncessionären kommer i økonomiske vanskeligheter eller driften en tid ikke lønner sig, at lempe paa avgiften.

De nærmere bestemmelser om betaling av avgiften og kontrol med vandforbruket kan fastsættes av kongen (i selve koncessionen) eller bagefter af departementet.

Merk lov om pantesikkerhet for og inndrivelse av skatter og andre offentlige avgifter av 3dje juli 1914. Jfr. rundskr. 7 de septbr. 1914 og rundskr. 17 de novbr. 1914.

. I vasdragsreguleringslovens § 11 post 5 er det foreskrevet, at endel av avgiften kan forlanges erlagt forskudsvis. I nærværende lov er ingen saadan bestemmelse, og regelmæssig vil der heller ikke være behov for det. Maaske kunde der, hvis dertil er særskilt opfordring i givet tilfælde, betinges forskud i henhold til den almindelige bestemmelse i post 23.

Som loven lyder maa der være adgang til en forhaandsberegning av avgifterne, saaledes at beregningen ikke behøver at være bundet til hvert enkelt aar (jfr. indst. O V 1917 side 28).

Det vil være det hensigtsmæssigste at den som har faat koncession, indbetaaler avgiften til departementet, som maa sørge for at sende kommunerne, hvis der er flere, hver deres del. For-

Til § 2

øvrig er dette gjenstand for nærmere bestemmelse av departementet.

Avgift maa altid paalægges; men da størrelsen varierer mellem kr. 0,10 og henholdsvis kr. 3,00 og 4,00 til staten og kommunerne, er der anledning til at vise hensynsfuldhed ved fastsættelsen i det enkelte tiltælde, hvortil især vil være opfordring, naar det kun gjelder almindelig omsætning af vandfald, og naar ingen somhelst almene hensyn taler imot at omsætningen finder sted.

Noget absolut maksimum for avgiften er der efter loven ikke i særlige tilfælde, som dog formodentlig vanskelig vil forekomme uten i forbindelse med koncession til regulering av vasdraget. Ellers vil det bero paa koncessionsmyndighetens frie bedømmelse, hvad der skal forstaaes ved særlige tilfælde. Loven indeholder likesaalet her som ved den tilsvarende bestemmelse i forrige post noget derom. Det vil da ogsaa her bero paa antallet av interesserte kommuner, paa skade og ulempe ved foretagendet, paa værdiforholdene m. v. og forøvrig avhænge af den opfatning, som til enhver tid i givet tilfælde gjør sig gjældende.

Det tør være forsigtigst, omend ikke nødvendig, at indta forbehold i koncessionen om, at erhververen i tilfælde maa gaa ind paa, at der kommer en særskilt skat paa utbygget vandraktf, enten istedetfor avgifterne eller ved siden af dem. Det vil være rimelig, at et beskatningssystem ihvertfald indrettes slik, at det virker under hensyntagen til avgifter, betinget efter nærværende lov og vasdragsreguleringsloven.

Avgifterne efter denne post er knyttet til overgangen av vandfaldet til ny eier, men maa ikke forveksles med en omsætningsskat, som vil være en ifølge selve loven efter nærmere regler fikset størrelse for en flerhet af tilfælde og ihvertfald uavhængig af administrationens skjøn og fastsættelse i hvert givet tilfælde. I forbindelse med behandlingen af vasdragsreguleringsloven af 1911 vedtok Odelstinget anmodning til regjeringen om at komme med utredning og forslag om særskat paa utbyggede vandfald (Ot. forh. 1911 s. 673—674). Specialkomiteen i 1915 og 1917 har fremholdt, at denne sak maa paaskyndes (indst. O XXXIII 1915 s. 11, indst. O V 1917 side 28).

Til post 14. I Ot. prp. nr. 15 for 1915 er det pekt paa den „overmaade ringe betaling som vandfaldenes oprindelige eiere i mange tilfælder har faat“. Meningen med bestemmelserne i denne post er at forsøke at skaffe dem et pristillæg, hvor der er et aapenbart misforhold tilstede mellem kjøpesummen og de avhændede værdier. Der er „nærmest tænkt paa de grundeiere av bondestanden, som har solgt faldet til industriel utnyttelse (Ot.

prp. nr. 15 for 1915 side 21). Men det anføres i propositionen sammested, at „har faldet gaat gjennem flere hænder, vilde byrden ved det antydede paalæg kunne ramme en helt anden end den, som har hat fordelen av den lave pris. Det antages derfor, at regelen bør begrænses til tilfælde hvor koncessionæren eller nogen af dennes nærmeste forgjængere har erhvervet faldet (eller de til dets utnyttelse nødvendige grundstykker eller rettigheter) for en urimelig lav pris. Denne begrænsning er vistnok noget ubestemt, men dette lar sig — — — ikke undgaa, idet det vil avhænge af omstændighederne i det enkelte tilfælde og da særlig af koncessionærens forhold til hans forgjængere, hvor langt det vil være rimeligt at gaa tilbage“ — — —

„Det maa overlates til administrationen efter forhandling med koncessionæren at finde en passende form for godtgjørelsen, enten som et tillæg til den kjøpesum den tidligere eier har faat, eller som gratis eller billig kraftavgivelse eller lignende“.

Ved bedømmelsen av spørsmålet, om der er et misforhold tilstede, maa værdierne i salgsøieblikket lægges til grund. Jfr. lovens uttryksmaate „at ha staat i aapenbart misforhold“ til værdien paa den tid, koncessionen gis. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 21.

Denne post fandtes ikke i koncessionsloven av 1909. Men det er forekommert i praksis, at koncessionssøkeren efter foranledning av departementet har faat istand en underhaandsordning med dem, som hadde git slip paa eiendom og rettigheter mot et altfor billig vederlag, forinden koncessionen blev git.

Forsaavidt der er flere interesserte, som har solgt vandfald i sameie til en altfor billig pris, maa det ogsaa bli administrationens opgave at avgjøre, hvor meget hver enkelt skal ha.

Det maa vistnok medgis, at det er umulig at formulere en rammende lovregel om dette tema. Bestemmelsen indeholder en opfordring til administrationen om at være opmerksom paa den her omhandlede mulighet og bidra til, at den som er forurettet, kan faa opreisning, iallefald hvis det kan ske uten at øve uret til nogen anden kant. Det hele beror paa koncessionsmyndighetens skjøn og konduite, naar billighet tilsiger det.

Som det forstaaes behøver der ikke at foreligge et likefrem kriminelt forhold for at bringe denne post til anvendelse.

Tvertimot er her vel først og fremst tænkt paa slike tilfælde, hvor lov eller almindelige retsregler ikke strækker til, eller hvor dette iallefald er tvilsomt.

Til post 15. For tiden haves ingen lov om offentlig tilsyn med anlæg i vasdrag. En saadan lov kan naarsomhelst vedtas, selv om ikke betingelser efter nærværende post uttrykkelig er sat. Utgifterne herved vilde ogsaa uten saadanne betingelser ved lov

Til § 2

kunne paalægges vandfaldseierne som en særskat eller særskilt tilsynsavgift.

Der har om dette emne været fremsat lovforslag (Ot. prp. nr. 17 for 1910), som imidlertid blev tilbagekaldt ved kgl. res. av 3dje april 1912 (jfr. Ot. med. nr. 1 for 1912). Siden er ikke nyt forslag fremkommet.

I vasdragsreguleringslovens § 12, post 10 haves en lignende bestemmelse.

Den kgl. kommission, som under 20de juni 1881 hadde levert indstilling med utkast til den nugjældende vasdragslov, hadde foreslaat et særlig offentlig vasdragstilsyn. Men forslaget blev ikke optat i de følgende forarbeider til loven. Derimot kom der ved lovens § 60 en almindelig bestemmelse om, at der kunde „søkes istandbragt vedtægter angaaende vasdragets benyttelse i de forskjellige retninger“. Vedtægterne skulde stadfæstes af kongen.

Slike vedtægter er forøvrig først istandbragt i det allersidste og saavidt vites kun for et enkelt vasdrag. Se Carlsen side 113.

Tilsynet omfatter de tekniske anliggender ved utførelsen, driften og vedlikeholdelsen av anlæg i vasdrag og maa ikke forveksles med kontrolbestemmelserne i følgende post eller med kontrol med vandforbruget efter post 13, andet led. Foruten vasdragslovens § 60 maa i denne forbindelse ogsaa merkes samme lovs § 72 om, at dæmninger og andre anlæg i vasdrag bør være af forsvarlig styrke og holdes forsvarlig vedlike. Jfr. Carlsen side 130—131, hvor det uttales, at hvis det er grund til mistanke om at et damanlæg ikke er forsvarlig, maa den som er utsat for fare eller skade derved, kunne forlange forholdet bragt paa det rene og kræve fornødne sikkerhetsforanstaltninger i tilfælde ved det offentliges mellemkomst, „likesom det offentlige eller det almindelige politi maa ha adgang til ogsaa uten saadan opfordring at skride ind, hvor dertil maatte findes grund“. I denne forbindelse merkes h.r.d. i rt. 1910 side 255: Eieren av en isdam, som befrygtedes at være skrøpelig, men blev fundet i orden efter uttapning og delvis nedrivelse, paastod forgjæves erstatning hos det offentlige. Frifindelsen var imidlertid begrundet i at der ikke fra nogen, som ansaaes berettiget til at optræ paa det offentliges vegne, var git paalæg om at uttappe eller rive dammen.

Saalænge detaljerte lovbestemmelser om tilsyn med anlæg i vasdrag ikke findes, vil det være paa sin plads, at der er adgang til at indta betingelser efter nærværende post. Om end vandbygningsarbeider til industrielle bedrifter i almindelighed vil være meget stable, maa det dog ansees paakrævet „av hensyn til den almindelige sikkerhet at paase, at de ikke forfalder“ (indst. O II for 1909 side 31).

Til post 16. Jfr. post 13, andet led om kontrol med vandforbruget og foregaaende post.

Nærværende post tar sigte paa kontrol med betingelserne i det hele tat ifølge de foregaende poster, f. eks. post 1 om grundkapitalen i et selskap m. v., post 2 om at kraften maa anvendes overensstemmende med koncessionsvilkaarene, post 3 om utbygning av vandfaldet, fuldførelse og drift av anlægget o. s. v. Jfr. ogsaa foregaende post.

I denne forbindelse merkes ogsaa § 26 om tvangsmulkter for overtrædelse av betingelserne.

Bestemmelser om kontrollen kan være indtat i selve koncessionen, men ogsaa fastsættes eller forandres senere av departementet („til enhver tid“).

Da kontrollen kan fremby vanskeligheter, fordi anlæg og bedrifter som oftest ligger langt væk fra centraladministrationen, er det fundet nødvendig at aapne adgang til at ansætte en lønnet kontrollør.

„I hvilken utstrækning og paa hvilken maate kontrollen skal utøves, maa formentlig bero paa omstændigheterne i det enkelte tilfælde“. (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 21). Derfor skal vedkommende departement kunne gi nærmere regler herom gjennem instruks for kontrolløren.

Til betryggelse for koncessionären er det aapnet ham adgang til at æske departementets avgjørelse, hvis kontrolløren kommer med urimelige ting.

Overtræder kontrolløren sin taushetspligt, vil han kunne straffes efter den almindelige straffelovs § 121.

Da kontrol med et enkelt anlæg eller enkelte bedrifter ikke kan antas at kræve en mands arbeide, er det aapnet adgang til efterhvert at ansætte samme kontrollør for flere anlæg og bedrifter under ett eller for visse dele av landet, hvilket ogsaa vil bli den mest økonomiske ordning. Det offentlige skal ikke ha nogen utgift i anledning af kontrollen. Utgifterne maa dækkes av vedkommende anlæg og bedrifter, i tilfælde af en kollektiv ordning af kontrollen med hver sit bidrag, som ogsaa kan betinges i form av en viss avgift. (Jfr. Ot. pr. nr. 15 for 1915 side 22).

Til post 17. Ifølge koncessionsloven av 1909 kunde koncession ikke gis for længere tid end 80 aar eller kortere tid end 60 aar. Ved nærværende lov er ingen minimumstid sat, men derimot en maksimumstid paa 50 aar. En længere koncessionstid kan med Stortingets samtykke sættes indtil 60 aar. Saken maa isaaftald ind for Stortingen, selvom ikke reglerne i § 2, tredje led, § 4, andet led eller § 5, andet led ellers gjør det nødvendig.

Ved tidens utløp gaar vandfaldet m. v. over til staten vederlagsfrit (saakaldt „hjemfaldsret“).

Ved de indretninger, hvori vandets løp og leie forandres, sigtes til selve utbygningen, som omfatter „de egentlige vandbygningsarbeider, hvorved vandkraften gjøres anvendelig enten til direkte

Til § 2

bruk eller til frembringelse av elektrisk kraft". Jfr. indst. O V for 1917 side 23 og bemerkningerne ovenfor til § 2, post 3, side 53.

Herunder indgaar saaledes ikke i almindelighet arbeiderne til regulering av vasdraget.

Dersom imidlertid reguleringsanlæg eller andel deri er indbefattet i overdragelsen, hvilket naturligvis regelmæssig vil være tilfælde, hvis vasdraget er regulert, maa koncessionen med betingelser ogsaa omfatte reguleringsrettigheterne.

Men i tilfælde af regulering bagefter vil reguleringsrettigheter ikke uten videre tilfælde staten i henhold til nærværende post. Det vil imidlertid da ske i henhold til vasdragsreguleringsl.s § 10, post 3, 4 eller 6.

Det vandfald, som gaar over til staten, vil forøvrig ikke altid være git ved utbygningen. Ifølge post 3 kan det nemlig hænde, at vandfaldet kun blir delvis utbygget i løpet af koncessionstiden.

Ved avgjørelsen av spørsmålet om koncession blir nødvendig efter § 1, første led post 1 skal alle vandfald, som hensigtsmæssig kan utbygges under ett, regnes sammen, naar de tilhører eller kommer til at tilhøre samme erhverver, og koncessionen med betingelser vil da omfatte alle saaledes sammenregnede fald, selvom det tillates, at de kun delvis blir utbygget. Jfr. ovenfor til § 1 side 21 og 22 og til post 3 i nærv. § side 52.

Foruten vandbygningsarbeiderne og kraftanlægget gaar ogsaa grundstykker og rettigheter, som er erhvervet til disse, over til staten, likegyldig om erhvervelsen har fundet sted i forbindelse med vandfaldet og saaledes med koncession i henhold til reglerne i nærv. kapitel eller i henhold til reglerne om erhvervelse av anden fast eiendom i kapitel III, med tilladelse efter § 20 eller uten tiladelse efter § 19.

"Hjemfaldsretten" omfatter videre kraftstationer med tilbehør og arbeiderboliger og andre bygninger, som hører med til kraftanlægget, derimot ikke industrielle anlæg til utnyttelse av kraften eller grund, som er erhvervet til slike anlæg. (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 61).

Alle bygninger og anlæg som ikke skal gaa over til staten, bør koncessionæren opføre utenfor de grundomraader, som skal tilfælde staten. Ellers vil han bli nødt til ved tidens utløp at fjerne bygningerne eller bli enig med staten om grundleie. Jfr. koncessionslovens indst. side 72.

Sidste punktum om, at det som ikke tilfalder staten, kan indløses for sin værdi fastsat ved skjøn eller forlanges fjernet, har neppe længer nogen betydning efter nærværende lov.

Ifølge koncessionsloven av 1909 var det ikke nødvendig at

kraftstationer med maskineri og tilbehør skulde gaa over til staten, men det kunde betinges at saa skulde ske.

I praksis blev det altid betinget. Men hvis det nu i et givet tilfælde ikke var gjort, vilde bestemmelsen om ret for staten til at indløse kraftstationen med maskineri og tilbehør ha været paa sin plads, og da staten istedetfor at indløse ogsaa hadde ret til at forlange kraftstationen m. v. fjernet, maatte indløsningen i tilfælde ske efter bortskaffelsesværdien. (Jfr. indst. O II for 1909 side 31, mindretallets bemerkninger).

Efterat det nu ifølge nærværende lov maa betinges, at de gjenstande, som efter koncessionsloven av 1909 i givet tilfælde kunde bli gjenstand for indløsning, skal gaa over til staten vederlagsfrit, indsees det ikke, at der i denne forbindelse blir noget for staten at indløse.

Kraftledningerne kan der ikke sigtes til. Ifølge den tilsvarende bestemmelse i koncessionslovkomiteens indstilling og Ot. prp. nr. 11 for 1908 skulde staten være pligtig at indløse baade kraftstationer m. v. og kraftledninger efter fuld værdi i den utstrækning, driften blev at fortsætte, og ifølge Ot. prp. nr. 1 for 1909 skulde alt dette — ogsaa kraftledningerne — gaa vederlagsfrit over til staten.

Flertallet i den kombinerte justis- og landbrukskomite i 1909 gik den mellemvei, som blev lov, nemlig at det kunde, men ikke nødvendigvis skulde betinges, at ogsaa kraftstationerne m. v. — men ikke kraftledningerne — gik over til staten vederlagsfrit.

Av disse forarbeider til koncessionsloven i 1909 sees det saaledes, at kraftledningerne uttrykkelig er holdt utenfor ved de tilsvarende bestemmelser i nærværende post. Jfr. indst. O II for 1909 side 31 og 29.

Men naar kraftstationer med maskineri etc. er tilfaldt staten, kan det offentlige selvagt forlange kraftledningerne fjernet, hvad enten de nu tilhører koncessionæren eller nogen anden.

Loven indeholder øvrig ingen bestemmelse om hvorledes der skal forholdes med vandfaldet m. v., naar det gaar over til staten. Jfr. koncessionslovkomiteens indst. side 72: „Det er endvidere klart, at der ved koncessionstidens utløp vil være fuld anledning for staten og den tidligere koncessionær til at træffe overenskomst, hvorefter vandfaldet og kraftanlægget fremdeles blir i koncessionærens besiddelse — en ordning, hvortil begge parter antagelig vil ha sterk opfordring — men da i tilfælde paa vilkaar, som bestemmes ved at staten nu er anlæggets eier“.

Se ogsaa Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 61: „At træffe bestemmelser herom bør formentlig helt overlates de kommende tiders statsmyndigheter. Forsaavidt ikke staten selv har bruk for vandrakten, vil det rimeligvis ofte være det fordelagtigste ogsaa for

staten, at fald og anlæg overlates koncessionären eller hans efterfølger til bruk for en bestemt tid og mot en passende avgift".

Naar det heter om alt som tilfaller staten, at det sker med fuld eiendomsret, er det for at det skulde være „utelukket, at der kan meddeles koncession efter denne lov til nogen som kun har erhvervet bruksret til vandfaldet“, hvorved den hele regel om tidsbegrensning m. v. kunde bli illusorisk (jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 61).

Efter koncessionsloven av 1909 kunde der ikke gis koncession paa bruksret til andre vandfald end de, som tilhørte staten. Ved nærv. lov (§ 5) er der aapnet adgang til at gi koncession paa bruksret til vandfald, som eies av kommuner, men ellers ikke. Jfr. ovenfor side 44—45 til § 2 og nedenfor til § 5.

Til post 18. Denne regel hænger sammen med at ethvert minimum for koncessionstiden ved nærværende lov er sloifet, og har til øiemød at gjøre loven smidigere for det fald, at der maatte være avgjørende betænkkeligheter mot at gi koncession for en tid utover 40 aar. Til gjengjeld vil da koncessionären bli sikret adgang til leie, dog ikke utover et tidsrum som sammenlagt med koncessionstiden utgjør mere end tidens maksimum ifølge foregaaende post, nemlig 50 aar. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 22—23, indst. O XXXIII for 1915 side 12—13 og indst. O V for 1917 side 31.

Forsaavidt koncessionen indbringes for Stortinget, maa leietiden kunne sættes saa lang, at den sammen med koncessionstiden utgjør indtil 60 aar. Kan selve koncessionstiden med samtykke av Stortinget sættes for saa lang tid, maa selvsagt ogsaa koncessionsleietiden kunne sættes med et tilsvarende tidsrum, hvis Stortingen samtykker.

Angaaende skjøn efter nærværende post kommer de vanlige regler om skjøn utenfor domssaker til anvendelse. Jfr. ovenfor side 24—25 til § 1. Jfr. § 37.

Til post 19. Bestemmelsen om indløsningsret for staten er ny i nærværende lov. Indløsningsretten omfatter de samme ting som hjemfallsretten efter post 17.

Den almindelige indløsningsfrist skal være 35 aar, hvis ikke en kortere frist er sat, og koncessionären har krav paa 5 aars varsel før indløsningen.

Fristen kan sættes indtil det 40de aar med Stortingets samtykke. Opstaar spørsmål herom, maa saken saaledes ind for Stortinget, selvom dette ellers ikke er nødvendig efter tredje led i nærværende § eller § 4, andet led eller § 5, andet led. Denne regel behøver ikke at korrespondere med regelen i post 17 om at den vederlagsfri overgang til staten med Stortingets samtykke kan sættes indtil 60 aar. Stortingen kan gi samtykke til, at den ene

eller den anden af de i post 17 og nærv. post omhandlede forlængede frister kommer til anvendelse eller begge.

Ved den tekniske værdi, hvorefter indløsningssummen for rørledninger, maskiner og andet tilbehør skal bestemmes, forstaaes metalværdien eller i det hele tat værdien af materiellet i færdig stand, saaledes ogsaa iberegnet anbringelsesomkostningerne, men med fradrag for forringelse ved slit og ælde.

Værdien af tingene fastsættes m. a. o. isoleret og ikke under hensyntagen til den værdi, de kunde ha for anlægget.

Derimot vil den tekniske værdi utgøre mere end bortskaffelsesværdien, medmindre tingene er i den tistand, at de overhodet ikke længere er tjenlige for sit øiemed.

Speciaalkomiteen i 1915 foreslog (indst. O XXXIII for samme aar side 13), at vandbygningsarbeider og hus skulde følge samme regel som rørledninger, maskiner og andet tilbehør og saaledes betales med den tekniske værdi. Speciaalkomiteen paaberopte sig at dette var regel hos koncessionslokomiteen i dens tilsvarende forslag om indløsningsret. Men efter koncessionslokomiteens indstilling skulde der i intet tilfælde gjøres fradrag for amortisation, og i saa fald kunde det være en rimelig ordning, at vandbygningsarbeider og hus blev indløst efter den tekniske værdi og ikke efter fuld anskaffelsespris. Naar imidlertid vandfald med grundstykker og rettigheter skal indløses efter anskaffelsespris med fradrag af amortisation, er det rimelig, at det gaar likedan med vandbygningsarbeider og hus, som ogsaa maa forudsættes at være koncessionstiden ut. Med hensyn paa rørledninger, maskiner og andet tilbehør, vil derimot disse ting som regel maatte fornyses i løpet af koncessionstiden, kanske flere gange (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 9).

I Ot. prp. nr. 15 for 1916 blev derfor fastholdt regelen i prp. fra forrige aar (nr. 15 for 1915), hvorefter vandbygningsarbeider og hus skulde indløses efter samme regler som selve vandfaldet med grundstykker og rettigheter, og hertil sluttet sig speciaalkomiteen i 1917 (jfr. indst. O V 1917 side 32—33).

Ved bedømmelsen av, hvad vandfaldet med grundstykker og rettigheter bevislig har kostet, blir der ogsaa at ta hensyn til renter, som er paaløpet før utbygningen, forsaaavidt de ikke helt eller delvis er dækket af eiendommens avkastning (Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 9).

I Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 23 uttales, at „rettigheter tilhørende vandfaldet indbefatter ogsaa reguleringsrettigheder, som man derfor ikke anser det nødvendig at nævne særskilt“.

Dette kan dog alene gjælde, hvis reguleringsanlæg eller andel deri er indbefattet i overdragelsen og dermed er gjenstand for koncession i forbindelse med vandfaldet.

Til § 2

Ved „grundstykker og rettigheter“ kan nemlig ikke forstaaes noget andet eller mere i nærværende post end i post 17. Se ovenfor side 79—80.

Blir vasdraget regulert, efterat koncession er git, vil indløsning af reguleringsrettigheder derfor finde sted i henhold til den særskilte bestemmelse i vasdragsreguleringslovens § 10, post 5.

Om de skjøn, som blir at avholde til fastsættelse av værdiene ifølge nærv. post, er det uttrykkelig foreskrevet, at det skal ske paa statens bekostning. Se førvrig § 37 og bemerkningerne der.

Angaaende amortisationsregelen efter nærv. post heter det i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 23, at en indløsningsret paa denne maate ikke skjønes at indebære nogen uretfærdighet for koncessionären, „da eiendommen i virkeligheten ikke har større værdi for ham, end hvad der paa indløsingstiden staar tilbake uarmortisert av anskaffelsesomkostningerne“.

Imidlertid er det jo vel tænklig at der kan være tider, da der ikke blir anledning til at avsætte noget til amortisation (jfr. indst. O II for 1909 side 28). Amortisation vil ogsaa først regelmæssig kunne begynde, naar anlægget er sat i drift. Men det kommer ikke i betragtning, om der faktisk har været anledning til at avsætte noget til amortisation og i tilfælde hvor meget. Det blir et regnestykke i forhold til den koncessionstid, som er gaat og som staar igjen, at bestemme indløsingssummen med fradrag for amortisation efter lovens regler.

Mulig værdistigning kommer ogsaa staten tilgode ved indløsningen.

Naar staten blir eier av vandfaldet m. v. ved indløsning efter nærv. post i samme omfang som ellers ved koncessionstidens utløp (med „hjemfaldsret“) efter post 17, har staten ogsaa her selvagt ret til at forlange fjernet bygninger, som maatte være opført paa grund, som omfattes af indløsningsretten. Paa samme maate har staten ret til at forlange kraftledninger fjernet, enten de nu tilhører koncessionären eller andre. Jfr. ovenfor side 80 og 81.

Dog kan det bestemmes i koncessionen, at staten skal være pligtig at overta kontrakter om levering av kraft.

Det kunde tænkes, at koncessionären vilde indgaa ufordelagtige leveringskontrakter, efter at han har faat varsel om at staten agter at benytte sin indløsningsret. Der kan derfor være opfordring til i koncessionsbetingelserne at bestemme, at saadanne kontrakter ikke skal være bindende for staten, efter at den har meldt at ville gjøre bruk av indløsningsretten, eller efter dette tids-

punkt ikke maa indgaaes uten samtykke av departementet (jfr. Ot. prp. nr. 11 for 1908 side 8).

Til post 20. Denne post kom ind i loven efter bænkeforslag i odelstinget. Bestemmelsen er saaledes at forstaa, at der paa vanlig maate maa foreligge ansøkning om koncession, ledsaget av beskrivelser og oplysninger efter § 24, og at koncession maa meddeles. Men kongen kan samtidig frita for alle eller nogen af betingelserne efter foranstaende poster. Kongens adgang til efter denne post at undta fra selve koncessionsvilkaarene maa ikke forveksles med hans adgang til at lempe paa eller dispensere fra vilkaar, som engang er sat, saaledes fra post 2 om anvendelse av kraften, fra tidsfristerne m. v. efter post 3, eller adgangen til at ned sætte eller eftergi avgifterne efter post 13.

Kan kongen helt frita for betingelserne, maa han ogsaa kunne gjøre det delvis for en enkelt betingelse, f. eks. sætte en lavere grænse for kraftavstaaelse end de 10 % til kommunerne, som ellers altid skal betinges efter post 12.

Da erhvervelse av vandfald indtil 1 000 naturhestekræfter ifølge hovedregelen i § 1 er fri, vil der ikke bli anvendelse for kongens adgang til at frita for betingelserne efter nærværende post, medmindre hestekraftgrænsen i § 1 første led post 1 er nedsat i henhold til tredje led i samme paragraf.

Dog kan der ogsaa bli plads for anvendelsen av nærv. post, hvis grunden til, at koncession er nødvendig, alene beror paa bestemmelsen i § 1, første led, post 2, idet erhververen kommer til at eie eller bruke mere end ialt 5 000 naturhestekræfter, mens vandfaldet utgjør mindre end lavmalet for koncessionsfri erhvervelse i almindelighet.

Forørig fremgaar det av debatten ved forslagets behandling og forslagsstillerens begrundelse, at meningen med bestemmelsen i nærværende post var at aapne adgang for indbyggerne i en del av en bygd eller grænd til at erhverve vandfald koncessionsfrit til utnyttelse i hernævnte øiemed, naar det var hensigtsmæssigere, at det skede saaledes end ved kommunalt tiltak.

Kommunestyret kan efter § 1 tredje led ha foranlediget grænse for koncessionsfri erhvervelse av vandfald sat ned, uten at det derfor er sikkert, at kommunen finder grund til at benytte sin forkjøpsret efter § 7 og utbygge netop det vandfald, som der i givet tilfælde er spørsmaal om, mens det vil høve godt, at befolkningen indenfor et snevrere omraade i kommunen gaar sammen om et slikt foretagende. Kongens ret til at frita for vilkaar efter nærv. post vil saaledes kunne faa adskillig betydning, saa meget mere som hernævnte tilfælde ikke omfattes av de bestemmelser, der findes i § 3 om adgang til at gi koncession uten betingelser. Se herom bemerkningerne ved § 3.

Til post 21. Hvad der skal forstaaes ved ældre panteheftelser, servituter av væsentlig betydning m. v., vil bero paa koncessionsmyndighetens skjøn. Det vil ikke være rimelig altid at forlange „alle heftelser fjernet uanset deres art og betydning“ (Ot. prp. nr. 11 for 1908 side 8. Jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 62).

I nærværende lov er kommet ind et nyt punkt med uttrykkelig forskrift om, at det ikke skal være til hinder for koncession, om der forbeholdes avhænderens eiendom ret til kraft til husbehov m. v. Dette er først bragt paa bane i en skrivelse fra den kommission, som er beskjæftiget med at utarbeide ny vasdragslov — indtat i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 62—63 — i forbindelse med spørsmålet om ekspropriationsret for vandfaldseier likeoverfor eiere av mindre parceller med vandfald. Det fremholdes der, at en ekspropriationsret i tilfælde bør være betinget av, at erstatningen helt eller delvis gis i form av elektrisk kraft til parceleierne uanset forskrifterne i nærværende post første punktum. Jfr. indst. O XXXIII for 1915 side 13—14, Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 9 og indst. O V 1917 side 33—34.

I skr. fra arbeidsdepartementet, indtat i Ot. prp. nr. 15 for 1915 s. 80, er det uttalt, at saadt forbehold om kraft maatte betragtes som en heftelse av mindre betydning, men at staten dog i hvert tilfælde selv maatte avgjøre spørsmålet herom. Som loven nu lyder, vil spørsmålet overhodet ikke foreligge paa denne maate. Derimot kan jo det spørsmål opstaa, om der er forbeholdt mere kraft end de i loven nævnie øiemed til husbehov m. v. gir adgang til.

Til post 22. I den tilsvarende post i koncessionsloven av 1909 var der et sidste punktum saalydende: „Tilladelse til overdragelsen blir at meddele, hvor ikke almene interesser skades ved at flere vandfald samles paa en haand, eller almene hensyn iøvrig taler derimot“.

Ifølge koncessionslokomiteens indstilling skulde videre overdragelse av koncessionen være kurant „til enhver, som ikke tidligere, fra før lovens ikrafttræden eller ifølge koncession, eier eller besidder vandfald her i riket“ (indstillingen side 66). For den, som tidligere hadde vandfald, skulde det bero paa koncessionsmyndighetens skjøn i hvert forekommende tilfælde, om tilladelse til overdragelse skulde gis eller negtes. I Ot. prp. nr. 11 for 1908 var regelen likedan.

I Ot prp. nr. 1 for 1909 var det derimot foreslaat, at adgangen til overdragelse av koncession skulde bero paa, om almene hensyn idetheletat talte imot det. (Ot. prp. nr. 1 for 1909 s. 57—58)

Ved indst. O II for 1909 opretholdt flertallet regelen efter koncessionslokomiteens forslag og Ot. prp. nr. 11 for 1908. Men i Odelstinget blev optat forslag overensstemmende med Ot. prp. nr. 1 (Ot. forh. 1909 side 1027—1029), og dette forslag blev vedtagt.

Ved Ot. prp. nr. 15 for 1915 blev det foreslaat, at sidste punktum helt skulde gaa ut, med den begrundelse, at statsmagterne burde staa frit, „saaledes at de kan indrette sig efter, hvad almene hensyn i det hele gjør paakrævet i det enkelte tilfælde“. (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 24). Videre heter det sammesteds, at „bestemmelserne i saa henseende vil formentlig rettest faa sin plass i hver enkelt koncession som gis“. Jfr. ogsaa indst. O V for 1917 side 34.

Efter begrundelsen i Ot. prp. nr. 1 for 1909 og under odels-tingsforhandlingerne s. a. synes imidlertid ikke sløifningen af sidste punktum i den tilsvarende post i koncessionsloven av 1909 at indebære nogen realitet.

Afgangen til at tilknytte betingelser som i post 1 nævnt vil især kunne komme til anvendelse, naar det gjælder koncession, som er git efter koncessionsloven av 1909 eller tidligere midlertidige love eller efter § 4 i nærv. lov.

Forøvrig er erhververen underkastet betingelserne efter den oprindelige koncession, og „er endel av koncessionstiden allerede forløpen, falder dette den nye erhverver tillast“ — — — „Ved overdragelsen er det ikke en ny koncession der gis. Det er vand-faldet paa de oprindelige koncessionsbetingelser, der tilstedes over-draget“ (koncessionslovkomiteens indst. s. 66). Det spørres da heller ikke om almene hensyn i sin tid kunde ha talt mot koncession, men om slike hensyn taler mot overdragelsen.

Naar koncession til videre overdragelse av vandfaldet er nødvendig, selv om erhververen er norsk kommune, skyldes dette hensynet til, at en tidligere erhverver ellers henimot koncessions-tidens slutning kunde omgaa bestemmelserne om „hjemfaldsret“ eller indløsning efter post 17 og 19 ved at sælge til en kommune.

Til post 23. Denne bestemmelse er ny i loven, men fandtes i vasdragsreguleringsloven av 1911 og er gjentat i den nye vasdragsreguleringslov § 12 post 18. Der er i bemerkningerne til forskjellige av posterne ovenfor nævnt eksempler paa betingelser, som vilde kunne sættes i henhold til nærværende almindelige post.

Hvilke betingelser der kan bli spørsmål om, vil ellers først og fremst bero paa hvad der kan være behov for i et givet tilfælde.

Bestemmelsen utelukker efter sin ordlyd ikke adgangen til at opstille betingelser med direkte økonomisk fordel for staten. Men det bør neppe i almindelighet ske, da dette hensyn i den utstrækning, lovgiveren har ment at det burde komme i betragtning, som regel vil maatte ansees uttømt ved betingelserne i post 12, 13, 17 og 19. Betingelser i strid med disse poster vil ihvertfald ikke kunne sættes, f. eks. hjemfalds- eller indløsningsret av videre om-

Til § 2

fang end der hjemlet eller avgifter og kraftavstaaelse over maksimum utenfor særlige tilfælde.

En anden tale er det, at der i henhold til nærværende post vil kunne være opfordring til at sætte betingelser for at bøte skade eller ulempe (av økonomisk eller social art) utenfor de tilfælde, som indgaar under de forskjellige specielle poster ovenfor, selvom derved koncessionären blir paaført en byrde av økonomisk art.

I henhold til nærværende post kan ogsaa sættes betingelser til bedste for berettigede „private interesser“. Det vil her i almindelighet være spørsmaal om rent økonomiske interesser, som kan medføre en tilsvarende byrde av økonomisk art for koncessionären.

Det kan f. eks. gjælde skade, som efter almindelige retsregler ikke er gjenstand for erstatning, eller hvor dette i det mindste er tvilsomt. Jfr. ovenfor side 73 og det der citerte hos Aschehoug side 56—58 og Morgenstierne side 663—664.

Likeden kan det gjælde et erstatningskrav, som er forældet. Jfr. vasdragslovens § 70. Slike tilfælder vil dog i almindelighet regelmæssig lettest kunne tænkes i forbindelse med regulering av vasdrag.

Der kan ogsaa bli spørsmaal om at sætte betingelser av henvnte art for at spare vedkommende private skadelidende for at anlægge sak med derav følgende omkostninger, eller til at betinge ham erstatning, hvor det er tvilsomt om han kunde opnaa noget ved saksanlæg, men hvor billighet ihvertfald taler for at han faar nogen godtgjørelse. Dette vil især kunne være praktisk i tilfælder, som gaar ind under naboloven, eller hvor det er tvilsomt om denne lovs bestemmelser vilde føre frem i tilfælde av retstvist. Jfr. ovenfor side 50 og de der citerte hrd.

I de fleste koncessioner siden koncessionsloven av 1909 er det sat som betingelse, at vedtægterne for selskaper skal forelægges departementet til godkjendelse, og at forandringer af vedtægterne eller visse punkter i dem ikke kan gjøres uten samtykke av departementet.

Tinglysning av koncessionen er nødvendig for at ikke godtroende tredjemand skal kunne erhverve nogen ret uavhængig af koncessionsbettingelserne (se næstsidste led i nærværende §).

Tinglysning om at vandfaldet overgaar til staten er ikke nødvendig av det samme hensyn, „men bør ikke forsømmes som et tydelig varsel til alle om at koncessionærens ret nu er forbi“. (Koncessionslovkomiteens indst. side 74).

Avgiften efter post 13 er prioritert likesom skatter og gaar følgelig foran baade ældre og senere tinglyste heftelser.

Den i post 16 omhandlede avgift vil derimot i tilfælde kun være en personlig forpligtelse for koncessionären.

Tvangsmulkter efter § 26 kan inddrives ved utpantring, men har ingen prioritet ifølge selve loven. I indst. O II for 1909 side 37 er det rigtignok udtalt, at senere tinglyste heftelser er prioritert efter disse mulkter. Det heter, at det ikke er uttrykkelig sagt, „men maa vistnok følge af almindelige retsregler“. Nogen grundelse herfor anføres ikke, og koncessionens tinglysning i og for sig kan ikke tillægges den retsvirkning, at tinglyste heftelser staar tilbage for personlige forpligtelser, som koncessionären paadrar sig ved at overtræ betingelserne. Derimot er det foreskrevet i post 21, at koncessionen ikke maa meddeles, medmindre ældre heftelser viger prioritet ogsaa for nævnte tvangsmulkter. Det sker da paa den maate, at der i selve koncessionen intas et uttrykkelig vilkaar om, at der forbeholder staten prioritet for indtil et bestemt beløp for tvangsmulkter, som koncessionären maatte paa-dra sig. Samme betingelse vil i henhold til post 23 f. eks. ogsaa kunne sættes for de forpligtelser, som paalægges koncessionären til at bestride utgifterne ved den i post 16 omhandlede kontrol.

Om tinglysningsgebyr i et tilfælde, hvor et selskap havde faaet koncession, bl. a. mot en aarlig avgift til staten, se d.e.p. skr. 25 de februar 1908.

Bestemmelserne i sidste led i nærværende post kom ind i koncessionsloven af 1909 efter forslag av den kombinerte justis- og landbrukskomite s. a.

En panthaver vil i henhold til lovens § 35 kunne faa koncession, forsaavidt dertil er lovlige adgang efter § 2 eller under særlige omstændigheder efter § 4, eller koncession paa bruksret efter § 5 for vandfald, som tilhører stat eller kommuner. Imidlertid vil spørsmaalet herom i saafald maatte avgjøres paa almindelig maate og under hensyntagen til forholdene paa det tidspunkt, panthaverens andragende foreligger. Han er forsaavidt i samme stilling som en hvilkensomhelst anden koncessionssøker. Den i nærværende § omhandlede bestemmelse indeholder derimot særegler om koncession paa forhaand til panthavere. Av komiteens begrundelse (indst. O II for 1909 side 3) fremgaar, at det er kredithensynet, som har foranlediget, at bestemmelsen er intadt i loven. Den er dog saavidt vites hittil ikke nogensinde blit anvendt.

I almindelighed vil der vel i tilfælde som regel bli spørsmaal om koncession til panthaveren samtidig med koncession til erhververen. Men det kan dog ogsaa ske senere. Det kan ogsaa gjøres baade samtidig som laan ydes og bagefter.

For at forhaandskoncession skal kunne meddeles, maa de vanlige betingelser for erhvervelse efter loven være tilstede. Pant-

haveren maa følgelig ogsaa i dette tilfælde enten være et retssubjekt, som kan faa koncession efter § 2 eller under særlige omstændigheter efter § 4, eller et retssubjekt, som kan faa koncession paa bruksret efter § 5.

Hvis det gjelder et vandfald, som der tidligere ikke er koncession paa eller koncession paa andre vilkaar end ifølge nærværende lov, vil koncession til panthaver nu i tilfælde alene kunne gis med iagttagelse af grundreglerne i nærværende §, da dette er en betingelse for at erhvervelse efter nærværende lov overhodet kan finde sted.

Selv ordlyden av sidste led forhindrer, at der skulde kunne gis koncession til panthaveren paa samme betingelser, som pantsætteren har koncession, eller uten betingelser.

Forhaandskoncessionen maa i det hele tat i tilfælde gis efter gjeldende og ikke efter ophævet lov.

Noget andet er det, at pantsætterens koncession vil kunne overdrages til en panthaver såvel som til andre efter post 22, hvis almene hensyn ikke taler imot det, men ikke paa forhaand, først naar overdragelsen virkelig foregaar.

Koncessionstiden vil derfor heller ikke kunne sættes længere for panthaveren end efter nærværende lov, selvom pantsætteren har koncession for en længere tid i henhold til ældre lov, da koncessionstiden for panthaveren regnes fra koncessionens meddelelse til ham. Misligholder ikke pantsætteren sine forpligtelser, inden tiden er forløpen, faar saaledes koncessionen overhodet ingen betydning.

Naar vandfaldet gaar over til staten efter § 2 post 17 og 19, mister koncessionen selvsagt sin betydning, idet selve panteretten ogsaa da bortfalder efter næstsidste led i nærværende §.

Misligholder pantsætteren forinden sin forpligtelse, maa den koncession, som er git panthaveren, træde istedetfor den koncession, pantsætteren hadde, fra det øieblik kjøp paa tvangsauktion har fundet sted.

Det heter, at vilkaarene „indtrær, naar erhvervelsen finder sted“. Men selvsagt maa vilkaarene være fastsat allerede idet koncessionen gis til panthaveren. Vilkaarene kan jo nemlig hverken efter koncessionsloven av 1909 eller endnu mindre efter nærværende lov indtræ automatisch, men maa saavids mulig fikseres i koncessionen. Ellers vilde adgangen til forhaandskoncession heller ikke kunne ha nogen interesse for en panthaver, og nærværende bestemmelse vilde ingen selvstændig betydning faa ved siden av bestemmelserne i § 35.

§ 3.

Norsk statsborger, som erhverver eiendom, paa hvis grund der findes vandfald, som han efter § 1 ikke kan erhverve uten koncession, kan faa koncession paa vandfaldet, uten at grundreglerne i § 2 kommer til anvendelse, naar det maa antages, at erhvervelsen ikke sker for at utnytte eller sælge vandkraften.

Koncessionen gir i saa fald adgang til at utnytte vandfaldet som kraftkilde til eget behov for lys, varme, gaardsdrift, haandverk og smaaindustri. I særlige tilfælde kan Kongen ogsaa gi vandfaldseieren tilladelse til at forsyne sine naboer med kraft i lignende øiemed.

For utbygning av vandfaldet i videre omfang skal de nærmere betingelser fastsættes efter grundreglerne i den til enhver tid om erhvervelse av vandfald gjældende lov. Paa begyndes saadan utbygning, uten at betingelserne er fastsat, faar bestemmelserne i §§ 31 og 32 tilsvarende anvendelse.

Enhver, som erhverver eiendom, paa hvis grund der findes vandfald, som bare er tilstrækkelig til eiendommens eget behov i de ovenfor nævnte øiemed, kan faa koncession paa vandfaldet uten iagttagelse av reglerne i § 2, naar alene bestemmelsen i § 1 første led, post 2, er til hinder for erhvervelse uten koncession.

Til § 3.

Denne paragraf er ny i nærværende lov og begrundet i hensynet til, at den koncessionstvang, som er indført ved loven ogsaa for norske statsborgere, kan lægge hindringer i veien for omsætningen av land- og jordbruks eiendomme, hvor der findes vandfald.

Efter de 3 første led i paragrafen kan der gis koncession uten at betingelser sættes efter foregaaende paragraf, men bare, naar det maa antas, at hensigten ikke er at spekulere i utnyttelse eller salg av vandkraften.

Om der er grund til at anta dette, beror paa koncessionsmyndighets skjøn. Dette er en nødvendig forudsætning for overhodet at gi koncession paa denne maate; men det staar til koncessionsmyndigheten selv at avgjøre om det i et givet tilfælde bør ske.

Blir koncession saaledes git, maa erhververen finde sig i, at koncessionen suppleres efter grundreglerne i § 2, dersom han senere bestemmer sig for at utnytte vandfaldet, og i tilfælde overensstemmende med den lov, som da maatte gjælde.

Hvis erhververen bygger ut vandfaldet, uten at koncessionen paa nævnte maate er supplert, vil der bli at sætte ham frist og auktion, om fornødent, at avholde, alt efter lovens §§ 31 og 32.

Imidlertid er der ved andet led forbeholdt erhververen adgang til at utnytte vandfaldet som kraftkilde til eget behov i der nævnte øiemed. Denne adgang har han i og med at han faar koncession i henhold til første led. Adgangen gjelder ikke bare selve den erhvervede eiendom, men for erhververens eget behov i det hele tat, om han ogsaa vil anvende kraften utenfor eiendommen.

Kongen kan tillate erhververen at forsyne naboer med kraft i lignende øiemed.

Om saadan tilladelse gis, blir der heller ikke at fastsætte grundregler efter foregaaende §. Her handles om, at koncession er git uten iagttagelse av grundreglerne, og netop for saadant tilfælde er det at der i denne forbindelse blir spørsmål om tilladelse til at forsyne naboer med kraft. Det vilde ofte være urimelig om erhververen ikke skulde kunne faa adgang hertil, naar han bygger vandfaldet ut til eget behov i de øiemed, loven nævner.

Hvad der skal forstaaes ved naboer vil bero paa koncessionsmyndighetens egen bedømmelse af forholdene, likesaa om tilladelse det hele tat skal gis. Der kan intet være til hinder for at gjøre tilladelsen avhængig af betingelser i naboernes interesse, f. eks. med hensyn paa leveringen av kraften og kraftprisen.

Der kan ikke gis koncession uten betingelser i henhold til nærværende § 1, f. eks. for det tilfælde at flere naboer eller en grænd i en bygd slaar sig sammen om at kjøpe en eiendom med vandfald i den hensigt at utnytte vandkraften selv i de i nærværende § omhandlede begrænsede formaal. For saadant tilfælde vil der være adgang for kongen til efter § 2, post 20 at frita for alle eller nogen af grundreglerne, forsaavidt vandfaldet utgjør over 500, men ikke over 1 000 naturhestekræfter. Se herom bemerkningerne til nævnte § og post side 85.

Meningen med nærværende §, de tre første led, er som anført alene at motvirke de vanskeligheter, som koncessionstvangen for norske statsborgere kan medføre for den almindelige omsætning av fast eiendom paa landet.

Endnu mindre er der da anledning til i henhold til nærværende § at gi koncession til den, som erhverver eiendom med vandfald i spekulationsøiemed uten selv at ta kraften i bruk. Arbeidsdepartementet foreslog for Stortingets specialkomite i 1917, at der for slike tilfælde, hvor nogen „erhverver vandrettigheter med sigte paa at samle dem til fælles utbygning“, burde „være anledning til at dele koncessionen, saaledes at den begrænses til eiendomserhvervelse uten adgang til utnyttelse av vandfaldet som kraftkilde, mens senere utbygning gjøres avhængig af en særskilt utbygningskoncession“ (jfr. indst. O V 1917 side 8). Imidlertid

fandt komiteen(s flertal) ikke at burde vedta særregler i loven av hensyn til adgangen for norske statsborgere til at samle vandfald, fordi denne virksomhet „ofte har været mere til skade end gavn for distriktet og vedkommende gaarder, hvorfra salget er skedd“. (Indst. O V for 1917 side 34).

Ved sakens behandling i Stortingets avdelinger blev departementets forslag ikke tat op.

Der er dog fremdeles nogen anledning til at samle vandfald, idet reglerne om frist og auktion efter §§ 31 og 32 kun gjælder fuldbyrdede retshandler og saaledes ikke faar anvendelse ved almindelige kjøpekontrakter. Heller ikke antas den særskilte præskriptionsfrist i § 29 for haandgivelser og lignende retshandler at omfatte kjøpekontrakter. Herom henvises til bemerkningerne til nævnte §§.

Regelen i sidste led i nærværende § er ogsaa ny i loven. Naar nogen allerede eier 5 000 naturhestekræfter eller nær det, som utgjør maksimumsgrænsen for hvad der overhodet kan erhverves uten koncession i hele riket, vilde det ofte være urimelig om grundreglerne i § 2 nødvendigvis maatte bringes i anvendelse, f. eks. hvis det gjælder en eiendom til beboelse eller lignende øiemed og der tilfældigvis er et vandfald omend noksaa litet. Sidste led angaar alle og enhver, ogsaa fremmede statsborgere og hvilkesomhelst selskaper med begrænset ansvar, mens reglerne i de 3 første led kun angaar norske statsborgere. Efter reglerne i de 3 første led er det likegyldig, om vandfaldet er stort eller litet, naar ikke erhvervelsen sker „for at utnytte eller sælge vandkraften“. Efter bestemmelsen i sidste led maa vandfaldet bare være tilstrækkelig til eiendommens eget behov for lys, varme, gaardsdrift, haandverk eller smaaindustri, og der spørres ikke om hensynet til vandkraften har spillet nogen rolle for erhververen.

Om koncession i henhold til sidste led skal gis uten iagttagelse av grundreglerne i et givet tilfælde, beror likesom efter de foregaaende led paa koncessionsmyndighetens skjøn. Hvis erhververen er et retssubjekt, som maa ha tilladelse til at erhverve efter reglerne om anden fast eiendom (kap. III), kan der allikevel bli spørsmaal om at sætte betingelser efter § 20, hvortil henvises.

§ 4.

Fremmede statsborgere samt aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, korporationer og stiftelser, som ikke gaar ind under § 2, men hvis styre har sit sæte i Norge og for et flertals vedkommende bestaar af norske statsborgere, kan under særlige omstændigheter faa koncession til at er-

hverve saadan eiendomsret som omhandlet i § 1 paa de nærmere betingelser, som Kongen fastsætter.

Hvis erhvervelsen gjelder vandfald, som antages ved regulering at kunne utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter, eller hvis betydelige interesser staar mot hverandre, bør koncession ikke gives, før saken har været forelagt for Stortinget.

Ved meddelelsen av koncession og fastsættelsen av betingelser følges de grundregler, som § 2 opstiller, forsaavidt dertil er anledning. Det kan ogsaa sættes som betingelse, at der aapnes adgang for norsk kapital til at delta i foretagendet.

Til § 4.

Adgangen til at faa koncession er ikke utelukkende begrænset til de i § 2 nævnte retssubjekter. I henhold til nærværende § vil koncession ogsaa kunne gis til fremmede statsborgere og selskaper med begrænset ansvar m. v., som har styre med sæte i Norge og med et flertal av norske statsborgere.

De i nærværende § omhandlede retssubjekter er de samme, som efter koncessionsloven av 1909 overhodet maatte ha koncession, idet denne lov ingen forskjel gjorde mellem selskaper med begrænset ansvar, enten de hadde helt norsk styre og helt norsk grundkapital eller ei.

Om utenlandske aktieselskapers adgang til at drive virksomhet her i landet ved forretningsavdeling (filial) under særskilt styre henvises til aktielovens § 86, jfr. tillægslov av 26de juli 1916, jfr. § 106. Se Platou II side 310 flg.

Den almindelige regel for korporationer og stiftelser er efter § 2, at deres formaal maa være almennyttig. Jfr. ovenfor side 43. Men i henhold til nærværende § vil korporationer og stiftelser ogsaa under særegne omstændigheter kunne faa koncession uanset formalet.

Som de særegne omstændigheter, hvorunder koncession her skulde kunne gis, er i forarbeiderne nævnt hensynet til at skaffe kraft til et igangværende grubeforetagende eller hensynet til, at vedkommende fremmede statsborgere eller selskaper sitter inde med kyndighet i en industri, som det er ønskelig at faa indført i landet, eller med patenter, som det er ønskelig at faa anledning til at gjøre bruk av her i riket (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 5 og side 24).

Forøvrig beror det paa koncessionsmyndighetens frie skjønsmæssige bedømmelse i hvert enkelt tilfælde.

Regelen om, at koncessionsspørsmaalet skal ind for Stortinget, er her strammere, idet dette er nødvendig, hvis vandfaldet kan utbringes til mere end 5 000 naturhestekræfter, mens grænsen ellers efter § 2 (og likesaa efter § 5) er 10 000.

De i § 2 foreskrevne grundregler blir at iagtta i den utstrækning, hvortil der er anledning og opfordring.

Imidlertid blir det ikke her spørsmaal om anvendelse av § 2 post 1. Istedet foreskriver loven i sin almindelighet, at det kan sættes som betingelse at norsk kapital faar adgang til at delta i foretagendet. Denne betingelse vilde ogsaa kunne sættes i henhold til § 2 post 23. Men naar det her uttrykkelig nævnes, viser det at loven tillægger det vegt som et moment, der kan komme i betragtning ved avgjørelsen av spørsmaalet om koncession skal gis.

§ 5.

Koncession paa bruksret til vandfald, som tilhører en norsk kommune, kan, naar ikke almene hensyn taler derimot, meddeles norske statsborgere samt korporationer, stiftelser, aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, som har helt norsk styre med sæte i Norge.

Hvis det gjelder vandfald, som antages ved regulering at kunne utbringes til mer end 10 000 naturhestekræfter, eller hvis betydelige interesser staar mot hverandre, bør koncession ikke gives, før saken har været forelagt for Stortinget.

Ved fastsættelsen av betingelserne faar grundreglerne i § 2 post 1—12, 15 og 23 tilsvarende arvendelse, forsaavidt dertil er anledning. Desuden iagttages følgende grundregler:

1. Koncessionen gives for et bestemt tidsrum indtil 50 aar eller med Stortings samtykke indtil 60 aar.
2. Det skal paalægges koncessionæren at betale en aarlig avgift til staten av ikke under 10 øre og i regelen ikke over 3 kroner pr. naturhestekraft, beregnet efter den gennemsnitlige kraftmængde, som vandfaldet efter den foretagne utbygning kan frembringe med den paaregnelige vandføring aar om andet, og en aarlig avgift til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer, av ikke under 10 øre og i regelen ikke over 4 kroner pr. naturhestekraft, beregnet paa samme maate. I særlige tilfælde kan avgiftene sættes høiere. Hviler der aarlige

reguleringsavgifter paa vandfaldet, skal de komme til fra-drag i de avgifter, som paalægges i henhold til denne post, forsaavidt angaar den del av kraftmængden, hvorav reguleringsavgifter erlægges.

Nærmere bestemmelser om betalingen av avgiften og om kontrol med vandforbruket skal, forsaavidt de ikke er fastsat av Kongen, med bindende virkning for hvert enkelt tilfælde fastsættes af vedkommende regjerings-departement efter indstilling fra vasdragskommissionen.

Avgiftene kan inddrives ved utpantring. Erlægges de ikke til forfaldstid, svares derefter 6 pct. aarlig rente.

Under særegne omstændigheter kan Kongen eller Stor-tinget, hvis koncessionen har været forelagt dette, for et bestemt tidsrum nedsætte eller øftergi avgiften.

Avgiften til amts-, herreds- og bykommunerne fordeles mellem disse indbyrdes efter bestemmelse av Kongen for 10 aar ad gangen. Avgiften avsættes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes efter bestemmelse av amtstinget eller kommunestyret.

3. *Til videre overdragelse av bruksretten utkræves konces-sion. Erhververen maa i ethvert tilfælde underkaste sig de betingelser, som er fastsat i den oprindelige koncession.*

Koncessionen med tilknyttede betingelser skal tinglyses for koncessionærens regning.

Regler om bortleie av vandfald tilhørende staten kan gi-ves av Kongen med Stortingets samtykke.

Til § 5.

Som til § 2 side 44—45 forklart var der efter koncessions-loven av 1909 ikke adgang til at gi koncession paa bruksret, fordi dette var befrygtet at kunne gi anledning til omgaaelse av loven.

I Ot. prp. nr. 1 for 1915 side 9—10 er omtalt 2 forestillinger fra Ogndalens og Værdalens herredsstyrer, hvor der fremhæves det uheldige i at kommunerne som følge herav er stillet likeover-for valget mellem selv at utbygge sine vandfald eller skille sig ved dem og sælge dem til andre, som kan utnytte dem.

Imidlertid uttales det i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 11 at bestemmelser om adgang til bortleie av kommunale vandfald kunde føre til „omgaaelse av hjemfaldbetingelsen ved eiendomserhver-velse“, hvorfor intet forslag herom blev optat. Det skedde derimot

ved indstilling fra Stortingets specialkomite i 1915, idet komiteen ikke delte frygten for omgaaelse og fandt, at „adgang til bortleie av kommunale vandfald kan ha saa stor betydning for kommunerne, at loven ikke bør avskjære dem herfra. Misbruk faar i tilfælde hindres gjennem negtelse av koncession“ (indst. O XXXIII 1915 side 15).

Bestemmelser av indhold som nærværende § blev derefter optat i Ot. prp. nr. 15 for 1916 med tilslutning av specialkomiteen i 1917 (indst. O V for 1917 side 35—36).

For at koncession paa bruksret skal kunne gis, maa vandfaldet tilhøre norsk kommune og erhververen maa være norsk statsborger eller selskap med helt norsk styre med sæte i Norge.

Selskapets grundkapital behøver derimot ikke at være norsk saaledes som ved koncession paa eiendomsret efter § 2.

For korporationer og stiftelser behøver ikke formalet her at være almennyttig som ifølge § 2. Men hele styret maa ogsaa her bestaa av norske statsborgere. Ved koncession paa eiendomsret under særlige omstændigheter efter § 4 er det nok, at flertallet av styret for korporation, stiftelse eller selskap bestaar av norske statsborgere.

Om forskjellen mellom bruksret til vandfald og leie av energi frembragt ved vandrørt, se bemerkningerne ved kraftleiekapitlet (kap. IV) og til § 1 ovenfor, side 22. Kredsen av retssubjekter, som kan erhverve energi etter § 23, er betydelig videre end kredsen av retssubjekter etter nærværende §.

Spørsmaalet om koncession paa bruksret efter nærværende § maa ind for Stortinget i samme tilfælde som spørsmaalet om koncession paa eiendomsret efter § 2, tredje led.

Der skal, saavidt det lar sig gjøre, fastsættes betingelser efter grundreglerne i § 2.

Reglerne i § 2 post 17 om koncessionstiden og post 13 om avgifterne er her uttrykkelig gjentat som post 1 og 2. Om anvendelse av post 14 kan her ikke bli spørsmaal. Heller ikke blir her plass for post 17 om hjemfaldsretten, post 18 om særskilt leie utover koncessionstiden, post 19 om indløsningsretten eller post 21 om ældre heftelser m. v. og post 22 om overdragelse av vandfaldet.

Istedet er i nærværende § indtatt en tilsvarende post 3 om overdragelse av bruksretten.

Adgangen til at tilknytte betingelser efter post 1 er dog ikke her nævnt, saaledes som i § 2 post 22, da jo nemlig betingelser efter § 2 post 1 i almindelighet skal være sat ved koncession paa bruksret, efter ordlyden av tredje led i nærværende §, og koncession paa bruksret før nærværende lov ikke har været git.

Når bestemmelsen om avgifterne særskilt er gjentat i nærværende § som post 2, kommer det av, at en henvisning til av-

giftsregelen i § 2 her ikke helt vilde passe. Ifølge § 2 post 13 tredje led har avgiften den samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom. I nærværende § har det kun været anledning til at fastsætte, at avgifterne kan inndrives ved utpantning, da der jo ikke kan gis sikkerhet i kommunens vandfald for brukerens forpligtelser. (Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 10).

Likesom i § 2, næstsidste led er det foreskrevet, at koncessionen skal tinglyses.

Ifølge § 2 post 20 kan kongen ved meddelelse av koncession på eiendomsret til vandfald under 1000 naturhk. i regulert stand frita helt eller delvis for betingelserne.

Det kan tænkes, at en lignende adgang ogsaa ved koncessioner på bruksret etter denne § vilde være paa sin plass. Naar denne adgang for kongen ikke er blit med i nærværende §, maa det skyldes en uopmerksomhet, idet post 20 kom ind i lovens § 2 ved et bænkeforslag i odelstinget. Der vil i ethvert fald være anledning og opfordring til ved fastsættelse av betingelserne at ta tilbørlig hensyn til, at kraften agtes utnyttet saaledes som nævnt i § 2 post 20 ved meddelelse av koncession i lignende tilfælde efter nærværende §.

Koncessionsloven av 1909 antoges ikke at være til hinder for bortleie av statens egne vandfald.

Herom heter det i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 9, „at det væsentlig var overdragelser fra andre end staten, som under lovens forberedelse hadde for øie, og at som følge derav enkelte av lovens bestemmelser efter sit indhold eller sin form forudsætter, at avhænderen er en anden end staten“. Det maatte derfor „være berettiget og tildels endog nødvendig at gjøre visse lempninger i lovens almindelige regler, hvor det gjelder erhvervelse gjennem overdragelse fra staten“.

Saaledes maa regelen om koncessionstidens længde, uttaler departementet sammesteds, være til hinder for at staten avhænder vandfald utover de 80 aar, som var maksimum ifølge koncessionsloven av 1909. Men lovens ordlyd antoges ikke at utelukke, „at staten likefrem bortleier vandfaldet — — — istedenfor først at avhænde vandfaldet til eiendom og derefter gjennem særskilt koncession at fastsætte overgang til staten efter en bestemt tids forløp“.

Der maatte da saaledes være adgang for staten til at bortleie sine vandfald for en tid av indtil 80 aar.

Ved fastsættelsen av vilkaarene for bortleien antoges imidlertid de vanlige koncessionsbetingelser at maatte komme til anvendelse i den utstrækning, hvortil der efter forholdets natur var anledning.

I en i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 77—78 som bilag indtat

skrivelse har arbeidsdepartementet bragt paa bane at indta en uttrykkelig bestemmelse om adgang til bortleie av statens vandfald, men samtidig fremholdt — efter indvunden erfaring — „at det offentlige ved fastsættelsen af leievilkaarene maa staa helt frit og uavhængig af bestemmelserne i koncessionslovens § 2, hvis kontraktsvilkaarene skal kunne tillempes efter forholdene i det konkrete tilfælde“.

Baade med hensyn til tiden for bortleie og de øvrige betingelser, er det nødvendig at staa ubundet av „lovens almindelige bestemmelser om erhvervelse af vandrøft“.

Det forudsættes „at bortleie av statens vandfald i ethvert tilfælde af nogen betydning maa bli at forelægge Stortinget“.

Foranlediget ved et enkelt tilfælde er der i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 82 indsat som bilag et utkast til kontrakt om „bortleie af energi fra statens vandfald“, under forudsætning af at vandfaldet utbygges for statens regning, og under forudsætning af at det utbygges for leierens regning. Imidlertid blev det ikke anset heldig at medta andet i loven end den almindelige bestemmelse i sidste led om, at kongen med Stortings samtykke kan gi regler om bortleie af vandfald, som tilhører staten (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 10—11).

Ved stiftelse av bruksret til vandfald gjælder de samme bestemmelser om tinglysning m. v. som ved eiendomsret. Jfr. Scheel side 571—572, Hagerup: Den norske panteret (3dje utgave) side 115, jfr. 180—181. Jfr. bemerkningerne til § 35.

Iøvrig henvises om nærv. § til bemerkningerne til § 2.

Der er ikke efter nærv. § nogen adgang til forhaandskoncession til den, som har pant i bruksret til vandfald, saaledes som efter § 2 sidste led til panthavere i almindelighet.

§ 6.

1. *Naar der efter § 1 eller § 19 utkræves koncession eller tilladelse til at erhverve eiendomsret til vandfald, har staten forkjøpsret, hvis erhvervelsen ikke sker gennem tvangsauktion, derunder ogsaa auktion i henhold til kurslovens § 127. I det tilfælde, som er nævnt i § 7 post 1, kan dog staten bare benytte sin forkjøpsret, hvis ikke kommunen gjør sin forkjøpsret gjeldende.*

2. Avhændes der ved samme retshandel ogsaa anden fast eiendom, rettighet eller løsøre, og staten vil benytte sin forkjøpsret, er den paa forlangende av koncessionssøkeren forpligtet til at overta ogsaa det øvrige i den utstrækning, det forlanges. Forlangende herom maa fremsættes i forbindelse med koncessionsansøkningen. Selv om saadan forlangende ikke fremsættes, er staten berettiget til at utstrække forkjøpsretten til de i forbindelse med vandfaldet avhændede grundstykker og rettigheter, som er nødvendige til dets utbygning eller til anlæg av kraftstation. Hvorvidt dette er tilfældet, avgjøres ved skjøn.
3. Statens adgang til at gjøre forkjøpsret gjældende til et vandfald opstaar, saasnart ansøkning om koncession er indkommet til departementet, eller i det tilfælde, som er nævnt i post 1 sidste punktum, saasnart det ved kommunestyrets beslutning eller i henhold til § 7 post 2 er paa det rene, at kommunen ikke vil gjøre sin forkjøpsret gjældende. Beslutning om at benytte statens forkjøpsret maa træffes saa snart som mulig.
4. Naar forkjøpsretten gjøres gjældende, indtræder staten i kjøperens rettigheter og forpligtelser. Den del af vederlaget, som ikke bestaar i penger eller ydelse av føderaad, eller som er gjort avhængig af en betingelse, hvis indtræden staten ikke er raadig over, skal dog værdsættes til et pengebeløp. I mangel af mindelig overenskomst fastsættes dette ved skjøn. Er kjøperen et selskap, og nogen del af vederlaget skal erlægges i aktier eller parter i selskapet, kan dog staten erlægge denne del af vederlaget gjennem betaling af aktiernes eller parternes værdi efter pari kurs. Kan en betinget ydelse ikke værdsættes i penger, hvilket i tvisttilfælde likeledes avgjøres ved skjøn, bortfalder ydelsen uten vederlag.

Er der i salgsvilkaarene betinget ret for sælgeren til gjenkjøp eller til at fragaa salget under betingelser, hvis indtræden staten ikke er raadig over, kan en saadan gjenkjøps- eller fragaaelsesret ikke gjøres gjældende overfor staten.

Ifald staten benytter sin forkjøpsret, skal den yde kon-

cessionssøkerne erstatning med 2 pct. av de første 50 000 kroner av kjøpesummen og 1 pct. av det overskytende beløp foruten erstatning for hatte utgifter.

5. Anføres det i koncessionsdragendet, at overdragelsen helt eller delvis er en gave, og dragendet opgir den sum, som antages at svare til eiendommens værdi, blir denne sum at anse som den for forkjøpsretten gjeldende kjøpesum, hvis ikke vedkommende regjeringsdepartement finder den for høit ansat. I saa fald kan det la kjøpesummen fastsætte ved skjøn.

Er der fastsat en fælles kjøpesum for vandfald oganden fast eiendom, rettighet eller løsøre, som blir avhændet under ett med vandfaldet, skal det likeledes ved skjøn bestemmes, hvor stor del av den fælles kjøpesum, der svarer til vandfaldet, og i tilfælde tillike, hvor stor del der svarer til det øvrige, som staten efter post 2 skal overta.

6. Skjøn efter post 2, 4 og 5 kan fremmes uten særskilt forliksmægling. Overskjøn maa være tilstevnt inden 14 dage, efterat underskjønnet er holdt, eller hvis dette blir paaanket til retten, inden 4 uker efter avisigelsen av Høiesterets dom. Skjønsmænd saavel til underskjøn som til overskjøn opnævnes af Kongen. Med hensyn til paaanke av skjønnet til retten faar reglerne i lov angaaende rettergangsmaaten i saker angaaende tvungen avstaaelse av grund av 10. mai 1860 § 4 tilsvarende anvendelse.

Er der allerede holdt skjøn i henhold til § 7, blir dette bindende ogsaa i forhold til staten. Er bare underskjøn holdt, kan dog staten tilstevne overskjøn. Stevning til overskjønnet maa i saa fald forkynnes inden en maaned, efterat saken er kommet ind til vedkommende departement, og skjønnet fremmes inden en maaned efter utløpet av den lovbestemte varselsfrist.

7. Er sælgeren i besiddelse av eiendommen, naar forkjøpsretten besluttes gjort gjeldende, pligter han at leverer eiendommen til staten i den stand, som medkontrahenten hadde ret til at forlange. Det tap, som er paaført staten ved overtrædelse herav, kan kræves erstattet.

Har sälgerens medkontrahent, uten at ha fått koncession, tiltraadt en eiendom, som er gjenstand for forkjøpsret, pligter han at levere den i uforringet stand, og staten kan forlange et fradrag i kjøpesummen, svarende til den forringelse, eiendommen har lidt ved retsstridig virksomhet fra kontrahentens side efter tiltredelsen. Fradragets størrelse bestemmes ved skjøn, hvis omkostninger likeledes fratrækkes kjøpesummen. Har erhververen heftet eiendommen saaledes, at heftelsernes samlede beløp overstiger den for forkjøpet gjeldende kjøpesum, i tilfælde med ovennævnte fradrag, er den overskytende del av heftelserne uforbindende for staten.

Til § 6.

Nærværende § og §§ 7 og 9 handler om forkjøpsret for stat, herreds- og bykommuner og amtskommuner. §§ 8 og 10 handler særskilt om forkjøpsret for og kraftavstaaelse til den kommune hvor vandfaldet ligger, naar en anden kommune er kjøper. Jfr. ovenfor indledningen til nærværende kapitel (om vandfald side 16).

Ved forkjøpsret forstaaes „ret til, naar tingene skal sælges, at kjøpe for den samme sum, som nogen anden er villig til at gi“ (Scheel side 679). En lovbestemt forkjøpsret kan „likesaalitt som en kontraktmæssig gjøres gjeldende, uten hvor tingens eier slutter en kjøpekontrakt med tredjemand“. Aubert I side 145.

Lovbestemt forkjøpsret for kommuner haves ogsaa i skogkoncessionsloven og tillike for staten (subsidiært i forhold til kommunerne) etter tillægsloven av 13de august 1915.

Ifølge lov om smaabruk og boliglaan m. v. av 23de juli 1915 har desuten kommuner forkjøpsret til fast eiendom paa landet, som egner sig til utstykning i smaabruk eller boligtomter.

Der vil kunne bli spørsmål, om forkjøpsret etter nærv. lov skal gjælde likeoverfor kontrakter, som er avsluttet, men ikke fuldburdet før lovens ikrafttræden, eller om dette vilde komme i strid med forbudet i grundlovens § 97 mot at gi love tilbakevirkende kraft.

I s k r. (til landbruksdepartementet) av 14 de februar 1910 har justisdepartementet uttalt, at det er „tilbøelig til at anta, at forkjøpsret efter skogkoncessionsloven bare kommer til anvendelse for kjøpekontrakter avsluttet efter lovens ikrafttræden“.

Som til § 31 forklaret, maa det imidlertid antas, at konces-

sion eller tilladelse efter nærv. lov vil være nødvendig til erhvervelse med fuld retsvirkning, selvom kontrakt om overdragelse er avsluttet før loven trådte i kraft, naar overdragelsen ikke tillike forinden er fuldbyrdet.

I den ved § 31 citerte skr. av 23de august 1909 (til landbruksdepartementet) har justisdepartementet uttalt, at den midlertidige lov om erhvervelse av skog av 24de januar 1908 (tillægslov til lov om erhvervelse av skog, bergverk eller vandfald av 12te juni 1906) maa gjælte likeoverfor ældre retshandler, „hvis ikke erhvervelsen er fuldbyrdet gjennem en endelig overførelse av eierraadigheten til erhververen“.

Nu maa spørsmålet om det offentliges adgang til at negte fuldbyrdelse av retshandler om visse slags eiendomme ikke forveksles med spørsmålet om adgangen til at træ ind i kontraktsforholdet ved at avløse erhververen som part i det.

Men naar spørsmålet om grundlovsmæssigheten av nye lovbestemmelser om disse ting skal avgjøres, maa resultatet bli det samme, hvis virkningen blir den samme.

Nu virker en koncessionsnegtelse likeoverfor baade eieren og erhververen saaledes, at en ufuldbyrdet handel ikke kan komme i stand.

Forkjøpsretten virker bare likeoverfor erhververen. Handelen kommer i stand, men med det offentlige som debitor i erhververens sted.

Men virkningen for erhververen blir i begge tilfælde likedan. De mulige fordele, han har tilsigtet eller ventet at opnaa ved erhvervelsen, gaar han glip av. Har han forskudvis erlagt noget vederlag, kan han lide tap, dersom eieren (overdrageren) ikke er i stand til at skaffe det tilbage i tilfælde av koncessionsnegtelse. Men kommer forkjøpsretten i veien, faar han erstattet sine utgifter hos det offentlige, som kan bringe det forskud, han har ydet, til fradrag i kjøpesummen.

Erhververen er i det hele tat ihvertfald ikke ugunstigere stilset ved anvendelse av forkjøpsret end ved en koncessionsnegtelse likeoverfor en ufuldbyrdet overdragelse.

En ufuldbyrdet retshandel skulde derfor neppe heller være særskilt beskyttet likeoverfor en ny lov om forkjøpsret.

Erhververen maa vistnok være stillet likedan i begge tilfælde og forkjøpsretten gjælte likeoverfor en retshandel, som ikke er fuldbyrdet før lovens ikraftræden, saafremt det er rigtig — saaledes som ved § 31 forklaret — at koncession eller tilladelse isaaftalt er nødvendig.

Holder dette ikke stik, opstaar endda spørsmålet, om forkjøpsretten overhodet ikke skulde kunne gjælte i slike tilfælde eller om den vel skulde gjælte, men saaledes at erhververen kunde forlange erstatning for mulig tap hos det offentlige.

Til § 6

Morgenstierne side 678 uttaler i almindelighet, at en ny lov maa forstaes slik, at den skal bringes i anvendelse, og at det saa blir domstolenes sak at avgjøre, om nogen „med hjemmel av grundlovens § 97 kan gjøre erstatningskrav gjældende“.

Den samme opfatning uttaler Morgenstierne i den ovenfor side 45 nævnte avhandling i retstidende for 1913 side 449, især 454. Se videre side 454—455, hvor han samtidig under paaberaabelse av høiesterets praksis fremhæver, at erstatningskrav kan gjøres gjældende, enten det er nævnt eller forutsat i loven eller ei. Se fremdeles avhandlingen side 456—459 og de der citerte domme. Jfr. Aschehoug III side 369—371.

Imidlertid er ved h.r.d. i rt. for 1909 side 417 ny lov som stridende mot grundlovens § 97 uten videre sat ut av betragtning likeoverfor et kontraktsforhold, bl. a. med den begrundelse, at loven ingen erstatningsregler indeholder, og at det var tvilsomt mot hvem et erstatningskrav i tilfælde skulde rettes.

Jfr. øvrige side 45—46 ved § 2.

Ved h.r.d. i rt. for 1916 side 1240 er det avgjort, at forkjøpsretten ikke er stridende mot grundlovens § 105.

Indholdet av denne dom vil bli nærmere omtalt ved de enkelte poster i nærv. §.

Til post 1. Trods lovens rummelige ordlyd om, at forkjøpsretten skal gjælde, naar der kræves koncession eller tilladelse, maa der dog i ordets egen betydning ligge den begrænsning at den kun kommer til anvendelse likeoverfor kontraktmæssige forhold.

Imidlertid gjælder den her paa selve lovens anordning be-
roende forkjøpsret ogsaa for tilfælde av, at retshandelen helt eller delvis indeholder en gave (se post 5). Det samme maa gjælde, om retshandelen indeholder makeskifte eller bytte paa anden maate. I post 4 er nemlig indtaget forskrifter for det fald, at vederlaget bestaar i andet end penge.

Se om de forskjellige erhvervelsesmaater øvrige side 26—28 til § 1.

Spørsmålet, om forkjøpsret ogsaa kan gjøres gjældende ved tvangssalg, er usikkert efter teorien. Den legale forkjøpsret antas dog i almindelighet ikke at gjælde for saadtal salg. Scheel side 679—680. Ved h.r.d. i rt. for 1907 side 569 er spørsmålet omhandlet, men ikke direkte løst. Der uttales, at skal en kontraktmæssig forkjøpsret kunne gjøres gjældende ved tvangssalg, maa dette ihvertfald være kommet tydelig til uttryk i kontrakten.

I nærværende lov er det uttrykkelig bestemt, at forkjøpsretten ikke gjælder likeoverfor erhvervelse gjennem tvangsauktion.

Men tvangsauktionskjøperen maa ha koncession eller tilladelse som ethvert andet retssubjekt, bortset fra de særskilte bestemmelser i § 35, hvis han tillike er panthaver, eller i § 2 sidste led om forhaandskoncession til panthaver.

Om tvangsauktion i henhold til konkurslovens § 127 se Hagerup: Den norske Panteret (3dje utgave) side 353 flg.

Til vandfald, som ikke antages ved regulering at utgjøre over 5 000 naturhestekræfter, har herreds- og bykommunerne først og fremst forkjøpsret (jfr. § 7 post 1). Staten har saaledes kun subsidiær forkjøpsret til vandfald under denne størrelse.

Vandfald under lovbestemt eller av kongen nedsat grænse efter § 1 — 1 000 eller indtil 500 naturhestekræfter — indgaar under reglerne i kapitel III om anden fast eiendom og kan frit erhverves av de i § 19 nævnte retssubjekter. Men andre retssubjekter maa ha tilladelse i henhold til § 20, og likeoverfor retssubjekter utenfor de i § 19 nævnte gjælder derfor forkjøpsret til vandfald av hvilkensomhelst størrelse.

I denne forbindelse maa derhos erindres, at paa grund av reglerne i § 1 første led, post 2 med den absolute maksimumsgrænse — 5 000 hestekræfter — for hvad nogen overhodet kan erhverve av vandkraft inden riket, vil koncession kunne bli nødvendig og forkjøpsret saaledes komme til at gjælde ogsaa likeoverfor de i § 19 nævnte retssubjekter, selvom vandfaldet er under koncessionsfrit lavmaal efter § 1 første led, post 1.

Til post 2. Jfr. de tilsvarende bestemmelser i skogkoncessionslovens § 29, andet led. Av hensyn til koncessionssøkeren er det foreskrevet, at forkjøpsretten paa hans forlangende ogsaa helt eller delvis skal utstrækkes til anden fast eiendom, rettighet eller løsore, som avhændes ved samme retshandel som vandfaldet. Naar det er foreskrevet, at forlangende herom maa være fremsat i forbindelse med ansøkningen om koncession, er det for at undgaa, at det skal bli nødvendig at holde mer end ett skjøn efter post 5 andet led til bestemmelse av de værdier, som staten skal overta (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 25).

Staten er paa sin side ogsaa berettiget til at utvide forkjøpsretten, dog ikke til andet end grundstykker og rettigheter, som er avhændet i forbindelse med vandfaldet og nødvendig til utbygning eller anlæg av kraftstation.

Om hvad der skal forstaaes ved utbygning og kraftstation henvises til bemerkningerne til § 2 post 3, 12 og 17, side 53, side 64 og side 80.

Efter lovens ordlyd skulde staten saaledes ikke kunne utvide forkjøpsretten til reguleringsrettigheter og grundstykker erhvervet i reguleringsøjemed.

Til § 6

Begrepet utbygning kan nemlig neppe her gis nogen utvidet betydning og fortolkes anderledes end andetsteds i nærværende lov.

Det skyldes vel en upmerksomhet, at lovens ordlyd her er blit for knap.

Derimot vil uttryksmaaten i første punktum om fast eiendom og rettighet i almindelighet selvsagt ogsaa omfatte reguleringsret og grundstykker i reguleringsøiemeid, og det maa antas, at vanskeligheten løses derved, at erhververen altid vil forlange, at forkjøpsretten ogsaa skal omfatte slike rettigheter og grundstykker. Han kan jo overhodet ikke faa tilladelse til at regulere, naar han mister vandfaldet.

Er vasdraget regulert og allerede eksisterende reguleringsanlegg eller andel deri, som regelmæssig vil være tilfældet, medgaard i handelen, turde det ihvertfald ha været lovens mening trods den mangelfulde ordlyd, at dette sammen med vandfaldet uten videre skal omfattes av forkjøpsretten. Jfr. ovenfor side 80 om, hvad der omfattes af koncessionen. Ogsaa i saadant tilfælde vil vel ihvertfald erhververen ha opfordring til i sin egen interesse at fremsætte forlangende herom.

Det skal om fornødent avgjøres ved skjøn, om de grundstykker og rettigheter, som staten forlanger, er nødvendig til utbygning og kraftstation.

Ogsaa dette skjøn vil regelmæssig kunne holdes i umiddelbar forbindelse eller under ett med skjøn om værdierne efter post 5, andet led, om det end ogsaa kan tænkes avholdt særskilt tidligere, men derimot ikke bagefter. Ved skjøn efter post 5 andet led skal det jo nemlig fastsættes hvad der blir at betale for det, som staten overtår, hvilket følgelig senest samtidig maa bringes paa det rene.

Er der sat særskilt kjøpesum for grundstykker og rettigheter til utbygning og kraftstation, bortfalder skjøn til bestemmelse av værdien herav efter post 5.

Er prisen for vandfaldet sat forholdsvis høi og prisen for nødvendige grundstykker og rettigheder forholdsvis lav i den hensigt at lægge hindringer i veien for forkjøpsretten, vil dette i almindelighet ikke opnaaes paa grund av statens ret til at utvide forkjøpsretten hertil.

Er der sat en fælles kjøpesum for vandfaldet og alt andet, som sælges under ett med det, skal værdien af eller prisen paa det, som staten forlanger at overtår eller paa forlangende overtår sammen med vandfaldet, bestemmes ved skjøn i forhold til den samlede kjøpesum.

Til post 3. Naar statens forkjøpsret kun er subsidiær, alt-saa ved vandfald intil 5 000 naturhestekræfter, kommer forkjøpsretten først til anvendelse, naar det er avgjort efter § 7, post 2,

jfr. post 3, at herreds- eller bykommunerne ikke kommer til at gjøre bruk av sin forkjøpsret.

Forkjøpsretten opstaar, naar koncessionsandragende er kommet til departementet.

Der er ikke anledning til at gjøre forkjøpsret gjældende blot i kraft av den kjendsgjerning, at der er indgaat en overenskomst om overdragelse av et vandfald.

Nu kan det være at vandfaldet blir gjenstand for overdragelse flere gange, uten at nogen av retshandlerne blir fuldbyrdet ved tinglysning eller besiddelsestagelse. Bestemmelserne om frist og auktion efter §§ 31 og 32 kommer kun til anvendelse likeoverfor en overdragelse, som saaledes er fuldbyrdet. Hvis nu kjøpesummen eller vederlaget er forskjellig ved de forskjellige retshandler, opstaar spørsmaalet om hvilken kjøpesum der skal lægges til grund.

Justisdepartementet har i skrivelse av 8de februar 1911 til landbruksdepartementet uttalt — i et tilfælde, som gjaldt overdragelse av skog — at kjøpesummen ved den retshandel, som der søkes koncession paa, maa bli den avgjørende ved utøvelsen av forkjøpsretten.

Spørsmaalet om staten skal benytte sin forkjøpsret blir et bevilningsspørsmål, som maa ind for Stortinget, forsaaavidt det nødvendige beløp ikke kan tas av den aarlige bevilning, som pleier at gis til indkjøp av vandfald i almindelighet — efter administrationens egen bestemmelse — men som ikke utgjør noget særdeles betydelig beløp. Det har derfor ikke været mulig at sætte nogen frist for anvendelse av forkjøpsretten efter nærværende §, men kun at foreskrive, at avgjørelsen herom skal ske saa snart som mulig (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 25).

Til post 4. Forsaaavidt ikke hele kjøpesummen skal betales kontant, kan sælgeren allikevel ikke med rette beklage sig over at han faar staten til skyldner i kjøperens sted, da hans retssikkerhet ikke derved lider noget skaar. Den del av vederlaget — bortset fra føderaad — som ikke bestaar i penger, skal værdsættes til et pengebeløp. Sælgeren har saaledes ret til at fordre penger av staten, og staten har ret til at af finde sig med ham i penger. Blir sælgeren og staten ikke enig, maa beløpet fastsættes ved skjøn.

Føderaad maa derimot staten i tilfælde svare og er heller ikke pligtig at avgjøre det i penger.

Er nogen del av vederlaget gjort avhængig af betingelser, som staten ikke er raadig over, maa der ogsaa i mangel av enighet gripes til skjøn.

Den mulighet er tilstede, at kjøpesummen kan være avtalt i

to eller flere alternativer under hensyntagen til de vilkaar, som koncessionssøkeren maatte opnaa, særlig med hensyn paa kraftavstaaelse, avgifter og koncessionstid efter § 2, post 12, 13, 17 og 19. I den sak, som er omhandlet i Kristiania byrets dom i rt. 1914 side 177 (se ovenfor side 45) angaaende lovligheten av lignende betingelser, var kjøpesummen avtalt i 2 alternativer.

Staten kan her ikke ha ret til at forlange vandfaldet m. v. efter det billigste alternativ og ikke pligt til at overta det efter det høieste alternativ. Paa det tidspunkt spørsmaalet om anvendelse av forkjøpsretten skal avgjøres, har staten nemlig ingen anledning til at øve nogen raadighet over koncessionsbettingelserne, som først blir at fastsætte, hvis koncession skal gis, efterat det er paa det rene, at forkjøpsretten ikke vil bli benyttet. Spørsmaalet om koncession kan overhodet ikke foreligge, før dette er avgjort. Værdien av vandfaldet m. v. utover den pris, som er avtalt etter det billigste alternativ under forutsætning av de gunstigste koncessionsbettingelser, maa derfor ogsaa for saadant tilfælde av staten kunne forlanges fastsat ved skjøn i mangel av en ordning i mindelighet. Ellers vilde forkjøpsretten i virkeligheten kunne sættes ut av kraft ved avtale om kjøpesum i forskjellige alternativer og ved fastsættelse av en uforholdsmæssig høi betaling, hvis koncessionsbettingelserne blir gunstige, og uforholdsmæssig liten, hvis de blir mindre gunstige.

Bestemmelserne i nærværende post svarer til skogkoncessionslovens § 32. Dog er her en særegen regel om ret for staten til at avgjøre endel av kjøpesummen ved betaling for aktier eller parter efter pari kurs, hvis kjøperen er et selskap og vederlaget helt eller delvis bestaar i aktier eller parter i selskapet, medmindre staten foretrækker at la værdien ogsaa i saadant tilfælde fastsætte ved skjøn. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 25.

Regelen i første led, sidste punktum om ydelser, som ikke kan værdsættes i penger, har ogsaa sit forbillede i en lignende bestemmelse i skogkoncessionslovens § 32. Det heter herom i Ot. prp. 1 for 1909 side 99: „Forsaavidt sæller og kjøper er kommet overens om ydelser (ensidige eller gjensidige) av rent personlig natur, som ikke kan værdsættes i penger, er der formentlig ingen anden utvei end at erklære disse ydelser uten videre bortfaldt, hvis forkjøpsretten gjøres gjældende, da denne ellers let vilde kunne gjøres ganske illusorisk“.

Andet led i nærværende post er nødvendig for at forebygge avtale mellem parterne, hvorved det offentlige kunde bli utelukket fra at gjøre forkjøpsretten gjældende. I denne forbindelse merkes

atter den under post 1 nævnte hrd. i rt. for 1916 side 1240: Sælgeren av skogen paastod, at andet led i skogkoncessionslovens § 32 var stridende mot grundlovens § 105, fordi denne lovbestemmelse „satte ut av betragtning betingelser og kontrakter mellom parterne“ (rt. side 1242), og at handelen ikke var kommet i stand, fordi den var betinget av at der blev git koncession. Men sælgeren fik ikke medhold heri, fordi spørsmålet om koncession var en betingelse, som herredsstyret ikke var raadig over. Det heter desuten i overretspræmisserne — side 1244 — hvortil høiesteret sluttet sig, at (skogkoncessions)loven alene sætter ut av betragtning de betingelser, som vil fornegte lovens gyldighet, ikke andre betingelser.

Naar det nu saaledes som her ved vandfald gjælder forkjøpsret for staten, og der spørres, om ikke ihvertfald staten er raadig over koncessionsspørsmålet, forholder det sig som allerede anført, at heller ikke staten kan være raadig over spørsmålet, saalænge det ikke foreligger. Der er ikke anledning for staten til at træffe nogen bestemmelse om koncession, før det er avgjort, om staten skal bruke sin forkjøpsret.

I nærv. § haves ingen uttrykkelig regel som i § 7 post 2 sidste led om meddelelse til koncessionssøkeren og sælgeren, naar forkjøpsretten besluttes gjort gjældende. Det siger imidlertid sig selv, at meddelelse maa gis, og at staten maa tilbyde kjøpesummen og forlange skjøte for ikke at bli anset som den, der misligholder forpligtelserne fra sin side.

Staten er indtraadt i erhververens sted, og der vil om misligholdelse fra statens side gjælde det samme som om misligholdelse fra erhververens side. Spørsmålet om misligholdelse vil bli at bedømme efter almindelige kontraktsregler.

Se om et tilfælde av misligholdelse ved kjøp av fast eiendom hrd. i rt. 1912 side 980.

Jfr. for løsøre lov om kjøp av 24de mai 1907 § 28.

Ved ovennævnte hrd. i rt. 1916 side 1240 (se side 1244—1245) blev det avgjort, at sælgeren ikke kunde faa renter, fordi dette ikke var betinget i overenskomsten om salget, og fordi det ikke var foreskrevet i (skogkoncessions)loven.

Ogsaa reglerne i sidste led om erstatning til koncessionssøkeren har sit forbillede i skogkoncessionsloven (§ 32), hvor den tilsvarende bestemmelse kom ind efter foranledning av den kombinerte landbruks- og justiskomite i 1909 med følgende begrundelse: „Det forholder sig ofte saa, at en kjøper, forinden handelen avsluttes, enten selv eller ved andre maa foreta omfattende befaringer og indgaaende undersøkelser — — — At hans tid og kontante

Til § 6

pengeutlæg i den anledning skal være helt bortkastet for ham, naar herredet gjennem sin forkjøpsret tar eiendommen fra ham, maa ansees som en ubilligheit".

Videre anføres det, at herredet ialfald faar noget vederlag i de oplysninger, som skal ledsage et koncessionsdragende, og at disse oplysninger vil „i høi grad lette herredsstyrets arbeide og kanske i de fleste tilfælder være det grundlag, hvorpaa avgjorelsen om forkjøpsrettens anvendelse i det givne tilfælde bygges“. (Indst. O III for 1909 side 26).

I skogkoncessionsloven er erstatningen begrænset til i høiden kr. 5 000,00, og der er ingen særskilt erstatning for havte utgifter. Koncessionssøkeren faar kun 2 pct. av kjøpesummen, indtil kr. 5 000,00.

Ifølge nærværende lov er der ingen maksimumsgrænse for de 2 pct. av kjøpesummen, og desuden skal koncessionssøkeren ha erstatning for havte utgifter. Som regel vil de utgifter, han har paadrat sig efter nærværende lov, dreie sig om større beløp end de utgifter, som erhververen av skog har paadrat sig. Ifølge nærværende lov vil koncessionssøkeren i procenterne av kjøpesummen saaledes altid faa noget vederlag for sit personlige arbeide, mens dette ikke vil bli tilfælde efter skogkoncessionsloven, hvis procenterne ikke strækker længer end til dækning af utlæg.

De 2 pct. blir at regne av den samlede kjøpesum baade for vandfaldet og anden fast eiendom m. v. som staten i tilfælde overtar efter post 2.

Til post 5. Denne post motsvarer skogkoncessionslovens § 33. I den under forrige post nævnte høiesteretssak gjorde sælgeren gjeldende, at eiendommen var værd mere end den stipulerede kjøpesum, og henviste til at en av kommunen nedsat skogkomite hadde taksert eiendommen høiere. Han anførte, at han hadde solgt billig af hensyn til kjøperen, som var hans mangeaarige forretningsforbindelse. Underretten anførte (se rt. 1916 s. 1242), at der ikke i koncessionsdragendet var sagt noget om, at overdragelsen delvis var en gave, og heller ikke var dette paastaat i procedyren. Retten uttalte derfor, at grundlovens § 105 ikke er gaat for nær, naar sælgeren av kommunen faar det samme vederlag, som han hadde betinget sig av sin kjøper. Overretten og høiesteret sluttet sig til underrettens præmisser.

Hvis det i koncessionsdragendet forsømmes at opgi, at handelen indeholder en gave, skulde saaledes efter høiesteretsdommen av 1916 det offentlige altid ha krav paa at indløse efter den avtalte kjøpesum. Skulde der bagefter være anledning til at komme med paastande om, at handelen indeholdt en gave, vilde derved opstaar vanskelige bevisspørsmaal. Beviset herfor maatte ihvertfald paahvile sælgeren.

Bestemmelserne i denne post er nødvendig for det tilfælde,

at nogen vil skjænke en gave utenfor kredsen av de personer, som ikke behøver koncession. Se ovenfor til § 1 side 27. Det vilde være urimelig om staten skulde nyde godt av gaven. For imidlertid ikke at gjøre forkjøpsretten illusorisk maa det være anledning for staten til at forlange skjøn, hvis værdien er opgit urimelig høi.

Angaaende andet led henvises til bemerkningerne ved post 2. Handelen kan omfatte baade eiendom eller rettigheter, som staten er berettiget eller paa forlangende forpligtet til at overta, og anden eiendom, rettighet eller løsøre, hvortil forkjøpsretten ikke kan utstrækkes.

Av kjøpesummen for det hele blir ved skjønnet at utskille og fastsætte kjøpesummen for vandfaldet og i tilfælde tillike for det øvrige, som staten overtar.

Til post 6. Heller ikke for tilstevning av skjøn efter post 2, 4 og 5 har det været mulig at opstille nogen frist (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 25). Forudsætningen maa være, at skjønnene i almindelighed avholdes før spørsmålet om forkjøpsretten blir avgjort. Utfaldet av skjønnene vil jo nemlig faa betydning for spørsmålet, om forkjøpsret skal anvendes, og i tilfælde i hvilket omfang. Især naar det er nødvendig at æske særskilt bevilgning af Stortinget (jfr. ovenfor til post 3 side 107), vil det være magtpaalliggende, at beløpets størrelse saavidt mulig er paa det rene.

I andet led i nærværende post ligger en uttrykkelig forudsætning om, at de skjøn, som kommunerne avholder i henhold til § 7, regelmæssig blir fremmet, førend beslutningen om forkjøpsret er fattet. Jfr. § 7 post 3 sidste led om, at fristen for at gjøre forkjøpsretten gjældende i tilfælde regnes fra avholdelsen av skjøn eller overskjøn.

I den omstændighed, at skjøn forlanges, ligger saaledes intet bindende for det offentlige, som ikke dermed er forpligtet til at gjøre forkjøpsretten gjældende. Ogsaa ved ekspropriationsskjøn er det almindelig regel, at den, som har latt skjøn avholde, ikke er bundet til at iverksætte ekspropriationen. „I mange tilfælde avholdes skjønnet blot i det øiemed at gi den ekspropriationsberettigede materiale til at bedømme om det vil lønne sig at iverksætte ekspropriationen (saakaldt forsøksekspropriationstakst)“. Hagerup II side 214 og note 48 samme steds og det der citerte. Jfr. Scheel side 200—201.

Loven indeholder intet for det fald, at et skjøn paa grund av formfeil blir avvist. Er det et overskjøn, maa den sedvanlige regel i ankeinstansen gjælde, saaledes at ny paastevning kan finde sted èn gang, hvis avvisningen er begrundet i andre mangler end

saadanfeil ved stevnemalet, som skyldes utløpet av appelfristen eller for lang tegtetid. Hagerup II side 65. Det samme vil da ogsaa gjælde ved paaanke av skjøn eller underskjøn til høiesteret.

Blir et underskjøn avvist, kan forkjøpsretten nok gaa tapt, ikke paa grund av avvisningen, men fordi staten derved forspilder anledningen til at træffe beslutning om anvendelse av forkjøpsretten saa snart som mulig, saaledes som loven foreskriver. Kan nyt skjøn holdes saa hurtig, at det ingen forsinkelse volder i statens beslutning om at gjøre bruk av forkjøpsretten, vil dertil selvfølgelig være adgang. Maa spørsmålet avgjøres ved særskilt bevilgning av Stortinget, er det ikke sikkert at avvisningen bevirker nogen forsinkelse.

Blir et underskjøn avvist i det i post 5 første led omhandlede tilfælde, maa det offentlige ihvertfald kunne gjøre forkjøpsretten gjeldende ved at betale den sum, som er opgit i andragendet.

Forsøket paa at faa summen sat lavere er mislykket paa grund av avvisningen. Men beslutning efter post 3 vil kunne fattes like hurtig, som om skjønnet var blit fremmet. Følgen blir bare, at der maa betales etter den i andragendet opgivne sum, hvis det offentlige allikevel vil benytte forkjøpsretten.

Staten vil ogsaa kunne forspilde sin forkjøpsret ved at vente utilbørlig længe med at gaa til skjøn, hvis som følge derav beslutning efter post 3 ikke kan træffes saa snart, som det ellers kunde ha været mulig. Spørsmålet, om der fra statens side er handlet med fornøden hurtighet, vil i tilfælde bli et retsspørsmål, som hører under domstolene.

Om omkostningerne ved skjønnene sier loven intet uttrykkelig. At staten som rekvrident maa betale omkostningerne ved underskjøn er klart, og dette maa gjælde uanset om værdiansættelserne gaar koncessionssøkeren imot, da skjøn er det retsmiddel loven gir anvisning paa, og da koncessionssøkeren maa ha krav paa at se spørsmålet om værdierne avgjort paa denne maate. I tilfælde av overskjøn maa vel ogsaa her gjælde den almindelige regel om, at omkostningerne bæres av den, overskjønnet gaar imot, og i tilfælde av paaanke til høiesteret blir omkostningsspørsmålet forsaavidt avgjort av retten.

Utgifter til nødvendig juridisk og teknisk bistand i anledning av skjøn vil kunne faaes erstattet. Men det maa bestemmes av administrator i forbindelse med skjønsforretningen. Se ovenfor til § 1 side 24—25.

Ved ekspropriationsskjøn efter lov om eneret for staten til telegrafanlæg av 29de april 1899 § 4 og om ekspropriation av

jernbaner av 7de juli 1897 § 7 er det uttrykkelig foreskrevet, at nødvendige utgifter skal erstattes. Hagerup — II side 214 — uttaler, at „man tør maa ske anta kravet begrundet i almindelige erstatningsprinciper“.

Fristen for tilstevning av overskjøn er meget knap.

I tilfælde af paaanke sker dette like til høiesteret, og der gjælder de paaskyndende regler for saksbehandlingen efter loven om ekspropriationsskjøn av 10de mai 1860 § 4. Jfr. Hagerup II s. 208—209.

Naar kommunerne har forkjøpsret og har latt avholde underskjøn i henhold til § 7, er det foreskrevet, at disse skjøn ogsaa blir bindende for staten. Det er uttrykkelig foreskrevet, at staten da kan tilstevne overskjøn.

Dette vilde maa ske ogsaa følge av de almindelige regler om, hvem der kan optræde som parter i ankeinstansen. Hagerup II side 15—16. Derfor maa staten vistnok ogsaa kunne paaanke et saaledes avholdt underskjøn til høiesteret, uagtet dette ikke uttrykkelig er sagt.

Forresten vil som regel paaanke til høiesteret kunne finde sted efterat overskjøn er avholdt, uagtet de samme feil, som paa-beraabes som grundlag for appel, ogsaa heftet ved underskjønnnet. Se h.r.d. i rt. 1875 side 823, 1888 side 774, 1899 side 182, jfr. ogsaa 1897 side 516. Se derimot h.r.d. i rt. for 1905 side 24, hvor dog adgangen til appel ansaaes avskaaret ved appellantens egen optræden, idet han antoges at ha akkviescert ved kjendelser i forbindelse med underskjønnnet.

Mens fristen for at tilstevne overskjøn er 14 dage, efterat underskjøn er avholdt (efter § 7 post 3), gjælder i saadanne tilfælde for staten en særskilt ankefrist paa 1 maaned. Dog heter det i nærværende post, at stevning maa være forkynnt inden 1 maaned, efterat saken er kommet tilbake fra kommunerne til departementet. Det er altsaa ikke nok, saaledes som regelen i almindelighet er, at stevning inden utløpet av 1 maaned er kommet forretningens administrator i hænde med anmodning om berrammelse.

Desuden maa skjønnet avholdes inden 1 maaned, efterat den lovbestemte varselsfrist er utløpet. Tiden for overskjønnets avholdelse blir saaledes bestemt ved den datum, forkynnelsen inden maanedsfristen har fundet sted, i forhold til den varselsfrist, som i hvert enkelt tilfælde gjælder efter loven av 4de juni 1892 om forkynnelser, varsler m. v., kapitel 2. Jfr. de tilsvarende bestemmelser i skogkoncessionslovens § 35 b efter tillægsloven af 13de august 1915.

Til post 7. Jfr. de tilsvarende bestemmelser i skogkoncessionslovens § 35. Dog er straffebestemmelserne i skogkoncessionsloven ikke medtatt i nærværende post.

Staten har samme ret som koncessionssøkeren til at forlange eiendommen i kontraktmæssig stand, idet staten indtræder i alle hans rettigheder efter kontrakten. Erstatningskrav for tap efter første led, naar sælgeren fremdeles sitter med eiendommen og har forringet dens værdi, maa rettes mot ham og vil i tilfælde kunne likvideres i kjøpesummen. Spørsmålet om tap er paaført staten efter første led vil som et retsspørsmål bli gjenstand for dom, i tilfælde med efterfølgende skjøn til bestemmelse av tapets størrelse. Gaar saken staten imot, vil ogsaa de vanlige følger av misligholdelse fra kjøperens side eventuelt kunne indtræde.

I andet led er det forudsætningen, at koncessionssøkeren kan ha tiltraadt eiendommen, førend spørsmålet om forkjøpsret eller koncession er avgjort. Der er heri intet retsstridig i og for sig. Uttalelser, som kan forstaaes i motsat retning ved behandlingen av skogkoncessionslovens § 35, blev imøtegaat af landbruksdepartementets chef. Se Ot. forh. for 1909 side 1754. Kun maa koncessionssøkeren være forberedt paa at bli drevet væk ved forkjøpsretten eller efter reglerne i §§ 31 og 32, hvis han ikke faar koncession, og selv bære mulig tap ved dette.

Har koncessionssøkeren imidlertid forringet eiendommen ved retsstridig virksomhet, kan staten forlange fradrag i kjøpesummen.

For heromhandlede skjøn er ikke som i foregaaende post uttrykkelig foreskrevet, at særskilt forliksmægling er overflødig. Men dette maa ansees som den sedvanlige regel ved skjøn uten forbindelse med domssak. Se Hagerup I side 591--592.

Skjønsmændene har at bestemme, hvor stort fradraget i tilfælde skal være.

Om der foreligger retsstridig forhold — og tvist herom — maa i tilfælde avgjøres av administrator ved kjendelse av ham.

Twistigheter om skjønnets „retslige forudsætninger eller faktiske grundlag“ skal i det hele tat avgjøres af administrator. Dette er uttrykkelig foreskrevet ved ekspropriationsskjøn ifølge loven av 10de mai 1860 § 2, men ansees at være gjeldende regel ved alle skjøn uten forbindelse med domssak „ganske som naar saadanne twistigheter opstaar ved et supplerende skjøn“ (Hagerup I side 593). Jfr. avhandlinger i rt. 1915 side 113 og 561 av advokat Næser og 369 av advokat Schøning om ekspropriationsrettens domskompetence efter nævnte lov.

I alle tilfælde vil det gjælde, at det beror paa skjønsmændene at avgjøre, om der overhodet er nogen værdiforringelse som følge av den retsstridige virksomhet. Som ved alle andre skjøn er det intet til hinder for at skjønsmændene ogsaa her kan komme til det resultat, at skaden eller værdiforringelsen er lik nul.

I sidste punktum (andet led) ligger ogsaa en forudsætning om, at eiendommen kan være tiltraadt og handelen fuldbyrdet mellem parterne; ti ellers vilde erhververen som regel ikke kunne finde nogen anledning til at behæfte eiendommen. Heftelser utover det beløp, som svarer til det vederlag, som er aftalt mellem parterne eller fastsat ved skjøn i henhold til post 5 — i tilfælde med fradrag for retsstridig forringelse — er uforbindende for staten.

Panthaveren vil ha faat varsko gjennem anmerkning fra rettskriveren, forsaavidt denne intet har forsømt. Er der nemlig tinglyst dokument om pantsætterens erhvervelse, skal rettskriveren i henhold til § 30 ha gjort anmerkning i registret, hvis han finder det tvilsomt om erhvervelsen stemmer med loven. Tinglyses der pantedokument fra erhververen, maa da rettskriveren ogsaa gjøre anmerkning i tinglysningsattesten paa pantedokumentet. Men bestemmelserne i sidste punktum vil gjælde uten hensyn til, om det er gjort eller ei. Dette hænger sammen med, at vort tinglysningsvæsen i det hele tat ikke er bygget paa principet om de offentlige registres absolute troværdighet. Jfr. Aubert III side 211.

Bestemmelsen omfatter ikke bare heftelser, stiftet efterat forkøpsretten opstaar, idet koncessionsandragende indkommer til departementet, men alt erhververen — ogsaa før den tid — har behæftet eiendommen med.

Det tilsvarende sidste punktum i skogkoncessionslovens § 35 er likedan at forstaa. Jfr. Ot. forh. 1909 side 1744—1747, 1752—1754 og 1766.

§ 7.

1. Naar der efter § 1 eller § 19 utkræves koncession eller tilladelse til at erhverve eiendomsret til vandfald, som ikke antages ved regulering at kunne utbringes til mer end 5 000 naturhestekrafter, har den herreds- eller bykommune, hvor vandfaldet ligger, forkøpsret til dette, hvis erhvervelsen ikke sker gjennem tvangsauktion, derunder ogsaa auktion i henhold til konkurslovens § 127. Bestemmelserne i § 1 sidste led faar tilsvarende anvendelse.

Gjælder erhvervelsen vandfald i flere kommuner, kan de gjøre forkøpsretten gjeldende i fællesskap. Blir de ikke enige herom, og kan de vandfald, som ligger i hver av kommunerne, ikke hensigtsmæssig utbygges uavhængig af de øvrige, skal forkøpsretten til alle vandfald til-

komme den eller de kommuner, som antages at ha størst interesse i salget, henset til almene og økonomiske forhold. Tvist, som maatte opstaa i anledning herav, avgjøres med endelig virkning av Kongen. I forbindelse med saadan avgjørelse kan Kongen paalægge den kommune, som faar adgang til at gjøre forkjøpsretten gjældende, pligt til at avgive kraft til de øvrige kommuner, og gi nærmere regler om de kraftmængder, som skal avgives, og om vilkaarene for avgivelsen.

2. *Kommunens adgang til at gjøre forkjøpsret gjældende til et vandfald opstaar, saasnart ansøkning om koncession er kommet ind til departementet.*

Forkjøpsretten bortfalder, hvis ikke beslutning om at gjøre den gjældende er fattet i lovlig kommunestyremøte inden 3 maaneder, efterat ordføreren har mottat saken fra departementet (jf. dog post 3, sidste avsnit), og ny beslutning i tilfælde inden 4 uker, efterat ordføreren har faat saken tilbake fra amtmanden. En beslutning, som er fattet med mindst to tredjedels flertal, er gyldig, uten at bestemmelserne i formandskapsloven av 14 januar 1837 for landet § 38 og for byene § 39 kommer til anvendelse. Naar flere kommuner er interessert, kan avgjørelsen træffes i samlet kommunestyremøte uten hinder av begrænsningen i formandskapsloven for landet § 14.

Beslutningen maa approberes av Kongen. Den skal uten ophold indsendes til vedkomimende departement og samtidig meddeles koncessionssøkeren og sælgeren.

3. *Bestemmelserne i § 6 post 2, 4, 5 og 6 første og fjerde punktum og post 7 faar tilsvarende anvendelse. Til skjøn efter post 4 og 5 maa stevning forkynnes inden 1 maaned, efterat ordføreren har mottat saken, og skjønnet maa fremmes inden 1 maaned etter utløpet av den lovbestemte varselsfrist. Overskjøn maa være tilstevnt inden 14 dage, efterat underskjønnet er holdt, eller hvis dette blir paaanket til retten, inden 4 uker efter avisigelsen av Høiesterets dom, og skal likeledes fremmes inden 1 maaned efter utløpet av den lovbestemte varselsfrist. Skjønsmænd saavel til underskjøn som til overskjøn op-*

nævnes utenfor den eller de i skjønnet interesserte kommuner.

Fristen for kommunestyrets beslutning om at gjøre forkjøpsret gjeldende regnes fra skjønnets eller i tilfælde overskjønnets avholdelse.

4. Overenskomst, hvorved en kommune mot vederlag gir arkald paa sin forkjøpsret, er ugyldig, og vederlaget kan efter bestemmelse av vedkommende departement inddrages i statskassen.
5. Hvad en kommune har erhvervet gjennem forkjøpsretten kan den ikke avhænde uten tilladelse af Kongen.

Til § 7.

Til post 1. Er der tvil om vandfaldet er større end 5 000 naturhestekræfter, maa det nærmest bli den herreds- eller bykommunes sak, som vil gjøre forkjøpsret gjeldende, at opta skjøn. Men ogsaa staten vil dog ha adgang til at tilstevne skjøn efter denne post.

Koncessionssøkeren vil vel i almindelighet ikke ha nogen interesse av at ta initiativet til at faa holdt skjøn. Men han maa dog vistnok ogsaa antas at være berettiget til at gjøre det, da det jo kan ha betydning for ham at faa avgjort, hvem der er forkjøpsberettiget. Den mulighet er tilstede, at kommunerne, om de har forkjøpsretten i et givet tilfælde, vil gjøre bruk av den, men derimot ikke staten — eller omvendt.

Koncessionssøkeren kan naturligvis ikke her — saaledes som ved avgjørelse av spørsmål om koncessionsfrihet efter § 1 — vedta at la departementet træffe avgjørelse med virkning for staten eller herreds- og bykommuner.

Men staten eller kommunerne kan neppe heller vedta det med virkning for koncessionssøkeren, da det som nævnt er mulig, at det har betydning for ham, hvem der er forkjøpsberettiget.

Lovens uttryksmaate er derfor ikke fuldt koncis, naar det heter, at § 1 sidste led faar tilsvarende anvendelse. I virkeligheten kan avgjørelse efter nærværende § og post ikke træffes af departementet, uten at stat og kommuner og formentlig ogsaa koncessionssøkeren er enig om det.

løvrig henvises forsaavidt angaaer første led i nærv. post til bemerkningerne ved § 6 post 1.

Andet led handler om det tilfælde, at erhvervelsen omfatter vandfald i flere kommuner.

Kan faldene hensigtsmæssig utbygges under ett, blir de ogsaa efter § 1 at regne sammen, og da blir faldenes samlede kraftmængde avgjørende for koncessionspligten og dermed for forkjøpsretten.

Ogsaa i dette tilfælde er det dog tillike tænkelig, „at det (teknisk og økonomisk) kan være fuldt hensigtsmæssig at foreta særskilt utbygning af de vandfald, som ligger i hver af kommunerne“ (indst. O XXXIII for 1915 side 16).

Av hensyn hertil er det foreslaat, at forkjøpsretten under denne forutsætning skal tilkomme hver enkelt kommune for sig.

Ifølge post 3 i nærværende § faar § 6 post 2 tilsvarende anvendelse, saaledes at koncessionssøkeren kan kræve at den eller de kommuner, som gjør forkjøpsret gjældende, ogsaa skal overta det øvrige, som er indbefattet i samme retshandel (jfr. likeledes indst. O XXXIII for 1915 side 16 og Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 11).

Ofte vil imidlertid en rationel utnyttelse av vasdraget forudsætte, at utbygningen sker under ett for det hele vasdrag eller for en større del av det, og erhvervelse av en enkelt kommune kunde bli til hinder herfor. For saadant tilfælde er det derfor foreskrevet, at flere kommuner kan gjøre forkjøpsretten gjældende under ett. Blir de ikke enig herom, skal kongen avgjøre, hvilken eller hvilke av kommunerne har størst interesse av forkjøpsretten, og hvem der skal ha den.

Men kongen kan paalægge den eller de kommuner, som saaledes faar forkjøpsretten, pligt til at avgive kraft til de øvrige kommuner, hvor vandfaldene ligger, og fastsætte vilkaarene herfor. (Jfr. ogsaa herom indst. O XXXIII for 1915 side 16 og Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 25—26). Kongen maa her staa helt frit og er ikke bunden av reglerne i § 2 post 12 om grænser for kraftavgivelsen eller de der opstillede regler for prisberegningen.

Den fornødne betryggelse for koncessionssøkeren mot ufordelagtig opdeling af de erhvervede vandfald med grundstykker og rettigheter m. v. ligger i hans ret til at forlange, at kommunerne skal overta alt, som er indbefattet i samme retshandel (jfr. § 6 post 2). Ifølge post 3 i nærværende § kommer nemlig denne bestemmelse ogsaa til anvendelse for kommunerne likesom for staten.

Til post 2. Ogsaa kommunernes adgang til at gjøre forkjøpsret gjældende opstaar, naar ansøkning om koncession er kommet til departementet. Jfr. § 24. Heri ligger at overdragelsen ikke efter dette tidspunkt kan omgjøres mellem parterne eller videre overdragelse finde sted med virkning for det offentlige. Jfr. ovenfor side 107 til § 6, post 3 om at kjøpesummen for den overdragelse, hvortil koncession søkes, blir avgjørende.

Fristen for at gjøre forkjøpsretten gjældende er derimot 3 maaneder, efterat ansøkningen om koncession er kommet til ordføreren. Er flere kommuner interessert, er det aapnet adgang for kommunestyrerne til at træde sammen og træffe fælles avgjørelse, selv om kommunerne ikke støter til hverandre, saaledes som reg-

len er begrænset i formandskapsl. § 14, og selv om nogen av dem er bykommuner. Jfr. indst. O V 1917 side 42.

Hvis kommunestyrerne ikke trær sammen for at avgjøre saken i fællesskap, som der er anledning til efter nærværende post, maa fristen for hver enkelt kommune løpe fra det tidspunkt, saken er kommet til dens ordfører.

Ifølge formandskapslovens § 38 (for byerne § 39) skulde beslutninger om anvendelse af forkjøpsretten godkjendes av amtmanden. Men ved nærværende lov er det foreskrevet — likesom i skogkoncessionslovens § 30 andet led efter tillægsloven af 13de august 1915 — at beslutningen blir gyldig uten saadan godkjendelse, naar den er fattet med $\frac{2}{3}$ s flertal. I motsat fald maa saken paany op i kommunestyret og ellers behandles som i formandskapslovens § 38 (for byerne § 39), hvorefter der er en yderligere frist paa 4 uker for 2den gangs behandling af saken, efterat den er kommet tilbage fra amtmanden. Kommunestyrsnes beslutninger skal i alle tilfælde efter sidste led approberes af kongen. Jfr. forøvrig formandskapslovens § 39 (for byerne § 40).

Beslutningen skal meddeles koncessionssøkeren og sælgeren samtidig med at den straks ekspederes tilbage til departementet. Jfr. skogkoncessionslovens § 30.

Meddelelsen behøver ikke at være ledsaget av krav paa skjøte og tilbud om betaling. Men den kommune, som gjør forkjøpsretten gjældende, er i tilfælde af misligholdelse af forpligtelserne fra sin side stillet likedan som koncessionssøkeren selv. Se bemerkningerne til § 6 post 4 side 109 og den der citerte hrd. i rt. for 1916 side 1240. I samme tilfælde var der spørsmaal om hvorvidt den kommune, som hadde besluttet at gjøre forkjøpsretten (til skog) gjældende, i betimelig tid hadde tat skridt hertil eller tilkjendegit dette. Se især side 1241 og 1243.

Til post 3. Bestemmelserne i § 6 post 2—4 og 5 om forkjøpsrettens utstrækning og om vederlaget m. v. faar tilsvarende anvendelse, likesaa post 6, første punktum, om at skjøn kan fremmes uden særskilt forliksmægling, og fjerde punktum om paaskynende regler ved appell samt endvidere post 7 om sælgerens og medkontrahentens ansvar med hensyn paa levering af eiendommen i uforringet stand.

Skjønnet maa være iverksat saaledes, at stevning er forkryndt inden en maaned, efterat ordføreren har mottat saken. Det er altsaa heller ikke her nok, at stevningen er kommet skjønsrettens administrator i hænde inden maanedsfristen. Jfr. bemerkningerne ved § 6 post 6, andet led side 113.

Ved hrd. i rd. 1917 side 321 ansaaes en kommunens forkjøpsret (til skog) forspildt, fordi skjøn ikke var betimelig paastevnt.

Er der flere kommuner, som ikke optræder i fællesskap efter

post 1 eller avgjør saken i samlet møte efter post 2, maa fristen for fremme av skjønnene regnes særskilt for hver kommune, efter hvert som saken kommer til dem.

Skjønnet maa desutin fremmes inden 1 maaned efter utløpet av den lovbestemte varselsfrist. Jfr. ogsaa herom bemerkningerne ved § 6 post 6, andet led side 113—14.

Det samme gjelder overskjøn, som maa være tilstevnet inden 14 dage eller — dersom skjønnet har været paaanket til høieste ret — inden 4 uker efterat dom er avsagt. Det staar ikke, at overskjønsstevning skal være forkynnt inden disse frister, hvorfor den almindelige regel maa gjælde om, at det er tidsnok at stevningen er mottat til berammelse av skjønsrettens administrator inden fristernes utløp.

Skjønsmændene skal tas utenfor de interesserte kommuner. Løvrig henvises om skjønnene til bemerkningerne til § 6 post 6 side 111—14. Jfr. § 37.

Til post 4. Jfr. skogkoncessionslovens § 35 a, første led etter tillægsloven av 13de august 1915. Denne bestemmelse er foreskrevet for at ikke kommunerne skal misbruke sin forkjøpsret.

Om inddragning av vederlaget i statskassen vil gjælde den almindelige straffelovs bestemmelser i §§ 36 og 37 om inddragning (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 26).

Til post 5. Jfr. skogkoncessionsls § 35 a, andet led, efter tillægsloven av 13de august 1915. Ogsaa denne post vil tjene til at hindre misbruk av forkjøpsretten. Imidlertid er det rimelig, at der er aapnet adgang for kommunerne til — med tilladelse av kongen — at avhænde noget av hvad de har erhvervet. Paa grund av reglerne i § 6 post 2 vil det jo nemlig let kunne hænde, at kommunerne er kommet til at erhverve mere av eiendom og rettigheter m. v., ja endog løsøre, end de har bruk for.

Uten tilladelse av kongen vil kommunerne i henhold til § 5 formentlig kunne leie bort vandfald, som er erhvervet med forkjøpsret. At leie vandfaldet bort kan neppe i lovens forstand her ansees for jevngodt med at avhænde det. Men leieren maa ihvertfall ha koncession etter samme §.

§ 8.

1. *Naar et vandfald sælges til en anden kommune, har den kommune, hvor vandfaldet ligger, forkjøpsret til dette, saafremt kraftmængden ikke overstiger den i § 7 post 1 nævnte grænse.*
2. *Naar overenskomst er sluttet om salg til en anden kommune av saadant vandfald, som i post 1 nævnt, skal*

sælgeren tilby den kommune, hvor vandfaldet ligger, at træde ind som kjøper. Tilbuddet skal opgi, hvem der er kjøper, og gi oplysning om, hvad der omfattes af salget, og om betalings- og andre kjøpevilkaar.

3. Kommunens adgang til at gjøre forkjøpsret gjeldende opstaar, saasnart det i post 2 nævnte tilbud er indkommet til ordføreren, eller — hvis saadant tilbud ikke tidligere er gjort — saasnart overdragelsesdokument er indleveret til tinglysning eller kjøperen indsat i eiendommens besiddelse.
4. Den, som forlanger at faa tinglyst et dokument angaaende saadan overdragelse som nævnt i post 1, skal godt-gjøre for retsskriveren, at kommunen ikke vil bruke sin forkjøpsret eller har oversiddet fristen for at bruke retten. Blir dette ikke godtgjort, kan retsskriveren dog ikke negte tinglysning; men han skal i saa fald, saavelsom naar han finder det tvilsomt, om erhvervelsen er i strid med kommunens forkjøpsret, gjøre anmerkning herom i panteregistret og paa dokumentet. Anmerkningen skal av retsskriveren uopholdelig meddeles erhververen, sælgeren, kommunens ordfører og amtmanden.
5. Iøvrig faar bestemmelserne i § 7 post 1 andet led, post 2 andet og tredje led, samt posterne 3, 4 og 5 tilsvarende anvendelse. De i § 7 post 2 andet led, og post 3 første led fastsatte frister for erklæring om forkjøpsrettens anvendelse og for tilstevning av skjøn regnes fra den dag, da ordføreren mottok saadant tilbud som i nærværende paragrafs post 2 nævnt.

Til § 8.

Til post 1. Ved denne bestemmelse er der git den kommune, hvor vandfaldet ligger, forkjøpsret ogsaa i tilfælde, hvor erhververen ikke behøver koncession, fordi erhververen er en anden kommune. Forkjøpsretten er betinget av, at vandfaldet i regulert stand ikke utgjør over 5 000 naturhestekræfter. Jfr. § 7 post 1, hvorefter kommunernes almindelige forkjøpsret ogsaa er bestemt ved denne grænse.

Forkjøpsretten likeoverfor private retssubjekter gjelder kun, naar koncession eller tilladelse er nødvendig.

Vandfald, som ikke utgjør mere end det lovbestemte lavmaal

Til § 8

efter § 1 — 1 000 hestekræfter, i tilfælde nedsat indtil 500 efter bestemmelsen i § 1 tredje led — er i almindelighet koncessionsfri for de retssubjekter, som omhandles i § 19, og da er der saaledes heller ikke forkjøpsret.

Efter ordlyden av nærværende § vil derimot forkjøpsret gjælde likeoverfor fremmed kommune uten hensyn til størrelsen av vandfaldet. Det kan synes inkonsekvent, at en utenbygds norsk statsborger eller i det hele tat retssubjekter efter § 19 kan kjøpe vandfald uhindret av forkjøpsret, men derimot ikke en norsk kommune, og dette resultat har maaske ikke været lovgiverens mening. Spørsmålet er ikke berørt i forarbeiderne. Men det indses ikke andet end at lovens ordlyd her maa bli avgjørende.

Paa grund av reglerne i § 1 om sammenregning av alle vandfald, som erhververen har og som kan utbygges underett, og endvidere paa grund av den absolute maksimalgrænse i samme § første led post 2, kan det forvrig ofte hænde, at forkjøpsretten vil gjælde like overfor norske statsborgere og andre retssubjekter efter § 19 uanset vandfaldets størrelse. Jfr. ovenfor til § 6 post 1, side 105.

Synderlig praktisk betydning har spørsmålet neppe, da en fremmed kommune vel ikke ofte vil prøve at erhverve vandfald utenfor sit eget omraade under de 500 hestekræfter, hvortil grænsen for lavmaalet kan sættes ned.

Kan en fremmed kommune i givet tilfælde gjøre bruk av vandfald under lavmaalet efter § 1, vil ogsaa den kommune, hvor vandfaldet ligger, kunne gjøre det, og det er da i og for sig ikke urimelig, at vandfaldskommunen har forkjøpsret.

Til post 2. Da her ikke er spørsmål om koncessionsdragende og da det kun er den kommune, hvor vandfaldet ligger, som har forkjøpsret, er det foreskrevet en lignende bestemmelse som i loven om smaabruk og boliglaan av 28de juli 1915 § 63, om at sælgeren skal tilby vandfaldskommunen at kjøpe. Sælgeren skal ogsaa opgi hvem (hvilken kommune) der er kjøper, og kan altsaa ikke indskräne sig til bare at meddele, at vandfaldet er eller agtes solgt til fremmed kommune. Der skal ogsaa gis oplysning om salget omfatter andet eller mere end vandfaldet. Jfr. § 6 post 2.

Ved „betalings- og andre kjøpevilkaar“ maa forstaaes oplysninger om kjøpesummens størrelse, om der skal betales kontant eller i terminer og om vederlagets art. Jfr. § 6 post 4.

Til post 3. Dersom overdragelsesdokument blir indleveret til tinglysnings- eller kjøperen indsats i eiendommens besiddelse, opstaar uten videre kommunens adgang til at gjøre forkjøpsretten gjældende, og ellers saasnart tilbud efter post 2 er indkommet til ordføreren. Parterne kan saaledes ikke „utelukke eller forhale kommunens adgang til at gjøre forkjøpsretten gjældende ved at und-

late at indsende det foreskrevne tilbud". (Indst. O V 1917 side 43).

Fristerne for kommunenes erklæring om at ville gjøre bruk av forkjøpsretten og i tilfælde for at opta skjøn er — ifølge post 5 i nærværende § — de samme som efter § 7, henholdsvis post 2 andet led og post 3 første led. Men disse frister begynder ikke at løpe før ordføreren mottar tilbud om kjøp (jfr. indst. O V for 1917 side 43, Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 12).

Faar ordføreren ikke tilbud, vil der alene gjælde den vanlige forældelsesfrist 10 aar (ifølge lov om forældelse av fordringer av 27de juli 1896 § 3) fra det øieblik tinglysning har fundet sted eller erhververen har tat eiendommen i besiddelse.

I likhet med obligatoriske rettigheter vil nemlig ogsaa den paa lovens anordning beroende forkjøpsret være gjenstand for præskription. Jfr. H a m b r o s bok om forældelse av fordringer side 19 —20 og 26.

Til post 4. Jfr. den tilsvarende bestemmelse i loven om smaaabruk og boliglaan av 23de juli 1915 § 69. Hensigten er paa denne maate yderligere at betrygge den forkjøpsberettigede kommune (jfr. indst. O V for 1917 side 43, Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 12).

Om retsskriveren forsømmer at gjøre anmerkning og gi meddelelser som foreskrevet, har vandfaldkommunen selvagt sin forkjøpsret i behold. Men som til slutten av forrige post anført, er forkjøpsretten gjenstand for præskription, omend først etter den vanlige 10-aarsfrist.

Til post 5. Ligger vandfaldet i flere kommuner, kommer § 7 post 1 andet led til anvendelse.

I det hele tat gjælder § 7 paa lignende maate her, bortset fra de forskjellige regler med hensyn paa tidspunktet for adgangen til at gjøre forkjøpsretten gjeldende og tidspunktet for fristerne til at avgi erklæring herom og avholde skjøn.

§ 9.

1. *Hvis staten ikke benytter sin forkjøpsret efter § 6, har den amtskommune, hvor vandfaldet er beliggende, forkjøpsret til vandfaldet, saafremt det antages ved regulering at kunne utbringes til mere end 5 000 naturhestekræfter. § 1 sidste led faar tilsvarende anvendelse.*

Gjelder erhvervelsen vandfald i flere amtskommuner, faar § 7, post 1 andet avsnit tilsvarende anvendelse.

2. *Amtskommunens adgang til at gjøre forkjøpsret gjeldende opstaar, saasnart staten har truffet bestemmelse*

om ikke at benytte sin forkjøpsret. Forkjøpsretten bortfalder, hvis ikke beslutning om at gjøre den gjeldende er fattet i lovlig amtstingsmøte eller efter amtstingets be myndigelse av amtsutvalget inden 3 maaneder, efterat amtmanden har mottat saken fra departementet med underretning om, at statens forkjøpsret ikke blir benyttet.

Beslutning om at benytte amtskommunens forkjøpsret skal uten ophold indsendes til vedkommende departement og samtidig meddeles koncessionssøkeren og sælgeren.

3. *Bestemmelserne i § 6, post 2, 4, 5, 6 og § 7, post 4 og 5 faar tilsvarende anvendelse.*

Er der allerede holdt skjøn i henhold til § 6, post 2, 4 eller 5, blir dette bindende ogsaa i forhold til amtskommunen. Er bare underskjøn holdt, kan dog amtskommunen tilstevne overskjøn. Stevning til dette maa forkynnes inden 1 maaned, efterat amtmanden mottok saken, og overskjønnet maa fremmes inden 1 maaned efter utløpet av den lovbestemte varselsfrist.

Til § 9.

Amterne har subsidiær forkjøpsret (efter staten) til vandfald, som kan utbringes til mere end 5 000 naturhestekræfter. Herreds- og bykommuner har overhodet ikke forkjøpsret til vandfald over denne størrelse. Gjælder erhvervelsen vandfald i flere amter, kommer § 7 post 1 andet led til anvendelse saaledes at der gjælder de samme regler om forkjøpsret — i fællesskap eller særskilt — for amtskommunerne som for andre kommuner.

Til vandfald under 5 000 naturhestekræfter har amterne overhodet ikke forkjøpsret, selv om hverken herred eller by eller staten gjør bruk av sin forkjøpsret.

Har herreds- eller bykommuner gjort gjeldende, at vandfaldet ikke kan utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter, og har der i den anledning været holdt skjøn, som er gåaet herreds- eller bykommunerne imot, blir skjøn efter nærværende § og post overflødig.

Har derimot skjøn ikke været avholdt i henhold til § 7 post 1, vil skjøn efter nærværende § og post maatte avholdes, hvis der er tvil om kraftmængden.

Amtets forkjøpsret gjælder kun, hvis staten ikke benytter sin, og det maa da bli amtet som regelmæssig her tilstevner skjøn.

Koncessionssøkeren maa dog ogsaa kunne gjøre det, da spørsmaalet om kraftmængden, efterat det er avgjort at statens eller

herreds- og bykommuners forkjøpsret ikke kommer til anvendelse, derefter vil bli avgjørende for spørsmålet, om der i det foreliggende tilfælde overhodet er nogen forkjøpsret. Jfr. øvrig bemerkningerne ved § 7 post 1 side 117—18.

Til post 2. Adgangen til at gjøre bruk av forkjøpsretten for amtskommunen opstaar i samme øieblik, som staten har bestemt ikke at ville gjøre bruk av sin. Fristen til at træffe beslutning er for amtskommunen den samme som for herreds- eller bykommuner efter § 7 post 2. Denne frist vil ofte kunne bli for kort for amterne. Der er derfor aapnet adgang til at bemyndige amtsutvalget til at træffe avgjørelsen. Er saadan bemyndigelse ikke git, maa der om fornødet holdes ekstraordinært amtsting.

Det maa staa i amtstingets haand at gi amtsutvalget en allmindelig bemyndigelse til at træffe bestemmelse angaaende spørsmaal om anvendelse av amtets forkjøpsret til vandfald i det hele tat. Skulde bemyndigelsen bare kunne gis for det enkelte tilfælde, vilde det ha liten praktisk betydning, da amtstinget jo i saafald maatte behandle spørsmålet om bemyndigelsen og da like-saa godt kunde avgjøre selve saken med det samme.

Sidste led i denne post svarer til sidste led i § 7 post 2.

Til post 3. Hvis staten har holdt underskjøn i henhold til § 6 post 2, 4 eller 5, er der aapnet den samme adgang for amtskommunen til at tilstevne overskjøn, som gjælder for staten efter § 6 post 6 andet led, naar kommuner har avholdt skjøn i de tilfælde, hvor statens forkjøpsret er subsidiær. Om forkynelse av stevning til og fremme av overskjøn for amtet gjælder isaafald samme frister som for staten. Se herom bemerkningerne til § 6, post 6 side 111—13.

§ 10.

Naar en norsk kommune erhverver vandfald, som antages ved regulering at kunne utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter, har den eller de kommuner, hvor vandfaldet ligger, ret til at forlange kraft avgitt etter nærmere bestemmelse av Kongen overensstemmende med forskriftene i § 2 post 12.

§ 1 sidste led faar tilsvarende anvendelse.

Til § 10.

Ved denne § suppleres bestemmelserne i § 8. Naar vandfaldet utgjør mer end 5 000 hestekræfter, har vandfaldskommunen ikke forkjøpsret likeoverfor anden norsk kommune, men derimot ret til at forlange kraft avgitt overensstemmende med lovens regler

om kraftavgivelse i § 2, post 12. Det heter, at det skal ske efter nærmere bestemmelse av kongen, og der opstaar da spørsmål om kraftmængden skal være begrænset til de vanlige 10 % efter § 2 post 12 eller fastsættes av kongen.

I § 7 post 1 andet led om lignende pligt for den eller de kommuner, som faar forkjøpsretten, er det uttrykkelig foreskrevet, at kongen gir nærmere regler ogsaa om de kraftmængder, som skal avstaaes.

Nærværende § var foreslaat av specialkomiteen i 1917. Det heter i komiteens indstilling O V 1917 side 44, at vandfaldskommunen, naar den ikke har forkjøpsret, „bør til giengjeld ha ret til at kræve avgivelse av kraft overensstemmende med de almindelige regler om kraftavgivelse i § 2, post 12“.

Til de almindelige regler om kraftavgivelse hører unegtelig ogsaa procentbegrensningen. Efter denne motivering og da ordlyden ogsaa synes bedst at stemme hermed, maa loven vistnok forstaaes saaledes, at kongen er bunden ved nævnte begrensning, men at grænsen kan sættes høiere i særlige tilfælde, saaledes som § 2 post 12 gir adgang til. Men ogsaa forsaavidt vil da § 2 post 12 være bindende, som der altid maa forbeholdes vandfaldskommunen i ntl 10 % uanset øieblikkets behov (se herom ovenfor side 63), at avg i efter kongens nærmere bestemmelse og ihvertfald med varsel saaledes som foreskrevet i § 2 post 12 fjerde led.

KAPITEL II.

OM BERGVERK.

Vor bergverkslov er bygget paa forudsætningen om at ertser og metaller tilhører staten som regale. Men regalet er frigit til dem, som gjør ertsfund og anmelder og muter disse og iagttar forskrifterne overensstemmende med bergverksloven for at bevare sin ret. I konkurranceforhold mellem flere anmeldere og mutere paa samme ertsanvisning har første finder første ret.

I motsætning til bergverksfrihetens system efter vor ret, som forsaavidt ogsaa stemmer med tysk ret, gjælder ifølge fransk ret koncessionssystemet. Det vil si: Staten overlater retten til at drive en forekomst til den, som antas at ha de bedste forudsætninger, og som det offentlige i det helestat ser sig bedst tjent med at tildele denne ret.

Efter engelsk retsopfatning — paa forskjellig vis modifisert i De forenede stater — tilhører mineralerne i almindelighet grundeieren.

Bergverksfriheten efter vor ret kan naarsomhelst indskrænkes eller ophæves og det frigivne bergregale forbeholdes staten. I selve bergverksloven (§ 75) er forbeholdt eneret for staten eller Kongsvinger sølvverk til at drive sølv- og guldførende gange i enkelte prestegjeld.

Ved lov av 24de september 1851 om forandringer i bergverkslovens § 75 blev det dog bestemt, at kongen kunde gi tilladelse til at foreta undersøkelse og med Stortingets samtykke avslutte kontrakter med private om bergverksdrift „paa et visst areal“ indenfor omraadet av disse prestegjeld. I denne forbindelse merkes kgl. res. 6te juli 1891.

Ved love av 19de april 1873 og 26de april 1875 om forandringer i bergverksloven blev det bestemt, at lerjernsten for hen-

holdsvis 2 og 4 aar ikke skulde være gjenstand for muting og berggregalet forsaavidt helt forbeholdt staten i samme tidsrum.

Ved lov om ret til at utvinde guld m. v. av 17de juni 1869 § 2 blev det foreskrevet, at bergverksdrift paa ædle metaller, hvorved forstaaes guld, sølv, platina og kviksølv, paa statens eien-domme i Finmarkens amt kun maatte uteses paa de betingelser, som kongen bestemmer. Jfr. kgl. res. 13de april 1871, 20de januar 1900 og 2den mars 1903. Derimot kunde ædle metaller ogsaa paa statens grund i Finmarken fremdeles være gjenstand for skjærning, anmeldelse og muting efter bergverksloven. Jfr. Helland side 590—591.

Ved koncessionsloven av 1909 blev der ikke gjort nogen forandring i reglerne om adgangen til at erhverve ret til metaller og ertser ad originær vei ved anmeldelse og muting efter bergverksloven. Men derimot blev muterens ret til at foreta drift helt ophævet og gjort avhængig af koncession med dertil knyttede betingelser.

Forsaavidt blev reglen overalt den samme som ifølge loven av 17de juni 1869 for ædle metaller paa statens grund i Finmarken.

I virkeligheten har vi nu hos os et blandingssystem av bergverksfrihet og koncessionstvang. Den første findes ret gjelder fremdeles saaledes, at staten ikke kan gi koncession til nogen anden, og om det ved en feiltagelse sker, kan han eller hans rets-eftersølger gjøre sin ret gjeldende ved søksmaal. Hvis han eller hans rets-eftersølger faar dom forat være bedst prioriteret til en omtvistet ertsanvisning, er det dermed avgjort, at den som maatte ha faat koncession, overhodet ingen ret har, hvorfor koncessionen i saafald blir uten retslig betydning.

I det hele viser forskjellen mellom koncessionssystemet og vort system sig deri, at staten ikke er koncessionærens hjemmelsmand, og at koncessionen ikke i og for sig er retsstiftende saaledes som i et land med ublandet koncessionssystem.

I sin virkning falder imidlertid vort system nu sammen med koncessionssystemet, forsaavidt som den ret, som stiftes ved muting i henhold til bergverksloven, ikke længer gir ret til at foreta drift som efter bergverksloven.

De rettigheter, som omhandles i nærværende kapitel, er de samme som efter bergverksloven er gjenstand for muting, nemlig retten til alle metaller og ertser undtagen myr og somalm, som tilkommer grundeieren. I denne forbindelse kan merkes h.r.d. i rt. for 1911 side 453, hvorefter en manganforekomst antas at være myrmalm i bergverkslovens forstand, hvorfor de av bergmesteren utstedte mutingsbreve blev kjendt ugyldig.

Ved den nævnte lov om ret til at utvinde guld av 17de juni 1869 § 1 er det bestemt, at ogsaa retten til at utvinde alluvialt

guld bare tilkommer grundeieren, og at kongen skal bestemme, paa hvilke betingelser utvinding av slikt guld kan tillates paa statens grund.

Andre mineraler — end mutbare ertser og metaller — tilkommer idetheletat efter vor ret grundeieren. Erhvervelse av andre mineraler gaar derfor ind under reglene i kapitel III om anden fast eiendom, forsaavidt de samme steds omhandlede særlove ikke kommer til anvendelse. Se indledningen til kapitel III.

Der er ikke god sammenhæng mellem forskjellige regler i bergverksloven og i nærværende lov. Jfr. bemerkningerne ved § 42.

Den 13de juli 1907 avgav en i dette øiemed nedsat departemental komite utkast til ny bergverkslov med motiver.

I 1912 forelaa kgl. prp. herom (Ot. prp. 18 for 1912). Men overensstemmende med indst. O nr. 118 for s. a. blev propositionen besluttet ikke tat under behandling (Ot. forh. for 1912 side 968).

Siden har ny proposition ikke været fremsat.

Ifølge kgl. res. 5te novbr. 1907 behandles koncessioner efter nærv. kapitel av handels- og industridepartementet. Naar intet andet departement uttrykkelig er nævnt, menes derfor her dette departement.

§ 11.

Uten koncession kan ingen andre end staten, norske kommuner og norske statsborgere samt korporationer, stiftelser, aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, som har helt norsk styre med sæte i Norge, utøve den i bergverkslovgivningen omhandlede ret til skjærping, anmeldelse og muting eller paa anden maate med fuld retsvirkning erhverve eiendomsret eller bruksret til mutbare anvisninger eller gruber, som gaar ind under bergverkslovgivningen, det være sig paa egen eller anden mands grund.

TIL § 11.

Kredsen av retssubjekter, som frit kan erhverve bergverk efter nærværende §, er videre end efter § 19 om erhvervelse av anden fast eiendom, idet her intet er foreskrevet om at grundkapitalen i selskap skal være norsk, eller at øiemedet for korporationer og stiftelser skal være almennnyttig. Det er tilstrækkelig at selskap m. v. har helt norsk styre med sæte i Norge.

Om selskaper med begrænset ansvar henvises til bemerkningerne ved § 2 side 42. Likesaa om kommanditselskaper og des-

uten nedenfor ved § 39. Om den nu utdøde form for selskap med delt ansvar — bergverksselskapet — se *Plato* I side 24, jfr. lov om Røros kobberverk av 12te september 1818 med forskjellige tillægslove, ophævet ved lov av 8de juli 1908. Om korporationer og stiftelser henvises til side 43—44 ved § 2.

Den ret, som er forbeholdt de i nærværende § opregnede retssubjekter i henhold til bergverksloven, er retten til at skjærpe, anmeldre og mute.

Om skjærping henvises til *Helland* s. 218, 220—221.

Den, som vil skjærpe paa anden mands grund, maa enten ha samtykke av eieren (eventuelt brukeren) eller være utstyrt med skjærpeseddel fra vedkommende bergembedsmand efter bergverkslovens § 2. Kun de retssubjekter, som omhandles i nærværende §, kan faa skjærpeseddel. Skjærping paa egen eller andenmands grund — med hans samtykke — maa derimot være fri, da den videregaaende forføining prøvedrift etter § 18 er fri for enhver.

Ved skjærping stiftes imidlertid overhodet ingen tinglig ret for nogen, og den ret som skjærpeseddel hjemler til at foreta skjærningsarbeider, er ikke gjenstand for overdragelse. *Scheel* side 516.

Heller ikke er skjærpingen noget led i erhvervelsen av rettigheter etter bergverksloven, og et skjærp som saadant er likesaa-litt som retten etter skjærpesedlen gjenstand for overdragelse.

Først ved anmeldelse og (efterfølgende) muting stiftes — ad originær vei — en ret til et skjærp eller et ertsfund i det hele tat.

Betegnelsen skjærp brukes imidlertid ofte feilagtig om en anmeldt eller mutet ertsanvisning, og anmeldelse etter bergverksloven kaldes stundom uriktig for skjærpeseddel.

Den, som overensstemmende med bergverkslovens § 7 har anmeldt sit fund, sikrer sig derved i forhold til senere findere og anmeldere en fortinret til gjennem muting og utmaal at faa eneretten til en opdaget ertsanvisning.

I tilfælde av konkurrance har første finder prioriteten, naar han uten utilbørlig ophold indgir anmeldelse til lensmand eller magistrat om fundet og i det hele tat iagttar bergverkslovens regler. Jfr. bergverksl.s § 9, fjerde led. Se forøvrig nærmere *Helland* side 251 flg.

Om de fordringer, som stilles til indholdet av en anmeldelse m. v., merkes især h.r.d. i rt. for 1905 side 369.

Inden lovens frister maa anmelderen til videre sikring av sit fund begjære muting efter bergverkslovens § 9. Bergmesteren er pligtig til at utfærdige mutingsbrev til enhver, som begjærer det, og har paa dette stadium ingen adgang til at prøve prioriteten mellem forskjellige retssubjekter, som muligens samtidig maatte forlange muting paa samme fund.

Muting kan ogsaa finde sted direkte, uten forutgaaende an-

meldelse. Dette er avgjort ved h.r.d. i rt. for 1894 side 567. Se ogsaa Helland side 283—284.

Den som har faat mutingsbrev, har etter bergverkslovens § 18 ret til at erhverve grund og vand i visse øiemed. Herom henvises nedenfor til bemerkningerne ved § 40.

Desuten gir mutingsbrevet ret til at drive den anvisning, det gjelder. Siden koncessionsloven av 1909 og ifølge nærv. lov (næste §), maa dog muteren tillike ha koncession til drift.

Derimot gir mutingsbrevet selv med koncession ingen eneret til driften. Det opnaaes først ved at muteren faar utmaal paa en ertsanvisning etter bergverkslovens § 21.

Under utmaalsforretningen maa bergmesteren i tilfælde av tvist eller konkurrance om anvisningen prøve de forskjellige muteres prioritet etter mutingsbreve og anmeldelser og bedømme lovligheten av disse dokumenter — i tilfælde tillikemed fristbevillinger efter bergverkslovens § 30. De avgjørelser som bergmesteren træffer, er gjenstand for prøvelse av domstolene ved søksmaal fra første instans. Se f. eks. h.r.d. i rt. for 1914 side 165.

Angaaende spørsmålet om rette vedkommende var stevnt som motpart under en utmaalsforretning, kan merkes ord. i rt. for 1910 side 967.

Det almindelige middel til at faa løsning paa tvist om ertsanvisninger er da at forlange utmaal og i tilfælde bagefter anlægge sak.

Det er dog forekommert, at en muter har saksøkt en anden muter og faat dom for sin fortrinsret i henhold til anmeldelse og mutingsbrev. Se nævnte h.r.d. i rt. 1894 side 567.

Efter den ovenfor side 2 omhandlede lov av 9de juni 1903 kunde enhver trit anmeldte eller mute i henhold til bergverksloven paa egen grund.

Men der var efter nævnte lov ikke adgang til fri erhvervelse paa anden maate av bergverksrettigheter selv paa egen grund.

Da mutbare metaller og ertser ikke omfattes av grundeieretten, er der ikke retslig seet nogen aarsak til at skjelne mellem bergverksrettigheter paa egen og anden mands grund.

Ved koncessionsloven av 1909 ophørte enhver saadan skjelen.

Bergverksrettigheternes uavhængighet av grundeierdommen og grundeierens retslige forføninger over samme er kommet skarpt til uttryk allerede ved h.r.d. i rt. for 1877 side 657.

Andre retssubjekter end de, som nævnes i nærværende §, kan overhodet ikke erhverve nogen ret ved at anmeldte eller mute efter bergverksloven. En anmeldelse indgit av eller et mutingsbrev utstedt til andre retssubjekter vil være uten retslig betydning og

en nullitet. Der kan ikke gis koncession til saadan erhvervelse. Ordene „med fuld retsvirkning“ i nærværende § gaar kun tilbake paa bestemmelsen om at erhverve paa anden maate. Om betydningen herav henvises til side 25—26 ved § 1.

I forbindelse med erhvervelse paa anden maate end ifølge bergverksloven nævnes i nærv. § baade eiendomsret og bruksret til bergverk.

Kontrakter mellem grundeieren og erhververen om mineraler, som ikke er gjenstand for muting, oprettes ofte, maa ske som oftest i form av leie eller bruksret.

Kontrakter om bruksret til mutede ertsanvisninger spiller især nutildags liten rolle. Der har i det hele tat sjeldent været spørsmål om overdragelse af bruksret til bergverk(srettigheter).

Da der siden koncessionsloven av 1909 og efter nærv. lov i alle tilfælde kræves koncession til drift for private retssubjekter og koncessionen er afhængig af betingelser, bl. a. om bergverkets overgang til staten (efter § 13 post 13, jfr. post 16), vil koncession overhodet ikke kunne gis, dersom erhververens ret i forholdet mellem parterne er tidsbegrænset og git formen av en bruksret for erhververen.

Eieren av ertsanvisningerne maaatte da iallefald samtykke i, at disse gaar over til staten ved koncessionstidens utløp, og begreperne eiendomsret og bruksret (for erhververen) vilde saaledes fuldstændig flytte sammen.

Forskjellig fra spørsmålet, om en retshandel kan siges at indeholde overdragelse af eiendomsret eller bruksret, hvorom kan henvises ovenfor side 45 til § 2, er spørsmålet om selve den teoretiske konstruktion av den i henhold til bergverksloven ved anmeldelse, muting og utmaal stiftede ret.

Ved hrd. i rt. for 1908 side 577 er det avgjort, at findrens ret efter bergverksloven ikke kan betragtes som bruksret til fast eiendom. Vederlag for ret til utøvelse av finderens rettigheter antages derfor heller ikke at præskrives efter lov om forældelse af fordringer av 27de juli 1896 § 5,1 (3 aarsfristen). Side 579 er finderens ret karakterisert som en „eiendomsartet ret“.

Ved ord. i rt. 1911 side 1054 er behandlet spørsmålet om en ertsanvisning som gjenstand for eiendomsbeskatning.

I Ot. prp. nr. 11 for 1908 side 12—13 uttales, at den ved kjøp av bergverksrettigheter mot „reyalti“ erhvervede ret, ikke er at opfatte som bruksret, men eiendomsret,

Spørsmålet om arten av den ret, som stiftes ved anmeldelse m. v. efter bergverksloven, har liten interesse med hensyn paa koncession til drift efter § 12 eller erhvervelse og drift efter § 13.

Derimot er det av væsentlig betydning med hensyn paa maaaten eller formen for overdragelse av bergverksrettigheter.

Herom indeholder bergverksloven intet og heller ikke nærv. lov.

I departementsskr. av 25de juli 1899 er uttalt, at avhændelsesdokument paa gruber antages stempelpligtig som endelig overdragelsesdokument, forsaavidt angaar „overdragne mutede gruber samt huse og grunde“, og at bli stempelpligtig ved tinglysing i henhold til loven av 11te april 1885 § 8 (tillægslov til loven om stempelpapir av 9de august 1839) forsaavidt angaar „de overdragne anmeldelser og skjærp“.

Ved hrd. i rt. for 1908 side 154 er det avgjort, at overdragelsesdokumenter paa bergverksrettigheter maa skrives paa stemplet papir som hjemmelsbreve paa eiendoms- og bruksret over fast gods.

Denne dom angik et tilfælde før lov om forandringer i og tillæg til lovgivningen om stempelavgift av 8de juni 1907. I denne lovs § 4 er bestemt, at dokumenter, hvorved bergverk(anvisning) overdrages, efterat muting er erhvervet — herunder ogsaa transportpaategninger paa mutingsbreve og avskrifter av utmaalsforretninger — i henseende til stempelpligt og beregning af stempelavgift „ansees like med dokumenter, som avgir hjemmel for avstaaet bruksret over fast eiendom“. Se lov 9de august 1839 § 2.

I denne forbindelse merkes tillægslov til loven om stempel papir av 11te april 1885, datert 24de juni 1915 § 8.

Ved den i hrd. i rt. 1908 side 154 omhandlede sak hadde den underordnede instans — Kristiania byret — uttalt i sine præmisser, at en mundlig overdragelse i forbindelse med overleverelse av mutingsbrev og muligens andre vedkommende dokumenter (anmeldelser og fristbevillinger) er tilstrækkelig til at sikre kjøperen fuld rettsbeskyttelse. Det kunde efter byrettens mening ikke antas „at den oprindelige rettighetshavers overdragelse av sin ret til en anden utkraevar tinglysing eller i det hele tat noget særlig overdragelsesdokument“.

Ved høiesteretsdommen blev det ikke avgjort, om bergverksrettigheter kan overdrages formløst eller om der kræves tinglyst overdragelseserklæring.

Men i rt. for 1911 side 192 hævder høiesteretsassessor Arne Vogt, at det fremgaar av rettens argumentation ved denne dom, „at den deler den opfatning, at bergverksrettigheter i enhver henseende maa betragtes og behandles som fast eiendom“.

I praksis vil man dog neppe finde eksempel paa, at overdragelse, neppe heller pantsættelse, sker bare ved tinglysing. Erhververen eller panthaveren vil for sin egen sikkerheds skyld og til undgaaelse af tvistigheder tillike forlange sig alle dokumenter vedkommende ertsanvisningerne utlevert.

Imidlertid er anmeldelser og mutingsbreve ihvertfald ikke om sætningspapirer.

Derfor har ogsaa justisdepartementet i skr. av 8de mai 1911 meddelt, at der ikke kan gis mortifikationsbevilling

paa forkommet mutingsbrev og fristbevilling, da disse dokumenter ikke nødvendig maa haves tilstede, for at de ved samme hjemlede rettigheter kan gjøres gjeldende. Se lov om mortifikation m. v. av 6te mars 1869 § 2.

I teorien synes tinglysningens anvendelse ved overdragelse eller pantsættelse av bersverksrettigheter at ha vundet anerkjendelse. Se herom avhandling av Taranger og Scheel i rt. 1911 side 65 fl.

Der drøftes tilslut — side 79 — paa hvilket utviklingstrin retten til bergverksdrift blir underkastet de for fast gods gjældende regler. Den ret, som finderen opnaar ved at anmelder en ertsanvisning, antas ikke hverken ifølge lovgivning eller praksis at kunne bli gjenstand for overdragelse eller pantsættelse som fast gods, men derimot den ved muting erhvervede ret, uten hensyn til om muteren allerede har faat utmaal eller ei og uanset det i sig selv tvilsomme spørsmål, om allerede den ved muting eller først den ved muting i forbindelse med utmaal erhvervede ret bør betrages som eiendomsret (rt. side 79 jfr. side 75).

Scheel (Tingsretten) side 517 synes dog tilbøelig til at anta, at tinglysing først vil ha betydning, naar der er holdt utmaal, fordi der da først „foreligger en gjenstand for rettighet, der kan sidestilles med grube som gjenstand for eiendomsret“.

Invertfald mener Scheel (Tingsretten) at den ret, som erhverves ved anmeldelse og som „egentlig blot medfører en fortrinlig adgang til at erhverve en ret“, har saa liten likhet med eiendomsret over grund, „at tinglysningsreglerne neppe uten positiv lov kan ansees anvendelige paa saadanne rettigheter“.

Spørsmålet er ogsaa indgaaende drøftet i den i indledningen til nærv. kapitel nævnte Ot. prp. nr. 18 for 1912 om ny bergverkslov, side 41 flg.

Efter forslag i denne prp. var mutingen avgjørende for det tidspunkt, da bergverksrettigheter i heromhandlede henseende skulde ansees som fast eiendom, „fordi den ret, som opnaaes ved en foretagen anmeldelse, er av en saa foreløbig natur, at det ikke vilde falde naturlig allerede paa dette trin at behandle forekomsten som fast gods“.

Meget ofte finder imidlertid invertfald overdragelse, vistnok sjeldnere pantsættelse, av bergverksrettigheter sted blot ved oprettelse av uthylst overenskomst og overlevering av anmeldelser, mutingsbreve og fristbevillinger.

Forsiktigvis bør baade tinglysing og overlevering av bergverkspapirerne finde sted.

Overdragelses- eller pantsættelsesdokument vil imidlertid ogsaa omfatte ertsanvisninger, som i tilfælde endnu bare er anmeldt, ikke mutet. Tillægges der først tinglysingens retsvirkning uten uttrykkelig lovhemmel, synes det vanskelig — likeledes uten lov-

hjemmel — samtidig at begrænse retsvirkningen enten bare til utmaalte eller mutede ertsanvisninger, aldenstund retten efter en anmeldelse ogsaa i sig selv uomtvistelig er gjenstand for overdragelse.

§ 12.

Uten koncession maa ingen andre end staten og norske kommuner sætte igang regelmæssig bergverksdrift paa mutbare metaller og malmer her i riket.

Til § 12.

Uttrykket „regelmæssig bergverksdrift“ er brukt i motsætning til den drift, som omhandles i § 18 i undersøkelsesøiemed, hvorom henvises til bemerkningerne sammesteds (jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 64).

Igangsættelse av drift uten koncession blir ellers rammet av den almindelige straffelovs § 332 første led. Jfr. straffelovens § 36 om inndragning av utbyttet av ulovlig virksomhet.

Forbudet i nærværende § mot drift uten koncession har alene betydning i forhold til erhvervelse efter foregaende § eller i tilfælde efter § 17, hvorom henvises til bemerkningerne der.

Ellers behøves der nemlig ogsaa koncession til selve erhvervelsen ifølge § 13.

Koncessionen omfatter isaafald baade erhvervelse og drift paa en gang. Som i bemerkningerne ved § 13 anført vil der ikke bli spørsmål om koncession bare til erhvervelse, men vel bare til drift, nemlig for retssubjekter, som med fuld retsvirkning har erhvervet i henhold til foregaende §. Jfr. dog ogsaa § 17.

Likesom bergregalet naarsomhelst helt eller delvis kan forbeholdes staten (jfr. indledningen til dette kapitel og bemerkningerne ved foregaende §), saaledes kan det ogsaa naarsomhelst indskrænkes eller begrænses saaledes som skeet allerede ved koncessionsloven av 1909, hvorfra nærv. § er gaat over i denne lov.

Dog opstaar i denne forbindelse spørsmålet om vel erhvervede rettigheter og forbudet i grls § 97 mot at gi lov tilbakevirkende kraft.

I forarbeiderne til den ovenfor side 2 nævnte lov av 9de juni 1903, hvorved den almindelige ret for alle til at anmeldte og mute efter bergverksloven blev begrænset, er det uttalt som en forudsætning, at en utlænding, som før lovens ikrafttræden hadde anmeldt et fund efter bergverksl. § 7, maatte beholde sin ret, „idet anmeldelse, naar ellers de givne forskrifter befølges, er det avgjørende for finderens ret efter bergverksloven“.

Denne velvillige fortolkning holder dog neppe stik.

I forbindelse med nærv. § gjælder det vistnok ikke spørsmålet om adgang til muting, men om mutingen for den, som har anmeldt før koncessionsloven av 1909 traahte ikraft, skal medføre ret til drift, naar han først har mutet efter lovens ikrafttræden.

Dette kan ikke antages.

Ved anmeldelsen opnaar erhververen nemlig kun en fortrinsret i forhold til senere anmeldere til at faa muting med ret til drift og eneret ved efterfølgende utmaal, saalænge bergregalet overhodet er frit. Enhver anmelder maa være forberedt paa, at det naarsomhelst kan bli inddrat eller indskrænket.

Men den, som hadde faat mutingsbrev før koncessionsloven av 1909 traahte ikraft, har derved ifølge bergverksloven opnaadd en ret til drift, som ikke ved senere lov kan berøves ham. Skulde ikke det være rigtig, vilde alle ældre igangværende bergverker ogsaa ved koncessionsloven av 1909 være kommet under koncessionstvang. Det faktum, at drift er sat igang eller foregaard, er nemlig i sig selv ikke retsstiftende.

Der kunde maaske reises spørsmål om det ikke skulde være nødvendig før lovens ikrafttræden at ha erholdt utmaal paa en mutet anvisning, for at retten til drift skulde bli upaavirket af nærværende §. Men heller ikke utmalet er retsstiftende i forhold til det offentlige. Ved utmaalsforretningen blir det alene avgjort, at den som faar utmalet, i forhold til andre konkurrerende mutere er eneberettiget til drift paa den ertsanvisning det gjælder.

Den her hævdede opfatning stemmer i alt ogsaa med Scheel side 546.¹ Jfr. avhandling i rt. 1910 side 33 av overretssakfører Bachke. Denne forfatter synes imidlertid ogsaa at hævde, at bergverksrettigheter mutet før koncessionsloven frit kan overdrages til nye erhververe efter lovens ikrafttræden. Om indskrænkning i den fri adgang hertil vil imidlertid ikke gjælde andet end om lignende indskrænkninger for al anden eiendom eller rettighet. Det samme gjælder spørsmålet om adgangen til at gjøre tilladelsen til at erhverve avhængig af betingelser med byrder av økonomisk art for erhververen eller med økonomiske fordele for staten. Herom henvises til vandfaldskapitlet side 45—46 ved § 2.

¹ Jfr. note 27 sammesteds. Uttalelser, som maaske kan forstaaes i modsat retning, findes i præmisserne til hrd. i rt. 1904 side 525. Se især side 528.

§ 13.

Norske og fremmede statsborgere samt aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, korporationer og stiftelser kan, naar ikke almene hensyn taler derimot, faa koncession til at erhverve og drive mutbare anvisninger eller gruber paa de nærmere betingelser, som Kongen fastsætter.

Ved meddelelsen av koncession og fastsættelsen av betingelser skal fornemmelig følgende grundregler iagttaages :

1. Koncessionen gives til bestemt person, selskap, korporation eller stiftelse. Som regel bør det kræves, at selskapets, korporationens eller stiftelsens styre har sit sæte i Norge, og helt eller delvis bestaar av norske statsborgere. Det kan sættes som betingelse, at der aapnes adgang for norsk kapital til at delta i foretagendet. Er det et selskap, som søger koncession, kan der sættes betingelser sigtende til at hindre, at en majoritet av selskapets parter eller aktier kommer til at tilhøre fremmede statsborgere, utenlandske selskaper eller nogen, som forøvrig driver bergverksdrift her i riket, eller som sitter inde med aktie-majoriteten i noget andet selskap, der driver bergverksdrift her i riket. Det bør som regel ogsaa stilles som betingelse, at selskapets grundkapital, naar regelmæssig bergverksdrift begynder, skal utgjøre mindst en tredjedel av omkostningene ved erhvervelsen av anvisningen eller gruben og ved opførelsen av de til dens utnyttelse nødvendige anlæg. Videre kan det betinges, at selskapet stiller betryggende sikkerhet for et beløp, som ansees tilstrækkelig til regelmæssig drift i mindst tre maaneder. Denne sikkerhet maa ikke angripes uten departementets samtykke og maa i tilfælde atter fyldes efter nærmere bestemmelse av departementet.
2. Koncessionen gir adgang til utnyttelse av gruben eller anvisningen overensstemmende med koncessionsbettingelserne og den til enhver tid om saadan bedrift gjældende lovgivning.
3. Forberedende arbeider til igangsættelse av bergverksdrift maa paabegyndes inden en bestemt frist. Driften skal

foregaa paa bergmæssig maate overensstemmende med den til enhver tid gjeldende lovgivning. Finder departementet, at driften av en grube i væsentlig grad avviker fra det bergmæssige, og forestilling i den anledning til grubens bestyrer ikke blir etterkommet, kan det forlange, at bergverkseieren fremlægger en plan for et bestemt tidsrum til fremtidig bergmæssig drift av gruben. Planen skal indleveres til departementets godkjendelse senest 4 maaneder, efterat begjæringen er fremsat. Drift kan alene foretages i overensstemmelse med den av departementet godkjendte plan; dog kan avvikeler ske med departementets samtykke. Hvorvidt driften er bergmæssig og overensstemmende med den godkjendte driftsplan, avgjøres i tilfælde af twist ved skjøn.

4. Ved bergverkets anlæg og drift skal saavidt mulig bare benyttes arbeidere og funktionærer, som har norsk indfødsret eller statsborgerret. Dog kan, naar ikke offentlige hensyn taler derimot, ogsaa fremmede arbeidere tillates benyttet, naar de har hat fast bopæl her i riket i det sidste aar. Likesaa skal norsk arbeide, norsk materiel og norsk forsikring fortrinsvis benyttes. De nærmere regler om anvendelsen av denne bestemmelse indtages i koncessionen.
5. Arbeiderne maa ikke paalægges at motta varer istedenfor penger som vederlag for arbeide eller paalægges nogen forpligtelse med hensyn til indkjøp av varer (herunder dog ikke sprængstof, verktøi og andre arbeidsmaterialer). Verktøi og andre arbeidsredskaper, som utlevers arbeiderne til benyttelse, kan bare kræves erstattet, naar de bortkastes eller ødelægges, og da alene med deres virkelige værdi, beregnet efter hvad de har kostet verket, med rimelig fradrag for slitage paa utleveringstiden. Hvis verket holder handelsbod for sine arbeidere, skal nettooverskuddet efter revidert aarsregnskap anvendes til almennyttig øiemed for arbeiderne. Anvendelsen fastsættes efter samraad med et av arbeiderne opnævnt utvalg, som i tilfælde av twist kan forlange saken forelagt for vedkommende regjeringsdepartement til avgjørelse.

Det bør paalægges koncessionären at rette sig efter de bestemmelser, som vedkommende regjeringsdepartement gir til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel med berusende drik blandt den befolkning, som er knyttet til verket. Endvidere bør det paalægges koncessionären at være ansvarlig for, at hans kontraktører opfylder sine forpligtelser overfor arbeiderne ved anlæg tilhørende verket.

6. *Naar koncessionen antages at foranledige en større samling av anlægsarbeidere, bør det paalægges koncessionären ved arbeidets paabegyndelse at sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige til anlægget knyttede befolkning. Det bør ogsaa paalægges koncessionären at stille et passende beløp til raadighet til almendannende virksomhet blandt arbeiderne og til geistlig betjening efter Kirkedepartementets nærmere bestemmelse.*

Videre bør det paalægges koncessionären efter nærmere bestemmelse av medicinalstyrelsen at skaffe arbeiderne den til enhver tid nødvendige lægehjælp ved fastboende læge og at holde et for øiemedet tjenlig sykehus med isolationslokale og tidsmæssig utstyr.

Likledes kan det paalægges koncessionären at erstatte det offentlige utgifter ved forsterket politiopsyn.

7. *Naar omstændighetene gjør det paakrævet eller ønskelig, bør det paalægges koncessionären paa rimelige vilkaar og uten beregning av nogen fortjeneste at skaffe arbeiderne og funktionærerne sundt og tilstrækkelig husrum og tomter til bygning av egne hjem med veier, vand, kloak og elektriske lysanlæg samt grund til forsamlingslokale med læseværelse m. v., til lokale for kooperativ eller anden handelsvirksomhet og lignende — alt efter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.*

Koncessionären er ikke uten vedkommende regjeringsdepartements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter at opsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leiet hos ham. Uenighet om, hvorvidt opsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet.

I tilfælde av salg av hus eller ubebygget tomt skal koncessionären sørge for at indta i hjemmelsbrevet bestemmelse om, at der fremtidig ikke skal kunne beregnes større husleie end, at den dækker forrentning av kapitalen, utgifter til vedlikehold, skatter, avgifter og tilsyn samt passende amortisation. Tilsvarende regler skal gjelde, hvis bygsel eller tomteleie benyttes istedenfor salg. I tilfælde av tvist om leiens størrelse, fastsættes denne av husleienævnen, hvis saadan findes, men ellers av amtmanden.

Naar koncessionen antages at ville medføre en bymæssig bebyggelse eller en større samling av mennesker, bør det paalægges koncessionären at bekoste utarbeidet utkast til reguleringsplan og indsende denne til vedkommende regjeringsdepartement gjennem de stedlige myndigheter. Ved reguleringens fastsættelse kan departementet forlange avstaat av koncessionären uten vederlag grund til offentlige veier og gater — baade i og utenfor det regulerte strøk — samt grund til opførelse av byninger til skoler, kirke, post, telegraf, toldbod, retslokale og fængsel.

Likeledes kan det paalægges koncessionären efter Kongens nærmere bestemmelse at avstaa til vedkommende kommune efter indkjøpspris med tillæg av renter og øvrige utgifter koncessionären tilhørende ubebygget grund, som han ikke har eller antages at faa bruk for til sin bedrift, og som ansees skikket til bebyggelse eller andre kommunale formaal utenfor dem, som er betinget i foregaaende led. Saafremt der ikke opnaaes enighet om overdragelsessummen, skal den fastsættes ved skjøn paa grundlag av foranstaende bestemmelser.

Kommunen kan ikke uten tilladelse av Kongen sælge nogen del av den saaledes erhvervede grund.

8. *Det bør paalægges koncessionären helt eller delvis at erstatte utgiftene til vedlikehold og istsandsættelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antages at bli særlig øket ved bergverksdriften. Veier, broer og kaier, som koncessionären anlægger, skal stilles til fri*

- avbenyttelse for almenheten, forsaavidt departementet fin-
der, at dette kan ske uten væsentlig ulempe for bergverket.*
9. Koncessionæren maa ikke uten vedkommende depar-
ments samtykke indgaa i nogen overenskomst til kunstig
forhøielse av prisene paa bergverksprodukter her i riket.
 10. Det kan i koncessionen bestemmes, at forædlingen av
bergverksprodukterne i størst mulig utstrækning skal fore-
gaa her i riket, og at norske industridrivende skal ha
adgang til at faa kjøpt en viss del av produktionen efter
samme pris og paa samme vilkaar, som opnaaes ved al-
mindelig frit salg. Vedkommende departement kan i det
enkelte tilfælde gi nærmere forskrifter angaaende anven-
delsen av bestemmelser, som er truffet i henhold til
denne post.
 11. Er nogen anvisning eller grube, som omfattes av kon-
cessionen, av koncessionæren eller nogen av dennes nærmeste
forgjængere erhvervet for en pris, som maa antages
at ha staat i aapenbart misforhold til værdien, kan
der sættes betingelser sigtende til at skaffe den tidligere
eier et tillæg til kjøpesummen en gang for alle eller som
en aarlig avgift eller godtgjørelse i anden form.
 12. Det skal paalægges koncessionæren at underkaste sig de
bestemmelser, som til enhver tid maatte bli truffet av
vedkommende regjeringsdepartement til kontrol med over-
holdelsen af de opstillede betingelser. Departementet
kan til utøvelsen af denne kontrol ansætte en kontrolør,
som overensstemmende med en af departementet utfærdiget
instruks skal ha adgang til de kontrolmidler, som
ansees nødvendige. Om berettigelsen af kontrolørens for-
langender med hensyn til kontrollen kan koncessionæren
kræve departementets avgjørelse. Overfor utedkommende
pligter han at bevare taushet om det, som blir ham be-
kjendt. Hans godtgjørelse fastsættes af departementet
og skal erstattes det offentlige af koncessionæren. An-
sættes der en fælles kontrolør for flere anlæg eller for
visse dele af landet, kan det paalægges det enkelte an-
læg at betale en viss avgift til dakkelse af utgiftene ved
kontrollen.

13. Koncessionen gives for et bestemt tidsrum av indtil 50 aar regnet fra koncessionens meddeelse. Ved koncessionsdagens utløp tilfaller bergverket med tilhørende grundstykker og rettigheter inden koncessionsfeltet, det til gruberne hørende egentlige grubemaskineri med tilhørende bygninger samt alle veier inden koncessionsfeltet staten med fuld eiendomsret uten vederlag. Det øvrige til bergverket hørende bygwerk og maskineri, som efter bergverkslovgivningen kan bortflyttes, samt jernveier, taugbaner og utskibningsanlæg kan staten indløse for dets værdi efter skjøn paa sin bekostning eller forlange fjernet inden en av vedkommende departement fastsat frist.
14. For koncessionen kan bestemmes en produktionsavgift av hver ton malm. Avgiftssatsen skal for de første 10 aar fastsættes i koncessionen og senere for indtil 10 aar ad gangen ved overenskomst mellem koncessionären og vedkommende departement eller i mangel av overenskomst ved skjøn av tre mænd, som for hvert tilfælde opnævnes af Kongen. Skjønnets avgjørelse er endelig. Statskassen og koncessionären utreder hver en halvdel av omkostningene ved skjønnets behandling af saken. Skjønsmændenes honorar fastsættes af departementet. Avgiften ansættes til et beløp, som antages at motsvare en av Kongen for den nærmest følgende 10-aars periode ansat procent av malmens værdi paa produktionsstedet, færdig til avlevering til hyttedrift eller til eksport, med fradrag av omkostninger ved grubedrift, skeidning og opberedning og ved transport fra grube til skeidehus og opberedningsverksted, men uten fradrag for administrations- og anlægsomkostninger, renter av anvendt kapital og andre almindelige omkostninger. Kongen kan for bestemte tidsrum frafalde avgiften, saaledes hvis malmen forædles her i riket.
15. Til videre overdragelse av anvisningen eller gruben utkræves koncession, selv om den nye erhverver er norsk kommune eller norsk statsborger. Erhververen maa i ethvert tilfælde underkaste sig de i den oprindelige koncession fastsatte betingelser. Til koncessionen kan

knyttes betingelser, som er omhandlet ovenfor under post 1.

16. Koncession bør bare meddeles, forsaavidt ældre panteheftelser, servituter av væsentlig betydning, leierettigheter og lignende heftelser fjernes eller viker prioritet for de i koncessionen paalagte forpligtelser, derunder ogsaa de mulkter, som kan bli ilagt efter § 26.
17. Der er adgang til i koncessionen at opstille yderligere betingelser, som i det enkelte tilfælde maatte findes paa krævet af almene hensyn eller til varetagelse af berettigede private interesser.

Koncessionen med de til den knyttede betingelser skal tinglyses for koncessionærrens regning. Alle senere tinglyste heftelser paa de i post 13 omhandlede eiendomme og gjenstande bortfalder ved disses overgang til staten ifølge koncessionen. Naar bergverket overgaar til staten, skal en meddelelse herom av vedkommende departement oversendes rettskriveren til tinglysning.

Den, som yder eller har ydet laan mot pant i bergverk, kan, naar betingelserne for erhvervelse efter denne lov forørig er tilstede, paa forhaand meddeles koncession efter nærværende paragraf til at erhverve og drive dette, saafremt erhvervelsen sker gjennem tvangsauktion, og han da fremdeles er panthaver. Koncessionstiden regnes fra koncessionens meddelelse, mens de øvrige vilkaar indtræder, naar erhvervelsen finder sted. Har bergverkets eier, før panthaveren erholder koncession, erhvervet det i henhold til tidsbegrenset koncession, skal koncessionen til panthaveren meddeles for den gjenstaaende del av eierens koncessionstid.

Til § 13.

Om betydningen av ordet koncession henvises til side 17—18 ved § 1. Om hvad der forstaaes ved „almene hensyn“ til side 43 ved § 2.

Kredsen av retssubjekter, som kan faa koncession efter nærværende §, er videre end baade efter § 4 om koncession paa vandfald i særlige tilfælde og § 23 om koncession paa kraftleie. Her er nemlig ikke uttrykkelig foreskrevet, at selskap, korporation eller stiftelse maa ha sæte i Norge, og at styret for et flertal maa be-

staa av norske statsborgere for overhodet at faa koncession. Det er alene paabudt i post 1, andet punktum, at det som regel skal betinges, at styret har sæte i Norge, og at der er norske statsborgere i styret. Har styret ikke sæte i Norge, maa selskap m. v. ha fuldmægtig her i riket efter § 28, andet led.

Fremmede statsborgere maa altid ha fuldmægtig, § 28, første led.

De retssubjekter, som frit kan erhverve bergverksrettigheter efter § 11 enten ved at anmeldelse eller mute i henhold til bergverksloven eller paa anden maate, vil kun behøve koncession til drift.

Andre retssubjekter kan overhodet ikke faa koncession til at erhverve ved anmeldelse eller muting efter bergverksloven, men kun til erhvervelse paa anden maate — bortseet fra bestemmelserne i § 17. Se bemerkningerne der.

Efter ordlyden av nærværende § og teoretisk skulde der intet være til hinder for at gi særskilt koncession paa erhvervelse og særskilt koncession paa drift til andre retssubjekter. Imidlertid har det nok været lovgiverens forudsætning, at koncession til erhvervelse og drift i dette tilfælde skulde være kombineret. Jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 64 til §§ 7 og 8 i prp. Det sker ihvertfald altid paa denne maate, og spørsmaalet har ingen praktisk betydning, da der efter nærværende § post 3 skal sættes betingelser om drift m. v., og betingelserne ifølge loven er de samme enten det gjælder en koncession bare til drift eller tillike til erhvervelse.

En anden sak er det, at der vil kunne være opfordring til at sætte lempeligere betingelser i de forskjellige tilfælde, eftersom det gjælder koncession til norske eller fremmede statsborgere, til selskaper med overveiende indenlandsk eller utenlandsk kapital o. s. v. Jfr. uttalelser under Ot. forh. 1917 side 1195—1196.

Dersom andre retssubjekter end de i § 11 nævnte indgir anmeldelse eller ved en feiltagelse faar mutingsbrev, vil derved overhodet ingen ret stiftes.

Hvis retten efter anmeldelsen eller mutingsbrevet overdrages, vil handelen være ugyldig, fordi der ingen ret er at avslutte kontrakt om. Jfr. det i h.r.d. i rt. for 1870 side 662 omhandlede tilfælde, hvor kjøpekontrakt om mutet anvisning ansaaes ugyldig, fordi anvisningen var falden i det frie, da kontrakten blev indgaat.

Mangelen ved anmeldelse eller muting som nævnt kan ikke avhjælpes ved efterfølgende koncession, fordi koncession til at anmeldre og mute overhodet ikke kan gis (uten efter § 17).

Som i indledningen til dette kapitel side 128 forklaret, virker koncessionen ikke i og for sig retsstiftende, og retssubjekter, som mener at ha en bedre ret end koncessionæren, kan anlægge

sak og opnaa dom herfor, men maa da selv i tilfælde ha koncession. Der gis nemlig ikke koncession for bergverksrettigheter som saadanne, likegyldig hvem der eier dem, men til bestemt retssubjekt. Se § 13 post 1, jfr. § 2 post 1 om vandfald. Se ogsaa § 13 post 15 om, at der kræves koncession til overdragelse av bergverksrettigheter ganske som til overdragelse av koncedert vandfald (§ 2 post 22).

Det er imidlertid vanlig, at koncessionsmyndigheten forlanger legitimation for, at erhvervelsen av de ertsanvisninger, hvorpaav koncession søkes, er i orden enten ad originær eller derivativ vei.

Naar det er bekjendt, at der er tvist om retten til en ertsanvisning, blir koncessionsspørsmålet enten i sin helhet eller ihvertfald for den enkelte anvisnings vedkommende staaende aapent, indtil tvisten enten er ordnet i mindelighet eller avgjort ved endelig dom.

Dersom et retssubjekt ikke søker om eller ikke faar koncession, men dog sitter inde med første finders ret til en ertsanvisning, vil dette ha den følge, at heller ingen anden kan utnytte anvisningen, saalænge den bedst prioriterte rettighetshaver er i stand til at skaffe gyldig grund for at opnaa fristbevilling hos bergmesteren og saaledes kan holde sin ret vedlike efter bergverkslovens § 30.

Er det et retssubjekt, som maa ha koncession til at erhverve, vil dog reglerne i §§ 31 og 32 i tilfælde komme til anvendelse.

Der er ingen sammenhæng mellem reglerne om koncession efter nærv. lov og om fristbevillinger efter bergverksloven. Om endog koncession er negtet, ligger saaledes ikke deri formelt nogen hindring for, at bergmesteren kan gi frist, og om koncession er git, kan bergmesteren negte frist.

De retssubjekter som behøver og faar koncession til at erhverve mutede ertsanvisninger, kan derefter likesom retssubjekter efter § 11 forlange utmaal og begjære frist efter bergverksloven.

Okkupationen av bergverksrettigheter foregaar nemlig ved anmeldelse og muting, og det er alene herfra retssubjekter utenfor den kreds, som omfattes af § 11, er avskaaret. (Jfr. forarbeiderne til den ovenfor side 2 nævnte lov av 9de juni 1903, Ot. prp. nr. 25 for 1900—1901 side 7).

Hvad angaar de betingelser hvorpaav koncession skal meddeles efter nærværende §, vil spørsmålet om forholdet til grundlovens §§ 97 og 105 her ikke komme op, da staten som indehaver af bergregalet uomtvistet kan sætte hvilke betingelser den vil. Sedog det ved foregaaende § side 136 bemerkede om ret-

Til § 13

til drift erhvervet ved muting før koncessionsloven av 1909 og om overdragelse av ertsanvisninger, mutet før denne lov.

Til post 1. Første punktum svarer til § 2, post 1 første punktum.

Andet punktum om at der i styret for selskap m. v. som regel skal være norske statsborgere og at styret skal ha sit sæte i Norge, motsvarer omtrent bestemmelsen i § 4 første led og § 23, første led.

Tredje punktum svarer til § 4, sidste led, sidste punktum.

Fjerde punktum motsvarer § 2 post 1 andet punktum.

Femte punktum om, at grundkapitalen i selskap skal utgjøre mindst $\frac{1}{3}$ del av omkostningerne, naar driften begynder, svarer til § 2 post 1, sidste punktum.

Syvende og ottende (sidste) punktum i nærværende post har intet tilsvarende i lovens øvrige bestemmelser.

Disse regler var sløfet av specialkomiteen i 1915 (jfr. indst. O XXXIII for 1915 side 17), men blev fastholdt i Ot. prp. nr. 15 for 1916 med den begrundelse, at de kunde være paa sin plads likeoverfor selskaper med utenlandsk kapital. (Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 12).

Som ovenfor til § 2 post 1 side 50 forklart, var der bragt paa bane bestemmelser for at skaffe rede paa et selskaps økonomiske forhold ved koncession paa vandfald. Men det blev fundet overflødig, fordi jo koncession kunde negtes, hvor der ikke blev git de oplysninger, som ansaaes ønskelige.

Til post 2. Jfr. § 2 post 2 første punktum og bemerkningerne der side 50—51.

Ifølge kgl. res. 6te februar 1914 hører bergverk til særskilt sundhetsfarlige bedrifter, forsaavidt arbeidet sker under dagen.

Til post 3. Den tilsvarende bestemmelse i koncessionslovens indstilling gik ut paa, at regulær drift av en i koncessionen nærmere fastsat størrelse maatte være kommet igang inden en bestemt frist. I Ot. prp. nr. 1 for 1909 het det, at de „nødvendige anlægsarbeider og øvrige forberedende arbeider“ maatte være paabegyndt inden en frist av ikke over et aar efter at koncessionen var git.

Men den kombinerte justis- og landbrukskomite i 1909 indvendte herimot, at efter denne ordlyd saa det ut som om alle forberedende arbeider maatte være paabegyndt inden fristens utløp, men at dette dog ikke kunde være meningen. Heller ikke var det altid klart, hvilke anlægsarbeider er „nødvendige“. Komiteen fandt ogsaa, at det var betænkelig i loven at ha en ufravigelig frist av kun et aar fra koncessionens meddelelse, og at fristen burde fastsættes af koncessionsmyndigheten i hvert enkelt tilfælde (indst. O II for 1909 side 62). Koncessionsloven av 1909 fik derpå den samme ordlyd, som nu findes i nærv. post i denne lov.

At driften skal foregaa paa bergmæssig maate følger ogsaa av bergverkslovens § 42, hvor det er paalagt bergembedsmanden at ha tilsyn hermed. Jfr. Hellands Bergret side 445. Se ogsaa bergverkslovens § 44.

Yderligere er det foreskrevet efter nærv. lov, at departementet kan forlange at bergverkseieren skaffer en plan for et bestemt tidsrum til bergmæssig drift av gruben i fremtiden, dersom driften i væsentlig grad avviger fra det bergmæssige. Det er kun en teknisk og ikke en økonomisk kontrol, administrationen paa denne maate har anledning til at øve. Der sigtes kun til de bergmæssige og ikke til de økonomiske sider ved driften (indst. O II for 1909 side 64).

Driften kan alene foregaa overensstemmende med den saaledes godkjendte plan for det tidsrum den gjelder, hvis departementet ikke samtykker i avvigelser. Om driften er bergmæssig, avgjøres ved skjøn, og paa samme maate avgjøres det om driften er i overensstemmelse med planen, forsaavd nogen saadan blir fastsat. Om disse skjøn vil gjælde de vanlige regler angaaende skjøn uten forbindelse med domssak. Se § 37 og ovenfor side 24—25 til § 1.

Loven indeholder intet om følgerne av, at de forberedende arbeider ikke igangsættes inden den frist, som er sat i koncessionen eller av, at driften ikke foregaar overensstemmende med reglerne i nærv. post. I praksis løses vanskeligheterne vistnok regelmæssig paa den maate, at kongen eller departementet gir utsættelse med de forberedende arbeider eller tillater stans eller indskrænkninger i engang paabegyndt drift. I koncessioner ihvertfald i den senere tid har det været uttrykkelig sat, at kongen kan gi slik tilladelse for et bestemt antal aar. Det beror saa paa bergmesteren, om koncessionæren kan faa de nødvendige fristbevillinger efter bergverksloven.

I henhold til § 26 vil det kunne fastsættes løpende tvangsmulakter eller bestemmes, at koncessionen bortfalder, hvis betingelserne efter nærværende post ikke overholdes.

Til post 4. Se bemerkningerne ved § 2 post 4 side 54. Ved behandlingen av denne bestemmelse i Odelstinget i 1909 blev der spurt om uttrykket „i det sidste aar“ var saa at forstaa, at arbeideren skulde ha fast bopæl i riket hele det sidste aar (de sidste 12 maaneder), hvilket blev uttrykkelig bekræftet af justisministeren under henvisning til forhandlingerne om den samme bestemmelse i vandfaldskapitlet. (Se Ot. forh. 1909 side 145).

Til post 5. Se bemerkningerne ved § 2 post 5 side 54—56.

Allerede i bergverksl. § 67 er det foreskrevet, at varer ikke maa paanødes nogen istedetfor penge.

Bestemmelserne om bergverkerne handelsret ifølge samme § maatte ansees ophævet og erstattet ved lov om handelen av 8de

Til § 13

august 1842 § 12, jfr. § 16. Sidstnævnte lov er ophævet ved loven om handelsnæring av 16de juni 1907, og bergverker har nu ikke længer nogen særskilt handelsret.

Til post 6. Se bemerkningerne ved § 2 post 6 side 56.

Til post 7. Se bemerkningerne ved § 2 post 7 side 56—59.

Til post 8. Se bemerkningerne ved § 2 post 8 side 60.

Til post 9. Jfr. § 2 post 10 og bemerkningerne side 61—62.

Til post 10. Bestemmelsen er ny i nærv. lov og har sit forbillede i de lignende bestemmelser i vandfaldskapitlet, § 2 post 11. For de produkter, som avses i henhold til nærv. post, skal imidlertid betales samme pris som i almindelighed ved frit salg, mens der efter § 2 post 11 for produkter til landbruket blot skal betales nedsat pris, og for de øvrige der omhandlede produkter en pris med tillæg af en rimelig fortjeneste, bestemt af departementet.

I Ot. prp. nr. 15 for 1915 het det, at der skulde betales slik pris „som ved andet salg kan opnaaes“. Men specialkomiteen i 1917 satte istedet den ordlyd, loven nu har, for at „gi et tydeligere uttryk for, at det er de ordinære gjennemsnitspriser, som blir at lægge til grund, ikke ekstraordinært høie priser, som leilighetsvis har kunnet opnaaes“ (indst. O V 1917 side 46).

Kredsen av de personer, der skal tilgodesees efter nærv. post, er ogsaa snevrere end efter § 2 post 11. Ved nærv. post tilgodeses nemlig ikke andre end norske industridrivende, mens § 2 post 11 tilgodeser indenlandske næringsdrivende i det hele tat og desuten forbrukere.

Til post 11. Se bemerkningerne ved den tilsvarende bestemmelse i vandfaldskapitlet § 2 post 14 side 76—77.

Til post 12. Jfr. bemerkningerne ved den tilsvarende bestemmelse i vandfaldskapitlet, § 2 post 16 side 78—79.

Til post 13. Ifølge koncessionsloven av 1909 var koncessionstidens maksimum 80 aar. I den senere tid var enkelte koncessioner git for like ned til 50 aar, som nu er maksimum. Her er ingen adgang til, saaledes som ved vandfalds- og kraftleiekoncessioner efter § 2 post 17 og § 23 post 1, at sætte tiden indtil 60 aar med samtykke av Stortinget.

Ved „bergverket“, som skal tilfalde staten, menes alle ertsanvisninger overhodet, ikke bare de, som er under drift.

For grundstykker og rettigheter, som skal tilfalde staten, er forsøkt git en begrænsning ved uttrykket „inden koncessionsfeltet“.

Men loven indeholder ingen definition av dette begrep.

I bergverkslovens § 21 handles om, at den som har faat muting, kan forlange sig et felt tilmaalt, og i § 22 foreskrives, at bergmesteren nøie skal undersøke feltets beskaffenhet. Dernæst kommer § 23 om størrelsen av utmaalet.

Ved koncessionsfeltet maa imidlertid forstaaes de anvisninger, anmeldte, mutede eller utmaalte, hvorpaa koncession gis. Efterhvert

som erhvervelse av ertsanvisninger finder sted, vil feltet forsaavidt være git. Det maa imidlertid erindres at utmalet og bergverksrettigheter i det hele tat bare omfatter metaller og ertser, som kan mutes, ikke andre mineraler og ikke selve grunden.

Koncessionsfeltet blir da et retslig, men ikke tillike et geografisk begrep. Sprogbruken „inden koncessionsfeltet“ er forsaavidt mindre træffende, men skulde neppe gi anledning til forviklinger. Uttrykket maa i denne forbindelse nærmest være overflødig. I virkeligheten er nemlig begrænsningen git allerede ved uttryksmaaten „bergverket med tilhørende grundstykker og rettigheter“. Herved maa nemlig forstaaes den ret til vand og grund, som muteren kan ekspropriere efter bergverkslovens § 18, og som han har erhvervet til sin bergverksdrift, enten det nu er skeet ved ekspropriation eller ved overenskomst med eieren.

Ved veier „inden koncessionsfeltet“ maa paa samme maate forstaaes slike veier, hvortil grund kan fordres avstaat efter samme §.

I givet tilfælde vil det neppe være vanskelig at avgjøre, hvilke grundstykker og rettigheter der saaledes maa betegnes som „tilhørende“ bergverket.

Om muterens ret efter bergverkslovens § 18 henvises iøvrig til § 40 og bemerkningerne der.

Dersom koncessionæren erhverver grund i andet øiemed end til bergverksdriften, gjælder herom reglerne i kapitel III. Denne grund tilfalder ikke staten efter nærv. post. Er koncessionæren et retssubjekt, som falder indenfor kredsen af retssubjekter i § 19, kan grunden frit erhverves. Ellers vil der for erhvervelse kunne sættes særskilte betingelser, ogsaa om at grunden skal tilfalde staten, i henhold til § 20. Jfr. ellers det ovenfor ved § 2 post 7 side 59—60 bemerkede.

Efter bergverkslovens § 50 maa bygverk „til grubens befæstning“ ikke bortføres, naar en drift indstilles. Helland side 458 forstaa herved „hele forbygningen, hvadenten det er fortørring eller muring“.

I motsætning til saadan bygverk og det egentlige grubemaskineri nævnes det øvrige bygverk og maskineri hørende til bygverket som gjenstand for indløsning. Saadan bygverk og maskineri blir da ifølge nærv. lov det som der efter bergverkslovens § 50 er adgang til at flytte bort. Indløsningssummen herfor maa bli bestemt ved bortskaffelsesværdien. Naar grubedriften indstilles paa grund av tidsbegrænsningen eller av anden aarsak, er det denne værdi bygverket og maskineriet har for bergverkseieren.

Derhos har staten valget mellem at indløse disse ting eller forlange dem fjernet. Av denne grund maa ogsaa indløsningssummen for jernveier, taugbaner og utskibningsanlæg bli bestemt paa samme maate.

Med hensyn paa jernveier og taugbaner vil der forøvrig ogsaa

være sat særskilte betingelser i koncessioner til anlæg herav efter loven om jernveier til almindelig benyttelse av 12te august 1848 med tillægslove av 23de april 1898, 8de juni 1907 og 22de juni 1917 (jfr. Ot. forh. 1909 side 1146—1147). Ved sidstnævnte tillægslov er tillike git regler om „bruksbaner“, hvorved forstaaes „alle slags jernbaner og sporveier, som ikke er til almindelig anvendelse“, tillike „hængebaner“.

I koncessionsloven av 1909 het det ogsaa om jernveier, taugbaner og utskibningsanlæg: inden koncessionsfeltet. Men i nærværende lov er disse ord i denne forbindelse gåaet ut paa foranledning af specialkomiteen i 1917, som fandt „en saadan begrænsning af statens ret til indløsning ved koncessionstidens utløp unødig og uheldig“ (indst. O V 1917 side 46).

Forandringen har dog i virkeligheten neppe synderlig praktisk betydning. Nogen begrænsning ligger neppe i dette overflødige, tildels misvisende uttryk, men deri, at ogsaa jernveier, taugbaner og utskibningsanlæg skal være „hørende til bergverket“ som saadant.

Ifølge § 17 kan der gis særskilt koncession til at erhverve bergverksrettigheder for en bestemt tid indenfor „et eller flere bestemt angivne felter“. Almindelighed blir slike felter avmerket paa kart, som følger koncessionsdragendet eller foredraget om koncessionen. Heller ikke et saadant felt kan betegnes som et koncessionsfelt i egentlig betydning. Det er et „skjærpefelt“ d. v. s. et omraade, indenfor hvilket der kan skjærpes, anmeldes og muttes.

Koncessionsfeltet i retslig forstand vil ogsaa indenfor saadant omraade være git ved selve bergverksrettigheterne og ved de grundstykker og rettigheder, som blir erhvervet som tilhørende bergverket.

Ifølge bergverkslovens § 19 skulde grund m. v., som avgis efter samme lovs § 18, falde tilbage til grundeieren, naar driften blev nedlagt og bergverket faldt i det frie. I samme lovs § 20 var det foreskrevet, at grundeieren skulde ha fuld erstatning en gang for alle eller en aarlig avgift efter eget valg. Da bergverket med grundstykker og rettigheder imidlertid nu ifølge nærv. lov (og ifølge tilsvarende bestemmelser i koncessionsloven av 1909) skal tilfalde staten enten ved koncessionstidens utløp eller i henhold til § 15 første led, er bergverkslovens § 20 uttrykkelig forandret derhen, at grundeieren skal ha fuld erstatning under den forudsætning, at grunden avstaaes til stedsevarig bruk. Se koncessionsloven av 1909 § 31. Jfr. indst. O II for 1909 side 71—72.

Til post 14. Det er ikke paabudt som ufravigelig regel at fastsætte en produktionsavgift; men det er dog saavidt vites altid gjort siden koncessionsloven av 1909. I indst. O II for 1909 side

77 uttaler den kombinerte justis- og landbrukskomite, at der bør være anledning til at „la kravet paa avgift falde overfor gruber, som er saa fattige, at de ikke kan bære avgiften og følgelig ikke kan komme i drift, hvis avgift ubetinget skal kræves“.

Desuden burde der være anledning til at ordne avgiften saaledes, at „et begyndende anlæg er helt frit i de første aar, idet avgiften først begynder at løpe efter en viss tids forløp“ (indst. O II 1909 side 77).

Særskilt er det samme steds (side 77—78) fremhævet, at avgiften bør nedsættes eller frafaldes, „hvis derved malmens forædling her i riket kan fremmes“, hvorfor sidste punktum herom i nærv. post blev foreslaat af komiteen.

Efter koncessionsloven av 1909 var der ogsaa anledning til at ansætte avgiften til et bestemt beløp af hver ton malm for hele koncessionstiden, hvis dette ansaaes hensigtsmæssig. Men bestemmelserne utgik i Ot. prp. nr. 15 for 1915.

I de koncessioner, som er git siden koncessionsloven av 1909 trædte i kraft, er der ofte indrommet avgiftsfrihet for de første 10 aar, ihvertfald for malm som forældes indenlands, eller der er for de første 10 aar bare betalt et bestemt og forholdsvis lite kontantbeløp.

Ifølge koncessionsloven av 1909 skulde avgiften ansættes til et beløp, som antoges at motsvare indtil 3 procent av malmens værdi efter samme beregningsmaate som ifølge nærv. lov. Procentsatsen skulde være bestemt i selve koncessionen.

I nærv. lov er det foreskrevet, at kongen for de nærmest følgende 10 aar skal fastsætte procenten.

Avgiften vil da indenfor den af kongen saaledes bestemte grænse bli at svare af malmens værdi paa grundlag af lovens regler. Da der i denne værdi ikke skal gjøres fradrag for renter af den i bergverket nedlagte kapital eller „almindelige omkostninger“ i det hele tat, vil det let kunne hænde, at der blir at erlægge avgift, selvom bergverket ikke gir noget nettoutbytte eller gaar med tap.

Men der vil da være anledning for kongen til at frafalde avgiften helt eller delvis i henhold til sidste punktum, hvis det findes rimeligt.

Blir ikke departementet og koncessionären enig om størrelsen af avgiften, som altsaa maa bestemmes ved de 2 faktorer: malmens værdi (pr. ton) efter lovens regler og den af kongen fastsatte procent, skal det ske ved skjøn. Reglerne om saadant skjøn er git ved nærv. post. Det skal altid være 3 mænd, som opnævnes av kongen. § 37 finder her ikke anvendelse og heller ikke de vanlige regler om skjøn uten forbindelse med domssak. Skjøn

ifølge nærv. post er endeligt og der er git særskilt forskrift om omkostningerne og mændenes honorar.

Malmværdien vil selvsagt variere efter prissvingningerne paa markedet og med de omkostninger (ved prøvedrift m. v. og transport), som skal komme til fradrag.

Paa grundlag herav maa altsaa værdien pr. ton bedst mulig anslaaes for hver 10-aars periode, enten det nu sker ved overenskomst mellem koncessionären og departementet eller ved skjøn.

Under 22de juni 1908 blev av Stortinget fattet saadan beslutning:

„De midler, der er indkommet og fremtidig indkommer gennem koncessionsavgifter paa bergverksdrift, avsættes til et fond til bergvæsenets fremme, indtil dette har naadd et beløp paa kr. 500 000,00.

Fondets midler forvaltes og gjøres frugtbringende efter kongens nærmere bestemmelse.

Dets aarlige renteavkastning anvendes efter Stortingets beslutning“.

Se stortingsforhandlinger for 1908 side 2346—2349, jfr. side 1898—1905.

Ved kgl. res. av 9de februar 1909 blev bestyrelsen av fondet henlagt under handels- og industridepartementet.

Til post 15. Jfr. vandfaldskapitlet § 2 post 22 og bemerkningerne der side 86—87.

Til post 16. Jfr. vandfaldskapitlet § 2 post 21 første punktum og bemerkningerne side 86.

Det er vanlig i bergverkskoncessioner at forbeholde det oftentlige 1ste prioritets pant for indtil et bestemt beløp for avgifter og mulakter med sikkerhet i gruber, grundstykker, rettigheter m. v. og bygninger med tilbehør overensstemmende med lov om pant av 8de juni 1895 § 2, hvorefter i forbindelse med bergverk ogsaa kan pantsættes løse maskiner m. v. Jfr. vandfaldskapitlet § 2, bemerkningerne side 89.

Ifølge fattiglovens § 28 skal der ved ethvert bergverk, som kommer i drift og mindst et aar gjennemsnitlig har beskjæftiget 30 arbeidere eller flere, opsamles fond til sikring af fattigkommunen, hvor verket ligger, selvom antallet av arbeidere senere synker til under 30.

Der findes intat i bergverkskoncessioner betingelser om, at koncessionären inden en bestemt frist (vanlig 1 aar) skal stille sikkerhet for sin forpligtelse til at danne saadant fond. Jfr. fattiglovens § 32, første led.

Jfr. vandfaldskapitlet § 2, post 9 første led.

Koncessionen med betingelser skal tinglyses likesom vandfaldskoncessioner. Næstsidste led i denne § svarer til næstsidste led i § 2. Se bemerkningerne ovenfor side 88—89.

Sidste led svarer til sidste led i § 2 i vandfaldskapitlet. Se bemerkningerne ovenfor side 89—90.

Som ved § 11 side 133—34 forklaret, antas bergverksrettigheter at kunne pantsættes efter reglerne om fast gods.

I henhold til bergverkslovens § 52 kan der ogsaa gis underpant i bergverksprodukter (forlagskontrakt). Jfr. h.r.d. i rt. 1893 side 745.

§ 14.

Det aarlige beløp av den i § 13 post 14 omhandlede produktionsavgift utregnes av vedkommende departement paa grundlag av en av koncessionären for hvert aar ført bok, hvori forløpende indføres de utdrevne, skeidede og opberedte mineralers art og mængde. Boken skal indsendes til departementet inden utløpet av det første kvartal i det paafølgende aar.

Undlatelse av at føre eller til bestemt tid indsende den her omhandlede bok straffes med bøter. Indførelse av forsættig urigtige oplysninger i boken straffes med bøter eller med fængsel indtil 4 maaneder.

Avgiften forfalder til betaling 4 uker, efterat koncessionären har mottat meddelelse fra departementet om dens størrelse. Fra forfald beregnes 6 pct. aarlig rente, til betaling sker.

Avgiften inddrives ved utpanning.

Til § 14.

Idet avgiften for hver ton malm er fastsat efter reglerne i § 13 post 14, blir det et regnestykke at finde det samlede avgiftsbeløp for det utdrevne totalkvantum.

Ifølge bergverkslovens § 45 skal der iøvrig ogsaa ved hver grube være en protokol, „hvori maanedlig indføres en oversigt over driften“. I denne forbindelse kan merkes h.r.d. i rt. 1855 side 17.

Jfr. ogsaa bergverksl.s § 71.

De i andet led omhandlede bøter er almindelige straffebøter og maa ikke forveksles med de tvangsmulkter, som omhandles i § 26.

Om renter av forfalden avgift og inndrivelse av avgift ved utpantning gjelder det samme som efter § 5 post 2 og § 23 post 4, jfr. ogsaa § 2 post 13.

Ifølge koncessjonsloven av 1909 var der konkursprioritet for avgiften; men det er avskaffet ved lov om fortrensret for visse fordringer av 31te mai 1912 § 4.

Som ved § 13 post 16 anført, er det vanlig at forbeholder det offentlige 1ste prioritet i bergverket m. v. for avgifter (og tvangsmulkter) indtil et bestemt beløp.

§ 15.

En anvisning eller grube, som omfattes av en i henhold til § 13 meddelt koncession, skal i de tilfælde, hvor den efter reglerne i lov om bergverksdriften av 14de juli 1842 kapitel 6 skulde falde i det fri, isteden tilfalde staten paa samme maate som i koncessionen for koncessionstidens utløp bestemt.

Bestemmelsen i nævnte lovs § 30 kommer ikke til anvendelse overfor anvisning eller grube, som er tilfaldt staten ifølge nærværende lov eller ifølge en i overensstemmelse med samme meddelt koncession.

Til § 15.

For anvisninger eller gruber, som ikke er i drift, maa der begjæres frist efter reglerne i bergverkslovens 6te kapitel.

Dersom frist ikke begjæres i betimelig tid eller bergmesteren ikke finder lovlig grund for at gi frist, skulde anvisningen eller gruben falde i det frie. Bergmesteren kan ikke i det uendelige gi frist for anvisninger, som ikke tas under drift.

Ved lov av 11te mars 1905 (om tillæg til bergverksloven) § 2 er det dog bestemt, at frist skal meddeles, „naar det for bergmesteren godtgjøres, at gruber eller anvisning (skjærp) er nødvendig som reserve eller naturlig tilhører grubeeierens felt“. Men ogsaa her er det forutsætningen, at der ihvertfald findes et „felt“, hvor drift foregaar eller kan paaregnes at ville komme i stand.

Selv om der er git koncession, vil bergverksrettigheter saaledes kunne gaa tapt paa grund av bergverkslovens regler om frist. Se ovenfor ved § 13 side 145.

Uten bestemmelsen i første led vilde derfor den følge kunne indtræde, at „statens erhvervelse av bergverket kunde forspildes ved, at koncessionären lot gruben falde i det fri“ (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 69. Jfr. Ot. forh. 1909 side 1158—59).

Om en eller flere enkelte ertsanvisninger tilfalder staten efter nærv. §, blir selvfølgelig koncessionærens øvrige bergverksrettigheter uberørt derav.

Ved sidste led er det foreskrevet, at statens ret til bergverksrettigheter, som er tilfaldt staten efter første led, blir bestaaende uten at staten — hvis der ikke foregaar drift — saaledes som alle andre maa ha fristbevilling efter bergverksloven.

Hvis nu staten overlater driften av saaledes erhvervede bergverksrettigheter til nyt retssubjekt, opstaar spørsmålet, om fristbevilling da er nødvendig for anvisninger, som ikke er under drift.

Loven indeholder intet herom.

Det vilde i tilfælde formentlig ikke ske paa den maate, at staten overdrog rettigheterne som e i e n d o m til det nye retssubjekt, omend for begrænset tid, og saaledes at rettigheterne paany faldt tilbage til staten.

Kontraktsforholdet vilde formodentlig bli ordnet som leie eller brudsret. Jfr. ovenfor side 98—99 ved § 5 om vandfald, som tilhører staten.

Men saalænge staten er eier av bergverksrettigheter, erhvervet i henhold til første led, maa ihvertfald fristbevilling være overflødig, selvom rettigheterne bortleies.

§ 16.

Begjæring om muting, utmaal eller frist skal bergmesteren ikke avvise, om han finder, at den skriver sig fra nogen, som er uberettiget til saadan erhvervelse; derimot skal han gjøre anmerkning herom paa dokumentet og indberette saken til departementet. Det samme gjælder, hvis han finder det tvilsomt, om ansøkeren er berettiget til erhvervelsen.

Til § 16.

Hensigten med denne bestemmelse er at lette departementets kontrol med, at retssubjekter som maa ha koncession, ikke erhverver bergverksrettigheter eller sætter drift igang i strid med loven.

I § 30 findes tilsvarende bestemmelser om, hvad retsskriven har at iagta ved tinglysningen af dokumenter om erhvervelse, som

kræver koncession, naar han finder det tvilsomt om erhvervelsen stemmer med loven. Imidlertid er den særskilte bestemmelse i nærv. § nødvendig, da overdragelsen av anvisninger eller gruber ofte bare sker ved overlevering av anmeldelser og mutingsbreve — i tilfælde med fristbevillinger — i forbindelse med overdragelses-dokument, som ikke blir tinglyst.

Foreligger der ulovlig overdragelse, vil reglerne i § 31 om frist til at bringe forholdet iorden og i tilfælde auktion efter § 32 komme til anvendelse.

Hvis der er indgit anmeldelse av eller utfærdiget mutings-breve til retssubjekter, som ikke kan erhverve bergverksrettigheter ad originær vei i henhold til bergverksloven, er anmeldelsen eller mutingsbrevet uten retsvirkning og betydningsløst likeover-for senere anmeldere eller mutere.

Som ovenfor ved § 11 side 131—32 anført, kan der over-hodet ikke gis koncession til erhvervelse paa denne maate — bortset fra de tilfælde, som omhandles i følgende §.

Efter ordlyden i nærv. § skulde bergmesteren ikke alene beramme utmaalsforretning, naar det forlanges av retssubjekt, som ikke lovlige kan erhverve bergverksrettigheter, men ogsaa til-dele rekvinrenten utmaal og indskrænke sig til at gjøre anmerkning i utmaalsprotokollen og gi departementet beretning.

Her maa imidlertid skjernes mellem tilfælderne. Grunder rekvinrenten sin ret direkte paa anmeldelser og mutinger efter berg-verksloven uten at tilhøre den kreds af retssubjekter, som kan anmeldre og mute efter samme lov, er der ingen mening i at for tolke loven slik, at bergmesteren skulde være nødt til at utføre en embedshandling, som han vet vil være en nullitet. Lovlig-heten av anmeldelser og mutinger maa bergmesteren under utmaalsforretningen prøve saavel naar det gjælder heromhandlede spørsmål som alle andre.

Gjælder det derimot erhvervelse paa anden maate, vil berg-mesteren ha at gi utmaal, selvom rekvinrentens privatrettslige hjemmel ikke er i orden, og selvom han hører til de retssubjekter, som maa ha koncession, men ikke har det. Utmaal maa gis, selvom der er konkurrance med andre, som mener sig bedre be-rettiget i feltet, dersom bergmesteren finder, at rekvinrenten i saa-dant tilfælde sitter inde med den bedste prioritet efter bergverks-loven.

Mulige mangler ved hjemmelen i privatrettslig henseende kan avhjælpes senere og koncession om nødvendig erholdes bagefter. Hvis saa sker, er utmaalet tildelt rette vedkommende.

I motsat fald maa parterne selv klare forholdet sig imellem, og i forhold til det offentlige vil §§ 31 og 32 komme til anvendelse. Men utmaalsforretningen har ihvertfald retsgyldighet.

§ 17.

Enhver, som ved denne lovs ikrafttræden har erhvervet eller senere efter koncession erhverver anvisninger eller gruber, som indgaar under bergverkslovgivningen, kan for en bestemt tid meddeles samme ret som norske statsborgere til at skjærpe, anmeldre og mude eller paa anden maate erhverve mutbare anvisninger eller gruber indenfor et eller flere bestemt angivne felter. Koncessionen kan efter fristens utløp fornyses. Den medfører ogsaa ret til at sætte igang regelmæssig bergverksdrift paa de saaledes erhvervede anvisninger og gruber. Hvis den oprindelige erhvervelse av en anvisning eller grube grunder sig paa koncession, som der er sat særegne betingelser for, skal de samme betingelser gjælde for senere erhvervelser. Er betingelser ikke sat for den oprindelige erhvervelse, faar reglerne i § 13 anvendelse paa den nye koncession.

Til § 17.

Ved koncession paa bergverk efter koncessionsloven av 1909 har det været sedvanlig samtidig at gi koncessionären særskilt ret til at anmeldre og mude eller paa anden maate erhverve bergverksrettigheter indenfor bestemt omraade for bestemt tid etter nærværende § (§ 9 i koncessionsloven av 1909).

Men ogsaa bergverker, som enten ikke har koncession eller som har faat koncession ved tidlige love, kan faa den samme ret ved særskilt koncession.

Koncession efter nærv. § medfører i og for sig ogsaa ret til at sætte drift igang.

De som kan faa ret til at erhverve efter nærv. §, er ifølge ordlyden retssubjekter som allerede har erhvervet bergverksrettigheter ved denne lovs ikrafttræden eller som erhverver senere efter koncession.

Koncessionen gir i og for sig ret til at sætte igang drift paa de anvisninger som erhverves indenfor feltet.

Men retssubjekter, som gaar ind under § 11, behøver overhodet ikke koncession til at erhverve. For deres vedkommende maa da koncession efter nærv. § gaa ut paa, at de har ret til drift av de anvisninger, som de erhverver indenfor feltet.

Hensigten med nærv. § er at lette bergverkseieren adgangen til en rationel utnyttelse av sine forekomster, og loven kan efter sit øiemed ikke fortolkes paa den maate, at de i § 11 omhandlede retssubjekter skulde være avskaaret fra at nyte godt av bestem-

melerne i nærv. §. Det kan neppe engang paastaaes at en saadan fortolkning bedst vilde stemme med paragrafens ordlyd. Kan der nemlig gis koncession til det mere — erhvervelse indbefattet drift — maa der ogsaa kunne gis koncession til det mindre — drift — naar koncession til erhvervelse er overflødig.

Forklaringen til, at lovens mening ikke har faat et aldeles tydelig uttryk, ligger deri, at ordlyden av første punktum gaar igjen fra koncessionslokomiteens indstilling (§ 28) og ot. prp. nr. 11 for 1908 (§ 16). Ifølge disse forarbeider var der nemlig ikke spørsmål om koncession til drift. Retten til drift fulgte av selve erhvervelsen. Jfr. forøvrig indst. O. II for 1909 side 82—83.

Den som tidligere har bergverksrettigheter uten koncession eller uten betingelser, vil være undergit betingelserne i § 13, naar han faar koncession efter nærv. §.

For den som før har bergverksrettigheter paa særegne betingelser, skal derimot de samme betingelser gjælde for koncession paa ertsanvisninger efter nærv. §.

Da vilkaarene ifølge nærv. lov ihvertfald med hensyn paa koncessionstiden vil kunne være strengere end ved koncessioner, som er git før loven, vil saaledes efter ordlyden i nærv. § den der før overhodet ikke er undergit koncessionsbetingelser, være mindre gunstig stillet end den som har erhvervet sine ældre rettigheter med koncession.

Ordlyden fører endog dertil, at den der vel er undergit visse vilkaar i henhold til koncession (ældre end nærv. lov og koncessionsloven av 1909), men f. eks. uten tidsbegrensning, ogsaa skulde bli at gi koncession paa ubegrænset tid efter nærv. §.

Det maa dog indrømmes at en slik fortolkning gir et lite rimelig resultat, og justisdepartementets chef gjorde med hensyn herpaa følgende reservation ved behandlingen av koncessionsloven i 1909:

„Det kunde jo tænkes, at der for den tidlige koncession er sat betingelser, som ikke egentlig kan tillægges nogen særlig betydning, sammenlignet med det system, som denne lov etablerer, og det kunde da paastaaes, at der for denne tillægs erhvervelse sættes de samme betingelser. Jeg mener, der kunde være spørsmål om man ikke burde ha utformet dette noget nærmere. Jeg opfatter imidlertid dette punktum saa, at der ved en tidligere tilladelse med særegne betingelser maa forstaaes en tilladelse ikke netop med betingelser, som er overensstemmende med samtlige betingelser efter denne lov, men betingelser av samme art, betingelser av økonomisk art, altsaa en koncession i det hele efter det system, som denne lov etablerer, en om end ikke i alle enkeltheter, saa dog i sine hovedtræk og sit system stemmende koncession.“ (Ot. forh. 1909 side 1164).

For denne fortolkning kan maaske ogsaa søkes støtte i para-

grafens ordlyd om „koncession, som der er sat særegne betingelser for“.

Nu beror det ihvertfald paa koncessionsmyndighetens skjøn, om koncession efter nærv. § overhodet skal gis. Lovens uklare uttryksmaate skulde derfor neppe volde videre vanskeligheter i praksis.

Ved koncessioner i henhold til nærv. lov blir koncessionstiden for ertsanvisninger efter nærv. § naturligvis ihvertfald den samme som koncessionstiden for bergverkseierens øvrige rettigheter. Naar disse tilfalder staten ved tidens utløp, deler rettigheter i henhold til nærv. § samme skjæbne.

Forskjellig fra spørsmålet om koncessionstiden er spørsmålet om det bestemte tidsrum, da koncessionären skal ha ret til at opta nye ertsanvisninger indenfor omraadet. Tidsrummet kan sættes like langt som selve koncessionstiden, men ogsaa til et bestemt, meget kortere antal aar. Dette er uttrykkelig forutsat i nærv. §, idet der staar, at koncession kan gis paany (for bestemt tid).

Et „koncessionsfelt“ i egentlig betydning er dette omraade ikke, og koncessionären har ingen eneret der.

Hvad der i forbindelse med ertsanvisningerne indenfor omraadet skal tilfalde staten ved tidens utløp vil som ellers være bestemt ved reglerne i § 13, post 17 og saaledes bero paa hvad der kan regnes som tilhørende bergverket. Jfr. i det hele tat bemerkningerne ved § 13, post 13 side 148—50.

§ 18.

Koncession efter denne lov utkræves ikke til prøvedrift, hvis formaal bare er den foreløbige undersøkelse av forekomsten for at bedømme dens drivværdighet, og ved hvilken ikke brytes ut mer end 1000 kubikmeter fjeld pr. aar ved hver forsigt avsondret drift. Tilladelse til at bryte ut mer end 1000 kubikmeter pr. aar kan gives av departementet. Om driften har det nævnte formaal, avgjøres i tvilstilfælde av departementet, som kan bestemme, at driften skal stanse eller holdes indenfor nærmere angivne grænser. Overtrædelse af departementets bestemmelser herom straffes med bøter indtil 10 000 kroner.

Til § 18.

I en skrivelse av 5te november 1903 har justisdepartementet uttalt i tilslutning til handelsdepartementet, at hvad der kaldes prøvedrift i gruber maatte kunne anstilles uten tilladelse i henhold til den ovenfor side 2 nævnte lov om erhvervelse av vandfald, bergverk m. v. av 9de juni 1903. I en skrivelse av 18de februar 1907 har justisdepartementet paa samme maate uttalt, at loven ikke var til hinder for, at der blev anstillet foreløbige undersøkelser for at bedømme drivværdigheten av en forekomst eller for, at der blev tat ut malmprøver i nødvendig utstrækning.

Koncessionslokomiteen uttalte i sin indstilling tvil, om saadan prøvedrift kunde foregaa uten uttrykkelig hjemmel i loven, og foreslog derfor lignende regler herom, som kom ind i koncessionsloven av 1909 og nu findes i nærv. lov.

Der er to betingelser, som maa være tilstede for at prøvedrift kan antas at foreligge, først den skjønsmæssige om hensigten bare er at undersøke forekomsten for at bedømme dens drivværdighet, og dernæst den absolute at der ikke maa brytes mere end 1000 m.³ fjeld pr. aar ved hver for sig avsondret drift. Spørsmålet om formalet med driften er ikke gjenstand for skjøn eller avgjørelse ved domstolene, men beror i tvilstilfælde paa departementet, som enten kan paabyde, at driften skal stanse eller holdes indenfor visse grænser. Antar departementet, at formalet ikke bare gjælder undersøkelse af forekomsten, vil saaledes driften ogsaa kunne indskrænkes til mindre end den almindelige grænse paa 1000 m.³ fjeld.

Iøvrig forutsættes departementets bedømmelse utøvet i henhold til bergmesterens indberetning, hvis driften antas at gaa videre end for prøvedrift lovlig. Jfr. i det hele koncessionslokomiteens indst. s. 82.

Angaaende forstaaelsen av uttrykket „hver for sig avsondret drift“ heter det i indst. O. II for 1909 side 83—84: „Ved „drift“ kan i denne forbindelse aabenbart ikke den enkelte stoll eller skakt, altsaa det enkelte arbeidssted, forstaaes. Paa hvert saadant arbeidssted kan kun 2 mand arbeide samtidig, og derved kan ikke 1000 m.³ fjeld pr. aar utdrives. Naar der her tales om en „for sig avsondret drift“, maa altsaa ordet drift være tat i en videre forstand, saaledes at det kan omfatte en række forskjellige arbeidssteder, som er i økonomisk eller teknisk henseende sammenknyttet. Opfatter man uttrykket paa denne maate, blir det imidlertid for knapt at indskrænke prøvedriften til kun at omfatte 1000 m.³ fjeld pr. aar. Komiteen har derfor indskudt en bestemmelse om at departementet kan gi tilladelse til at der utbrytes mere“.

Prøvedrift efter nærv. § kan ethvert retssubjekt foreta (jfr. koncessionslovkomiteens indstilling side 82, ot. prp. nr. 1 for 1909 side 69). Dette er uttrykkelig forutsat i § 28, hvor det er foreskrevet, at fremmed statsborger som foretar prøvedrift, skal ha fuldmægtig som der nævnt. Det samme er ogsaa foreskrevet for korporation, stiftelse eller selskap med styre, som ikke har sætte i Norge.

Ifølge § 11 kan imidlertid kun dernævnte retssubjekter utøve ret til skjærpingning efter bergverksloven. § 11 maa da i dette punkt forstaaes saaledes, at det kun er adgang til at faa skjærpe-seddel efter bergverkslovens § 2 som er andre retssubjekter forment.

Kan hvilkesomhelst retssubjekter nemlig gjøre det mere og foreta prøvedrift efter nærv. §, er det klart, at de ogsaa maa kunne gjøre det mindre og foreta skjærpingning paa anden mands grund med eierens samtykke eller paa egen grund. Om skjærpingning henvises iøvrig til bemerkningerne ved § 11 side 130 og det der citerte.

Nærv. § omhandler likesom kapitlet i det hele tat kun mutbare anvisninger og gruber, ikke stenbrudd. Jfr. skrivelse fra handelsdepartementet av 4 de januar 1913.

Bøter ifølge nærv. § er likesom efter § 14, andet led straffebøter og saaledes ikke at forveksle med mulakter efter § 26.

I forbindelse med nærv. § kan merkes ord. i rt. 1911 side 1054, hvorved er avgjort at spørsmaalet om en ertsanvisning var under drift i skattelovens forstand og — forsaavidt det berodde herpaa — om ertsanvisningen var gjenstand for eiendomsbeskatning, maatte løses uavhengig av departementets skjøn om driften var koncessionsfri efter lovbestemmelserne om prøvedrift.

KAPITEL III. OM ANDEN FAST EIENDOM.

Som ved bergverkskapitlet forklart gaar mineraler og bergarter, som ikke er gjenstand for anmeldelse og muting efter bergverksloven, ind under nærværende kapitel om anden fast eiendom. Se ovenfor side 129 og det der citerte, Scheel side 45; jfr. ogsaa Helland side 596 og 605.

Foruten reglerne om vandfald og bergverk i de 2 foregaaende kapitler i nærv. lov gjelder særlige regler om erhvervelse av fast eiendom efter følgende love, hvis hovedindhold her skal gjengis:

1. Skogkoncessionsloven med tillægslove av 13de august 1915 og 26de juli 1916.

Erhvervelse av skoggrund er ikke helt fri for andre end staten.

Norsk kommune maa ha tiladelse av kongen til at erhverve skoggrund i en anden kommune, hvis skoggrunden alene eller sammen med det, kommunen før eier av skoggrund sammested, utgjør over 500 hektar eller mer end $\frac{1}{10}$ del av den samlede skoggrund i den anden kommune (skogkoncessionslovens § 4).

Norske statsborgere, som har del i ledelsen av eller staar i tjeneste hos selskap, som driver forretning med skog eller skogprodukter, eller som ikke i de 2 sidste aar har boet og fremdeles bor i det herred, hvor skoggrunden ligger, maa ogsaa ha tilladelse, hvis skoggrunden efter samme beregningsmaate som for kommuner utgjør over 500 hektar eller over $\frac{1}{10}$ del av den samlede skoggrund i herredet.

I alle tilfælde maa norske statsborgere — ogsaa de som bor i herredet — ha tilladelse, dersom skoggrunden paa samme maate utgjør over $\frac{1}{5}$ del av den samlede skoggrund i herredet (skogkoncessionslovens § 3).

Andre retssubjekter maa ha tilladelse, dersom skoggrunden — fremdeles efter samme beregningsmaate — utgjør over 100 hektar eller $\frac{1}{10}$ del av den samlede skoggrund i herredet (skogkoncessionslovens § 2).

Alle hernævnte arealgrænser kan for det enkelte herred nedsættes af kongen efter andragende fra herredsstyret.

Bestemmelserne i skogkoncessionsloven angaar kun eiendomsret til skoggrund.

Om erhvervelse av bruksret til skoggrund vil da gjælde reglerne i nærv. kapitel. Jfr. skrivelse til handelsdepartementet av 6 te juli 1911, hvor justisdepartementet har uttalt, at der til uthugstkontrakter trænges kgl. tilladelse i samme utstrækning, som der trænges saadan tilladelse til erhvervelse af bruksret over fast eiendom i almindelighet.

I denne forbindelse merkes lov om ugyldighet av visse uthugstkontrakter av 10de februar 1908. Desuden er adgangen til at stifte bruksret over skoggrund dels utelukket, dels sterkt indskrænket ved lov om skogvæsenet av 22de juni 1863 §§ 14—19. Efter § 15 kan trær og grund overhodet ikke skilles i særskilte eiendomsgjenstande.

Erhvervelse i formen av bruksret, som i virkeligheten indeholder eiendomserhvervelse, vil selvfølgelig gaa ind under skogkoncessionsloven. Jfr. ovenfor ved § 2 side 44—45 og den der citerte dep. skr. av 1ste mars 1910.

2. Lov om erhvervelse av større myrstrækninger av 25de juli 1913.

Erhvervelsen er fri for staten, norske kommuner og statsborgere.

Andre retssubjekter maa ha tilladelse av kongen til at erhverve eiendomsret eller bruksret, dersom myrstrækningen sammen med hvad erhververen tidligere eier eller bruker av myr inden samme herred utgjør over 35 hektar.

3. Lov om erhvervelse af kalkstensforekomster av 3de juli 1914.

Kun staten og norske kommuner kan frit erhverve eiendomsret eller bruksret til kalkstensforekomster, hvorav der alene eller sammen med andre forekomster, som erhververen har i samme kommune, kan utvindes 100 000 ton eller mere.

Ret til at faa kalksten paa leveransekontrakt for mere end 5 aar regnes like med bruksret.

Andre retssubjekter kan faa tilladelse av kongen til erhvervelse som nævnt.

4. Lov om erhvervelse af fjeldstrækninger av 27de august 1915.

Alle andre end staten, norske kommuner og i visse tilfælde norske statsborgere maa ha kongens tilladelse til erhvervelse af eiendomsret eller bruksret, dersom fjeldstræk-

ningen enten alene eller sammen med, hvad erhververen tidligere eier eller bruker av fjeldstrækning i samme herred, utgjør over 100 hektar. Arealgrænsen kan efter andragende fra herredsstyret av kongen nedsættes (eller forhøjes) for hvert enkelt herred, dog ikke under 20 hektar (og ikke over 500 hektar).

Loven gjelder ikke for leie og andre bruksrettigheter, stiftet for en tid av indtil 10 aar, medmindre kongen andledes bestemmer. Dette er hittil ikke skeet.

5. Provisorisk anordning av 15de august 1917, hvorved er bestemt, at eiendomsret til fast eiendom paa landet ikke kan erhverves uten kongelig tilladelse, selvom erhververen er norsk statsborger eller norsk korporasjon, stiftelse eller selskap, hvis eiendommen har dyrket mark som enten alene eller sammen med dyrket mark, som erhververen før har i samme herred, utgjør i enkelte amter over 40, i andre amter over 20 hektar.

Herredsstyret kan med godkjendelse av kongen beslutte at sætte arealgrænsen ned.

En departemental komite (nedsat i september 1917) har nylig avgitt lovforslag om dette emne.

Følgende erhvervelser gaar da ind under nærv. kapitel:

1. Vandfald, som blir koncessionsfri etter reglerne i § 1, i almindelighet naar vandfaldet ved regulering ikke utgjør over 1000 naturhestekræfter,
 2. a. eiendomsret til skoggrund under lovbestemt eller av kongen fastsat lavmaal,
b. bruksret til skoggrund,
 3. eiendoms- eller bruksret til myr under lovbestemt lavmaal,
 4. eiendoms- eller bruksret til kalkstensforekomster under lovbestemt kubikindhold,
 5. a. eiendomsret til fjeldstrækning under lovbestemt eller av kongen fastsat areal,
b. bruksret til eller leie av fjeldstrækninger for ikke over 10 aar,
 6. a. eiendomsret til fast eiendom paa landet med mindre dyrket mark end i den provisoriske anordning eller i tilfælde af herredsstyret bestemt,
b. bruksret til fast eiendom paa landet i almindelighet,
 7. eiendomsret eller bruksret til fast eiendom iøvrig.
- Erhvervelser, som gaar ind under nærv. kapitel, behandles ifl. kgl. res. 5 novbr. 1907 av handels- og industridepartementet¹.

¹ Efterat dette er gåaet i trykken er under 22de mars 1918 sanktionert en midlertidig lov om, at eiendoms- eller bruksret til fast eiendom av enhver art i de kommuner, som kongen bestemmer, ikke kan erhverves uten kgl. tilladelse. Loven skyldes særlig hensynet til utlændingers opkjøp av fast eiendom i fiskeridistrikterne. Ved kgl. res. av s. d. er det avgjort, i hvilke byer og herreder loven skal gjælde.

§ 19.

Eiendomsret eller bruksret til fast eiendom, som ikke gaaar ind under særlige regler om adgangen til at erhverve i denne eller andre love, kan ikke uten tilladelse av Kongen med fuld retsvirkning erhverves av andre end staten, norske kommuner, norske statsborgere, aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, som har helt norsk styre med sæte i Norge og helt norsk grundkapital, korporationer og stiftelser, som har helt norsk styre med sæte i Norge, og hvis formaal er almennytig, samt Norges Bank, Kongeriket Norges Hypotekbank, Den norske Arbeiderbruk- og Boligbank, Den norske Stats Smaabruk- og Boligbank, Riksforsikringsanstalten, offentlige fond og autoriserte sparebanker.

Undtagelse fra denne bestemmelse kan Kongen fastsætte for leie og andre bruksrettigheter, som stiftes for en tid av høist 10 aar.

Til § 19.

De særlige lovregler om erhvervelse av eiendoms- eller bruksret, som begrunder undtagelse fra nærv. § — og bestemmelserne i dette kapitel i det hele tat — er fremstillet ovenfor i indledningen til kapitlet.

For at kunne erhverve frit efter nærv. § maa selskaper ha utelukkende norsk grundkapital, og for korporationer og stiftelser maa øiemedet være almennytig.

Kredsen av retssubjekter er da her den samme som i almindelighet ved erhvervelse av vandfald — med koncession — efter § 2. Jfr. dog § 4.

Angaaende erhvervelse for Norges Bank, Hypotekbanken m. fl. findes i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 30 følgende bemerkninger:

„Derhos har man i opregningen av dem, som efter denne paragraf skal kunne erhverve uten tilladelse, medtagt Norges Bank, kongeriket Norges Hypotekbank, Den norske Arbeiderbruk- og Boligbank, Riksforsikringsanstalten, offentlige fond og autoriserte sparebanker. For endel av disse retssubjektters vedkommende kan det vistnok være gienstand for tvil om det er nødvendig særskilt at nævne dem, men da de er uttrykkelig nævnt i skogkoncessionslovens § 6 andet led¹ i en lignende forbindelse, har man for at undgaa misforstaaelse fundet det rettest at medta dem ogsaa her.“

For at lette retsskriverens kontrol med, at bare selskaper med helt norsk grundkapital kan erhverve fast eiendom, som indgaar

¹ Efter tillægsloven av 13 august 1915 tredje led.

under dette kapitel, uten tilladelse, er der i § 30, andet led en regel om, at han bør godta en av styremedlemmerne herom avgitt skriftlig erklæring (jfr. skogkoncessionslovens § 18, tredje led).

„Det sier sig selv, at retsskriven, selv om saadan erklæring fremlægges, bør gjøre anmerkning, saafremt han har grund til at tvile paa erklæringens riktighet, og at administrationen i ethvert tilfælde vil ha adgang til at skride ind, hvis det senere skulde vise sig at erklæringen er uriktig, uanset om overdragelsesdokumentet er blit tinglæst uten anmerkning.“ (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 30).

Desuten er det foreskrevet i § 34 andet led, at §§ 31 og 32 faar tilsvarende anvendelse, hvis der blir slik forandring i eiedomsretten til grundkapitalen, at betingelserne for erhvervelse uten tilladelse efter nærv. § ikke længer er tilstede (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 30).

For at sikre administrationen adgang til at bli bekjent med slike forandringer er det videre i § 34 sidste led paalagt styret pligt til at gi melding om det til amtmanden. Overtrædelse av dette paabud vil rammes av straffelovens § 339, nr. 1.

Efter aktielovens § 34 (jfr. tillægslov av 26de juli 1916) skal overgang til ny eier av aktie, som lyder paa navn, meldes for styret for at bli gyldig overfor selskapet. I aktieselskaper vil saaledes styret ihvertfald ha anledning til at bli bekjent med saadan forandring (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 30—31).

Andre retssubjekter end de, som nævnes i nærv. §, kan ikke uten tilladelse etter følgende § erhverve med fuld retsvirkning. Om betydningen av denne uttryksmåte henvises til bemerkningerne ved § 1 side 25—26. Jfr. § 31.

Efter statsborgerretsloven var kongelig tilladelse ikke nødvendig til leie av enkelte bygninger som pakhusrum, verksteder eller almindelige beboelsesleiligheter, fordi dette ikke medførte nogen utelukkende bruksret over grund. Jfr. Ot. prp. nr. 16 for 1888 side 17—18. Aschehoug I side 124.

I den ovenfor side 2 nævnte lov av 9de juni 1903 er der ogsaa bare tale om bruksret over grund ved siden av erhvervelse av fast eiendom.

Den nuværende ordlyd „eiedomsret eller bruksret til fast eiendom“ kom ind i koncessionsloven av 1909. Til leie av enkelte dele av en bygning har saaledes, siden koncessionsloven av 1909 traaede i kraft, kongelig tilladelse været nødvendig som ved leie av anden fast eiendom.

Sidste led gaar likelydende igjen fra statsborgerretsloven.

I henhold til denne bestemmelse kan kongen gi forskjellige regler for forskjellige arter av fast eiendom og for de forskjellige

landsdele. Dette er ogsaa gjort allerede ved kgl. res. av 9de november 1889, hvor undtagelserne fra første led er fastsat.

§ 20.

Fremmede statsborgere samt andre selskaper, korporationer og stiftelser end de, som er nævnt i § 19, kan, naar ikke almene hensyn taler derimot, av Kongen eller den, han bemyndiger, faa tilladelse til at erhverve saadan eiendomsret eller bruksret som der omhandlet.

Tilladelse kan gives for begrænset tid eller uten tidsbegrænsning. Ved tilladelsens meddelelse kan der fastsættes saadanne betingelser, som findes paakrævet af almene hensyn.

Til § 20.

Andre retssubjekter end de i foregaaende § nævnte kan faa tilladelse til at erhverve eiendomsret eller bruksret til saadan fast eiendom, som ikke gaar ind under særlige regler herom. Jfr. indledningen til kapitlet. Det er foreskrevet i almindelighet, at naar tilladelse blir git, kan der fastsættes slike betingelser som ansees paakrævet af almene hensyn. Likedan var ordlyden i den tilsvarende § i koncessionsloven av 1909. I Ot. prp. nr. 1 for s. a. s. 56—57 er uttalt, at det var forutsætningen, at betingelserne ikke i almindelighet skulde gaa ut paa at sikre staten direkte økonomiske fordele.

I skogkoncessionslovens § 7 haves en bestemmelse av ligende ordlyd. Ved behandlingen av skogkoncessionsloven blev det uttalt av chefen for justisdepartementet, at bedømmelsen av hvad der var „paakrævet af almene hensyn“ kunde bli forskjellig i de enkelte tilfælder og til forskjellige tider, eftersom opfatningen vekslet. I almindelighet burde der vistnok ikke betinges direkte økonomisk fordel for stat eller kommune; men det vilde ikke være forsiktig fuldstændig at avskjære adgangen hertil. Dog var betingelser om vederlagsfri overgang til staten (hjemfaldsret) et vilkaar „av den art og av den betydning, at hvis det skulde etableres, saa maatte det uttrykkelig sies i loven“ (Ot. forh. 1909 s. 1668—9).

Ved nærværende lov er det imidlertid uttrykkelig foreskrevet, at tilladelse til erhvervelse av eiendom efter denne § kan gis med eller uten begrænsning i tid. Det er nærmere begrundet i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 31 saaledes:

„Departementet skal bemerke, at det paa grund av forskjellig artetheten av de tilfælde, som omfattes av denne paragraf, ansees utelukket her som i de øvrige kapitler av loven at fastsætte

bestemte grundregler for de betingelser som skal opstilles. Man finder derfor at burde foreslaa bibeholdt den gjældende regel om adgang til at fastsætte saadanne betingelser, som ansees paakrævet av almene hensyn, idet man gaar ut fra, at spørsmaalet om hvad der er paakrævet av almene hensyn vil bli at avgjøre paa grundlag av omstændigheterne i det enkelte tilfælde under hensyn til den opfatning, som paa avgjørelsestiden raader, om hvad samfundets tarv kræver. — — — — — Efter departementets mening vil det imidlertid være ønskelig ogsaa at ha adgang til at gi tilladelsen paa begrænset tid med eller uten vederlagsfri overgang til staten, idet det ogsaa her vil kunne forekomme tilfælde, hvor almene hensyn taler saa sterkt mot at gi koncession uten tidsbegrensning, at man uten en saadan adgang vilde være nødt til helt at negte tilladelse. For at gi uttryk for, at der ogsaa skal kunne opstilles vilkaar av denne art, har departementet i paragrafens andet led tilføiet en bestemmelse om, at tilladelse kan gives for begrænset tid eller uten tidsbegrensning."

Vederlagsfri overgang til staten er ikke uttrykkelig nævnt i lovteksten. Men det vil vel være en følge av tidsbegrensningen, forsaavidt eiendommen ikke skulde falde tilbake til sælgeren eller hans arvinger, hvad der i og for sig synes lite rimelig, i hvert fald hvis koncessionen er git for et længere tidsrum.

Om tilladelse paa begrænset tid vil der formentlig bare bli spørsmaal ved erhvervelse av fast eiendom til anlæg for omsætning eller industri. Gjelder det en utlændings erhvervelse av fast eiendom i den hensigt at drive eiendommen som jordbruk eller at ta bopæl her i landet, vil det ihvertfald neppe være rimelig at sætte nogen tidsbegrensning.

Tilladelse efter nærv. § gis av kongen eller den han bemyndiger. Det anføres i Ot. pr. nr. 15 for 1915 side 31, at saadan bemyndigelse antas i stor utstrækning at kunne gis av vedkommende departement, „muligens ogsaa lokale myndigheter som amtmændene.“

I tilfælde hvor der blir at sætte betingelser med økonomiske byrder for dem, som søger tilladelse, og særlig med vederlagsfri overgang til staten, turde der dog neppe bli spørsmaal om andet end tilladelse av kongen.

§ 21.

Til erhvervelse gjennem tvangsauktion, derunder ogsaa auktion i henhold til konkurslovens § 127, er tilladelse efter § 19 ikke nødvendig for aktiebanker og forsikringsselskaper,

hvis styre har sit sæte i Norge og utelukkende bestaar av norske borgere, saafremt erhvervelsen er skedd for at redde en fordring, som erhververen har panteret for i eiendommen. Ved auktioner i henhold til denne lovs § 32 gjelder dette dog ikke, hvis panteretten er paaheftet av den, hvem eiendommen frasælges ved auktionen.

Til § 21.

Jfr. skogkoncessionslovens § 6 fjerde led efter tillægslov av 26de juli 1916.

Erhvervelsen maa ske for at redde en fordring som de i nærværende § nævnte retssubjekter har panteret for i eiendommen.

Holdes auktionen efter § 32, naar det gjelder en erhvervelse, som ikke kan foregaa med fuld retsvirkning uten kongelig tilladelse, og frist til at bringe forholdet i orden efter § 31 forgjæves har været sat, behøver dog ogsaa hernævnte retssubjekter tilladelse til at erhverve gjennem tvangsauktion, dersom panteretten er heftet paa eiendommen av den, som eiendommen frasælges ved auktionen.

I skogkoncessionslovens § 6 heter det tillike, at panteretten ikke maa være stiftet ved utlæg hos ham. Denne tilføielse tar sigte paa at hindre omgaaelse ved at iklæde en i virkeligheten frivillig pantsættelse tvungen form. Se indst. O XIX for 1916 side 6. Er det paa det rene, at utlægget i virkeligheten indeholder en frivillig pantsættelse, skulde maaske det samme gjælde her uten uttrykkelig bestemmelse i loven, fordi der da foreligger simulation. Men spørsmaalet herom vilde ihvertfald med hensyn paa beviset altid bli vanskelig.

KAPITEL IV.

OM KRAFTLEIE.

Dette kapitel maa ansees som et supplement til kapitel I om erhvervelse av vandfald. Jfr. den ovenfor side 3 nævnte midlertidige lov av 28de mai 1907 om erhvervelse av elektrisk energi.

Før nævnte lov hadde justisdepartementet i skrivelse av 12te november 1906 uttalt, at den midlertidige lov av 12te juni 1906 om adgang til at erhverve bruksret over vandfald ogsaa maatte antas at komme til anvendelse paa kontrakter om leie av elektrisk energi, naar leieforholdet var av den art, at derved for „kortere eller lengere tid helt eller for en ikke ubetydelig del“ blev disponert over vandfaldet som kraftkilde. Koncessionslovkomiteen tok i sin indst. side 83—84 avstand fra denne opfatning, men foreslog derfor kjøp av elektrisk energi undergit koncession som for vandfald.

I Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 70 anføres, at det er bragt paa bane (av polyteknisk forenings vasdragsgruppe), at reglerne om leie av kraft foruten elektrisk energi maatte omfatte „andre hydrauliske energiformer som regulert vandføring, trykvand og turbinkraft“.

„For at avskjære ethvert forsøk paa omgaaelse av reglerne om kjøp av elektrisk energi gjennem overdragelse av kraften i anden form“, blev derfor loven git saadan ordlyd at den kom til at omfatte ikke bare elektrisk energi, men energi frembragt ved vandkraft i det hele tat. (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 70).

Hvad derimot angaar „regulert vandføring og trykvand“, vil leie eller kjøp herav bli at betragte som erhvervelse av bruksret til vandfald (Ot. prp. nr. 1 for 1909 samme side).

Men etter lovens § 2, jfr. § 5 kan der overhodet ikke gis koncession paa bruksret, bare paa eiendomsret, bortset fra vand-

fald, som tilhører stat og kommune. Se herom ovenfor side 44—45 ved § 2 og side 96—97 ved § 5.

I forbindelse med nærv. kapitel merkes de ovenfor side 46 nævnte love om anlæg af elektriske kraftledninger av 23de juli 1894 og om foranstaltninger til betryggelse mot farer og ulemper ved elektriske anlæg m. v. av 16de mai 1896 og tillægslov til begge disse love, datert 26de juli 1916.

Fra den ved kgl. res. 22de decbr. 1911 nedsatte kommission til behandling av spørsmalet om nyttiggjørelse av statens vandfald m. v. („den kgl. vandfalkommission“) foreligger utkast til lov om elektriske anlæg, datert 29de januar 1913.

Koncessioner etter nærværende kapitel behandles likesom vandfalkoncessioner av arbeidsdepartementet.

§ 22.

Uten koncession kan ingen andre end staten og norske kommuner erhverve energi, frembragt ved vandkraft, i større mængde end 500 hestekræfter, heri medregnet den energi, vedkommende tidligere maatte ha erhvervet fra samme utleier. Kraftmængden beregnes efter den form, hvori energien avgives. Koncession er dog kun nødvendig, hvis det vandfald, som leverer kraften, har en større kraftmængde end nævnt i § 1 første led, post 1, jfr. tredje og fjerde led.

Efter ansøkning fra den eller de kommuner, hvor vandfaldet eller kraftstationen ligger, kan Kongen nedsætte den i første punktum nævnte grænse til 200 hestekræfter.

Til § 22.

Ved beregningen av hestekraftgrænsen efter nærv. § maa lægges til grund den form hvori energien avgis, altsaa her enten turbinkraft eller elektrisk kraft. Jfr. indledningen til kapitlet. Naturhestekræfterne vil paa grund av friktionen altid svare til noget mere end antallet av hestekræfter paa turbinakslen eller elektriske hk.

Der vil neppe ofte bli spørsmaal om leie av energi utover kraftgrænsen etter nærv. § i anden form end elektrisk (jfr. Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 70 og Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 14).

Leie av en mindre kraftmængde end 500 hestekræfter er fri for enhver. Dog kan kongen efter ansøkning fra kommuner,

hvor vandfaldet eller kraftstationen ligger, sætte grænsen ned til 200 hestekræfter.

Den koncessionsfri grænse for selve vandfaldet kan efter § 1, tredje led kun sættes ned efter anmodning fra den kommune, hvor vandfaldet ligger.

Utgjør selve vandfaldet mindre end lovbestemt eller av kongen i henhold til § 1 fastsat lavmaal, er ogsaa adgangen til kraftleie fri, selv om kraften i den leiede energiform utgjør mere end lovbestemt eller av kongen fastsat lavmaal etter nærv. §.

For at hindre omgaaelse er det nødvendig at medregne energi, som leieren tidligere har erhvervet hos samme utleier. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 32. Jfr. den tilsvarende regel i § 1 ved beregningen av den koncessionsfri grænse for erhvervelse av vandfald. Se ovenfor side 21 og 22.

§ 23.

Norske og fremmede statsborgere samt aktieselskaper og andre selskaper med begrænset ansvar, korporationer og stiftelser, hvis styre har sit sæte i Norge og for et flertals vedkommende bestaar af norske statsborgere, kan, naar ikke almene hensyn taler derimot, faa koncession til at erhverve energi i større mængde end nævnt i § 22 paa de nærmere betingelser, som Kongen fastsætter.

Ved fastsættelsen af betingelserne skal følgende grundregler iagttages:

1. Koncessionen gives til bestemt person, selskap, korporation eller stiftelse for et bestemt tidsrum, som ikke maa overstige 50 aar eller med Stortingets samtykke 60 aar. Skal energien leveres fra vandfald, som er erhvervet med koncession, kan dog kraftleiekoncessionen meddeles indtil utløpet av koncessionstiden for vandfaldet, selv om denne er længer end 60 aar. Det kan sættes som betingelse, at der aapnes adgang for norsk kapital til at delta i foretagendet. Er det et selskap, som søger koncession, kan der sættes betingelser sightende til at hindre, at en majoritet af selskapets parter eller aktier kommer til at tilhøre fremmede statsborgere, utenlandske selskaper eller nogen, som eier eller bruker eller leier kraft fra andet vandfald her i riket, eller som sitter inde med aktiemajori-

teten i noget andet selskap, som eier eller bruker eller leier kraft fra vandfald her i riket. Den erhvervede energi kan ikke overdrages videre uten samtykke av vedkommende departement.

2. Det kan fastsættes, at energien ikke maa anvendes til bestemte arter av industri. Det kan ogsaa bestemmes, at kraften helt eller delvis skal anvendes til en enkelt eller enkelte arter av industri, dog saaledes, at Kongen kan gi dispensation.
3. Ved bygning og drift av vedkommende anlæg skal saavidt mulig bare benyttes arbeidere og funktionærer, som har norsk indfødsret eller statsborgerret. Dog kan, naar ikke offentlige hensyn taler derimot, ogsaa fremmede arbeidere tillates anvendt, naar de har hat fast bopæl her i riket i det sidste aar. Likesaa skal norsk arbeide, norsk materiel og norsk forsikring fortrinsvis benyttes. De nærmere regler om anvendelsen af denne bestemmelse indtages i koncessionen.
4. I koncessionen kan der fastsættes en aarlig avgift til statskassen af indtil 3 kroner pr. hestekraft og en aarlig avgift til de amts-, herreds- og bykommuner, som Kongen bestemmer, af ikke over 4 kroner pr. hestekraft. I særlige tilfælde kan avgiftene sættes høiere. Ved fastsættelsen bør der i tilfælde tages hensyn til de koncessions- eller reguleringsavgifter og til den bestemmelse om vederlagsfri overgang til staten, som maatte paahvile det vandfald, hvorfra kraften leveres.

Avgiftene forfalder til betaling ved aarets utgang. Erlægges de ikke til forfaldstid, svarer derefter 6 pct. aarlig rente. De inddrives ved utpantning.

5. Saafremt kraftleiekontrakten omfatter mer end 500 hestekræfter, heri medregnet den energi vedkommende koncessionær har erhvervet eller samtidig erhverver fra samme utleier, skal det i koncessionen bestemmes, at koncessionären er forpligtet til at avgi indtil 10 pct. av den leiede kraft til de kommuner, derunder ogsaa amtskommuner, som Kongen bestemmer. Der kan ogsaa forbeholdes staten ret til at erholde indtil 5 pct. av den leiede

kraft. Staten kan overdra helt eller delvis sin kraft til andre kommuner. I særlige tilfælde kan der fastsættes høiere grænser for avgivelse av kraft baade til kommuner og til staten.

Kraften leveres til samme pris og paa samme vilkaar, som efter leiekontrakten gjelder for koncessionären, og kan forlanges uttatt efter departementets bestemmelse i kraftstationen eller fra fjernledningen eller fra ledningsnettet, enten dette tilhører koncessionären eller vandfaldets eier.

Hvis departementet finder denne pris at være væsentlig høiere, end om den var beregnet overensstemmende med regelen i § 2 post 12 tredje avsnit første punktum, kan det forlange, at prisen fastsættes ved skjøn, hvis departementet og koncessionären ikke blir enige om prisen.

Foraarsaker kraftens uttagelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den, som uttar kraften, enten dette er staten eller en kommune. Avbrytelse eller indskräckning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, maa ikke ske uten departementets samtykke.

Koncessionen bør indeholde nærmere bestemmelse om det varsel, koncessionären har krav paa, før kraften uttages. Betinges der avgivelse av mere kraft end 15 pct., bør der fastsættes en bestemt tidsfrist, inden hvilken overskytende kraftmængder maa forlanges, saaledes at avgivelse senere bare kan kræves efterhvert som kraft blir ledig. Nærmere regler om avgivelse av denne kraft fastsættes af departementet.

Ved fastsættelsen af den kraftmængde, som skal avgives til kommuner og staten, bør der i tilfælde tages hensyn til den kraftavgivelse, som ved tidligere erhvervs- eller reguleringskoncessioner er paalagt det vandfald, hvorfra kraften leveres.

6. Skal den leiede kraft leveres fra vandfald, for hvis vedkommende der ved tidligere erhvervs- eller reguleringskoncession er betinget avgivelse av kraft til kommuner

og staten, og uttages gjennem ledning tilhørende leieren, bør der paalægges ham pligt til at finde sig i, at ogsaa den saaledes betingede kraft til kommunerne eller staten føres gjennem samme ledning, forsaavidt ikke fornøden bestemmelse herom er indtat i koncessionen til erhvervelse av vedkommende vandfald. Foraarsaker det økede utgifter, at denne kraft føres gjennem ledningen, skal disse utgifter bæres av den, som uttar kraften, enten dette er staten eller en kommune.

7. *Er koncessionären en fremmed statsborger eller et selskap med begrænset ansvar, som ikke har helt norsk styre og helt norsk grundkapital, kan der betinges ret for staten til senest i det 35te aar, efterat koncessionen er git, at indløse de til energiens utnyttelse bestemte fabrikanlæg med grund, bygninger, maskiner og indretninger av enhver art samt arbeiderboliger og andre bygninger, som hører med til anlægget. Med Stortingets samtykke kan fristen sættes til det 40de aar. Maskiner og andre indretninger kan dog i koncessionen undtages fra adgangen til indløsning. Benytter staten sig ikke af indløsningsretten i det herfor fastsatte aar, skal den i det 10de aar derefter ha samme adgang og saaledes videre det næste 10de aar og i ethvert fald ved koncessionstidens utløp. Bestemmelsen om indløsning maa være meldt koncessionären mindst 5 aar iforveien. Indløsingssummen bestemmes saaledes, at grundstykker betales med, hvad de bevislig har kostet koncessionären, mens det øvrige indløses for dets tekniske værdi efter skjøn paa statens bekostning. I koncessionen bestemmes, i hvilken utstrækning staten ved saadan indløsning pligter at overta de anlæggene vedkommende kontrakter om levering af produkter. Staten skal ha adgang til at indtræde i løpende kraftleiekontrakter uten vederlag til koncessionären. Maskiner og indretninger, som er undtaget fra indløsningen, pligter koncessionären at fjerne paa sin bekostning inden en av departementet fastsat frist.*
8. *Forøvrig faar bestemmelserne i § 2, post 5—11, 16 og 23 tilsvarende anvendelse.*

Er der i henhold til post 7 betinget indløsningsret for staten, skal koncessionen med de til den knyttede betingelser tinglyses for koncessionærrens regning. Alle senere tinglyste heftelser paa de i post 7 nævnte anlæg og bygninger bortfalder ved statens indløsning av dem.

Til § 23.

Alle andre retssubjekter end stat og kommune maa ha koncession, naar der spørres om kraftleie utover de i foregaaende § nævnte grænser. Selskaper med begrænset ansvar, korporationer og stiftelser kan ikke faa koncession, medmindre styret har sit sæte i Norge og flertallet i styret bestaar af norske statsborgere.

Kredsen av retssubjekter er her den samme som efter § 4 ved koncession paa vandfald i særlige tilfælde og snevrere end efter § 13 for bergverk og § 20 for anden fast eiendom, men videre end efter § 5 ved koncession paa bruksret til vandfald.

Om selskaper med begrænset ansvar henvises til bemerkningerne ved § 2 side 42—43, om kommanditselskaper likesaa og til § 39.

Spørsmaalet om statens adgang til at sætte betingelser volder her ingen tvil.

Til post 1. Koncessionstiden er den samme som ved erhvervelse av vandfald. Med samtykke av Stortinget kan tiden som for vandfald sættes til mere end 50 indtil 60 aar, som er maksimum.

Imidlertid kan der efter tidligere love være git koncession paa vandfald for saa lang tid, at der er mere end 50 eller 60 aar igjen, naar en kraftleiekoncession gis i henhold til nærv. §, og da kan leietiden sættes indtil utløpet av koncessionstiden for vandfaldet. Isaafald er det ikke nødvendig at indbringe koncessionen for Stortinget.

Ved leietidens utløp vil koncessionen selvagt kunne fornyses, men paa vilkaar som da gjælder (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 32).

Det er forutsætningen at koncessionstiden for leie av kraft i almindelighet ikke bør strække sig længer end til det tidspunkt, som er fastsat ved den koncession, som gjælder for vandfaldet. Men der bør dog være adgang til ogsaa at gi koncession paa kraftleie ut over den tid. Det vil faa betydning, dersom vandfaldet i en forholdsvis nær fremtid skal gaa over til staten eller vil kunne indløses av staten, og naar der er grund til at anta, at staten vil fortsætte leieforholdet (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 32—33).

Er koncession git utover dette tidspunkt, er staten naturligvis bundet ved leiekoncessionen, naar staten blir eier av vandfaldet.

Tredje punktum i nærværende post svarer til § 4 sidste led, sidste punktum.

Fjerde punktum svarer til § 2, post 1, 2det punktum.

Sidste punktum i nærværende post svarer til § 2, post 22.

Dog kræves ikke koncession til videre overdragelse. Departementet kan samtykke i det.

Til post 2. Denne bestemmelse svarer til § 2, post 2, andet og tredje punktum. Se ovenfor side 50—51.

Til post 3. Jfr. § 2 post 4 og bemerkningerne der side 53—54.

Til post 4. Bestemmelserne om avgifter er her saavidt mulig redigert i overensstemmelse med § 2 post 13 om avgifter ved koncession til erhvervelse av vandfald. Imidlertid blir avgifterne, som det heter, at beregne pr. hestekraft, ikke naturhestekraft. Dette vilde nemlig forudsætte en omgjørelse af den leiede kraftmængde fra den energiform, hvori den avgives, til naturhestekræfter, hvilket vilde være „tungvint og tillike noget vilkaarlig“ (Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 15).

Avgifterne vil saaledes bli at beregne af kraften i den form, hvori den avgis, altsaa pr. turbinhestekraft eller i almindelighed pr. elektrisk hestekraft. Jfr. indledningen til nærv. kapitel. Da antallet af naturhestekræfter vil være større end antallet af elektriske hestekræfter eller af hestekræfter paa turbinakslen, vil saaledes avgift med samme satser utgøre mindre ved kraftleie end ved erhvervelse af vandfald.

Som følge af det forskjellige beregningsgrundlag for hestekræfterne ved erhvervelse af vandfald og ved kraftleie lar det sig heller ikke gjøre uten videre at foreskrive at avgifterne efter § 2 post 13 — eller § 5 post 2 — eller avgifter efter vasdragsreguleringsloven — som ogsaa beregnes pr. naturhestekraft — skal bringes i fradrag. Det vilde desuten være vanskelig at avgjøre, hvor stor del af det avgiftspligtige kraftforbruk der faldt netop paa den leiede kraftmængde. Det er derfor fundet hensigtsmæssig kun at foreskrive, at der ved avgifternes fastsættelse skal tas hensyn til de avgifter, som maatte paahvile vandfaldet i henhold til koncession til erhvervelse eller vasdragsregulering (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 15). Desuden skal ogsaa tas hensyn til, om vandfaldet vederlagsfrit skal gaa over til staten, og jo tidligere det skal ske, desto mere maa dette hensyn komme i betragtning ved fastsættelsen af avgifterne. Det maa nemlig erindres, at heromhandlede avgifter betales af den som leier kraften og ikke af vandfaldets eier. De byrder som hviler paa vandfaldet, vil bidra til at gjøre leien høiere, hvorfor det er rimelig, at de her kommer i betragtning — i hvilken grad vil da bero paa koncessionsmyndighetens skjøn i det givne tilfælde.

Ifølge koncessionsloven av 1909 skulde avgifterne bare svares av det antal hestekræfter, som overstiger det koncessionsfri lavmaal.

Efter nærværende lov blir avgifterne at svare af det fulde antal hestekræFTER, som leieren faar hos samme utleier, og ikke bare af den del af kraften som overstiger det koncessionsfri lavmaal, likedan som avgifterne efter § 2 post 13 svarer af det samlede antal hestekræFTER i vandfaldet og ikke bare af den del af kraftmængden, som overskyter det koncessionsfri lavmaal ved vandfald. (Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 33.)

Mens avgift ved koncession paa vandfald efter § 2 post 13 og § 5 post 2 skal betinges, er det her alene foreskrevet, at avgift kan fastsættes. Men i nærv. post findes ingen bestemmelse om, at avgiften af kongen (eller stortingen) kan nedsættes eller eftergis saaledes som i nævnte §§.

Maaske kan dog kongen her foreta lignende lempning i avgiften i henhold til § 27.

Det er forutsætningen „at der ved fordelingen af avgifterne til kommunerne ikke alene tas hensyn til de kommuner som berøres af anlæggene til kraftens utnyttelse, men tillike og fortrinsvis til de kommuner som berøres af vandkraftanlægget“ (Ot.prp. nr. 15 for 1916 side 14—15).

Om avgifterne haves i nærværende post en særskilt regel om forfald („ved aarets utgang“) som ikke findes i § 2 post 13 eller § 5 post 2 om avgifter av vandfald.

Om inddrivelse ved utpantning merkes dep. skr. 7de april 1908.

Den konkursprioritet, som gjaldt for avgiften iflg. koncessionsloven av 1909, er avskaffet ved lov om fortrinsret for visse fordringer m. v. av 31te mai 1912 § 4.

Iøvrig henvises til bemerkningerne om avgifterne i vandfaldskapitlet ved § 2 post 13 side 72 flg.

Til post 5. Bestemmelsene her svarer til § 2 post 12 om kraftavstaaelse ved erhvervelse af vandfald.

Denne post var ikke optat i Ot. prp. nr. 15 for 1915, men blev foreslaaet av specialkomiteen samme aar (indst. O. XXXIII for 1915 side 19).

I tilslutning hertil blev posten indsat i Ot. prp. nr. 15 for 1916 dog med følgende bemerkninger side 15 —:

— — — — „at det heromhandlede spørsmål rettest bør løses i en lov om kraftledninger, idet man derved vil kunne opnaa, at pligten til at avstaa kraft lægges paa den, som leier ut kraften, hvad der efter departementets mening vil være rimeligere end at lægge saadan pligt paa leietageren. Tiltrods herfor har man dog nu efter omstændigheterne fundet at burde opta den af komiteen foreslaaede regel, idet man gaar ut fra, at dette ikke vil utelukke,

at spørsmålet blir gjort til gjenstand for fornyet overveielse ved utfærdigelsen av en ny lov om kraftledninger."

Angaaende lov om anlæg av elektriske kraftledninger av 23de juli 1894 m. v. henvises til indledningen til kapitlet side 171.

Ogsaa ved kraftavgivelsen blir at ta i betragtning den energi som koncessionären tidligere eller samtidig har erhvervet fra samme utleier likesom ved avgifterne.

Kraften skal da avgis i forhold til hele den saaledes erhvervede kraftmængde og uten fradrag for det koncessionsfri lavmaal, likesom hele kraftmængden i et vandfald kommer i betragtning ved avgivelse av kraft efter § 2 post 12.

Ellers henvises om de 5 første led i nærv. post til de tilsvarende bestemmelser i § 2 post 12.

Da nærv. post ikke indeholder bestemmelser svarende til § 2 post 12, andet led, blir kraften her altid at avgis i den form hvori den produceres, enten som turbinkraft eller — i almindelighed — som elektrisk kraft.

Ved sidste led er foreskrevet at der skal tas hensyn til kraftavgivelse, som er betinget ved koncession til erhvervelse av vandfald eller regulering av vasdrag. Jfr. den tilsvarende bestemmelse om avgifterne i foregaaende post.

Til post 6. Ifølge § 2 post 1 kan det betinges, at kraft til staten eller kommunerne kan uttas gjennem ledning som tilhører koncessionären, men at de økede utgifter hermed maa bæres av den som faar kraften. Som et supplement til denne regel er det her foreslaat, at leieren skal finde sig i, at kraft som er betinget i henhold til koncession til erhvervelse av vandfald eller regulering av vasdrag, føres gjennem samme ledning som den leiede kraft, hvor ikke bestemmelse herom er indtatt i vandfalls- eller reguleringskoncessionen. De økede utgifter maa i tilfælde ogsaa efter nærværende post bæres av staten eller kommunerne. Se iøvrig bemerkningerne til § 2 post 12 side 70.

Til post 7. Indlösningsret efter nærv. post kan ikke betinges likeoverfor norske statsborgere, selskaper med begrænset ansvar og helt norsk styre og norsk grundkapital.

Korporationer og stiftelser er her formodentlig ved en forglemmelse ikke nævnt. Det har vel liten praktisk betydning. Men ellers i loven er korporation eller stiftelse med almennytlig formaal og helt norsk styre likestillet med selskap med helt norsk grundkapital og helt norsk styre. Jfr. § 2 første og andet led og bemerkningerne side 43 samt § 19.

Naar her ikke uttrykkelig nævnes noget om styre med sæte i Norge, beror det paa, at overhodet kun selskaper m. v., som har styre med sæte i Norge, kan faa koncession paa krafteie. Se første led i nærv. §.

Til begrundelse av indløsningsretten efter nærv. post anføres i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 34 følgende: — — — — — „der vil efter departementets mening oftere kunne indtræffe tilfælde, hvor staten har en særegen interesse i at komme i besiddelse af vedkommende anlæg. Dels vil det nemlig kunne hænkle, at kraften skal benyttes til en produktion, som staten har stor interesse i selv at faa anledning til at drive. Og dels vil forholdet kunne være, at det kraftanlæg, hvorfra energien leveres, i sin tid skal tilfælde staten, og at der er en saadan forbindelse mellem kraftanlægget og fabrikanlæggene og de til disse hørende grundstykker, at det vil fremby vanskeligheter at utnytte kraftanlægget uten at ha raadighet over fabrikanlæggene eller den av kraftleiereren erhvervede grund. Det er imidlertid ogsaa departementets forutsætning at adgangen til at betinge indløsningsret alene skal benyttes, hvor der saaledes foreligger særegne omstændigheder, som gjør det ønskelig for staten at erhverve anlæggene.“

Det heter imidlertid sammesteds, at det er forutsætningen at indløsningsretten alene skal benyttes hvor der foreligger særegne omstændigheder, som gjør det ønskelig for staten at erhverve anlæggene.

Reglerne er avfattet saa nær som mulig overensstemmende med ordlyden i § 2 post 19 om indløsningsret ved vandfald.

Men da det her ikke gælder eiendomme, som skal tilfælde staten uten vederlag ved koncessionstidens utløp, kunde det ikke her foreskrives, at der skal gjøres fradrag for amortisation i løpet av koncessionstiden.

Indløsningssummen skal derfor beregnes saaledes, at grundstykker skal betales efter hvad de har kostet koncessionæren, mens det øvrige skal indløses effer den tekniske værdi (jfr. ogsaa herom Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 34) Om forstaelsen av uttrykket „den tekniske værdi“ se ovenfor side 83.

I næst sidste punktum er vedtat en særregel om adgang for til at indtræ i løpende kraftleiekontrakter.

Maskiner og andre indretninger kan dog være undtaget fra indløsning; men isaafald maa dette uttrykkelig være fastsat i koncessionen. Denne undtagelsesbestemmelse er kommet ind paa foranledning av brukseiernes landsforening, som indsendte til specialkomiteen i 1915 en forestilling trykt som bilag til indst. O. XXXIII for 1915. Det anføres her (indst. s. 42) bl. a., at det vel kan være mulig, „at enkelte selskaper vil indgaa paa at indrømme den norske stat indløsningsret til fabrikbygninger, arbeiderboliger, kaier og alle utvendige arrangements, som jernbaner, kraner, oplagstorner m. v., men vi tror ikke, at de ogsaa vil indgaa paa at avstaa maskiner, ovne, der er et utslag av me-

toder, som betegner en økonomisk værdi. — — — — —

Foruten at miste sin billige kraft og metode vil nemlig et saadant selskap regne med, at det i den norske stat — — — vil faa en konkurrent, som kan undersælge det ved sin billige kraft, sin metode, som den har faaet gratis, og den oparbeidede forretning, som er en frugt av selskapets arbeide.“

De maskiner og indretninger som maatte være undtaget i koncessionen, vil koncessionären ha at fjerne paa sin bekostning inden en fastsat frist i henhold til sidste punktum, som svarer til den forøvrig nu betydningsløse bestemmelse i § 2 post 17, sidste punktum. Se bemerkningerne herom side 81.

Se iøvrig i det heletat bemerkningerne ved § 2 post 19 om indløsningsret ved vandfald ovenfor side 82—84.

Til post 8. Det er her bestemt at grundreglerne i § 2 forøvrig skal finde tilsvarende anvendelse.

Sidste led i denne § svarer til § 2, næstsidste led. Se ovenfor side 88—89.

Tinglysningen er kun paabudt for tilfælde av, at indløsningsret er betinget efter foregaaende post (jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 34.)

KAPITEL V.

ALMINDELIGE BESTEMMELSER

§ 24.

Ansøkning om koncession eller erhvervstilladelse efter denne lov skal være ledsaget av fornødne beskrivelser som vedkommende departement kan forlange supplert med de nødvendige tegninger, karter og lignende.

Ansøkning fra et selskap skal være ledsaget av erklæring fra styret om, at der ikke foreligger nogen avtale, sigtende til at overdække det virkelige forhold med hensyn til selskapets bestyrelse. Blir koncession eller tilladelse meddelt selskapet, skal dette senere, naar det maatte kræves, indsende til departementet lignende erklæring om, at der ikke med hensyn til bestyrelsen er indtraadt nogen saadan forandring, at de lovbestemte betingelser for at erholde koncessionen eller tilladelsen ikke længer er tilstede.

Ansøkning fra et selskap om koncession til erhvervelse av vandfald efter § 2 skal desuten være ledsaget av erklæring fra styret om at hele grundkapitalen saavidt rites tilhører staten, norske kommuner, norske statsborgere eller med vedkommende regjeringsdepartements godkjendelse norske banker eller selskaper, og at der ikke foreligger nogen avtale sigtende til at overdække det virkelige forhold med hensyn til eiendomsretten til grundkapitalen. Er koncession meddelt, skal der senere ved hvert aars utgang, og naar det ellers maatte bli forlangt, indsendes til departementet erklæring om, at der med hensyn til eiendomsretten til den interesserte kapital

saavidt vites ingen saadan forandring er indtraadt, at de lovbestemte betingelser for at erholde koncessionen ikke længere er tilstede.

Hvis de omhandlede erklæringer er urigtige, kommer straffelovens § 166 til anvendelse.

Før en ansøkning om koncession eller erhvervstilladelse efter denne lov avgjøres, skal der som regel indhentes uttalelse fra vedkommende kommunestyre.

Gjælder ansøkningen vandfald, hvortil et amt har forkjøpsret efter § 9, skal vedkommende amtmand straks underrettes om ansøkningen.

Til § 24.

Bestemmelserne her gjælder andragender efter alle de foregaaende kapitler. De tilladelser som omhandles i første, andet og fjerde kapitel, kaldes i loven koncessioner.

Betegnelsen „tilladelse av kongen“ (kgl. tilladelse), som regelmæssig var brukt i koncessionsloven av 1909, er bibrholdt bare i tredie kapitel. I nærv. §, § 28 og § 34 findes den mindre hellige betegnelse „erhvervstilladelse“ om tilladelser efter tredje kapitel og i § 23 post 5, sidste led og post 6 „erhvervskoncession“.

Ifølge § 2, post 1 skal koncession gis til bestemt retssubjekt. Søker et selskap koncession, maa følgelig selskapet være dannet, naar koncessionsandragendet indgis, hvilket ogsaa uttrykkelig er forutsat i nærv. §, andet led første punktum. Jfr. side 46 til § 2 post 1.

I koncessionslovkomiteens indstilling og ot. prp. nr. 11 for 1908 var det foreslaat at andragendet ogsaa skulde indeholde oplysninger, om kapitalen var tilveiebragt eller hvorledes dette skulde ske. Imidlertid utgik denne bestemmelse i ot. prp. nr. 1 for 1909 (se prp. side 72).

Spørsmålet om redegjørelse for de økonomiske forhold var paany bragt paa bane i ot. prp. nr. 15 for 1915 side 16, hvor imidlertid uttrykkelige regler herom erklæres overflødig. Se ovenfor side 50 til § 2 post 1.

Ifølge § 2 post 1 sidste punktum, skal der som regel sættes som betingelse, at grundkapitalen utgjør mindst $\frac{1}{3}$ av omkostningerne ved erhvervelse, opførelse av kraftstation m. v., naar utbygningen er færdig. Hvor denne betingelse blir opstillet, maa departementet uten uttrykkelig bestemmelse i loven kunne forlange de oplysninger, som er nødvendig, til bedømmelse av om koncession bør meddeles. Se likeledes herom side 50 til § 2 post 1 i slutten.

Tredie led hænger sammen med reglerne i § 2 post 1 om koncession til selskaper med helt norsk grundkapital. Jfr. skogkoncessionslovens § 14, første led.

Ifølge § 34 sidste led skal styret ogsaa gi melding til amtmannen om forandringer i grundkapitalen. Se øvrig bemerkninger ved § 19 side 165—66.

Straffelovens § 166 vilde maaske komme til anvendelse for uriktig erklæring, selv om det ikke uttrykkelig hadde staat i loven. For sikkerhets skyld er det dog sat der. Jfr. indst. O. II for 1909 side 87.

Er der forkjøpsret, blir ansøkningen med bilag av departementet at tilstille vedkommende kommune(r). Jfr. § 7 post 2.

Under behandlingen i odelstinget av nærværende lov blev der vedtatt forslag om forkjøpsret for amterne, og i sammenhæng hermed tilføjet et nyt sidste led i nærv. § om at amtmannen straks skal underrettes, naar ansøkning om koncession kommer ind til departementet, altsaa før det er avgjort om staten skal bruke sin (i forhold til amtet principale) forkjøpsret eller ei. Paabudet tilsigter at skaffe amterne saa rummelig tid som mulig til at bestemme sig.

§ 25.

Der skal være en vasdragskommission, hvis erklæring skal indhentes angaaende alle ansøkninger om koncession efter denne lovs kapitel I og IV. Kommissionen skal desuten avgi uttalelse i alle vasdragsspørsmål, som vedkommende departement forelægger for den. Kommissionen bestaar av 5 medlemmer, nemlig vasdragsdirektøren og 4 medlemmer, som opnævnes af Kongen for 6 aar, saaledes at 2 av dem uttræder hvert tredie aar. I vasdragsdirektørens forfald indtræder hans stedfortræder. For hvert av de andre medlemmer opnævner Kongen en varamand.

Endvidere skal der være en bergkommission, hvis erklæring skal indhentes angaaende alle ansøkninger om koncession efter denne lovs kapitel II. Kommissionen skal desuden avgi uttalelse i alle bergverksspørsmål, som vedkommende departement forelægger for den. Kommissionen bestaar av 3 medlemmer, som opnævnes af Kongen for 6 aar, saaledes

at en av dem uttræder hvert andet aar. For hvert medlem opnævner Kongen en varamand.

Til § 25.

Vasdragskommissionen og bergkommissionen ifølge nærv. § blev oprettet efter initiativ av den kombinerte justis- og landbrukskomite i 1909. Jfr. indst. O II for 1909 side 87—89, hvor her bl. a. er referert uttalelser fra Polyteknisk forenings vasdragsgruppe med forslag om en permanent vasdragskommission, som imidlertid efter gruppens mening „maatte ha den endelige avgjørelse i sin haand, ikke blot en indstillingsmyndighet.“

I indstillingen side 89 uttaler komiteen, at de samme grunde, som tilsier oprettelsen af en vasdragskommission, ogsaa taler for en bergkommission, saa meget mere som administrationen „ikke har noget sakkyndig kontor for bergverkssaker i likhet med Arbeidsdepartementets vasdragskontor“, og at det derfor er nødvendig at skaffe regeringen „fast organisert bergkyndig og forretningskyndig assistanse ved behandlingen af bergverkskoncessioner“.

Vasdragskommissionen har at uttale sig om alle koncessionsandragender efter kapitel I og IV og bergkommissionen efter kapitel II.

Uttalelserne vil først og fremst angaa spørsmålet, om koncession overhodet bør meddeles, dernæst de betingelser som i tilfælde bør sættes, og ellers ethvert spørsmål som ansees av betydning for den foreliggende sak.

Koncessionsmyndigheten vil ogsaa av eget initiativ kunne æske uttalelser om hvilket som helst særlig spørsmål i forbindelse med saken. Men ifølge loven har begge kommissioner kun en raadgivende og veiledende opgave og ingen avgjørende myndighed.

§ 26.

For overtrædelse af de betingelser, som er sat i en i henhold til denne lov meddelt koncession eller tilladelse, skal der som regel fatstsættes en tvangsmulkt, som enten paaløper indtil forholdet er bragt i orden, eller forfalder for hver overtrædelse. Tvangsmulkten kan inddrives ved utpantning.

Likeledes kan det bestemmes, at overtrædelse af de vigtigste koncessionsbetingelser i gjentagelsestilfælde medfører,

at koncessionen bortfalder, saaledes at reglerne i §§ 31 og 32 faar tilsvarende anvendelse.

De tvangsmulkter, som er nævnt i første led, og de avgiftsbeløp, som efter denne lov tilfalder staten, avsættes til særskilte fond, hvis anvendelse bestemmes av Stortinget.

Til § 26.

Her omhandlede tvangsmulkter er bøter av kontraktsmæssig art (lik konventionalbøter) og maa ikke forveksles med strafte bøter etter §§ 14 og 18.

Tilfælde hvor der kan bli anvendelse for tvangsmulkter efter nærv. §, er eksempelvis nævnt ovenfor ved bemerkningerne til § 2, post 3 side 52, post 4 side 54 og post 7 side 58. Jfr. §§ 4 og 5 og de tilsvarende bestemmelser i § 13 og § 23.

I koncessionsloven av 1900 var det foreskrevet, at tvangsmulkter enten skulde paaløpe indtil forholdet var bragt iorden, eller forfalde med et bestemt beløp for hver overtrædelse. I ot. prp. nr. 15 for 1915 side 35 heter det, at det har vist sig ønskelig at ha adgang til alene at sætte maksimumsbeløpet i koncessionen, saaledes at mulktens størrelse i det enkelte tilfælde kunde avpasses efter de nærmere omstændigheter ved overtrædelsen. I henhold hertil gik ordene „med et bestemt beløp“ ut i nærv. lov. Tvangsmulkter kan inddrives ved utpantning. Imidlertid har det offentlige ingen prioritet for de heromhandlede mulkter, medmindre saadant maatte være betinget i koncessionen for et bestemt beløp. Dette pleier imidlertid at ske. Se herom bemerkningerne til § 2 næstsidste led side 89, jfr. § 13 post 16 side 152.

I koncessionslokomiteens indstilling, ot. prp. nr. 11 for 1908 og ot. prp. nr. 1 for 1909 var det foreslaat, at vandfaldet eller bergverket skulde tilfalde staten efter de samme regler som ved koncessionstidens utløp, naar der var paaløpet tvangsmulkter av en bestemt størrelse eller et bestemt antal ganger „som et sidste middel overfor haardnakket overtrædelse av koncessionsvilkårene“. (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 62, jfr. side 68).

Men denne bestemmelse gik ut i indst O II for 1909 (jfr. indst. side 32—33).

Efter forslag av specialkomiteen i 1917 kom derimot ind som andet led i nærv. § den nye bestemmelse, at koncessionen i gjenlagelsestilfælde kan bortfalde. Det skede med den begrundelse, at der kunde tænkes tilfælde „hvor et eller flere mulktforelæg ikke er effektivt, og hvor det kunde være gavnlig at departementet har adgang til at gripe til skarpere forholdsregler, specielt hvor det gjælder overtrædelser av mere alvorlig art“ (indst. O V for 1917 side 57).

Følgerne av at koncessionen bortfalder, blir at vandfaldet efter §§ 31—32 maa sælges ved tvangsauktion, hvis det ikke blir overdrat til nogen som kan faa ny koncession. Da saken saaledes kommer i samme stilling, som om koncession ikke var git, vil der efter lovens ordlyd ogsaa være adgang til at gi koncession paany — eventuelt med andre betingelser — til samme retssubjekt, for hvem koncessionen er bortfaldt. Som regel vil der vel ikke bli spørsmaal herom, men det er dog mere end en teoretisk mulighet at det kunde ske, hvis det f. eks. senere godtgjøres, at der var undskyldende momenter tilstede for overtrædelsen.

Avgifter som tilfaller staten, er afgift ved vandfalds- og kraftleiekoncessioner efter § 2 post 13, § 4, § 5, post 2 og § 23 post 5 samt produktionsavgift for bergverk efter § 13 post 14.

Avgifter ved koncession til erhvervelse av vandfald efter §§ 2 og 4 har samme pantsikkerhet og inddrives som andre offentlige avgifter og skatter. Se lov herom af 3die juli 1914. Jfr. rundskr. 7de septbr. og 17de novbr. 1915. Jfr. ovenfor side 75.

For avgifter ved koncession paa bruksret til vandfald efter § 5, paa kraftleie efter § 23 og paa bergverk efter § 13 er der ingen legal eller privilegert panteret, likesaallitt som for almindelige skatter til staten (jfr. dep.skr. 7de april 1908).

Men ved bergverkskoncessioner blir der som regel betinget staten prioritet for indtil et bestemt beløp for produktionsavgifter ved siden av mulkter efter nærv. §. Se side 152 ved § 13, post 16.

Ifølge koncessionsloven av 1909 var der konkursprioritet for avgifter ved bergverk og kraftleie; men allerede ved lov om fortrensret for visse fordringer av 31te mai 1912 blev denne prioritet avskaffet. Jfr. ovenfor side 178 til § 23, post 4.

Om anvendelsen av de avgifter, som tilfaller staten ved koncession paa regulering av vasdrag, haves i § 11 post 2 en lignende bestemmelse som i sidste led i nærv. §.

Om anvendelsen av produktionsavgift ved bergverk se side 152 til § 13, post 14.

§ 27.

Kongen kan efter ansøkning fra vedkommende erhverver ændre de betingelser, som er fastsat i en overensstemmende med denne lov meddelt koncession eller tilladelse. Dog maa ændringen ikke gaa utenfor de grænser, som følger av de foran opstillede grundregler for betingelsernes indhold.

Til § 27.

Denne bestemmelse maa ikke forveksles med kongens adgang til at frita for vilkaarene efter § 2 post 20 eller hans adgang til at dispensere fra bestemmelserne i § 2, post 2 og 3 i nærv. lov.

Kongen kan ikke foreta forandringer i de grundregler hvorpaa koncessionen er bygget, hverken til skade for koncessionæren eller til fordel for ham.

Har kongen f. eks. engang helt eller delvis fritat for vilkaarene i henhold til § 2 post 20, kan han ikke i henhold til nærv. § allikevel bagefter sætte betingelser, som der er git avkald paa.

Heller ikke kan kongen forandre koncessionstiden eller de fastsatte avgifter utenfor den specielle hjemmel dertil efter § 2 post 13 fjerde led, § 5, post 2 fjerde led og § 13 post 14 sidste punktum.

Derimot maa kongen vistnok kunne nedsætte eller eftergi avgift ved kraftlejekoncessioner efter § 23, post 4, da avgiften her ikke nødvendigvis skal, men bare kan betinges. Nogen speciel hjemmel findes ikke i § 23 til at lempe paa avgiften. Jfr. side 178.

For at der overhodet skal kunne gjøres nogen forandring, maa der foreligge ansøkning fra den som har faat koncessionen.

Har koncessionen været forelagt stortingen, opstaar spørsmål om kongen kan forandre betingelserne uten paany at forelægge saken for stortingen.

Nærv. § er ordlydende gaat over i nærv. lov fra koncessionsloven af 1909, som ikke indeholdt noget om, at koncessioner om erhvervelse af vandfald skulde forelægges stortingen.

Da imidlertid forandringerne som nævnt ikke kan gaa utenfor de grænser, som følger af grundreglerne, kan det ikke være nødvendig at indbringe for stortingen spørsmål om den slags forandringer, som nærv. § overhodet gir anledning til.

I tvilstilfælde vil det naturligvis være rigtig at forelægge spørsmålet for stortingen.

Modifikation i betingelserne med den virkning, at en for private retssubjekter vel erhvervet ret blir opgit, kan ikke finde sted i henhold til nærv. §.

Forarbeiderne indeholder litet til veiledning ved fortolkning af §en. Det heter kun i Ot. prp. nr. 11 for 1908 og nr. 1 for 1909 henholdsvis side 23 og 73, at det i praksis har vist sig, at der paa grund af forandrede forhold kan være behov for at foreta forandringer i de engang fastsatte vilkaar. Men det tilføies at de „bindende regler“ som er opstillet i de foregaaende kapitler om vilkaarenes indhold, selvfolgelig maa „respekteres“, men at det dog er anset „sikrest at opta en uttrykkelig bestemmelse herom“.

§ 28.

Hvis en fremmed statsborger, som ikke er bosat her i riket, erholder koncession efter § 4 eller § 13 eller erhvervstilladelse efter § 20 eller driver saadan prøvedrift som nævnt i § 18, skal han paa det sted, hvor eiendommen ligger eller driften foregaar, ha en fuldmægtig, som er bemyndiget til i hans fravær at svare paa hans vegne for domstolene og andre embedsmyndigheter i saker, som vedrører koncessionen, tilladelsen, eiendommen, anlægget eller driften. Fuldmægtigen skal i saadanne saker motta søksmaal ved stedets forlikskommission og ret. Hans navn og bopæl skal tinglyses.

Hvad her er bestemt, skal ogsaa gjælde en korporation, en stiftelse eller et selskap, hvis styre ikke har sæte i Norge, og som erholder koncession efter § 13 eller erhvervstilladelse efter § 20 eller driver saadan prøvedrift som nævnt i § 18.

Iagttaaes ikke foranstaende bestemmelser, kan underdommeren i det distrikt, hvor eiendommen ligger eller driften foregaar, paa begjæring av nogen deri interessert med bindende virkning for vedkommende koncessionær opnævne saadan fuldmægtig. Det samme gjælder, om en korporation, en stiftelse eller et selskap ikke opfylder sin forpligtelse til at ha sæte for styret her i riket.

Til § 28.

Allerede i statsborgerretsloven var der lignende bestemmelser om fuldmægtig for svenske statsborgere, selskaper m. v., som uten kongelig tilladelse, og for andre utlændinger og utenlandske selskaper m. v., som med kgl. tilladelse hadde erhvervet fast eiendom her i riket.

Første led handler kun om fremmede statsborgere.

Naar der ikke er nævnt § 2, kommer det av, at fremmede statsborgere overhodet kun i særlige tilfælde kan faa koncession paa vandfald (§ 4).

Naar § 23 ikke er nævnt, beror det paa, at det er anset overflødig at paabyde fuldmægtig ved kraftleiekoncessioner. Utnyttelsen av energi frembragt ved vandkraft „vil nemlig altid være knyttet til fast eiendom, hvis besiddelse — — — medfører pligt til at holde fuldmægtig i de tilfælde, da der herfor er behov“ (koncessionslovkomiteens indst. side 85. Jfr. indst. O II for 1909 side 90).

Andet led handler om fuldmægtig for korporation, stiftelse eller selskap, som ikke har styre i Norge. Her nævnes kun §§ 13 og 20, fordi koncession paa vandfald efter §§ 2, 4 og 5 eller kraftleiekoncession efter § 23 bare kan gis til selskaper m. v. som har styre med sæte i Norge, og for slike selskaper blir der selvfølgelig ikke spørsmål om nogen fuldmægtig.

I henhold til tredje led, sidste punktum er der imidlertid ogsaa anledning til at faa opnævnt fuldmægtig for selskap m. v., som ikke overholder sin forpligtelse til at ha styre med sæte her i riket. Isaafald kommer efter § 34 i nærv. lov reglerne om frist og auktion efter §§ 31 og 32 til anvendelse. Jfr. bemerkningerne nedenfor ved § 34. Meddelelsen om fristen blir da at gi den opnævnte fuldmægtig.

Opnævnelsen blir i henhold til første punktum i tredje led at foreta efter forlangende av „nogen deri interesser“, saaledes ogsaa efter forlangende av departementet, naar der blir spørsmål om frist og auktion paa grund av bestemmelserne i § 34.

Om prøvedrift, som nævnes i de 2 første led, henvises til bemerkningerne ved § 18.

Det heter i første led, at „stedets“ forlikskommission og ret er det avgjørende, altsaa ikke fuldmægtigens verneting. Det maa da bli den faste eiendoms verneting. Se herom Hagerup I side 179 flg. Gjælder det et spørsmål om prøvedrift, vil stedets verneting bli der hvor driften foregaar.

Reglerne om aastedsverneting efter n. l. 1—2—15 eller patentverneting efter lov av 16de juni 1885 § 28 vil her som ellers kunne bevirke fravirkelse fra stedets verneting (jfr. koncessionslovkomiteens indstilling side 77).

§ 29.

Avtale, som maatte komme i strid med bestemmelserne i §§ 1, 11, 19 eller 22, kan bare forlanges fuldbyrdet, saafremt koncession eller tilladelse til erhvervelsen erholdes.

Haandgivelse eller anden retshandel, hvorved nogen betinger sig ret til at erhverve eiendomsret eller anden rettighet til vandfald eller mutbare anvisninger eller gruber, taper sin gyldighed efter 5 aars forløp. Er den tinglyst, skal den ved fristens utløp utslettes av pantebøkerne.

Til § 29.

En avtale indgaat i de tilfælde, hvor erhvervelse ikke kan finde sted med fuld retsvirkning uten koncession eller kgl. tilladelse efter nærv. lov, blir dog ikke ugyldig eller virkningsløs mellem parterne.

Hvis erhververen bagefter faar koncession eller kgl. tilladelse, kan den anden part ikke fragaa sin forpligtelse.

Men faar erhververen ikke koncession eller kgl. tilladelse, vil han ikke kunne kræve tilsagnet fra den anden part opfyldt, og den anden part vil da heller ikke kunne kræve, at erhververen skal opfylde sine forpligtelser. Det er en almindelig grundsætning i vor ret, at avtalen som lovstridig forsaavidt blir ugyldig, og det gjelder ogsaa her. Jfr. bemerkningerne ved § 1 side 25.

Er handelen allerede fulbyrdet mellem parterne, gjelder lovens § 31, jfr. § 32, hvortil henvises.

Andet led i denne § er nyt i nærv. lov. Ved haandgivelse forstaaes i almindelighet en kontrakt, som kun er forbindende for sælgeren, idet erhververen ikke har nogen pligt til opfyldelse fra sin side, men kun en ret til at kraeve opfyldelse, hvis han yder det avtalte vederlag. Som regel vil dog erhververens ret paa en eller anden maate være begrænset i tid. Ofte kan der imidlertid være aftalt langsigtige terminer, og desuden har man set eksempler paa, at haandgivelser er af fattet slik, at erhververen i en ubestemt fremtid har sin ret i behold, mens hans forpligtelse samtidig avhænger af betingelser, hvorover han enten selv er herre, eller som beror paa forhold eller begivenheter, hvis indtræden i alle fald sælgeren ikke har nogen indflydelse paa.

Da den almindelige forældelsesfrist i præskriptionsloven regelmæssig først løper fra forfaldstid, selv om forfaldstiden er ubestemt og avhængig af mer eller mindre tilfældige begivenheder, vil sælgeren ofte kunne bli uheldig stillet, naar han av uvidenhed eller uforstand har forbundet sig paa slike vilkaar, og han kan paa sin eiendom faa heftelser, som volder ulemper for lange tider.

Der foreskrives derfor her en særskilt forældelsesfrist „efter 5 aars forløp“. Fristen regnes da fra tiden for retshandelens indgaaelse.

Nogen definition av haandgivelse eller anden retshandel, som her sigtes til, indeholder loven ikke, og lovteksten er, ihvertfald tat efter ordlyden, git en for vid avfatning.

Bestemmelsen som den lyder kan maaske ogsaa paastaaes at omfatte almindelige kjøpekontrakter. Dette er imidlertid ihvertfald ikke meningen. Se Ot. prp. nr. 15 for 1915, side 14, hvor det uttales som forutsætningen, „at bestemmelsen ikke vil ramme kjøpekontrakter, som indeholder et endelig for begge parter bindende

salg, og at den alene vil faa anvendelse paa retshandler som er indgaat efter den nye lovs ikrafttræden".

Retten ifølge en almindelig kjøpekontrakt skulde da være undergit den sedvanlige 10-aarsfrist efter præskriptionslovens § 3.

Er meningen forsaavidt ikke kommet til uttryk saa tydelig som ønskelig kunde ha været, er dette endda mindre tilfælde med hensyn til spørsmålet om lovens anvendelse paa ældre retshandler.

Der er i almindelighed adgang til at anvende nye præskriptionslove paa bestaaende rettigheder ældre end lovene. Se Ascheloug III side 123 flg. Dog maa der ved regler i den nye lov „levnes besidderen tilstrækkelig tid til at holde rettigheten ilive“ (Ascheloug III side 126). Indeholder den nye lov ingen slike regler, „maa det vistnok i almindelighet antages som dens hensigt at præskriptionsfristen først løper fra det øieblik, loven træder i kraft“ (Ascheloug III side 127). Jfr. ogsaa Morgenstierne side 681).

Nutidsformen i nærv. § „haandgivelse — — — hvorved nogen betinger sig ret“ (ikke har betinget) gjør det dog maa ske mulig at fortolke loven overensstemmende med den citerte forutsætning i forarbeiderne.

Da reglerne i §§ 31 og 32 kun kommer til anvendelse likeoverfor fuldbyrdede retshandler, vil der saaledes ogsaa herefter være forholdsvis rummelig anledning til at samle vandfalts- og bergverksrettigheder. Jfr. ovenfor til § 3 side 93.

Haandgivelser, forsaavidt de indeholder en — omend betinget — forpligtelse til at overdra fast eiendom, vil være undergit samme stempelavgift som overdragelsesdokumenter.

I h.r.d. i rt. for 1901 side 731 er omhandlet et tilfælde af tvist, om der ved oprettelse av et dokument virkelig var indgaat en handel eller bare en foreløbig aftale som muligens ikke vilde lede til handel. Det gjaldt et spørsmål om pligt til at erlägge stempelpapirgebyr efter loven av 11te april 1885 § 8 om tillæg til loven om stemplet papir av 9de august 1839. Jfr. i denne forbindelse ogsaa h.r.d. i rt. 1907 side 72.

Om pligten til at erlägge stempelavgift merkes iøvrig nu tillægslov til loven av 11te april 1885, datert 24de juni 1915. Efter denne tillægslov indtræder der ogsaa stempelpligt ved antagelsen af tilbud om overdragelse av fast eiendom og ihvertfald ved tinglysnings av slike tilbud, enten de er antat eller ei.

Om stempelpligt ved overdragelse av bergverksrettigheter se ovenfor ved § 11 side 133.

Angaaende et spørsmål om ret til at overdra en haandgivelse paa eiendom se h.r.d. i rt. 1911 side 408.

Er et dokument, som gaar ind under nærv. §, tinglyst, skal det slettes av pantebøkerne, naar fristen er utløpet. Om dette er tilfældet, maa retsskriveren selv bedømme efter indholdet av dokumentet.

§ 30.

Forlanges noget dokument tinglyst angaaende en erhvervelse, hvortil ifølge denne lov behøves koncession eller tilladelse, og saadan ikke fremlægges, kan retsskriveren dog ikke negte tinglysning, men han skal i saa fald, saavelsom naar han finder det tvilsomt, hvorvidt erhvervelsen er i strid med loven, gjøre anmerkning herom i panteregistret og paa dokumentet. Anmerkningen skal av retsskriveren meddeles vedkommende departement, som kan bestemme, at den atter skal utslettes.

Ved bedømmelsen av, om et selskaps erhvervelse er i overensstemmelse med denne lovs § 19, bør retsskriveren som regel godta en av samtlige styremedlemmer paa tro og love avgit skriftlig erklæring om, at selskapets grundkapital er helt norsk.

Til § 30.

En lignende bestemmelse som i første led fandtes allerede i statsborgerretsloven. I forarbeiderne til statsborgerretsloven (Ott. prp. nr. 16 for 1888 side 19) uttales, at et forbud mot tinglysning angaaende erhvervelse som nødvendiggjør tilladelse, sandsynligvis maatte lede til, at retsskriveren altid krævet legitimation for at erhververen var norsk statsborger eller hadde „fornøden bevilling“. Enhver som forlangte tinglysning, maatte da tilveiebringe saadan legitimation. Dette vilde imidlertid baade bli for besværlig og kunde gi anledning til vilkaarlighet fra retsskriverens side. Istedet blev det derfor paalagt retsskriveren at gjøre anmerkninger i alle tvilsomme tilfælde. Aschehoug I side 125 hævder, at retsskriveren aldrig kunde negte tinglysning, men Aubert III side 87 — 88 antar at tinglysning burde negtes, naar det var utvilsomt at erhvervelsen ikke var iorden.

Efter paragrafen, som den lyder i nærv. lov, kan tinglysning ikke negtes (jfr. koncessionslovkomiteens indstilling side 77). Dog tales her om erhvervelse, hvortil koncession eller kgl. tilladelse behøves.

§ 31

Det spørsmål kan da reises, om tinglysning heller ikke skal negtes, når erhververen er et retssubjekt, som overhodet ikke kan erholde koncession. Korporation, stiftelse eller selskap maa selv ved koncession paa vandfald i særlige tilfælde efter § 4 ihvertfald ha styre med sæte her i landet og flertal av norske statsborgere, likesaa ved koncession paa kraftleie etter § 23.

Ved koncession paa bruksret til vandfald maa styret desuten være helt norsk. Men mulige mangler i hen nævnte henseender vil dog — likesom selve mangelen paa koncession eller tilladelse — ogsaa kunne avhjælpes bagefter.

Blir mangelen avhjulpet, vil koncession eller tilladelse senere kunne gis, selvom betingelserne herfor ikke var tilstede i erhvervsesøieblikket. Det vil derfor være rigtig at fortolke nærv. § — sammenholdt med § 31 — saaledes at tinglysning i intet tilfælde skal negtes, og at der ikke skal skjernes mellem retssubjekter, som paa tinglysningstiden har de nødvendige egenskaper for at faa koncession eller kgl. tilladelse, og retssubjekter, som ikke har det.

Om rettskriverens adgang i almindelighet til at negte eller mot protest foreta tinglysning, henvises til Aubert III side 91 — 92.

Sidste led i denne § om erklæring paa tro og love fra det hele styre er nyt og kommet ind i loven for at lette rettskriverens kontrol med overholdelsen av reglen om, at alene selskaper med helt norsk grundkapital kan erhverve fast eiendom, som indgaaer under kapital III, uten kgl. tilladelse.

„Det sier sig selv, at rettskriveren, selv om saadan erklæring fremlægges, bør gjøre anmerkning, saafremt han har grund til at tvile paa erklæringens rigtighet, og at administrationen i ethvert tilfælde vil ha adgang til at skride ind, hvis det senere skulde vise sig at erklæringen er uriktig, uanset om overdragelsesdokumentet er blit tinglæst uten anmerkning“. (Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 30).

§ 31.

Er en retshandel, som strider mot denne lov, fuldbyrdet ved tinglysning av hjemmelsbrev, eller er kjøperen eller leieren indsat i eiendommens besiddelse eller rettighetens utøvelse, skal departementet fastsætte en frist, inden hvilken forholdet maa bringes i lovlig orden saasom ved erhvervelse av den fornødne koncession eller tilladelse eller ved frivillig omgjørelse av retshandelen eller ved salg av eiendommen eller ret-

tigheten til nogen, som er berettiget til at erhverve den. Fristen maa ikke sættes kortere end 6 maaneder eller længere end 3 aar. Den kan forlænges efter de i § 35 andet led givne regler.

Departementets bestemmelser efter denne paragraf skal tinglyses.

Hvad her er foreskrevet om retshandel, som strider mot denne lov, faar ogsaa anvendelse paa retshandel, som før denne lovs ikrafttræden er skedd i strid med lov om adgang for andre end norske statsborgere til at erhverve fast eiendom eller bruksret over grund her i riket av 9de juni 1903 eller med lov om adgang til at erhverve skog, bergverk eller vandfald av 12te juni 1906 med tillægslove af 28de mai 1907 og 24de januar 1908 (jfr. love af 26de mars 1907 og 28de mars 1908) eller med lov om erhvervelse af vandfald, bergverk og anden fast eiendom af 18de september 1909.

Til § 31.

Bestemmelserne i første led gaar igjen fra statsborgerretsloven med de redaktionelle forandringer, som senere love efterhvert har bevirket.

I skr. av 28de juli 1888 har det daværende indre departement uttalt, at en utlænding maatte ha kgl. tilladelse („bevilling“) efter statsborgerretsloven for at erhverve en eiendom, som han hadde faat skjøte paa før loven trådte ikraft, naar tinglysing av skjøte først fandt sted senere. Dette stemmer ogsaa med Aschehoug I side 126.

I skr. av 23de august 1909 har imidlertid justisdepartementet angaaende et tilfælde efter de ovenfor side 3 nævnte midlertidige love af 12te juni 1906 og 24de januar 1908 uttalt, at kravet paa tinglysing „ikke ubetinget kan fastholdes, da en eiendomserhvervelse allikevel kan være fuldbyrdet paa fyldestgjørende maate“. Avsluttelse av kjøpekontrakt antas dog ikke tilstrækkelig. Det „maa kræves, at erhvervelsen er fuldbyrdet gjennem en endelig overførelse av eierraadigheten til erhververen“.

Her kommer man da ind paa det spørsmaal, om den der har erhvervet ret efter kjøpekontrakt før nærv. lov, maa ha koncession eller kgl. tilladelse, naar erhvervelsen skal fuldbyrdes. Det vil især kunne faa betydning for norske statsborgeres erhvervelse av vandfald eller for andre reissubjekters erhvervelse av anden fast eiendom efter de nye regler i § 1 og § 19 i loven.

Professor Aschehoug, som efter opdrag hadde utarbeidet det første utkast til statsborgerretsloven, gik ut fra, at lovens be-

stemmelser om utlændingers erhvervelse maatte komme til anvendelse for de utlændinger, som før lovens ikrafttræden bare hadde kjøpekontrakt. Jfr. Ot. prp. nr. 16 for 1888 side 21.

Spørsmålet om nye koncessionslove i forhold til ældre avsluttede, men ikke fuldbyrdede retshandler er ogsaa berørt ovenfor ved § 6 side 103, hvortil henvises.

Se ogsaa Aschehoug III side 113: Forbudet i gr. s § 97 mot at gi love tilbakevirkende kraft beskytter kun „de uangripelige rettigheter“ som er fuldstændig erhvervede, ikke dem, hvis erhvervelse blot er forberedt. Se ogsaa Morgenstierne side 682 — 683. Ny lov maa adlydes „selvom derved opfyldelsen af alle rede indgaaede kontrakter hindres“. Jfr. videre avhandling av Morgenstierne i rt. 1913 side 454 flg.

Naar nye love intet motsat bestemmer, maa de saaledes i almindelighet komme til anvendelse for alle retshandler, som ikke er fuldbyrdet ved deres ikrafttræden.

I denne forbindelse blir der da spørsmål om, hvad der skal forstaaes ved fuldbyrdelse.

Den sidst citerte skrivelse — fra justisdepartementet — rammer visnok det rette, naar der sies, at tinglysning ikke nødvendigvis maa ha fundet sted. Første led i nærv. § indeholder da ogsaa efter sin ordlyd en uttrykkelig forudsætning om, at fuldbyrdelsen kan være skeet ved besiddelsestagelse. Hjemmelsbrev i og for sig er paa den ene side ikke nok til, at reglerne i nærv. § kommer til anvendelse; men paa den anden side vilde en overdragelse — forenet med besiddelsestagelse — være tilstrækkelig uten hjemmelsbrev (jfr. Ot. prp. nr. 16 for 1888 s. 20), hvis det i et saadant tilfælde var paa det rene, at retshandelen dermed var fuldbyrdet og besiddelsestagelsen ikke blot et foreløbig eller forberedende skridt. Det dokument, som tinglyses, maa være et virkelig „hjemmelsbrev“. Om en kjøpekontrakt blir tinglyst, kommer derfor ikke bestemmelserne om frist efter nærv. § til anvendelse, medmindre kjøpekontrakten i virkeligheten indeholder en eiendomsoverdragelse. Endnu mindre blir der spørsmål om frist efter nærv. §, om der tinglyses en haandgivelse eller andet lignende dokument som omhandlet i § 29, andet led (jfr. likeledes herom Ot. prp. nr. 16 for 1888 side 20).

Angaaende spørsmålet om en kontrakt indeholdt tinglig ret (eiendomsoverdragelse) merkes h.r.d. i rt. 1912 side 980.

Der nævnes i nærv. § ved siden av „kjøperen“ ogsaa „leieren“ og ved siden av „eiendommen“ ogsaa „rettigheten“.

Nærv. lov handler jo nemlig ogsaa om koncession paa bruksret til vandfald efter § 5, om kraftleiekontrakter efter § 23, om kgl. tilladelse til at erhverve eiendomsret eller bruksret efter §

20, og om koncession paa bergverksrettigheter efter § 13. Jfr. § 12.

Er erhvervelsen fuldbyrdet mellem parterne, kan overdrageren ikke omstøte handelen. Men erhververen kan heller ikke fremtvinge omgjørelse. Hans pligt til at betale kjøpe- eller leiesummen bestaar, selv om departementet sætter frist efter nærv. §. Derimot gir loven anvisning paa følgende 3 utveier:

1. At erhververen faar koncession eller kgl. tilladelse,
2. at parterne frivillig omgjør handelen eller
3. at videre overdragelse finder sted til nogen, som kan erhverve uten koncession eller kgl. tilladelse, eller til nogen, som kan faa det.

I tilfælde av videre overdragelse blir det kjøperens tap, hvis han ikke opnaar samme betaling som han selv har git, og hans gevinst, hvis der opnaaes mere.

Fristen kan paa ansøkning forlænges i henhold til § 35, andet led for panthaver som har kjøpt eiendommen paa tvangsauktion for at redde sin fordring.

Desuden kan der efter § 33 første led, andet punktum traktatmæssig fastsættes længere frister.

De samme bestemmelser som for retshandler i strid med nærv. lov gjælder ifølge sidste led for retshandler i strid med koncessionsloven av 1909, den ovenfor side 3 nævnte lov av 9de juni 1903 og de følgende midlertidige love.

I opregningen i paragrafen er glemt den midlertidige lov av 23de mars 1909. Se ovenfor side 3.

§ 32.

Oversettes en frist, som er fastsat i henhold til foregaaende paragraf, skal øvrigheten, i andre tilfælde end nævnt i næste led, uten forliksmægling eller varsel la eiendommen eller bruksretten sælge ved tvangsauktion. Salget sker med bindende virkning for eieren eller besidderen, hans hjemmelsmand, deres kreditorer og konkursboer samt dem, som har pant i eiendommen eller bruksretten. Det foregaar for eierens eller besidderens regning og saaledes, at intet av den ved auktionen utbragte kjøpesum utbetales ham, før hans hjemmelsmand har erholdt det vederlag, han har betinget sig for eiendommen eller bruksretten. Blir dette vederlag ikke dækket fuldt ut, har han den personlige fordring paa sin skyldner i behold.

Angaaer retshandelen erhvervelse av energi, frembragt ved vandkraft, og den fastsatte frist er utløpet, uten at forholdet er bragt i orden, skal avgivelsen og mottagelsen av energien straks avbrytes. Overtrædelse herav straffes med bøter.

Til § 32.

Ogsaa denne § er fra statsborgerrettsloven og lov av 9de juni 1903 (jfr. ovenfor side 3) gaat over i koncessionsloven av 1909 og nærv. lov.

Mens det er departementet som sætter fristen efter foregaaende §, skal auktionen i tilfælde forlanges av øvrigheten, d. v. s. amtmanden.

Med „varsel“ menes her varsel direkte til parterne. De allmindelige bestemmelser om bekjendtgjørelse av tvangsauktion vil komme til anvendelse. Jfr. Ot. prp. nr. 16 for 1888 side 20.

Virkningen av auktionen blir likeledes den samme som vedanden tvangsauktion baade for sælgeren og kjøperen og for begges kreditorer og konkursboer.

Hvis sælgeren altsaa har faat kjøpesummen utbetalt, beholder han den, og kjøperen faar utbyttet av auktionen, naar heftelserne i tilfælde er dækket. Det blir som ellers panthavernes egen sak at indfordre sit tilgodehavende hos auktionskjøperen.

Er kjøpesummen ikke erlagt, kan sælgeren kræve den hos kjøperen. Men er kjøperens vederheftighet tvilsom, vil vel handelen som regel frivillig bli omgjort. Hvis nemlig kjøperen ikke faar koncession eller kgl. tilladelse, og der saaledes er et for sælgeren bindende tvangssalg i utsigt, vil han som oftest i et saadant tilfælde gaa ind paa omgjørelse. Herved faar han sin eiendom tilbake, hvilket isaafald formodentlig ogsaa vil være det fordelagtigste.

Har sælgeren ikke faat kjøpesummen, vil han som regel ha forbeholdt sig pant (Ot. prp nr. 16 for 1888 side 21) og kan da ogsaa selv i tilfælde forlange auktion. Jfr. Ot. prp. nr. 16 for 1888 side 20—21.

Auktionen vil naturligvis ikke ha retsvirkning likeoverfor den, der maatte ha en bedre ret til eiendommen end sælgeren (Ot. prp. nr. 16 for 1888 side 20).

Auktionsretten vil her som ellers ha at avgjøre alle spørsmål om materielrettslige og processuelle betingelser for fremme av auktionen, herunder saaledes ogsaa spørsmålet om erhververen er et retssubjekt, som behøver koncession eller kgl. tilladelse i det foreliggende tilfælde. Hagerup II side 405 og den der i note 2

citere høiesteretsdom i rt. for 1855 side 769 angaaende spørsmålet om retsgrunden for auktionen. Schweigaard II (tredje utgave) side 504—05.

I forbindelse med spørsmålet om auktionsrettens kompetanse kan øvrig merkes hrd. i rt. 1906 side 251, 1914 side 20 og 1917 side 315.

Sidste led er rettet baade mot leverandøren og erhververen av kraften. Den ene er forpligtet til at ophøre at avgift den anden til at motta kraft, begge under strafansvar (bøter).

§ 33.

Naar eiendomsret eller bruksret til vandfald, bergverk eller anden fast eiendom ved arv tilfaller nogen, som ikke kan erhverve den med fuld retsvirkning uten koncession eller tilladelse, kommer forskifterne i §§ 31 og 32 likeledes til anvendelse. Gjennem overenskomst med fremmede magter kan der dog vedtages længere frist end i § 31 bestemt til at bringe erhvervelsen i lovlig orden.

Tilhører saadan eiendomsret eller bruksret med fuld retsvirkning en kvinde, forblir den hendes særeie, om hun giftet sig med nogen, som ikke kan erhverve den uten koncession eller tilladelse og ikke har faat saadan.

Til § 33.

En lignende bestemmelse fandtes ogsaa i statsborgerretsloven. Ved arv menes baade i henhold til arveloven og i henhold til testamente. Se indst. O nr. 5 for 1888 side 19.

De samme regler som her er foreskrevet for erhvervelse av vandfald, bergverk eller anden fast eiendom, gjælder efter nærv. lov § 2 post 1 om erhvervelse ved arv av de der omhandlede aktier eller parter i selskap som faar koncession paa vandfald, men ikke for andre. Jfr. side 48.

Bestemmelse om at fristen ved overenskomst med fremmede magter kan sættes længere end efter § 31, skyldes ifølge koncessionslokkomiteens indst. side 77 det specielle tilfælde, „at det har vist sig vanskelig at komme til overenskomst med De forenede stater i Nordamerika angaaende dette forhold, medmindre fristen kan sættes til 6 aar.“

Om koncession eller kgl. tilladelse paa bruksrett til vandfald, bergverk eller anden fast eiendom henvises til bemerkningerne ved § 2 side 44—45, § 5 side 96—99, § 11 side 132 og § 19 side 166.

Hvis norsk kvinne med fuld retsvirkning eier slik eiendom eller bruksret, blir den hendes særeie, om hun giftet sig med nogen som behøver koncession eller kgl. tilladelse. Jfr. Scheels bok om egtefællers formuesforhold side 245.

Taper hun sin norske statsborgerret ved egteskapet, blir det uten følge for hendes engang erhvervede ret, medmindre maaske noget andet skulde være uttrykkelig betinget i henhold til § 2, post 23, dersom erhvervelsen har fundet sted med koncession. Den følgende § (§ 34) om retssubjekter, som mister nødvendige egenskaper, handler nemlig kun om korporationer, stiftelser og selskaper.

Bestemmelsen i lovens § 2 post 1 om, at §§ 31 og 32 kommer til anvendelse, dersom eieren av aktier eller parter i selskap, som har faat koncession paa vandfald efter nærv. lov, taper sin norske statsborgerret, er ikke anvendelse af en almindelig regel, men en singulær forskrift.

I almindelighet gjælder det, at norsk statsborger, som mister sin statsborgerret, beholder eiendoms- eller bruksret, naar erhvervelsen i forveien er fuldbyrdet. Aschæhoug I side 126.

Loven indeholder ingen uttrykkelig forskrift for det tilfælde at norsk kvinde, som er gift med fremmed statsborger, men har sin norske statsborgerret i behold, arver saadan eiendom eller bruksret som i første led omhandlet, naar ægtefællerne sitter i fællesbo. Skulde eiendommen eller bruksretten isaaafald ogsaa gaa ind i fællesboet, maatte reglerne i §§ 31 og 32 efter første led komme til anvendelse.

Det maa imidlertid antas, at eiendommen eller bruksretten i saadant tilfælde erhverves av hustruen som hendes særeie. Kan mannen som utenlandsk borger ikke erhverve hvad hustruen eier, naar egteskap indgaaes, kan han heller ikke erhverve, hvad hustruen senere arver, gjennem egteskap. Jfr. ovenfor ved § 2 post 1 side 49 om der omhandlede aktier eller part breve.

§ 34.

Hvis en korporation, en stiftelse eller et selskap, som har erholdt koncession eller erhvervstilladelse efter denne lov, senere undergaar saadan forandring, at de lovbestemte eller vedtagne betingelser for at erholde koncessionen eller tilladen ikke længer er tilstede, eller viser det sig, at de fra først av ikke har været tilstede, faar reglerne i §§ 31 og 32 tilsvarende anvendelse.

Det samme gjælder, hvis en korporation, en stiftelse eller

et selskap, som uten tilladelse har erhvervet eiendomsret eller bruksret til fast eiendom her i riket efter denne lovs § 19 eller etter lov om norsk statsborgerret av 21 april 1888 § 9 eller lov om adgang for andre end norske statsborgere til at erhverve fast eiendom eller bruksret over grund her i riket av 9 juni 1903 §§ 1 og 2 eller lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18 september 1909 § 11, undergaar saadan forandring med hensyn til styrets sæte eller styremedlemmene statsborgerret eller eiendomsretten til grundkapitalen, at de ikke længer opfylder de i disse bestemmelser fastsatte betingelser i saa henseende.

Naar eiendomsretten til grundkapitalen i et selskap undergaar saadan forandring, er desuten styret pligtig til straks at melde dette til amtmanden.

Til § 34.

Ogsaa i denne § er brukt det mindre heldige uttryk „erhvers-tilladelse“ istedenfor tilladelse av kongen. Jfr. side 183 ved § 24.

Første led handler om korporation, stiftelse eller selskap, som maa ha koncession eller kgl. tilladelse.

De lovbestemte egenskaper for erhvervelse av eiendomsret til vandfald findes i nærværende lov § 2 første led (se side 42—43) og § 4 for særlige tilfælde (se side 94) og for erhvervelse av bruksret til vandfald i § 5 (se side 97). Har ikke vedkommende rets-subjekt med hensyn paa styre og grundkapital de egenskaper som der fordres, kan koncession ikke gis.

For at erhverve bergverk med koncession efter § 13 behøves ingen særskilte egenskaper. Men det skal som regel betinges i henhold til § 13 post 1, at styret har sæte i Norge og iallefald delvis bestaar av norske statsborgere.

Mister selskap, korporation eller stiftelse en saaledes i henhold til loven betinget egenskap, kommer reglerne om frist og auktion efter §§ 31 og 32 til anvendelse ganske som naar selskap m. v. mister en i selve loven bestemt egenskap.

Ved kgl. tilladelse til at erhverve anden fast eiendom efter § 20 er heller ingen lovbestemte egenskaper foreskrevet, men vil kunne betinges i henhold til § 20 andet led.

Om lovbestemte egenskaper ved koncession paa kraftleie finnes reglerne i § 23. Se side 176.

Hvis koncession ved en feiltagelse blir git til selskap, som ikke har lovbestemte eller betingede egenskaper, skulde det si sig selv, at koncessionen blir uten retsvirkning, saaledes at reglerne i

§ 35.

§§ 31 og 32 da maatte komme til anvendelse. Jfr. Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 16—17, hvorefter uttrykkelig bestemmelse herom paa foranledning av specialkomiteen i 1915 dog er indtat „for at forebygge enhver tvil“.

Jfr. indst. O. XXXIII for 1915 side 20—21.

Bestemmelserne i første led maa ikke forveksles med regelen i § 26 andet led om, at koncessionen bortfalder ved overtrædelse af de vigtigste koncessionsvilkaar. Disse vilkaar kan selvfølgelig overtrædes uten at selskap m. v. undergaar nogen saadan forandring, som der sigtes til i nærv. §.

Andet led handler om korporation, stiftelse eller selskap, som i henhold til nærværende eller ældre love har kunnet erhverve vandfald, bergverk eller anden fast eiendom uten kongelig tilladelse, men undergaar forandring saaledes at de lovbestemte egen-skaper ikke længer er tilstede.

Om de retssubjekter, som efter nærv. lov kan erhverve uten kongelig tilladelse, henvises for bergverk til bemerkningerne ved § 11 side 129 og for anden fast eiendom ved § 19 side 165.

Vandfald under det lavmaal, som bestemmes ved reglerne i § 1, gaar ind under kapitel III om anden fast eiendom. Se indledningen til kapitel III side 164.

For kraftleie under lavmaalet efter § 22 behøves ingen særlige egenskaper.

Angaaende bestemmelsen i tredje led henvises til side 166 ved § 19.

§ 35.

Den, som har panteret i en eiendom eller bruksret, som han efter denne lov ikke uten koncession eller tilladelse kan erhverve med fuld retsvirkning, kan dog ta eiendommen til brukelig pant for indtil 5 aar. Oversettes denne frist, skal øvrigheten paa panthaverens vegne og med bindende virkning for ham og den, til hvem han maatte overdra sin ret, la eiendommen sælge ved tvangsauktion.

Endvidere kan panthaveren faa tilslag ved tvangsauktion over eiendommen eller bruksretten. I saa fald kommer reglerne i §§ 31 og 32 til anvendelse; men departementet kan under særlige omstændigheter paa ansøkning forlænge den frist, som er fastsat efter § 31, med et passende tidsrum indtil 3 aar, naar en eiendom er kjøpt paa tvangsauktion for at redde en fordring, som tilhører erhververen, og som denne har panteret for i eiendommen. Frist i henhold til

§ 31 kan forelægges, saasnart budet er approbert. Har panthaveren først tat pantet til brukelighet, maa fristen ikke sættes saa lang, at den samlede besiddelsestid blir længer end 7 aar.

Til § 35.

Her omhandles panteret i eiendom eller bruksret som kræver koncession eller kgl. tilladelse efter nærværende lov.

Det kan gis koncession paa bruksret til vandfald efter § 5 og kgl. tilladelse til at erhverve bruksret til anden fast eiendom som indgaar under kapitel III. Jfr. side 199 ved § 33.

Om bruksret, som i virkeligheten er eiendomsret, se Scheel side 540. Jfr. ovenfor side 45.

Om auktion over bruksret se Hagerup: Den norske pante-ret side 271.

Bruksret til fast eiendom kan pantsættes efter lignende regler som selve den faste eiendom. Scheel side 35.

Spørsmålet om en panthaver kunde ta til brukelig pant en eiendom, som han ikke med fuld retsvirkning kunde erhverve uten kongelig tilladelse, var ikke berørt i statsborgerretsloven eller nogen af de side 3 nævnte love før koncessionsloven av 1909 og maatte da bero paa om saadan forføining fra panthaverens side kunde ansees som erhvervelse av bruksret. I Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 36 uttales, at det tør være tvilsomt, hvorledes dette spørsmål „rettelig bør besvares“, og at det i hvert fald er forekommert i praksis, at en eiendom har været tat til brukspant for en utenlandsk panthaver. Det sies videre sammesteds, at der ikke er grund til at utelukke en panthaver fra at benytte dette middel til at vareta sine interesser, men at det er nødvendig at forhindre, at det anvendes „til omgaaelse av de opstillede indskrænkninger i adgangen til at erhverve eiendomsret eller bruksret“. Derfor er panthaverens ret til at ta pantet til brukelighet indsnevret til forholdsvis kort tid. (Jfr. indst. O. II 1909 side 91).

Om brukspanthaverens ret se avhandling av assessor Ham-bro i rt. for 1910 side 161.

Naar det heter, at øvrigheten skal sælge eiendommen ved tvangsauktion paa panthaverens vegne, ligger deri „at salget ikke kan ske med utslettende virkning for mulige bedre prioriterte rettighethavere i eiendommen“, da disse „ikke bør kunne paaføres tap paa grund av den slettere prioriterte panthavers feil“ (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 74).

Andet led handler om panthaverens adgang til at faa tilslaget ved tvangsauktion paa eiendom, som han ikke

kan erhverve med fuld retsvirkning uten koncession eller kgl. tilladelse.

Heller ikke herom indeholdt lovene før koncessionsloven av 1909 nogen bestemmelse.

Ved koncessionsloven av 1909 blev der aapnet uttrykkelig adgang hertil for at gi panthaveren anledning til at undgaa tap, som maaske ellers kunde opstaa. Men ogsaa i dette tilfælde maa panthaveren finde sig i en forholdsvis kort tidsbegrensning, hvorefter reglerne i §§ 31 og 32 kommer til anvendelse. Dog kan den almindelige frist efter § 31 paa ansøkning i dette tilfælde forlænges indtil 3 aar. Da maksimumsfristen efter § 31 ogsaa er 3 aar, vil den samlede frist saaledes for panthaveren kunne komme til at utgjøre 6 aar.

Tilslag kan enhver panthaver faa uten at der spørres, om det er nødvendig for ham til at redde sin fordring. Derimot kan fristen ikke forlænges, medmindre dette er tilfældet.

Har panthaveren først hat pantet til brukelighet, vil det bero paa varigheten av dette forhold, hvor lang fristen kan sættes, idet nemlig den samlede tid, som er forundt panthaveren, ikke i noget tilfælde maa utgjøre over 7 aar. Ved først at ta pantet til brukelighet, vil han saaledes kunne faa et aar mere til sin raadighet end den ordinære maksimumsfrist i § 31 sammenlagt med den betingelsesvis forlængede frist efter nærv. § utgjør i det hele.

Med hensyn paa beregningen av fristen, gir auktionen her et fast holdepunkt. Fristen kan her sættes, saasnart budet er approbert. Det er ikke nødvendig at oppebie tinglysning (av auktionsskjøte) eller besiddelsestagelse. Men der er dog anledning til at oppebie dette tidspunkt. Det beror paa departementet.

Ifølge § 31 kan derimot intet gjøres, før tinglysning (av hjemmelsbrev) eller besiddelsestagelse har fundet sted. Da skal frist efter § 31 sættes. Fristen begynder at løpe fra det øieblik, den av departementet er sat.

Jfr, iøvrig bemerkningerne ved § 31 side 197.

§ 36.

Til erhvervelse paa anden maate end gjennem arv eller egteskap av aktier eller parter i et selskap med begrænset ansvar i saadant antal, at erhververen derved blir indehaver av aktie- eller partsmajoriteten, kræves tilladelse av Kongen eller den, han bemyndiger, saafremt selskapet indehar eiendomsret eller anden rettighet, som erhververen efter

denne lov ikke kunde erhverve uten koncession eller tilladelse. Lignende tilladelse er ogsaa nødvendig, naar to eller flere personer eller selskaper enten i fællesskap eller hver for sig erhverver aktier eller parter som ovenfor nævnt i saadan antal, at de tilsammen blir indehavere av aktie- eller parts-majoriteten, naar erhvervelsen er foregaat efter forutgaaende indbyrdes overenskomst eller aftale. Sammen med erhververens aktier eller parter regnes ogsaa de, som tilhører hans familie, forstaat som i § 1 første led post 2. Er erhververen medlem av et ansvarlig selskap eller et kommanditselskap, medregnes tillike aktier eller parter tilhørende det eller de andre medlemmer av selskapet; denne regel faar tilsvarende anvendelse overfor indehaveren og det stille medlem i et stille selskap. Er erhververen et selskap med begrænset ansvar, skal sammen med aktier eller parter tilhørende selskapet regnes aktier eller parter, som tilhører selskapets styremedlemmer og øvrige tjenestemænd eller et andet selskap, hvis styremedlemmer for flertallets vedkommende bestaar av personer, som ogsaa er medlemmer av styret i det første selskap.

Et selskap med begrænset ansvar, som indehar eiendomsret eller anden rettighet til vandfald, som ved regulering kan utbringes til mer end 5000 naturhestekræfter, eller til mutbare anvisninger eller gruber, kan ikke utvide sin grundkapital gennem utstedelse av nye aktier eller parter uten tilladelse af Kongen eller den, han bemyndiger.

Ved meddelelsen av tilladelse i henhold til denne paragraf kan der fastsættes saadan betingelser, som findes paakrævet av almene hensyn.

Gjelder det erhvervelse av aktier eller parter eller utstedelse av nye aktier eller parter i selskap, som indehar eiendomsret til vandfald av saadan størrelse som i § 1 første led, post 1, jfr. tredje led, nævnt eller til mutbare anvisninger eller gruber, uten at der for disse er fastsat vederlagsfri overgang til staten, kan det betinges, at aktierne eller parterne skal tilfalde staten uten vederlag efter utløpet av en i koncessionen sat frist, som ikke maa overstige 50 aar eller med Stortingets samtykke 60 aar.

Til § 36

Overfor erhvervelser i strid med paragrafens første led faar § 29 og §§ 31—35 tilsvarende anvendelse, forsaaavidt dertil er anledning. Undlater indehaveren av et aktie- eller partsbrev at utlevere det, efterat vedkommende aktie eller part er solgt ved auktion i henhold til § 32, kan kjøperen paa aktieeierens og indehaverens fælles bekostning erhverve dom til dets mortifikation. Hertil utkræves ikke kongelig bevilning. Selskapet utfærdiger derefter nyt aktiebrev, som skal indeholde uttrykkelig angivelse av, at det træder i det mortificerettes sted.

Til § 36.

Hensigten med bestemmelserne i denne §, som er ny i nærv. lov, er at forhindre at retshandel, som i virkeligheten indeholder en overdragelse til ny eier, foregaar som kjøp og salg av aktier eller parter eller utvidelse av grundkapitalen i et selskap for at undgaa koncession eller kgl. tilladelse. Ved salg av aktier eller parter beregnes da disses værdi i forhold til værdien av selve den eiendom eller rettighet, som overdragelsen egentlig gjælder.

Av begrundelsen i forarbeiderne hitsættes fra Ot. prp. nr. 15 for 1915 s. 12 bl. a. følgende:

— — — „hvor overdragelsen av aktiemajoriteten indeholder en simulation, idet der i virkeligheten er foregaat en overdragelse av vandfaldet fra det selskap som tidligere eiet det, til et andet selskap, vil forholdet vistnok allerede rammes av den gjeldende koncessionslovgivning. Men dels vil det her ofte være vanskelig at bringe overdragelsens sande karakter paa det rene, og dels vil det ikke være forbundet med nogen synderlig vanskelighet at ordne forholdet paa en saadan maate, at man opnaar i det væsentlige samme økonomiske øiemeid, uten at forholdet rammes av de gjeldende lovregler. — — — — Skjønt forholdet hittil vistnok har vist sig mest praktisk ved vandfald, kan det imidlertid tænkes at faa betydning ogsaa hvor det gjælder andre arter av fast eiendom.“

I denne forbindelse kan merkes hrd. i rt. for 1911 side 420, hvor et aktieselskap blev anset fremdeles bestaaende i et tilfælde, hvor alle eiendomme blev solgt for aftalt kjøpesum, men paa den maate at aktierne blev transportert til kjøperen. I et andet tilfælde, omhandlet i hrd. i rt. 1904 side 256, antokes at det nye selskap var ganske forskjellig fra det gamle.

Ogsaa i nærværende § nævnes eiendom „eller anden rettighet“, som kræver koncession eller kgl. tilladelse. Anden rettighet kan være bruksret til vandfald efter § 5, til anden fast eiendom¹

¹ Se indledningen til kapitel III side 164.

etter § 20, ret til kraftleie etter § 23. Desuten kan der være spørsmål om bergverksrettigheter skal betegnes som eiendom eller anden ret. Jfr. side 132—33 ved § 11.

Hovedregelen er etter første led, at erhververen maa ha tilladelse av kongen for at kunne erhverve majoriteten av aktier eller parter i selskap med begrenset ansvar, naar der til erhvervelse av selve den eiendom eller rettighet, som selskapet har, vilde behøves koncession etter kapitel I, II eller IV eller kgl. tilladelse etter kapitel III.

Det er i denne forbindelse likegyldig, om selskapet selv har eiendommen eller retten uten eller med koncession eller kgl. tilladelse i henhold til denne eller ældre love. Erhververen maa ihvertfall ha det, hvis erhvervelsen omfatter aktier eller parter i saadan omfang, som loven nævner. Har selskapet ved siden av eiendomme og rettigheter, som kræver koncession eller kgl. tilladelse, ogsaa andre eiendomme og rettigheter, som erhververen av aktie- eller partmajoriteten frit kunde erhverve, er det uten betydning, om eiendomme og rettigheter av sidstnævnte slags utgjør den alt overveiende del av selskapets værdier. Sker erhvervelsen væsentlig av hensyn til sidstnævnte eiendomme og rettigheter og reglerne om koncession eller kgl. tilladelse efter nærv. § ønskes undgaat, maa derfor selve eiendommene og rettigheterne erhverves hos selskapet og ikke aktierne eller parterne i dette.

Erhvervelse av aktie- eller partmajoriteten gjennem arv og egteskap kan dog frit finde sted. Da der i nærv. lov intet motsat uttrykkelig sies, maa her som ellers menes arv baade ifølge arveloven og etter testament. Jfr. ovenfor ved § 1 side 26, § 33 side 199.

Likeoverfor utlændingers erhvervelse ved arv av aktier eller parter i selskap, som herefter faar koncession paa vandfald i henhold til § 2, vil dog gjælde regelen i samme § post 1, hvoretter §§ 31 og 32 om frist og i fornødent fald auktion kommer til anvendelse, da slike aktier overhodet ikke kan eies av utlændinger. Jfr. ovenfor ved § 2 post 1 side 47—48.

Naar norsk statsborger gifter sig med utenlandsk statsborger og der i egteskapet iøvrig er fælleseie, maa derfor saadan aktie eller part som undtat fra formuesfællesskap paa grund av lovens egen anordning tilhøre norsk statsborger som særeie.

Omgaaelse av reglerne i første led første punktum er søkt hindret ved de følgende regler, i samme led.

Kgl. tilladelse er derfor ogsaa nødvendig, naar flere retssubjekter i fællesskap eller hver for sig, men i henhold til overenskomst eller avtale, kommer til at indeha aktie eller partmajoritet paa den maate loven nævner.

Om det sker samtidig eller ved samme begivenhet, f. eks.

om flere retssubjekter faar tilslaget paa samme tvangsauktion, rammes tilfældet derimot ikke av loven. Derimot regnes sammen med erhververens egne aktier eller parter:

1. de som tilhører hans „familie“, begrænset som ifølge § 1 første led post 2. Se ovenfor side 26.
2. de som tilhører medlemmer av ansvarlig selskap eller kommanditselskap, hvorav ogsaa erhververen er medlem,
3. de som tilhører indehaver eller stille medlem i stille selskap, naar erhververen er stille medlem eller indehaver av selskapet,
4. de som tilhører medlemmer av styret og andre tjenestemænd i selskap med begrænset ansvar, naar dette selskap er erhververen,
5. de som tilhører et andet selskap, hvor flertallet av styremedlemmer ogsaa er medlemmer av styret i det selskap, som erhverver. Om de tillike utgjør flertallet av styret i sidst nævnte selskap er likegyldig.

Angaaende selskap med begrænset ansvar, kommanditselskap (hvorunder ogsaa kommanditaktieselskap) og stille selskap henvises til § 39 side 218. Se ogsaa ovenfor ved § 2 side 42.

Efter aktielovens § 93 kan fuldt ansvarlig medlem av kommanditaktieselskap ikke erhverve aktier i samme selskap og kan da selvsagt heller ikke gjøre det med tilladelse efter nærv. §.

Det kan tænkes at et selskap erhverver majoriteten av selskapets egne aktier eller parter. Reglerne i nærv. § kommer ogsaa da til anvendelse. I midlertid er adgangen for et aktieselskap til at erhverve aktier i selskapet selv sterkt begrænset ved aktielovens §§ 28 og 29.

Hvad der skal forstaaes ved „tjenestemænd“ vil neppe i almindelighed gi anledning til tvil. Almindelige arbeidere kan ikke henregnes hertil. Begrebet turde i det væsentlige falde sammen med begrebet „funktionærer“. Jfr. ovenfor ved § 2 post 4 side 54.

Til begrundelse av regelen i andet led om tilladelse til at utvide grundkapitalen ved nye aktier eller parter anføres i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 13 følgende:

„Hvor et vandfald ønskes overdraget fra et selskap til et andet, kan det ogsaa tænkes, at man vil søke at benytte en anden vej for at undgaa koncessionslovgivningens bestemmelser. Har det selskap, som tidligere eier vandfaldet, en forholdsvis liten kapital, kan det nemlig tænkes at dette selskap utvider sin aktiekapital ved utstedelse av et stort antal nye aktier, som overtages af de personer som ønsker at erhverve vandfaldet. Ogsaa

paa denne maate vil den væsentligste raadighet overfor vandfaldet kunne overdrages uten at forholdet rammes av den gjeldende koncessionslovgivning. — — — — For ikke at legge hindringer i veien for utvidelse av aktiekapitalen i mindre industrielle bedrifter som træsliperier o. lign. har man dog, forsaaavidt angaar selskaper som eier vandfald, gjort regelens anvendelse avhængig av at faldet kan utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter.“

I Ot. prp. nr. 15 for 1916 side 17 fremhæves i tilknytning hertil, at „hensigten ikke har været at hemme selskapernes adgang til at skaffe sig øket driftskapital i almindelighet“ eller nøde dem til istedet at skaffe sig økede driftsmidler gjennem laan, men kun at „hindre at utvidelse av aktiekapitalen benyttes som et middel til omgaaelse“ av reglerne om koncession eller kgl. tilladelse.

Om forhøielse av aktiekapitalen ved nye aktier merkes aktie-lovens §§ 24—27.

Der er intet uttrykkelig foreskrevet om, hvorledes det skal avgjøres, om vandfaldet kan utbringes til mer end 5 000 naturhestekræfter ved regulering. Da loven ikke her saaledes som i § 1, §§ 6, 7, 8 og 9 gir anvisning paa skjøn, maa spørsmålet i tilfælde bli gjenstand for avgjørelse av domstolene. Til bruk for disse kan der selvsagt bli spørsmål om at opta bevisende skjøn under saken.

Adgangen til at gjøre tilladelse efter første eller andet led avhængig af betingelser av almene hensyn er i Ot. prp. nr. 15 for 1915 side 13 begrundet saaledes:

„Det forstaar sig selv at de betingelser som er fastsat for tilladelse til at erhverve eiendomsret eller anden rettighet til vandfald, bergverk o. s. v., ikke uten videre kan anvendes paa erhvervelse av aktier eller parter i det selskap som er indehaver av retten, idet dette ogsaa vilde gaa ut over andre aktionærer eller parthavere. Men forsaaavidt tilladelse til erhvervelse av aktiemajoriteten eller til utvidelse av aktiekapitalen findes at burde gives, antages der at burde være adgang til efter omstændigheterne i det enkelte tilfælde at opstille betingelser som findes paakrævet av almene hensyn.“

Særskilt til begrundelse av adgangen til at betinge vederlags-fri overgang til staten av aktier i selskap med vandfald og bergverk anføres sammesteds:

„Av hensyn til at de her omhandlede transaktioner ofte vil kunne tjene samme øiemed som en overdragelse av vedkommende selskaps eiendele, har man derhos optat en uttrykkelig regel om adgang til at betinge vederlagsfri overgang til staten hvor det gjelder erhvervelse av aktier eller parter eller utstedelse av nye aktier eller parter i selskap som indehar eiendomsret til vandfald

av saadan størrelse som i § 1 første led nr. 1 jfr. tredje led nævnt eller til mutbare anvisninger eller gruber, dog saaledes at den vederlagsfri overgang i dette tilfælde alene omfatter vedkommende aktier eller parter i selskapet. Fra denne regel om betingelse af vederlagsfri overgang af aktierne eller parterne er der dog gjort undtagelse for det tilfælde at selve vandfaldet eller gruben skal gaa over til staten uten vederlag.“

Det er ikke uttrykkelig foreskrevet, at det skal betinges, at de erhvervede aktier eller parter vederlagsfrit gaar over til staten; men hvis det gjøres, skal tidsbegrensningen være den samme som for vandfald ifølge § 2 post 17.

For bergverk er koncessionstidens maksimum 50 aar efter § 13 post 13. Men for aktier i selskap med bergverk maa tiden efter ordlyden av nærv. post med samtykke av Stortinget kunne sættes til 60 aar. Kan tilladelsen endog gis uten tidsbegrensning, synes det ikke mulig her at fortolke loven saaledes, at ikke tiden med Stortings samtykke skulde kunne sættes til det maksimum, som nævnes i nærv. § uten noget forbehold for selskap, som eier bergverk.

Efter § 29 vil salg av aktier eller parter i saadant omfang, at det kommer ind under nærv. lov, ikke kunne kræves fuldbyrdet fra nogen av parternes side før tilladelse i tilfælde erhoides. Jfr. ovenfor side 191.

Er handelen allerede fuldbyrdet, kan omgjørelse ikke forlanges eller handelen omstøtes. Men § 31 og om fornødent § 32 kommer til anvendelse. Se herom ovenfor side 197.

I praksis turde gjennemførelsen av reglerne i disse §§ sat paa spidsen støte paa vanskeligheter, især hvis aktierne er kommet paa utlændingers hænder. Jfr. uttalelser under Ot. forh. 1917 side 227.

Om aktie eller partbrev kan sælges ved auktion, hvis det ikke haves tiltsede, er i det mindste tvilsomt. Jfr. Hagerup II side 402.

Om der i et saadant tilfælde opträder nogen liebhaber, selvom auktionen holdes, turde ihvertfald være usikkert. Men er aktie eller partbrev paa denne maate solgt ved auktion og dernæst av kjøperen besorget mortificert, vil selskapet være nødt — og om fornødent kunne saksøkes — til at utfærdige nyt aktie- eller partbrev. Jfr. den tilsvarende bestemmelse i aktielovens § 43 sidste led (tillægsloven af 26de juli 1916). Se derimot bemerkningerne om utlændingers erhvervelse ved arv efter § 2 post 1 side 148.

Ingen vil kunne paaberope sig godtroenhets erhvervelse, naar det gjælder aktier eller parter i saadant omfang, som efter nærv. lov nødvendiggør tilladelse.

Forsaavidt reglerne om godtroenhetsvervelse gjelder ved aktier eller partbreve, er det kun i forholdet mellem flere erhververe, ikke ved spørsmålet om den enkelte erhververs ret til aktierne eller partbrevene i forhold til selskapets vedtægter eller i forhold til gjeldende lov. Jfr. ovenfor ved § 1 side 48.

I mange tilfælde turde det bli vanskelig overhodet at kontrollere om salg av aktier eller parter har fundet sted i saadant omfang, at nærv. § kommer til anvendelse, særlig hvis aktierne lyder paa ihændehaveren eller befinner sig paa utenlandske hænder.

Det heter i første og andet led, at kongen eller den han bemyn diger kan gi heromhandlede tilladelser. Forsaavidt der blir spørsmål om betingelser, især vederlagsfri overgang til staten, blir det vel neppe nogen anden end kongen, som gir tilladelsen. Jfr. bemerkningerne ovenfor ved § 20 side 168.

§ 37.

Ved skjøn, som avholdes i henhold til denne lov, skal skjønsmændenes antal være 3 ved underskjøn og 5 ved overskjøn. Skal skjønsmændene opnævnes af Kongen, kan han sætte antallet til 5 ved underskjøn og 7 ved overskjøn.

Naar mændenes godtgjørelse fastsættes av forretningens bestyrer efter sportellovens § 91, er den gjenstand for revision og kan forandres av vedkommende departement.

Til § 37.

De skjøn, som her sigtes til, er nævnt i § 1 sidste led, § 2 post 12 tredje led, post 17 sidste punktum, post 18, 19, § 6 post 2, 4 og 5, § 7 post 1 første led, sidste punktum, post 3, § 8 post 5, § 9 post 1, første led, sidste punktum, § 13 post 13, § 23 post 7.

For disse skjøn vil gjelde de vanlige regler om skjøn uten forbindelse med domssak, naar intet særlig er foreskrevet.

Spørsmål om forliksmægling ved slike skjøn er omhandlet ved § 1 side 24, og om adgang til overskjøn sammesteds.

Angaaende omkostningerne ved skjøn og overskjøn henvises til side 24—25 ved § 1 og side 112—13 ved § 6.

I den side 25 citerte ord. i rt. for 1910 er det uttalt at det ikke gjelder ubetinget, at den, hvem overskjøn gaar imot, skal betale omkostningerne.

I forbindelse med de øvrige sammesteds citerte domme merkes

h.r.d. i rt. 1900 side 536, hvorefter høiesteret ikke ansaa sig kompetent til at avgjøre omkostningsspørsmaal, som henlaa under skjønsforretningens administrator.

Spørsmaal om paaanke av skjøn til overskjøn eller til retten og specielt om adgangen til at appellere til høiesteret, efterat overskjøn først har været avholdt, er omhandlet ved § 6 side 113.

Om administrators kompetance kan her yderligere merkes h.r.d. i rt. for 1917 side 22, jfr. h.r.d. i rt. for s.a. side 535. Se øvrig ovenfor ved § 6 side 114.

Særskilte regler for skjøn efter nærværende lov findes i § 6 post 6, jfr. § 7 post 3, jfr. § 8 post 5 og § 9 post 3. Se side 111 flg., side 119—20, side 123 og side 125.

Skjønsmændenes antal er i almindelighet 4 ved underskjøn og 8 ved overskjøn, men skal ved skjøn efter denne lov være henholdsvis 3 og 5 eller kan, naar kongen opnævner mændene, være 5 og 7.

Ved de skjøn som avholdes i anledning av statens forkjøpsret, skal opnævnelse efter § 6 post 6 foretas av kongen, likesaa i anledning av amternes forkjøpsret efter § 9, post 3.

Ved skjøn i anledning av herreds- og bykommuners forkjøpsret skal mændene ifølge § 7 post 3 opnævnes utenfor de interessertere kommuner. I de tilsvarende bestemmelser i ot. prp. nr. 15 for 1915, indst. O XXXIII for 1916 og ot. prp. nr. 15 for 1916 het det, at mændene skulde opnævnes „av kongen utenfor den eller de i skjønnet interessertere kommuner.“ I indst. O V for 1917 er ordene a.v kongen uten nogen begrundelse gaat ut, maaske ved en uopmerksomhet. Som loven lyder maa da imidlertid mændene ved skjøn i forbindelse med herreds- og bykommunernes forkjøpsret opnævnes paa vanlig maate. Jfr. Hagerup II side 564 flg.

Mændene tas regelmæssig av et utvalg, ifølge lagrettelovens § 18. Men efter samme lovs § 23 kan de i særlige tilfælde tas utenfor utvalget, og den embedsmand som skal foreta opnævnelsen, kan ogsaa gjøre henvendelse til embedsmænd i andre distrikter for at faa opnævnt mænd som bor der. Jfr. lov om forandringer i lagretteloven, datert 3 juli 1914.

I denne forbindelse merkes h.r.d. i rt. 1917 side 891 angaaende et spørsmaal om der forelaa lovlige betingelser for at gaa utenfor utvalget. Høiesteret avgjorde imidlertid ikke spørsmaalet, fordi appellanten ved sin optræden under skjønsforretningen ansaaes at ha godtagt mændene.

Det er kun den ordinære opnævnelsesmyndighet, ikke kongen, som i tilfælde er bunden ved lagrettelovens regler om fremgangsmaaten ved opnævnelsen.

De skjøn, som omhandles i bergverkskapitlet, § 13 post 14, omfattes ikke av nærv. §. For disse skjøn gjelder de sammesteds foreskrevne særskilte regler.

§ 38.

Vedkommende departement kan la opta retslige forklaringer efter straffeproceslovens regler om, hvorvidt der foreligger nogen overtrædelse af bestemmelserne i denne lov eller lov om adgang for andre end norske statsborgere til at erhverve fast eiendom eller bruksret over grund her i riket av 9 juni 1903 eller lov om at adgang til erhverve skog, bergverk eller vandfald av 12 juni 1906 med tillægslove av 28 mai 1907 og 24 januar 1908 (jfr. love av 26 mars 1907, 28 mars 1908 og 16 mars 1909) eller lov om erhvervelse af vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18 september 1909 eller av de vedtagne betingelser for en meddelt koncession eller tilladelse.

Til § 38.

Ved retslige forklaringer efter straffeproceslovens regler forstaaes retslig efterforskning og retslig forundersøkelse.

Departementet har anledning til at foranledige saadanne forklaringer optat baade angaaende mulige overtrædelser av denne lov, loven av 9de juni 1903, koncessionsloven av 1909 og de mellemliggende midlertidige love. Jfr. ovenfor side 2—3.

Naar der i nærv. § (i parentesen) nævnes en lov av 16de mars 1909, er dette en trykfeil for 23de mars 1909. Jfr. side 3.

De retslige forklaringer kan angaa saavel lovbestemte som vedtagne betingelser for erhvervelse med koncession eller kgl. tilladelse og spørsmål om tilstedeværelsen av lovbestemte betingelser for erhvervelse uten koncession eller kgl. tilladelse. Jfr. bemerkningerne ved § 34.

Forklaringer vil ogsaa kunne optas i anledning av spørsmål om erhvervelse av aktier eller parter i selskap med begrænset ansvar i videre omfang, end der er adgang til efter reglerne i § 36.

§ 39.

Overfor et selskap eller en sammenslutning, hvis medlemmer er personlig ansvarlige, skal denne lovs regler om erhvervelse anvendes, som om erhvervelsen skedde til fordel for den av medlemmene, for hvis vedkommende der i saa henseende gjelder de strengeste regler.

Hvad her er bestemt om medlemmene av et ansvarlig selskap, faar tilsvarende anvendelse overfor ansvarlig medlem og kommanditist i et kommanditselskap og overfor ansvarlig indehaver og stille interessent i et stille selskap. En laangiver, som har betinget sig indflydelse paa bestyrelsen av laantagerens forretning eller andel i dens utbytte, skal ved anvendelsen av denne regel behandles som stille interessent i forretningen. Kongen kan dog giøre undtagelse fra bestemmelserne i andet og tredje punktum for bestemte indskud eller laan, hvis dette findes ubetænklig.

Til § 39.

For selskap, hvis medlemmer alle er norske statsborgere og personlig ansvarlige, gjelder det samme som for norske statsborgere i i det hele tat med hensyn paa adgangen til erhvervelse med eller uten koncession efter nærv lov.

Det blir forsaavidt de almindelige regler for sameie som kommer til anvendelse.

Hvis der i et selskap med personlig ansvarlige medlemmer findes nogen utlænding, vil for selskapet i sin helhet gjælde samme regler om koncession eller kgl. tilladelse som for dette ene medlem, idet forholdet efter nærv. § blir bestemt ved de strengeste regler som gjelder for noget medlem.

Er erhvervelsen i strid med nærv. lov, kommer som vanlig reglerne om frist og auktion i §§ 31 og 32 til anvendelse, forsaavidt koncession eller kgl. tilladelse ikke blir git eller kan gis og selskapet ikke undergaar saadan forandring, at erhvervelse med eller uten koncession eller kgl. tilladelse kan finde sted.

Hvis nogen av sameierne før eier vandfald, saaledes at han

paa grund av den absolute maksimalgrænse i § 1 første led post 2 maa ha koncession, vil erhvervelse for hele selskapet — alle sameierne — som følge herav kræve koncession. Jfr. om den tilsvarende bestemmelse i skogkoncessionslovens § 27 skr. fra Justisdepartementet til landbruksdepartementet av 20de november 1909; jfr. ovenfor side 28—29 ved § 1.

Et personlig ansvarlig selskap med utenlandsk statsborger som medlem vil saaledes bare under særskilte omstændigheter kunne faa koncession paa eiendomsret til vandfald efter § 4 og overhodet ikke paa bruksret efter § 5.

Heller ikke vil et saadant selskap kunne anmeldte eller mute efter bergverksloven. Jfr. ovenfor ved § 11 side 131—32.

Ved erhvervelse av anden fast eiendom vil saadant selskap maatte ha tilladelse efter § 20. Jfr. ovenfor side 167 og side 165 ved § 19.

Ved vanlige civile personlig ansvarlige selskaper gjælder de almindelige regler for sameie. Det er ogsaa derfor et personlig ansvarlig selskap med utenlandsk medlem bedømmes som om alle var utlændinger.

Et saadant selskap er ikke at opfatte som en juridisk person. Scheel 146—47. Platou I side 61. Selskapet er intet eget retssubjekt. Se ogsaa skrivelse fra finansdepartementet av 25de september 1896.

Selskapets medlemmer staar som ved sameie idetheletat i retsforhold til selve tingene. Eiendomsretten omfatter for hver enkelt av dem hele eiendomsgjenstanden og er bare begrænset ved medeierernes ensartede ret.

Dette gjælder ogsaa om den særskilte form for personlig ansvarlig selskap, det navngivne handelsselskap. Platou I side 44, 62 og 84—85 og den samme steds citerte hrd. i rt. 1905 side 444.

Om det almindelige sameie i det heletat henvises til Scheel side 146—153. I et i hrd. i rt. 1913 side 133 omhandlet tilfælde var der spørsmål, om der forelaa sameie eller interessentskap.

Angaaende spørsmål om et selskap (konsortium) skulde anses som ansvarlig eller uansvarlig kan merkes hrd. i rt. 1909 side 199.

I denne forbindelse kan ogsaa merkes avhandling av Platou i rt. 1907 side 97: Bidrag til læren om „konsortier“, især side 103. Spørsmålet om personlig ansvar blir at løse for det konkrete tilfælde efter firmalovens § 7 for registreringspligtige selskaper. Jfr. samme lovs § 8. Efter samme lovs § 35 er den som driver bergverk, handlende i lovens forstand og pligtig til at anmeldte sit firma.

Med hensyn paa det tilfældige eller tvungne sameie vil indbyrdes overdragelse av ideelle andele paa grund av de undtagelsesregler, som gjelder for norske statsborgeres erhvervelse ved arv og egteskap og mellom nær beslektede og besvogrede, formodenlig som regel ikke i det praktiske liv volde vanskeligheter. Se herom ovenfor side 27 ved § 1. Vil nogen sameier skille sig ved sin del, har de andre regelmæssig lovbestemt forkjøpsret (n. l. 5—3—51).

Med hensyn paa det kontraktsmæssige sameie, forsaavidt retsubjekterne ikke er nærbeslektede og besvogrede (jfr. § 1 andet led), vil der for overdragelse mellom sameierne indbyrdes gjælde samme regler om nøvendigheten av koncession eller kgl. tilladelse som for overdragelse til retsubjekter, som staar utenfor sameiet. Jfr. bemerkningerne ved § 1 side 28—29.

Sameiernes indbyrdes ret til at sælge sine andele eller til at forlange sameiet opløst og hele sameiegjenstanden solgt vil her i almindelighet være bestemt ved den avtale som er indgaat. Ved siden herav vil i tilfælde gjælde n. l. 5—3—51 om forkjøpsret eller adgang til at forlange sameiet opløst ved auktion.

Dersom en sameier vil sælge sin andel enten til en medeier eller til nogen utenforstaaende, som maa ha koncession eller kgl. tilladelse for at erhverve efter nærv. lov, vil vanskeligheter kunne opstaa.

Gjelder det andel i vandfald eller bergverk, kan koncession overhodet ikke gis uten at samtidig grundreglerne efter §§ 2 eller 13 iagttas. Det lar sig imidlertid ikke gjøre at fastsætte betingelser efter disse §§ for ideel andel i vandfald eller bergverk. Betingelserne maa jo nemlig omfatte koncessiongjenstanden som helhet. Men der kan selvsagt ikke sættes betingelser med virkning for medeierne.

M. a. o. ideel andel i vandfald eller bergverk, som der ikke før er git koncession paa, vil paa grund av nærv. lov overhodet ikke særskilt kunne avhændes til retsubjekt, som maa ha koncession. Men er der en liehaber til vandfaldet eller bergverket og sameierne ikke blir enig om salg, vil den enkelte sameier, hvis ikke utvetydige kontraktsmæssige bestemmelser er til hinder herfor, ha ret til at forlange hele sameiegjenstanden sat til auktion, hvor da liehabere vil kunne optræde som kjøpere. Faar auktionskjøperen ikke koncession, vil reglerne om frist efter § 31 og i tilfælde tvangsauktion efter § 32 komme til anvendelse som vanlig.

Om sameiers adgang til at forlange opløsning av sameie og auktion kan henvises til avhandling av professor Stang i rt. 1915 side 529.

Auktionsretten er ikke kompetent til at løse spørsmålet om

den enkelte sameiers ret til at forlange sameiet opløst paa denne maate. Hvis nogen medeier bestrider rekventens ret hertil, maa spørsmålet avgjøres av de almindelige domstole. Se hrd. i rt. 1914 side 20.

Derimot vil salg av ideel andel i anden fast eiendom kunne ske ogsaa i de tilfælde, som kræver kgl. tilladelse, da der efter § 20 ikke nødvendigvis behøver at sættes betingelser, som berører medeierernes retsstilling.

I firmalovens § 18 haves særskilte regler om et ansvarlig handelsselskaps verneting.

For det civile ansvarlige selskap vil intet særskilt gjælde i saa henseende, ei heller med hensyn paa selskapets sæte eller styre, forsaavidt intet derom kontraktmæssig er vedtat.

Ifølge firmalovens § 33 litra c ansees ethvert selskap med flere end 20 medlemmer eller med vekslende medlemsantal og vekslende kapital som selskap med begrænset ansvar, selvom alle medlemmer er fuldt ansvarlige. Dette gjælder imidlertid kun i forhold til firmaloven (jfr. Platou I side 24—25) og har ingen betydning for nærv. lov.

Derimot hefter ifølge firmaloven medlemmerne af et selskap med begrænset ansvar allikevel personlig og solidarisk, hvis ikke lovens betingelser er opfyldt med hensyn paa anmeldelse (lovens §§ 7, 9, 19 og 35 b) af firmaet. Platou I side 29, jfr. den samme steds citerte hrd. i rt. for 1916 side 154 om personlig og solidarisk ansvar for medlemmer af et „consortium“.

Med hensyn paa nærv. lov maa imidlertid selskapet naturligvis likefuldt bli at anse som selskap med begrænset ansvar, overensstemmende med det virkelige forhold.

Efter firmaloven ansees som selskaper med begrænset ansvar ethvert selskap hvor der ikke findes mindst en person, som hefter personlig for den hele gjeld. Se herom Platou I side 27—28. Spørsmålet om selskaper med delt ansvar har da i forhold til firmaloven ingen særskilt interesse.

Der blir nu spørsmål, om saadant selskap i forhold til nærv. lov blir at bedømme efter samme regler som selskap med begrænset ansvar.

Ved selskap med delt ansvar forstaaes selskap hvor hvert medlem hefter personlig, men kun for en brøk af selskapets forpligtelser, omend i ubegrænset omfang. Jfr. Platou I side 24. Som der anført er bergverks-selskapet, som gik ind under denne kategori, en utdød selskapsform. I det hele turde spørsmålet ha liten praktisk betydning. Men da det her er selskapet som saadant der som eget selvstændig retssubjekt staar i forhold til eiendommen

og ikke de enkelte medlemmer av selskapet, kan det ikke i nærv. lovs betydning sidestilles med personlig ansvarlig selskap, og maa da med hensyn paa spørsmålet om nødvendigheten av koncession eller kgl. tilladelse være stillet likedan som selskap med begrænset ansvar.

Hvad angaar de selskaper, som omhandles i andet led i nærv. § — kommanditselskap og stille selskap — var disse i koncessionslovkomiteens indstilling særskilt opregnet i de forskjellige paragrafer ved siden av selskaper med begrænset ansvar og underkastet samme regler som disse. Imidlertid heter det i Ot. prp. nr. 11 for 1908 og nr. 1 for 1909 henholdsvis side 26 og 76, at et kommanditselskap eller stille selskap ikke har en bestemt grundkapital i samme forstand som et „uansvarlig“ selskap, og at dets medlemmers interesse i forretningen og indflydelse paa dens drift ikke behøver at staa i forhold til indskuddet, hvorfor der burde opstilles en almindelig bestemmelse om disse selskaper i en særskilt paragraf, og de burde være underkastet tilsvarende regler som for ansvarlige selskaper, da de kan ansees som en overgangsform mellem det ansvarlige selskap og en form for laan.

Men da denne regel kunde komme til at virke strengere end koncessionslovkomiteens indstilling, blev det samtidig foreslaat — se sidste punktum — at kongen kan gjøre undtagelse fra bestemmelserne herom.

Ved kommanditselskap forstaaes selskap, hvor et eller flere medlemmer hefter personlig og et eller flere bare med et bestemt beløp eller indskud. De første medlemmer kaldes komplementærer, de sidste kommanditister. Har kommanditisterne ydet sit indskud i form av aktiekapital, blir det kommanditselskap paa aktier eller kommanditaktieselskap, som altsaa er en egen art af kommanditselskapet.

Det stille selskap bestaar egentlig ikke likeoverfor tredjemand, men er i virkeligheten bare et indre forhold mellem den, som hefter med hele sin formue for sine forpligtelser, og den, som skyter penger ind i hans forretning, ikke som laan mot renter, men slik, at hans vederlag beror paa forretningens gang. Se iøvrig om kommanditselskap og stille selskap Platou I især side 23, 165 flg. og 207 flg. Om kommanditaktieselskapet haves særegne forskrifter i aktielovens §§ 94 flg.

De regler som efter nærv. lov kommer til anvendelse ved spørsmål om koncession eller kgl. tilladelse for hen nævnte selskaper, blir da beroende paa de strengeste bestemmelser, som gjælder enten for de ansvarlige indehavere eller for dem, som har gjort indskud.

Er den som gjør indskud utenlandsk statsborger eller selskap med begrænset ansvar, blir det saaledes reglerne for disse retssubjekter som blir at anvende.

Bestemmelsen om, at ogsaa en laangiver skal behandles som stille interessent, tilsigter at hindre omgaaelse. En laangiver, som i virkeligheten var sameier, vilde rigtignok bli at behandle overensstemmende med det virkelige forhold, hvis der forelaa simulation; men dette kunde volde vanskelige bevisspørsmaal. Som loven nu lyder rammes imidlertid laangiveren ogsaa, naar laaneformen virkelig dækker parternes mening, f. eks. om en norsk aktiebank yder koncessionären laan og finder som betingelse herfor at maatte kræve kontrol med driften (jfr. koncessionslovkomiteens indst. s. 76—77, Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 76). Ogsaa av hensyn til saadant laaneforhold er det derfor i sidste punktum foreskrevet, at kongen skal kunne gjøre undtagelser, naar der ingen betænkeligheter er ved det.

Det følger av ordlyden at nærv. § overhodet ikke kommer til anvendelse, naar laangiveren kun paa vanlig maate skal ha rente av sine penger.

Angaaende et spørsmaal om personer, som hadde ydet tilskud, skulde ansees som laangivere (og kreditorer i et bo) eller interesserter, kan merkes hrd. i rt. 1869 side 579.

I denne forbindelse kan ogsaaa merkes hrd. i rt. 1901 side 509, hvor det gjaldt spørsmaal om en uttraadt interessent i et ansvarlig selskap fremdeles skulde ansees som medlem eller som kreditor for tilgodehavende i gjenværende interessents konkursbo.

§ 40.

Muterens ret efter bergverkslovgivningen til at erholde den grund og det vand, som er nødvendig til bergverksdriften, skal være uberoet av bestemmelserne i denne lovs kapital III.

Til § 40.

Muterens ret efter bergverksloven er omhandlet i samme lovs § 18, jfr. §§ 19 og 20. Det er en ret til i visse øiemed at faa grund og vand avstaat hos vedkommende grundeier. Retten omfatter ifølge nævnte § 18, jfr. tillægslov av 9de mai 1903 „plads til veie og gangstier, til berghalte, til grubeveds opsætning, til bygninger over dagen, til vands opdæmning og ledning, til grubemaskiner og opberedningsverksteder likesom og til at erholde det til disse fornødne vand“ — — —

Ved hrd. i rt. 1865 side 1 blev det avgjort, at muterens ret til at forlange avstaat veigrund ikke omfatter grund

til anlæg av transportveie for utførelse av malmen, men kun til forædling paa stedet.

Ved tillægslov av 17de februar 1866 blev det derefter foreskrevet at bergverkslovens § 18 ogsaa skulde være anvendelig paa veie — sporveie eller almindelige veie — for at føre malm fra grube til hytteverk eller avskibningssted.

Ved lov av 22de mai 1902 blev loven av 17de februar 1866 ophævet og muterens ekspropriationsret forsaavidt gjort avhængig af tilladelse af kongen eller den han bemyndiger. Men samtidig blev uttrykket „sporveie eller almindelige veie“ i loven av 1866 forandret til „almindelige veie eller jernbaner“.

Ved kgl. res. 8de juli 1903 har handels- og industri-departementet faat bemyndigelse til at gi tilladelse til slike ekspropriationer.

Ved h.r.d. i rt. 1904 side 525 er det avgjort, at ekspropriation til anlæg av grubebane ifølge loven af 22 mai 1902 (nr. 8) kræver kongelig tilladelse ogsaa naar muteren paaberoper sig mutingsbreve, som er ældre end nævnte lov.

I denne forbindelse merkes øvrig lov om anlæg af jernveie til almindelig benyttelse av 12te august 1848 med tillægslove av 23de april 1898, 8de juni 1907, 26de juli 1916 og 22de juni 1917. Sidstnævnte lov handler særskilt om „bruksbaner over andenmands eiendom“.

Ved h.r.d. i rt. for 1901¹ side 244 er det avgjort, at der ikke kan kræves avstaat grund til losseplads i medhold av bergverkslovens § 18.

Retten til at forlange grund avstaat omfatter ogsaa grund til opdæmning af vand. Om adgangen til at foreta selve opdæmningen vil gjælde reglerne i vasdragslovens §§ 7 og 14, forsaavidt ikke vasdragsreguleringsloven for tilfælde kommer til anvendelse.

Helland side 398 gir den fortolkning av bergverksl. § 18, at grund og vand bare kan kræves avstaat til „det arbeide ved bergverkerne, som omfattes av bergverksloven“, ikke til hyttedrift. „Alle de operationer, hvorved ertser underkastes en mekanisk behandling, altsaa sprængning, transport, knusning, vaskning, omfattes af bergverksloven. Men saasnart disse ertser underkastes en kemisk behandling som røsting, smelting, opløsning, saa henhører arbeidet under hyttedriften.“

Se ogsaa Helland side 331: „hyttedriften begynder der, hvor ertsen behandles kemisk, smeltes, opløses osv.“ — — — „Hyttedriften er altsaa forsaavidt stillet utenfor bergverksloven.“ (bortset fra §§ 28 og 29 i bergverksl. femte kapitel; jfr. § 71).

¹ Rt. for 1901 nr. 16. I enkelte bind av rt. findes dommen ikke, idet nemlig rt. nr. 16 for 1900 feilagtig er kommet med i disse bind istedetfor rt. for 1901.

Hellands fortolkning er tiltraadt av koncessionslokomiteen i dens indstilling side 79. Se ogsaa Scheel side 174 note 36.

Den som behøver vand og grund til hyttedrift, kan saaledes overhodet, hvis denne fortolkning er rigtig, ikke ekspropriere, men alene kontrahere med grundeieren og vil behøve koncession eller kgl. tilladelse som ellers efter nærv. lov.

Det er kun eiendom, som indgaar under lovens kapitel III, muteren frit kan forlange avstaat i henhold til bergverkslovens § 18, saaledes ogsaa vandfald under lovbestemt eller av kongen fastsat lavmaal ifølge § 1. Vandfald under lavmalet kan da likesom anden fast eiendom frit eksproprieres, uanset om muteren hører til den kreds af retssubjekter, som ellers ifølge § 20 maa ha kgl. tilladelse for at erhverve anden fast eiendom.

Ved skogkoncessionslovens § 28 er det ogsaa bestemt, at muterens ret til at forlange grund avstaat skal være uberørt av bestemmelserne i skogkoncessionsloven.

Med hensyn paa vandfald over lavmalet i § 1 er det ikke saa, at muterens ekspropriationsret er helt ophævet, men den er avhængig af koncession som ved erhvervelse paa anden maate. Koncessionen maa i tilfælde gis med iagttagelse af grundreglerne i § 2 og alene til retssubjekter, som efter § 2 kan erhverve vandfald, i særlige tilfælde dog ogsaa til retssubjekt som nævnt i § 4. I forarbeiderne er netop fremhævet bl. a. hensynet til bergverkseiere som grund til at holde adgangen til erhvervelse af vandfald aaben ogsaa for andre retssubjekter end ifølge § 2. Se ovenfor ved § 4 side 94.

Det er alene erhvervelse med fuld retsvirkning, som ifølge § 1 i nærv. lov ikke kan finde sted.

Da der ikke ved fremme af ekspropriationsforretning i og for sig finder nogen erhvervelse sted, skulde ekspropriationsskjøn ihvertfald kunne paastevnes og avholdes paa den maate, at spørsmalet om fravigelseskjendelse utstaar, indtil spørsmalet om koncessionen er avgjort.

At gi koncession forut for ekspropriationsforretningen vilde støte paa praktiske vanskeligheter, bl. a. ogsaa fordi omfanget og nødvendigheten af de avstaaeler, som fordres, ifølge bergverkslovens § 19 skal avgjøres ved de omhandlede skjøn.

Efter bergverkslovens § 19 skal grund og vand m. v. falde tilbage til grunden, naar det avstaaede ikke længer benyttes efter sit øiemed.

Imidlertid skal det i alle bergverkskoncessioner — siden koncessionsloven av 1909 — betinges, at bergverket med grund og rettigheder tilfalder staten ved koncessionstidens utløp.

Da det kunde tænkes, at tidsbegrænsningen kunde influere paa værdsættelsen av det, som avstaaes, blev der ved koncessionsloven av 1909 (§ 31) git bergverksls. § 20 den uttrykkelige tilføelse, at erstatningen blir at bestemme under forutsetning av at grunden avstaaes til stedsevarig bruk. (Jfr. indst. O. II 1909 side 72).

I nærværende lovs § 15 er det foreskrevet — likesom i koncessionsloven av 1909 — at naar en grube efter bergverkslovens regler skulde falde i det fri og driften saaledes er ophört, skal den istedet tilfalde staten paa samme maate som ved koncessionstidens utløp, d. v. s. med tilhørende grundstykker og rettigheter i henhold til § 13 post 13.

Bergverkslovens § 19 maa forsaaavidt ansees modifichert (jfr. bemerkningerne ved § 42, det der citerede side 225), saaledes at det avstaaede ikke i fremtiden nogensinde vil falde tilbake til grunden, selvom det ikke længer brukes etter sit øiemed, og drift ikke foregaar paa bergverksrettigheter, som ifølge nærv. lov og koncessionsloven av 1909gaard over til staten. Se side 154—55.

Om grundeierens ret til ny erstatning, hvis et nedlagt verk senere optages av andre, som paany maa ekspropriere samme grund, henvises til Scheel side 506, Helland side 339, i motsætning dog til Brandt side 409.

I vasdragslovens § 16 nævnes bergverk ved siden av fabrik eller andet industrielt anlæg som berettiget til hos eiere av mellemliggende grunde at faa avstaat grund til ledning av vand. Det sies i sidste punktum i samme §, at bergverksls. § 18 fremdeles blir gjeldende.

Da muteren ogsaa har ret til at forlange grund til ledning av vand efter bergverkslovens § 18, skulde det være overflødig forsaaavidt at gjenta dette i vasdragslovens § 19.

Helland side 334 fortolker det saaledes, at meningen hermed har været, at vasdragsloven i almindelighet og kapitlet om vandets benyttelse i industrielt øiemed i særdeleshed ikke utenfor samme lovs § 19 har anvendelse for bergverker, men vel for hytter. Jfr. videre hans fortolkning av vasdragslovens § 20 side 335—36.

Der er imidlertid den forskjel mellem bergverkslovens § 18 og vasdragslovens § 19, at ifølge førstnævnte lov kan der ikke forlanges avstaat grund til ledning av vand paa steder, hvor skjærpning efter bergverkslovens § 3 ikke kan foregaa uten grundeierens samtykke (altsaa i aker eller eng og i en viss avstand fra bygninger), mens efter sidstnævnte lov ekspropriationsretten er betinget i almindelighet av, at det kan ske uten væsentlig ulempe for grundeieren. Jfr. Scheel side 506. I bergverkslovens § 18 nævnes intet saadant hensyn til grundeieren.

Bergverkseieren har saaledes efter vasdragslovens § 19 faat en noget utvidet ret, omend av liten praktisk betydning.

Men for erhvervelse — med eller uten ekspropriation — av grund, som ikke omfattes av hans ret som muter efter § 1, vil reglerne om tilladelse efter kapitel III i nærv. lov komme til anvendelse.

§ 41.

Naar et vandfald med anlæg ifølge meddelt koncession eller tilladelse tilfälter staten, skal en del av anlægget eller dets værdi, dog ikke over en tredjepart, tildeles de kommuner, som paa grund av regulering avgir særlig vandkraft, eller som staar i saa nær forbindelse med anlægget, at dette har direkte fordel af forbindelsen.

Stortinget bestemmer i tilfælde værdien og kommunernes andel derav og foretar fordelingen mellem dem. Det kan ogsaa bestemme, at der av midlerne oprettes et fond til fordel for kommunerne, eller at der utbetales dem en andel av det økonomiske utbytte, anlægget maatte gi.

Kan vandfaldet ikke utbringes til mere end 1 000 naturhestekræfter efter saadan beregning som i § 1 nævnt, tilfälter vandfaldet med anlæg overensstemmende med reglerne i § 2 post 17 vedkommende kommune eller kommuner efter Kongens nærmere bestemmelse.

Til § 41.

De 2 første led er gaat over i nærv. lov fra koncessionsloven av 1909 og var foreslaat av den kombinerte justis- og landbrukskomite (indst. O. II for 1909 side 93).

De her indeholdte bestemmelser utgjør ikke nogen del av koncessionsbetingelserne som fastsættes efter grundreglerne i § 2, jfr. § 4.

Koncessionen vil forsaavidt ikke kunne opfattes som en kontrakt (mellem staten og koncessionären) til fordel for tredjemand (kommunerne). I koncessionen vil der overhodet ingenting findes om dette.

Nærv. § vil derfor naarsomhelst kunne ophæves, uten at kommunerne kan paastaa at det vilde berøve dem nogen velerhvervet ret. Nærv. § gir alene et uttryk for lovgiverens velvilje overfor kommunerne. Men senere lovgivere vil ikke være bundet derved.

Jfr. Ot. forh. 1909 side 1174, bl. a. uttalelse av justisdepartementets daværende chef:

— — — — „forsaavidt blir det nærmest en sympathi eller principuttalelse. Det vil nærmest bero paa, hvorledes den kommende lovgivningsmyndighets opfatning av dette spørsmaal er. Der gives selvfølgelig ikke ved en bestemmelse som denne nogen enkelt kommune en ret, som kan kræves opfyldt, uanset hvordan lovgivningen er paa den tid, da rettigheten skulde forfalde.“

Spørsmalet har saameget mindre praktisk interesse, som det er Stortinget der avgjør hvor stor andel av anlægget eller dets værdi der skal tildeles kommunerne. Der er kun en grænse opad, nemlig for indtil en tredjepart.

Faar kommunerne andel i værdien istedenfor i selve vandfaldet og anlægget, beror ogsaa dette paa Stortinget. Stortinget kan ogsaa beslutte at der oprettes et fond av midlerne eller betales kommunerne andel af utbyttet av anlægget istedenfor andel i værdien.

Er bestemmelsen i sig selv flytende, gjælder det samme ogsaa om reglerne for, hvilke kommuner der skal ha andel i rettigheterne, nemlig de „som paa grund av regulering avgir særlig vandkraft“ eller „staar i saa nær forbindelse med anlægget, at dette har direkte fordel af forbindelsen.“ Men da jo alt avhænger af Stortings skjøn i det givne tilfælde, har det mindre at si, selv om bestemmelsen uforandret skulde gjælde, naar der engang i fremtiden blir spørsmaal om det.

Sidste led er nyt i nærv. lov og faar regelmæssig kun betydning, hvor den i § 1 nr. 1 første led gjeldende almindelige hestekraftgrænse i henhold til tredje led i samme paragraf er sat ned. I motsat fald er nemlig erhvervelsen koncessionsfri, undtagen i de tilfælde, da koncession er nødvendig paa grund av den absolute maksimumsgrænse for den kraftmængde som nogen efter § 1 første led post 2 overhodet kan erhverve her i riket uten koncession. Jfr. ovenfor ved § 1 side 22. Kongen træffer her bestemmelsen om, hvilken eller hvilke kommuner skal ha vandfaldet.

Hvad der skal tilfalde kommunerne — helt efter sidste led og delvis efter de to foregaaende led — vil ellers være givet efter reglerne om hjemfallsretten ifølge § 2 post 17. Som ovenfor side 80 forklaret vil ogsaa reguleringsanlæg eller andel deri, som eksisterer, idet erhvervelsen finder sted, kunne omfattes af koncessionen og vil da tilfalde staten ved koncessionstidens utløp, mens derimot reguleringsanlæg, som senere blir utført, gaar over til staten efter særskilte regler i vasdragsreguleringsloven, og sidstnævnte lov indeholder ingen saadan bestemmelse som i nærv. § til fordel for kommunerne.

Der er ikke ved nærv. § fastsat noget om, at kommunerne skal ha vandfald med anlæg eller andel deri eller i værdierne, forsaavidt staten indløser det efter § 2 post 19, som er ny i nærv. lov. Hvis saa sker, vil derfor reglerne i nærværende § ikke komme til anvendelse.

§ 42.

Denne lov trær i kraft straks. Den blir uten anvendelse paa tilfælde, hvori dens bestemmelser maatte komme i strid med bestaaende traktat.

Lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18de september 1909 ophæves. Henvisninger i andre love til nævnte lov anvendes herefter som gjeldende de tilsvarende bestemmelser i denne lov.

Til § 42.

De i nærværende lov indeholdte bestemmelser om bergverk angaar tildels ogsaa ting, som omhandles i bergverksloven. „Forsaavidt blir forholdet selvfølgelig det sedvanlige, at den yngre lov i tilfælde af strid gaar foran, saaledes at bergverkslovens regler blir at anvende med den forandrings, som følger av den nye lovs bestemmelser. I den utstrækning, hvori reglernes anvendelse lar sig forene med den nye lov, vedblir de derimot at gjælde ved siden av denne.“ (Ot. prp. nr. 1 for 1909 side 76—77).

Jfr. ovenfor indledningen til bergverkskapitlet side 129 og bemerkningerne ved § 15 side 154—55.

I lovtidende (2den avdeling) for 1909 s. 483 er i en note til den tilsvarende § 31 i koncessionsloven av 1909 opregnet forskjellige traktatbestemmelser, som imidlertid ikke vites at ha foranlediget nogen vanskeligheter i anledning av gjennemførelsen av lovens bestemmelser.

Ot. prp. nr. 15 for 1915, indst. O. XXXIII for 1915 og Ot. prp. nr. 15 for 1916 gik kun ut paa en lov „om forandringer i lov av 18de september 1909 om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom.“ Imidlertid var der allerede i disse forarbeider foreslaat adskillige nye bestemmelser, og dels som følge herav, dels som følge av redaktionsforandringer var det tillike nødvendig at forandre de fleste av paragraferne i koncessionsloven av 1909.

Ved indstilling O. V for 1917 blev der yderligere optat forskjellige forslag om forandringer utenom de tidligere forarbeider,

hvorfor det blev anset rigtig og mest hensigtsmæssig at gi indstilling til helt ny lov om emnet. (Jfr. indst. O. V for 1917 side 5). Som følge herav maatte ogsaa intas det nye sidste punktum om at henvisning i andre love til loven af 18de september 1909 herefter skulde gjælde de tilsvarende bestemmelser i nærv. lov.

De love, der sigtes til, er lov om erhvervelse av større myrstrækninger av 25de juli 1913 § 4, om kalkstensforekomster av 3dje juli 1914 § 3, om fjeldstrækninger av 27de august 1915 §§ 4 og 6 og om smaabruk og boliglaan av 23de juli 1915 § 59 litr. c. Jfr. indledningen til kapitel III.

TILLÆG OG RETTELSER

- Side 19. Efter linje 17—15 fra neden om at vandfald under 1000 hestekræfter frit kan erhverves tilføies for tydelighets skyld: forsaavidt erhververen ikke er et retssubjekt, som maa ha kongelig tilladelse efter reglerne om anden fast eiendom.
Se indledningen til vandfaldkapitlet side 15 og til kapitel III side 164, jfr. ogsaa side 105 og 121—22.
- Merk tillike i denne forbindelse regelen i § 1 første led post 2 om maksimumsgrænsen for, hvad nogen koncessionsfrit kan erhverve av vandkraft inden riket idetheletat. Se side 22, jfr. s. 93, linje 3 fra neden staar: Ot. prp. nr. 1, skal være: Ot. prp. nr. 1 for 1909.
- 22, linje 5 fra oven staar: nævnte departement, skal være: Arbeidsdepartementet.
 - 23, linje 17 fra oven er faldt ut ordene: første eller foran anden sidelinje.
 - 27, linje 8 fra oven skal staar: eiendomsgjenstanden istedetfor eiendommen.
 - 29, linje 3 fra oven staar: § 35, skal være: § 33.
 - 49, linje 21 fra oven staar: det hele tat, skal være: i det hele tat.
 - 92, linje 4 fra oven staar: kontrakter, skal være: kontraktsbestemmelser.
 - 109, linje 15—13 fra neden utgaar ordene: „Ifølge post 3 i nærværende § osv.“, da det er en gjentagelse av, hvad der er sagt like foran paa samme side, linje 7 fra oven o. flg.
 - 118, linje 6 fra oven staar: side 113—14, skal være: 113.
 - 120, linje 16 fra oven: 111—14 istedetfor 111—13.
 - 132, linje 8 fra neden staar: reyalti istedetfor royalti.
 - 149, linje 12 fra neden staar byg: istedetfor b erg.
 - 153, efter 1ste linje fra oven er faldt ut: Til post 17. Jfr. bemerkningerne ved § 2 post 23 side 87—88.
 - 159, linje 23 fra oven staar: post 17 istedetfor 13.
 - 162, linje 4 fra oven staar: side 129 istedetfor 128—29.
 - 180, linje 13—12 fra neden er faldt ut: staten efter for.
 - 210, linje 15 fra neden staar: 227 istedetfor 1227.
 - 225, i fortsættelse av linje 18 fra neden tilføies: Se ogsaa side 145.

REGISTER TIL KOMMENTAREN

	Side
Aktie- eller partbrev i selskap, som faar koncession paa vandfald,	
maa lyde paa navn	47
— kan bare eies av eller pantsættes til visse retssubjekter	47—48
Aktie- og partmajoritet i visse selskaper kan ikke erhverves uten	
tilladelse av kongen	206
— likegyldig om selskapet har koncession eller ei	207
— undtagen ved arv eller egteskap	207
— kan heller ikke erhverves av flere retssubjekter efter forutgaaende	
avtale	207
— sammen med erhververens egne aktier eller parter regnes ogsaa	
andre i visse tilfælde	208
Alluvialt guld kan ikke mutes efter bergverksloven, men tilkommer	
grundeierne	128—29
Almene hensyn	43, 167—68, 209—10
Anden fast eiendom, hvilke erhvervelser gaar ind under lovens	
regler om	162—64
Ansvarlig selskap, se selskap.	
Arbeidsdepartementet behandler saker om koncession paa	
vandfald og kraftleie	15, 171
Arv baade efter loven og ifølge testament	26, 199, 207
— erhvervelse for norske statsborgere er koncessionsfri ved	26—27
— utlændinger kan ikke erhverve med fuld retsvirkning ved	48, 199
— norsk kvinde gift med utenlandsk statshorger faar i visse tilfælde	
særie gjennem erhvervelse ved	49, 200
Auktion i anledning av erhvervelser uten fuld retsvirkning 25—26,	
48, 145, 198—99, 199, 207, 210	
— i tilfælde av utbygning efterat koncession er git uten betingelser .	93
— visse retssubjekter kan i visse tilfælde erhverve uten kgl. tilladelse ved	169
— rettens kompetence ved	198, 216—17
— hvis vedtagne eller lovbestemte betingelser ikke længer er eller fra	
først av har været tilstede	201

Auktion hvis korporation, stiftelse eller selskap undergaar forandring	
i styre m. v. og grundkapital	202
— paa brukspanthavers vegne har ingen virkning for bedre prioriteter	203
— etterat panthaver har faat tilslaget paa tvangsauktion	203—04
— over aktie- og partbreve ved erhvervelse av aktie- eller partmajoretitet uten tilladelse av kongen	210—11
— til opløsning av sameie	216, jfr. 29
Av gift anwendunge av	72, 73, 74, 152
— fordeling mellem kommunerne	73—74, 178
— beregning av	74—75, 150—51, 153, 177
— kan nedsettes eller eftergis av kongen eller stortingenet	75, 151, jfr. 178
— størrelsen av	76, 151—2, 153, 177
— sikkerhet for og inndrivelse av	75, 98, 152, 178, 187
Avtale i strid med loven har virkning mellem parterne	191, jfr. 25—26,
	195—96
Bergkommissionen	185
Bergmesteren prøver prioriteten mellem flere anmeldere og mutere	
— skal gjøre anmerkning og gi indberetning til departementet . . .	155—56
— bøter	154, 161, 199
Bergregale	127
Bergverksdrift , regelmæssig	135, 146—47
— i motsætning til hyttedrift	220—21
Bergverksfrihet	127—28
Bergverksrettigheter er uavhængig af grundeierretten	131
— overdragelse og pantsættelse av	133—35
— som der er git koncession paa, falder ikke i det fri, men tilfaldes staten og fristbevilling behøves ikke	154—55
Bergverksselskap	130
Bortskaffelsesværdi	81, 149
Brukspant adgang til at ta eiendom eller rettighet til	203
Bruksret som i virkeligheten indeholder eiendomsoverdragelse	45, 203
— koncession kan ikke gis paa	22, 44—45, 96, 132
— undtagen for vandfald, som tilhører kommuner og staten	97, 98
— til vandfald, forskjellig fra energi frembragt ved vandkraft	97
— betingelser ved koncession paa	97, 98—99
— tinglysing ved stiftelse av	99
— til skog, myr, kalksten	163
— fjeldstrækninger	163—64
— anden fast eiendom	164, 166—67
— fast eiendom av enhver art i kommuner, som kongen bestemmer	
— pantsættelse av	164, noten
— pantsættelse av	203
Bøter ikke at forveksle med tvangsmulakter	154, 161, 199

D e p a r t e m e n t e t kan avgjøre spørsmål om kraftmængden i vandfald	
	23—24, 117, jfr. 125
— kan samtykke i at norske banker og seiskaper eier eller faar pant i aktier og parter i selskap, som faar koncession	49
— kan tillate benyttet fremmede arbeidere og funktionærer	53—54
— kan gi forskrifter til motarbeidelse av drukkenskap og smughandel	55
— (Kirkedepartementet) træffer bestemmelse om almendannende virksomhet og betjening blandt arbeiderne	56
— (Medicinalstyrelsen, Socialdepartementet) træffer bestemmelse om lægehjælp, isolationslokale og sykehus	56
om husrum og tomter til egne hjem m. v. for arbeiderne	56—57
og til handelsbod	57
— kan gi samtykke til opsigelse av arbeidere i anledning av arbeidstvist	57
— kan forlange grundavstaaelse til veie, gater og forskjellige bygninger ved utarbeidelse av reguleringsplan	58—59
— avgjør om almenhetens benyttelse av veier, broer, kaier er til ulempe for koncessionæren	60
— kan samtykke i at koncessionæren indgaar i forening til kunstig prisforhøielse	61
— fastsætter prisen paa produkter til indenlandske næringsdrivende og forbrukere	62, 63
— gir forskrifter om raastof eller halvfabrikata til indenlandske arbeider	62, 63
— bestemmer den form, hvori kraft til stat og kommuner skal avgis .	69
og kan kræve anlæg bygget under hensyntagen hertil	69
— træffer bestemmelser om uttagelse av elektrisk kraft	70
og om betaling av avgifter m. v.	70, 75, 75—76
— fastsætter reglerne om kontrol med koncessionsbetingelserne, kan forandre disse regler og kan ansætte lønnet kontrollør	79
— kan forlange driftsplan for bergverk og samtykke i fravigelser fra planen	147
— bestemmer fortjenesten paa bergverksprodukter, som skal avgis til norske industridrivende	148
— beregner produktionsavgiften ved bergverk	153
— kan tillate prøvedrift utvidet og indskrænke prøvedrift	160
— kan samtykke i overdragelse av kraftleiekoncession	179
— kan la opta forklaringer efter straffeprocesloven	213
Drift frist for igangsættelse av	53, 146
— stans eller indskrænkninger'i	53, 147
Driftsplan for bergverk	147
E g t e f æ l l e r , overdragelse er koncessionsfri mellem	27
E g t e s k a p e r h v e r v e l s e e r koncessionsfri for norske statsborgere ved	27
E i e n d o m s r e t e l l e r b r u k s r e t	19, 45, 132, 203
E n e r g i f r e m b r a g t v e d v a n d k r a f t	170, jfr. 47
— kommer ikke i betragtning ved spørsmål om overskridelse av koncessionsfri grænse for erhvervelse av vandfald	22

	Side
Energi erhvervelse i strid med loven av	199
Se iøvrig kraftleie.	
Ekspropriationsret for stat og kommuner til vandfald	29
— for vandfaldseier til damfæste	29
— vandfaldseierens benyttelsesret til vandkraft efter vasdragsloven og vasdragsreguleringsloven er ikke	29—30
— for muteren til grund og vand	219—22
— for bergverkseier efter vasdragslovens § 19	222—23
Faldhøidereguleringer	20
Familie i lovens betydning	26, 208
Fast eiendom paa landet, erhvervelse av eiendomsret til	164
— av enhver art i kommuner, som kongen bestemmer	164, noten
Se ogsaa anden fast eiendom.	
Fjeldstrækninger, erhvervelse av eiendoms- og bruksret til	163
Fond til sikring av kommunerne	60—61, 152
— oplagt af avgifter til kommuner og stat	73, 74, 152, 177, 187
Forkjøpsret for staten	102, 105
— amter	102, 124
— herreds- og bykommuner	102, 117
— lovbestemt	102, 104, 216
— likeoverfor fuldbyrdede kontrakter ældre end loven	102—4
— er ikke stridende mot grundlovens § 105	104
— gjelder ikke for erhvervelse ved tvangsauktion	105
— hvad der er gjenstand for	105—6, jfr. 114
— opstaar naar koncessionsandragende er indkommet til departementet	107, 118
— ved flere ufuldbyrdede retshandler efter hinanden	107
— staten maa snarest mulig træffe beslutning om at anvende	107
— ydelser av rent personlig art erstattes ikke	108
— meddelelse til koncessionssøkeren og sælgeren	109
— renter av kjøpesummen	109
— erstatning til koncessionssøkeren for arbeide og utlæg	109—10
— naar retshandelen indeholder gave	110
— staten maa i tilfælde snarest mulig avholde skjøn	111
— følgerne for staten hvis skjøn optages for sent eller avvises	112
— tilstevning av overskjøn og paaanke til høiesteret fra statens side .	113
— til vandfald i flere kommuner	118
— frist for kommunerne til at fatte beslutning om	118—19
— meddelelse til koncessionssøkeren og sælgeren	119
— frist for kommunerne ved paastevning og fremme av skjøn . .	119—20
— bestemmelser for at hindre misbruk av	120
— for kommune, hvor vandfaldet ligger, naar fremmed kommune er kjøper	121—23
— for amterne opstaar, naar staten har besluttet ikke at gjøre bruk av sin	125

	Side
Forkjøpsret, frist for amterne til at træffe beslutning om	125
— tilstevning av overskjøn for amterne	125
Fremmede arbeidere	54
Fremmede statsborgere kan bare i særlige tilfælde faa koncession paa eiendomsret til vandfald	94
undtagen naar vandfaldet kun er tilstrækkelig til en eiendoms eget behov i visse øjemed	93
og overhodet ikke paa bruksret til vandfald	97
— skal ha fuldmægtig	189
Frist til at bringe forholdet i orden naar retshandel er fuldbyrdet uten koncession eller kgl. tilladelse	210
— kan forlænges for panthaver	197, 204
nåar korporation, stiftelse eller selskap undergaar forandring saaledes, at lovbestemte eller vedtagne betingelser ikke længer er tilstede	201
eller fra først av har manglet saadanne betingelser	201—02
eller undergaar forandring med hensyn paa styre eller grundkapital	202
nåar eiendomsret eller bruksret til vandfald, bergverk eller anden fast eiendom eller visse aktier ved arv tilfalder nogen, som ikke kan erhverve med fuld retsvirkning	48, 199, 207
— ved gjentagen overtrædelse av de vigtigste koncessionsbettingelser	186—87
hvis utbygning av vandfald paabegyndes, efterat der er git koncession uten betingelser	93
— naar nogen mister sin norske statsborgerret	49, 200
— auktion ved oversiddelse av	198
Fristbevilling efter bergverksloven kan begjæres av alle retssubjekter, som har faat koncession	145
— er overflødig for bergverksrettigheter, som tilfalder staten	155
Fuldbyrdet retshandel i lovens betydning	195—96
— kan ikke omstøtes eller kræves omgjort	197
Fuldmægtig for fremmede statsborgere	189
— for korporation, stiftelse, redskap	190
Funktionærer	54
Grundkapitalen, regler til kontrol med	47, 49—50, 165—6, 183—84, 194, 202
— kan i visse selskaper ikke utvides uten tilladelse av kongen	208—09
Grundlovens § 97	102—04, 135—36 jfr. 45—46
— § 105	45—46, 104, 109, 110
Haandgivelse i lovens betydning	191—2
— forældelse av	191—2
— stempelavgift for	192
Handelsbod for arbeiderne	57
— tomt eller grund til	57
Handels- og Industridepartementet behandler koncessioner efter bergverkskapitlet	129

	Side
,Hjemfallsret", vederlagsfri overgang til staten av vandfald m. v. 79—82	
bergverk m. v.	148—50
anden fast eiendom	167—68
aktier eller parter	209—10
— indløsning i forbindelse med	80—81, 149—50
Hævd, ret til at erhverve vandfald uten koncession kan ikke vindes ved	30
— og bruksret til vandfald over koncessionsfrat lavmaal kan overhodet	
ikke hævdes	30
 Indfødsret	54
Indløsningsret ved vandfald	82—85
— ved kraftleie	179—81
Indsjører, retten til	18—19
Indskrænkninger i adgang til at erhverve aktier og partbreve .	47—48
 Kalksten, erhvervelse av eiends- eller bruksret til	163
Kjøpekontrakt, ældre end loven	
— Nye regler om koncession eller kgl. tilladelse virker likeoverfor	
195—96, jfr. 104	
— antagelig ogsaa nye regler om forkjøpsret	102—04
Koncession, betydningen av ordet	17—18, 44, 183
— naar nødvendig for erhvervelse av vandfald	19—20, 22
— kan ogsaa omfatte vandfald som erhververen før eier	46, 80
— gis til bestemt retssubjekt	46, 183
— hvilke retssubjekter kan faa	42, 43, 44, 94, 97, 143—44, 176
— til videre overdragelse av vandfald	86—87, 97
— " — " — " bergverk	152
— tinglysning av	88—89, 98, 153, 181
— paa forhaand til panthaver	89—90, 153
— utenat der sættes betingelser	91—93
— paa vandfald i særlige tilfælde	94—95
— paa bruksret til vandfald	97—99, jfr. 19, 22, 44—45
— er ikke retsstiftende i og for sig	128, 144—45
— kan gis til at anmeldre og mude efter bergverksloven for bestemt tid	
indenfor bestemt omraade, men ellers ikke	157—58, 131—32, 156
— ansøkning om	183—84
— kan bortfalde ved gjentagen overtrædelse af betingelserne . .	186—87
— retsvirkning av erhvervelse uten	191, 197, 198—99, jfr. 25, 156
Koncessionsbettingelser, Spørsmål om grundlovsmæssigheten av	
45—46, 135—6, 145—46	
— for at hindre monopolisering	46—47, 51
— om norsk grundkapital og kontrol hermed	47
— om indskrænket omsættelighed av aktier eller parter	47—48
— om størrelsen av selskaps grundkapital i forhold til anlægsomkost-	
ninger m. v.	50
— om forbud mot visse arter industri	50—51

	Side
Koncessionsbetingelser, om anvendelse av kraften til bestemt art industri	51
— om frist for paabegyndelse og fuldendelse av utbygning og vandfald	51—52
— om løpende dagmulkter for oversiddelse av saadan frist	52
— om indskrænkninger og avbrytelser i driften	53
— om norske arbeidere og funktionærer	53—54
— om norsk materiel	54
— om norsk forsikring	54
— om at varer ikke maa likvidere i arbeidsløn	54—55
— om visse avtaler med hensyn paa ansvar for verktøi og redskaper	55
— om nettooverskuddet av handelsbod for arbeiderne	55
— om drukkenskap og smughandel	55—56
— om ansvar for kontraktører	56
— om midlertidig forsamlingslokale for arbeiderne	56
— om beløp til almendannende virksomhet	56
— til geistlig betjening	56
— om lægehjælp, sykehus og isolationslokale	56
— om erstatning for økede utgifter til politi	56
— om husrum og tomter til egne hjem for arbeidere og funktionærer og tomt til handelsbod m. v.	56—57
— om at arbeiderne ikke maa opsyse fra hus i anledning av arbeidstvist	57
— for at hindre spekulation i hus eller tomter	57—58
— om avstaaelse av grund i reguleringsøieme og til visse offentlige bygninger	58
— om avstaaelse av grund til kommuner for bebyggelse og andre kom- munale formaal	58—60
— om benyttelse av koncessionærens veier, broer og kaier	60
— om fond efter fattigloven og andre fond til sikring av kommunerne i anlægsperioden	60—61
— om forbud mot kunstig prisforhøielse paa elektrisk energi eller produkter	61—62
— om forbud mot at avgi elektrisk energi til utlandet	62
— om levering af produkter til norsk landbruk, anden norsk nærings- drift eller indenlandsk forbruk	62
— om raastof og halvfabrikat til bearbeidelse her i riket	62
— om avgivelse av kraft til stat og kommuner	63—72
— om avgifter	72—76
— til bedste for tidlige eiere eller rettighethavere	76—77
— om offentlig tilsyn	77—78
— om kontrol med	78—79
— om tidsbegrænsning og hjemfaldsret	79—82
— om leieret for koncessionären	82
— om indløsningsret	82—85
— om at ældre heftelser m. v. maa fjernes eller vike prioriteten	86
— ved videre overdragelse	86—87, 97, 152

Koncessionsbetingelser utenom hvad der uttrykkelig er fore-	
skrevet i loven	87—88
— ved erhvervelse av vandfald i særlige tilfælde	94—95
— ved bruksret til vandfald	96—98
— om drift av bergverk	146—47
— om bergverksprodukter til norsk industri	148
— om tidsbegrensning og hjemfaldsret for bergverk	148—50
— om produktionsavgift paa bergverk	150—52
— ved bergverk i det hele tat	146—53
— om tidsbegrensning, avgift og indløsningsret ved kraftleie 176, 177,	
179—81	
— ved kraftleie i det hele tat	176—81
Koncessionsfelt, et retslig, ikke et geografisk begrep	150, jfr. 159
Kongen kan nedsætte den koncessionsfri grænse for vandfald og	
kraftleie	19, 171—72
— kan dispensere fra enkelte koncessionsbetingelser	51, 52, 53
— kan paalægge koncessionären at avstaa grund til kommuner og til-	
late kommuner at avhænde saadan grund	59
— gir regler for anvendelse av fond til sikring af kommuner	61
— kan tillate at elektrisk energi avgis til utlandet	62
— kan nedsætte eller eftergi avgift	75, 98, jfr. 178
— kan frita for koncessionsvilkaarene	85
— kan tillate den som faar koncession uten betingelser at forsyne	
naboer med kraft	92
— avgjør i tilfælde av tvist hvilken kommune skal ha forkjøpsret	118
— kan paalægge den kommune, som faar forkjøpsretten, pligt til at	
avgi kraft til andre kommuner	118
— kan tillate kommuner at avhænde, hvad de har erhvervet ved for-	
kjøpsret	120
— gir nærmere bestemmelse om kraft til vandfalderkommunen naar	
fremmed kommune er kjøper og forkjøpsret ikke gjelder	125—26
— skal fastsætte procentsatsen ved produktionsavgift paa bergverk	151
— kan frafalte eller nedsætte saadan avgift	151
opnævner mænd til at fastsætte avgiften ved skjen	151
— kan undta leie- og bruksret fra nødvendigheten av kgl. tilladelse	
ved erhvervelse av anden fast eiendom	166—67
— opnævner vasdragskommissionen og bergkommissionen	185
— kan gjøre forandring i koncessionsbetingelser	188
— kan gjøre undtagelse fra reglerne om, at de strengeste bestem-	
melser for medlem eller indehaver skal gjælde likeoverfor kom-	
manditselskap, stille selskap og i forholdet mellem laangiver og	
laantager	218, 219
— bestemmer, hvilken eller hvilke kommuner i tilfælde skal ha vand-	
fald ved koncessionstidens utløp	224
Konsortium	215, 217

Korporation kan i almindelighet ikke faa koncession paa vandfald	
medmindre formalet er almennyttig	43, jfr. 94
— med almennyttig formaal kan erhverve anden fast eiendom uten kgl. tilladelse	165
Kraft avgis til kommuner, derunder amtskommuner, med ikke mindre	
end 10 pct.	63—64, 67
— til staten med indtil 5 pct.	68
— av vandfaldets gjennemsnitlige kraftmængde efter den foretagne ut- bygning	63—65
— leveres jevnt døgnet rundt	66
kan nyttiggjøres, som kommuner og stat selv vil	66—67
— fordelingen mellom kommunerne av	67—68
— kan i særlige tilfælde betinges avgit med mer end de vanlige 10 og 5 pct.	68—69
— undertiden kan der ogsaa betinges mindre eller ingen	69
— varsel for uttagelse av	68—69, jfr. 63
— frist for forlangende om mer end de vanlige 10 og 5 pct.	68—69
— skal leveres i den form, departementet bestemmer	69
— uttagelse av elektrisk	70, 179
— bestemmelse av prisen for	70—71
— avgis ved kraftleiekoncessioner i den form, hvori den produceres .	179
Kraftleie, er leie av energi frembragt ved vandkraft	170, jfr. 22, 47
— den koncessionsfri grænse for	171
— grænsen kan nedsættes av kongen	171—72
— hvilke retssubjekter kan faa koncession til	176
— koncessionstiden ved	176
— avgifter ved	177
— avgivelse av kraft til kommune og stat ved koncession paa .	178—79
— indløsningsret ved koncession paa	179—80
— adgang for staten til at indtræ i løpende kraftleiekontrakter .	180
— betingelser i det hele tat ved koncession paa	176—81
— tinglysing av koncession paa	181
Laangiver likestilles undertiden med stille interessent	219
Lerjernsten var en tid undtag fra muting	127—28
Lockout	53, 66
Længstlevendes ret paa skifte med medarvinger, til at sitte i uskifte, til at bruke odelsgods er uavhængig af koncession	27
Makeskifte, kræver koncession efter de almindelige regler	29
Metaller, ædle, paa statens grund i Finmarken	128
Mineraler, andre end mutbare metaller og ertser tilkommer grund- cieren	129, 162
Muting, hvilke retssubjekter kan erhverve ved anmeldelse og	129, jfr. 131—32

	Side
Muting samme regler gjelder for egen og anden mands grund ved	131
— koncession kan ikke gis til at erhverve ved	131—32, 156
— undtagen for bestemt tid indenfor bestemt omraade	157—59
— beskaffenheten av den ved muting m. v. erhvervede ret	132
Mutingsbrev gir ret til at forde avstaat vand og grund	131, 219—22
— er ikke omsætningspapir og kan ikke mortificeres	133—34
— før koncessionsloven av 1909 gir ret til drift uten koncession	136
— Se også bergverk, bergverksrettigheter.	
Myr-erhvervelse av eiendoms- eller bruksret til	163
Myr- og sjømalm er ikke gjenstand for muting og tilkommer grund-eieren	128
 Norsk forsikring	54
Norsk kvinde som gifter sig med fremmed statsborger, beholder vandfald, bergverk og anden fast eiendom som særeie	200
— likesaa aktier eller parter i selskap med koncession efter denne lovs § 2 paa vandfald	49
— som senere arver vandfald m. v. eller slike aktier eller parter, erhverver dem som sit særeie	200, 49
Norsk materiel	54
Norske statsborgere, i visse tilfælde er erhvervelse koncessions-fri for	26—27
— som mister sin statsborgerret, beholder eiendoms- eller bruksret, som i forveien er erhvervet	200
— undtagen aktier eller parter i selskap med koncession efter denne lovs § 2 paa vandfald	49
 Ødelsberettigede, overdragelse mellem norske statsborgere er koncessionsfri fra fjernere til nærmere	27
Ødelsløsning, erhvervelse for norske statsborgere er koncessions-fri ved	27
Op- og nedstigende linje, overdragelse er koncessionsfri mellem norske statsborgere, som er besleget eller besvogret i	27
Overenskomst med fremmede magter kan begrunde avvik-kelse fra lovens bestemmelser om frist til at bringe erhvervelser i orden	199
Overordentlige tildragelser (vis major)	53, 66
Overskjøn, omkostninger ved	25
— frist for tilstevning og avholdelse av	113, 120, 125
Se øvrig skjøn.	
 Produktionsavgift ved bergverk	150—51
— anvendelse av	152
— sikkerhet for	152
— utregning av	153—54
Jfr. øvrig avgift.	

	Side
Prøvedrift kan foretas av enhver	160, 161
— kan indskrænkes eller tillates utvidet av departementet	160
— kun mutbare anvisninger og grupper går ind under bestemmelserne om	161
— ulovlig, straffes med bøter	161
Reguleringsanlæg og -rettigheter kan omfattes av hjemfalds-	
ret	79—80
— indløsningsret	83—84
— forkjøpsret	105—06
Retslige forklaringer i anledning av lovovertredelser	213—14
Retsskriveren skal gjøre anmerkning i tvilstilfælde 123, 193, jfr. 165—66 og 115	
— kan ikke negte tinglysning	193—94
— skal som regel godta erklæringer fra selskaps styre	194
Sameie, det hele vandfald kommer i betragtning ved erhvervelse av	
ideel andel i	28—29, 214—15
— mellem medeierne indbyrdes gjelder samme regler ved overdra-	
gelse som til andre	28—29, 216
— ideel andel i vandfald eller bergverk kan ikke særligt avhændes	
med virkning for medeierne	216
— avhændelse av ideel andel i anden fast eiendom	217
— oplosning av	216—17
Selskap med begrænset ansvar	42, 217
— personlig ansvarlig	42, 214, 217
— personlig ansvarlig er ikke juridisk person	215
— heller ikke det navngivne handels-	
— med delt ansvar	217—18
— kommandit, kommanditaktie-	218
— stille	218
— de strengeste regler for noget medlem gjelder for det hele . .	214—15
— liksaa for kommanditist og ansvarlig medlem av kommandit- . .	218
— og indehaver og stille medlem av stille	218
Sidelinje, overdragelse er koncessionsfri mellem norske statsborgere,	
som er besleget eller besvogret i første eller anden	27
Skifte, længstlevendes erhvervelse er koncessionsfri i forhold til med-	
arvinger paa	27
— mellem egtefæller behøves ikke koncession for erhvervelser ved	
oplosning af formuesfællesskap og	28
Skjærpeseddel, kan alene uffærdiges til visse retssubjekter 130, jfr. 161	
Skjærping stifter ingen tinglig ret	130, 161
— er fri for enhver paa egen eller anden mands grund med hans	
samtykke	130, 161
Skjøn til avgjørelse av spørsmålet om kraftmængden i vandfald 23—24,	
117, 124	
— forliksmægling ved	24, 114
— omkostningerne ved	24—25, 71—72, 84, 112—113, 211—212
— til bestemmelse av prisen for kraft som avgis til stat og kommuner	71,

	Side
Skjøn ved indløsning i forbindelse med hjemfaldsret	80—81, 149—50
— til fastsættelse av leie for kraft efter koncessionstidens utløp	82
— i forbindelse med indløsningsret	83—84
— i forbindelse med forkjøpsret 106, 107—08, 111, 111—12, 114, 117,	119—20, 123, 124
— paaanke til høesteret av	113
— administrator avgjør tvist om retslige forutsætninger og faktisk grundlag for	114, jfr. 212
— frist for tilstevning og fremme av	119, 120
— om bergmæssig drift	147
— om produktionsavgifter for bergverk	151—52, 213
— ved indløsningsret i henhold til kraftleiekoncession	180
— mændenes antal ved	212
— opnævnelse av mænd ved	212
Skog, erhvervelse av eiendomsret til	162—63
— bruksret til skog	163
Stemplet papir ved overdragelse av vandfald	19
— bergverksrettigheter	133
— ved haandgivelser	192
Stiftelse maa i almindelighet ha almennytig formaal for at faa koncession paa vandfald	43
— med almennytig formaal kan erhverve anden fast eiendom uten kgl. tilladelse	165
Stortinget skal forelægges spørsmaal om koncession paa vandfald i visse tilfælde	44, 95, 97
— kan nedsætte eller eftergi avgift	75
— kan samtykke i, at koncessionstiden og fristen for indløsningsret ved koncession paa vandfald og kraftleie sættes længer end lovens vanlige maksimum	79, 82, 176
— træffer bestemmelse om anvendelse af avgifter og tvangsmulukter .	187
— kan samtykke i, at tiden for vederlagsfri overgang til staten av aktier eller parter i selskap sættes længer end lovens vanlige frist	210
— bestemmer kommunernes andel i vandfald m. v., som tilfalder staten	224
Stryk, fald og	21
Teknisk værdi	83, 180
Tilladelse til at erhverve anden fast eiendom kan gis av den, som kongen bemyndiger	168
og til erhvervelse av aktie- eller partmajoritet i selskap	211
Tilladelse av kongen, brukt som betegnelse ved erhvervelse av anden fast eiendom efter denne lov	17, 183
— hvad der i loven forstaaes ved anden fast eiendom	164
— hvilke retssubjekter maa ha	165, 167
— kan gjøres avhængig af betingelser	167—68
— retsvirkning av erhvervelse uten	191, 197, 198

Tilladelser av kongen til erhvervelse av aktie- eller partmajoritet og utvidelse av grundkapitalen i selskap	207, 208–09
— kan gjøres avhengig av betingelser	209–10
— retsvirkning av saadan erhvervelse uten	210
Tinglysnings ved retshandler om vandfald og bergverk	19, 99, 133–34
— av koncession	88, 98, 153, 181
— kan ikke negtes	193–4
Tjenestemænd i selskap	208
Traktater, loven maa vike for bestaaende	225
Tvangsauktion, se auktion.	
Tvangsmulkt for overtrædelse av betingelser	186
— inndrivelse av og sikkerhet for	89, 186, 187
 Utbygning av vandfald	52–53, 64
— frist for paabegyndelse av	51–52
Utmaal gir eneret til drift av ertsanvisning	131
— har ingen særskilt betydning i forhold til det offentlige	136
— kan erholdes av alle retssubjekter, som har fått koncession paa mutet ertsanvisning	145
Utmaltsforretning, bergmesteren maa prove konkurrerende rettighetshaverves prioritet under	131, 156
— kan omstøtes av domstoleue	131, jfr. 156 og 128
Utskiftning, erhvervelse er koncessionsfri ved retsdekret under	28
 Vandbygningsarbeider	53, 64, 79, 80
Vandfald, eiendomsret til	19
— stemplet papir, tinglysnings og skjøte ved overdragelse av	19
— under 1000 naturhestekræfter kan i almindelighet erhverves koncessionsfrit	19, jfr. dog 22, 105, 122
— men er undergit reglerne om anden fast eiendom	15, 105, 122, 164
— beregningen av kraftmængden i	20–21
— som tilhører andre end erhververen kommer ikke i betragtning 21, jfr. 29–30	
— undtagen de, som tilhører erhververens familie	26
— som erhververen bruker (har leiet) skal også regnes med, men ikke leiet energi	22
— og ikke vandraktfest, som benyttes med hjemmel i forskjellige bestemmelser i vasdragsloven og vasdragsreguleringsloven	29–30
— maksimumsgrænsen for, hvad nogen koncessionsfrit kan eie eller bruke av	22
— av hvilken som helst størrelse kan i visse tilfælde erhverves koncessionsfrit af norske statsborgere	26–28
— kan ikke eksproprieres av andre end stat og kommuner bortset fra muterens ret	29
— skat paa utbyggede	76
Vasdragskommissionen	185

	Side
Vasdragsregulering i egentlig betydning	20
Se ogsaa reguleringsanlæg og -rettigheter.	
Vedtægter for selskap, det kan betinges, at de ikke maa forandres uten samtykke av departementet	88
Verktøi og redskaper, arbeidernes ansvar for	55
Verneting for fremmede statsborgere og selskaper m. v., som ikke har styre her i riket, bestemmes ved stedets	190
— for ansvarlig handelsselskap	217
vis major	53, 66

333 AMUNDSEN, Olaf

Konsessionsloven.

Utt.	Til	Innl.
------	-----	-------

333

AMUNDSEN, Olaf

Konsessionsloven.

Depotbiblioteket

01sd 04 744

KONZES
SCHMIDT

333